34270/A

Gordon 20A

2.D. 330

TITI

LUCRETII CARI

DE

RERUM NATURA

LIBRI SEX.

BIRMINGHAMIAE:
Typis JOHANNIS BASKERVILLE.
MDCCLXXIII.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

TITI LUCRETII CARI DE RERUM NATURA.

LIBER I.

AENEADUM genetrix, hominum divumque voluptas,
Alma Venus, cœli ſubter labentia ſigna
Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferenteis
Concelebras; per Te quoniam genus omne animantum
Concipitur, viſitque exortum lumina ſolis:
Te, Dea, te fugiunt venti, te nubila cœli,
Adventumque tuum: tibi ſuaveis dædala tellus
Summittit flores, tibi rident æquora ponti,
Placatumque nitet diffuſo lumine cœlum.
Nam ſimul ac ſpecies patefacta 'ſt verna diei,
Et reſerata viget genitabilis aura FavonI;
Aeriæ primum volucres te, Diva, tuumque
Significant initum percuſſæ corda tua vi.
Inde feræ pecudes perſultant pabula læta,
Et rapidos tranant amneis; ita capta lepore,
Illecebriſque tuis omnis natura animantum
Te ſequitur cupide, quo quamque inducere pergis.
Denique per maria, ac monteis, fluvioſque rapaceis,
Frondiferaſque domos avium, campoſque virenteis,
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,

Efficis, ut cupide generatim ſæcla propagent.
Quæ quoniam rerum Naturam ſola gubernas;
Nec ſine Te quicquam dias in luminis oras
Exoritur, neque fit lætum, neque amabile quicquam;
Te ſociam ſtudeo ſcribundis verſibus eſſe,
Quos ego de Rerum Natura pangere conor
Memmiadæ noſtro: quem tu, Dea, tempore in omni
Omnibus ornatum voluiſti excellere rebus.
Quo magis æternum da dictis, Diva, leporem:
Effice, ut interea fera mœnera militiai
Per maria, ac terras omneis ſopita quieſcant.
Nam Tu ſola potes tranquilla pace juvare
Mortaleis, quoniam belli fera mœnera Mavors
Armipotens regit, in gremium qui ſæpe tuum ſe
Rejicit, æterno devinctus volnere amoris;
Atque ita ſuſpiciens tereti cervice repoſta
Paſcit amore avidos inhians in te, Dea, viſus:
E que tuo pendet reſupini ſpiritus ore.
Hunc tu, Diva, tuo recubantem corpore ſancto
Circumfuſa ſuper, ſuaveis ex ore loquelas
Funde, petens placidam Romanis Incluta pacem.
Nam neque Nos agere hoc patria tempore iniquo
Poſſumus æquo animo: neque MemmI clara propago
Talibus in rebus communi de 'ſſe ſaluti.
Quod ſupereſt, vacuas aureis mihi Memmiada, et te
Semotum a curis adhibe veram ad rationem,
Ne mea dona tibi ſtudio diſpoſta fideli,
Intellecta prius quam ſint, contempta relinquas.
Nam tibi de ſumma Cœli ratione, Deumque,
Diſſerere incipiam, et rerum primordia pandam:
Unde omneis Natura creet res, auctet, alatque:
Quove eadem rurſum Natura perempta reſolvat:
Quæ nos Materiem, et Genitalia Corpora rebus
Reddunda in ratione vocare, et Semina rerum
Appellare ſuemus, et hæc eadem uſurpare
Corpora Prima, quod ex illis ſunt omnia primis.

Omnis

Omnis enim per ſe Divum natura neceſſe'ſt
Immortali ævo ſumma cum pace fruatur,
Semota ab noſtris rebus, ſejunctaque longe;
Nam privata dolore omni, privata periclis,
Ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga noſtri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.
Humana ante oculos fœde cum vita jaceret
In terris oppreſſa gravi ſub Religione;
Quæ caput a cœli regionibus oſtendebat,
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans:
Primum Graius homo mortaleis tollere contra
Eſt oculos auſus, primuſque obſiſtere contra:
Quem nec fama Deum, nec fulmina, nec minitanti
Murmure compreſſit Cœlum, ſed eo magis acrem.
Virtutem irritat animi, confringere ut arcta
Naturæ primus portarum clauſtra cupiret.
Ergo vivida vis animi pervicit, et extra
Proceſſit longe flammantia mœnia Mundi:
Atque omne immenſum peragravit mente animoque:
Unde refert nobis victor quid poſſit oriri,
Quid nequeat; finita poteſtas denique quoique
Quanam ſit ratione, atque alte terminus hærens.
Quare Relligio pedibus ſubjecta viciſſim
Obteritur, nos exæquat victoria Cælo.

Illud in his rebus vereor, ne forte rearis
Impia te rationis inire elementa, viamque
Endogredi ſceleris: Quod contra, ſæpius olim
Relligio peperit ſceleroſa, atque impia facta:
Aulide quo pacto Triviai virginis aram
Iphianaſſai turparunt ſanguine fœde
Ductores Danaum, delecti, prima virorum.
Cui ſimul infula virgineos circumdata comptus
Ex utraque pari malarum parte profuſa'ſt,
Et mœſtum ſimul ante aras adſtare parentem
Senſit, et hunc propter ferrum celare miniſtros;
Aſpectuque ſuo lacrymas effundere civeis:

Muta metu terram genibus ſummiſſa petebat:
Nec miſeræ prodeſſe in tali tempore quibat,
Quod Patrio princeps donarat nomine Regem.
Nam ſublata virum manibus tremebundaque ad aras
Deducta'ſt, non ut, ſolenni more ſacrorum
Perfecto, poſſet claro comitari Hymenæo:
Sed caſta inceſte nubendi tempore in ipſo
Hoſtia concideret mactatu mœſta parentis,
Exitus ut claſſi felix, fauſtuſque daretur.
Tantum Relligio potuit ſuadere malorum.
    Tutemet a nobis jam quovis tempore Vatum
Terriloquis victus dictis deſciſcere quæres?
Quippe etenim quam multa tibi jam fingere poſſum
Somnia, quæ vitæ rationes vertere poſſint,
Fortunaſque tuas omneis turbare timore?
Et merito: nam ſi certam finem eſſe viderent
Ærumnarum homines, aliqua ratione valerent
Relligionibus, atque minis obſiſtere Vatum:
Nunc ratio nulla'ſt reſtandi, nulla facultas;
Æternas quoniam pœnas in morte timendum.
Ignoratur enim quæ ſit natura animai,
Nata ſit, an, contra, naſcentibus inſinuetur,
Et ſimul intereat nobiſcum morte dirempta,
An tenebras Orci viſat, vaſtaſque lacunas;
An pecudes alias divinitus inſinuet ſe,
Ennius ut noſter cecinit, qui primus amœno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam,
Per genteis Italas hominum quæ clara clueret.
Etſi præterea tamen eſſe Acheruſia templa
Ennius æternis exponit verſibus, edens:
Quo neque permanent animæ, neque corpora noſtra;
Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris:
Unde ſibi exortam ſemper-florentis Homeri
Commemorat ſpeciem, lacrumas et fundere ſalſas
Cœpiſſe, et rerum naturam expandere dictis.
    Quapropter bene, cum, Superis de rebus habenda
Nobis

Nobis eſt ratio; Solis Lunæque meatus
Qua fiant ratione; et qua vi quæque genantur
In terris: tum, cum primis, ratione ſagaci
Unde Anima, atque Animi conſtet natura, videndum;
Et quæ res nobis vigilantibus obvia menteis
Terrificet, morbo affectis, ſomnoque ſepultis:
Cernere uti videamur eos, audireque coram,
Morte obita quorum tellus amplectitur oſſa.
Nec me animi fallit, Graiorum obſcura reperta
Difficile illuſtra re Latinis verſibus eſſe,
(Multa novis verbis præſertim cum ſit agendum,)
Propter egeſtatem linguæ, et rerum novitatem:
Sed tua me Virtus tamen, et ſperata voluptas
Suavis Amicitiæ, quemvis perferre laborem
Suadet, et inducit nocteis vigilare ſerenas,
Quærentem dictis quibus, et quo carmine demum
Clara tuæ poſſim præpandere lumina menti,
Res quibus occultas penitus conviſere poſſis.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſque neceſſe'ſt
Non radii ſolis, neque lucida tela diei
Diſcutiant, ſed naturæ ſpecies, ratioque:
Principium hinc cujus nobis exordia ſumet,
Nullam rem e nihilo gigni divinitus unquam.
Quippe ita formido mortaleis continet omneis,
Quod multa in terris fieri, cœloque tuentur,
Quorum operum cauſas nulla ratione videre
Poſſunt, ac fieri divino numine rentur.
Quas ob res, ubi viderimus, nil poſſe creari
De nihilo: tum, quod ſequimur, jam rectius inde
Perſpiciemus; et unde queat res quæque creari,
Et quo quæque modo fiant opera ſine divum.
Nam ſi de nihilo fierent, ex omnibus rebus
Omne genus naſci poſſet; nil ſemine egeret:
E mare primum homines, e terra poſſet oriri

Squammigerum genus, et volucres; erumpere cœlo
Armenta, atque aliæ pecudes: genus omne ferarum
Incerto partu culta, ac deſerta teneret:
Nec fructus iidem arboribus conſtare ſolerent,
Sed mutarentur: ferre omnes omnia poſſent.
Quippe, ubi non eſſent genitalia corpora quoique,
Qui poſſet mater rebus conſiſtere certa?
At nunc ſeminibus quia certis quidque creatur,
Inde enaſcitur, atque oras in luminis exit,
Materies ubi ineſt cujuſque et corpora prima.
Atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni,
Quod certis in rebus ineſt ſecreta facultas.
    Præterea, cur vere roſam, frumenta calore,
Viteis autumno fundi ſudante videmus:
Si non, certa ſuo quia tempore ſemina rerum
Cum confluxerunt, pateſit quodcunque creatur,
Dum tempeſtates adſunt, et vivida tellus
Tuto res teneras effert in luminis oras?
Quod ſi de nihilo fierent, ſubito exorerentur
Incerto ſpatio, atque alienis partibus anni:
Quippe ubi nulla forent primordia, quæ genitali
Concilio poſſent arceri tempore iniquo.
    Nec porro augendis rebus Spatio foret uſus
Seminis ad coitum, e nihilo ſi creſcere poſſent.
Nam fierent juvenes ſubito ex infantibus parvis:
E terraque exorta repente arbuſta ſalirent.
Quorum nil fieri manifeſtum eſt, omnia quando
Paullatim creſcunt (ut par eſt) ſemine certo:
Creſcendoque genus ſervant; ut noſcere poſſis
Quæque ſua de materia grandeſcere, alique.
    Huc accedit uti ſine certis imbribus anni
Lætificos nequeat fœtus ſummittere tellus:
Nec porro ſecreta cibo natura animantum
Propagare genus poſſit, vitamque tueri:
Ut potius multis communia corpora rebus
Multa putes eſſe, ut verbis elementa videmus,

Quam ſine principiis ullam rem exiſtere poſſe.
Denique cur homines tantos natura parare
Non potuit, pedibus qui pontum per vada poſſent
Tranſire, et magnos manibus divellere monteis,
Multaque vivendo vitalia vincere ſæcla:
Si non materies quia rebus reddita certa'ſt
Gignundis, e qua conſtat quid poſſit oriri?
Nil igitur fieri de nilo poſſe fatendum'ſt:
Semine quando opus eſt rebus, quo quæque creatæ
Aeris in teneras poſſint proferrier auras.
Poſtremo, quoniam incultis præſtare videmus
Culta loca, et manibus meliores reddere fœtus:
Eſſe videlicet in terris primordia rerum,
Quæ nos, fœcundas vertentes vomere glebas,
Terraique ſolum ſubigentes, cimus ad ortus.
Quod ſi nulla forent, noſtro ſine quæque labore
Sponte ſua multo fieri meliora videres.
Huc accedit, uti quicque in ſua corpora rurſum
Diſſolvat natura, neque ad nihilum interimat res.
Nam, ſi quid mortale e cunctis partibus eſſet,
Ex oculis res quæque repente erepta periret;
Nulla vi foret uſus enim, quæ partibus ejus
Diſcidium parere, et nexus exſolvere poſſet.
At nunc, æterno quia conſtant ſemine quæque,
Donec vis obiit, quæ res diverberet ictu,
Aut intus penetret per inania, diſſoluatque,
Nullius exitium patitur natura videri.
Præterea, quæcunque vetuſtate amovet ætas,
Si penitus perimit conſumens materiem omnem,
Unde animale genus generatim in lumina vitæ
Redducit Venus? aut redductum dædala tellus
Unde alit, atque auget, generatim pabula præbens?
Unde mare ingenui fontes, externaque longe
Flumina ſuppeditant? unde æther ſidera paſcit?
Omnia enim debet, mortali corpore quæ ſunt,
Infinita ætas conſumſe anteacta dieſque.

Quod

Quod ſi in eo ſpatio, atque anteacta ætate fuere,
E quibus hæc rerum conſiſtit ſumma refecta:
Immortali ſunt natura prædita certe.
Haud igitur poſſunt ad nilum quæque reverti.
Denique res omneis eadem vis, cauſaque volgo
Conficeret, niſi materies æterna teneret
Inter ſe nexas minus aut magis endopedite.
Tactus enim lethi ſatis eſſet cauſa profecto:
Quippe, ubi nulla forent æterno corpore, eorum
Contextum vis deberet diſſolvere quæque.
At nunc, inter ſe quia nexus principiorum
Diſſimiles conſtant, æternaque materies eſt,
Incolumi remanent res corpore, dum ſatis acris
Vis obeat pro textura cujuſque reperta;
Haud igitur redit ad nihilum res ulla; ſed omnes
Diſcidio redeunt in corpora materiai.
Poſtremo pereunt imbres, ubi eos pater Æther
In gremium matris Terrai præcipitavit.
At nitidæ ſurgunt fruges, ramique vireſcunt
Arboribus; creſcunt ipſæ, fœtuque gravantur.
Hinc alitur porro noſtrum genus, atque ferarum:
Hinc lætas urbeis pueris florere videmus,
Frundiferaſque novis avibus canere undique ſylvas.
Hinc feſſæ pecudes pingues per pabula læta
Corpora deponunt, et candens lacteus humor
Uberibus manat diſtentis; hinc nova proles
Artubus infirmis teneras laſciva per herbas
Ludit, lacte mero menteis percuſſa novellas.
Haud igitur penitus pereunt quæcunque videntur:
Quando aliud ex alio reficit natura, nec ullam
Rem gigni patitur, niſi morte adjutam aliena.
Nunc age, res quoniam docui non poſſe creari
De nihilo, neque item genitas ad nil revocari;
Ne qua forte tamen cœptes diffidere dictis,
Quod nequeunt oculis rerum primordia cerni;
Accipe præterea, quæ corpora tute neceſſe 'ſt

Confitare

Confiteare eſſe in rebus, nec poſſe videri.
Principio, VENTI vis verberat incita pontum,
Ingenteiſque ruit naveis, et nubila differt;
Interdum rapido percurrens turbine campos
Arboribus magnis ſternit, monteiſque ſupremos
Silvifragis vexat flabris: ita perfurit acri
Cum fremitu, ſævitque minaci murmure pontus.
Sunt igitur VENTI nimirum corpora cæca,
Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cœli
Verrunt, ac ſubito vexantia turbine raptant.
Nec ratione fluunt alia, ſtragemque propagant,
Ac cum mollis aquæ fertur natura repente
Flumine abundanti, quod largis imbribus auget
Montibus ex altis magnus decurſus aquai,
Fragmina conjiciens ſylvarum, arbuſtaque tota;
Nec validi poſſunt pontes venientis aquai
Vim ſubitam tolerare: ita magno turbidus imbri
Molibus incurrens validis cum viribus amnis,
Dat ſonitu magno ſtragem; volvitque ſub undis
Grandia ſaxa, ruit qua quidquid fluctibus obſtat.
Sic igitur debent VENTI quoque flamina ferri:
Quæ, veluti validum flumen, cum procubuere
Quamlibet in partem, trudunt res ante, ruuntque
Impetibus crebris; interdum vertice torto
Corripiunt, rapidoque rotantia turbine portant.
Quare etiam atque etiam ſunt VENTI corpora cæca:
Quandoquidem factis ac moribus, æmula magnis
Amnibus inveniuntur, aperto corpore qui ſunt.
Tum porro varios rerum ſentimus ODORES,
Nec tamen ad nareis venienteis cernimus unquam:
Nec calidos AESTUS tuimur, nec FRIGORA quimus
Uſurpare oculis, nec VOCES cernere ſuemus;
Quæ tamen omnia corporea conſtare neceſſe 'ſt
Natura: quoniam ſenſus impellere poſſunt.
TANGERE ENIM ET TANGI, NISI CORPUS, NULLA POTEST RES.

Denique

Denique fluctifrago ſuſpenſæ in littore veſtes
Uveſcunt, eædem diſpanſæ in ſole ſereſcunt;
At neque quo pacto perſederit humor aquai
Viſu 'ſt, nec rurſum quo pacto fugerit æſtu;
In parvas igitur parteis diſpergitur humor,
Quas oculi nulla poſſunt ratione videre.
 Quin etiam multis Solis redeuntibus annis
Annulus indigito ſubtertenuatur habendo:
StillicidI cauſus lapidem cavat: uncus aratri
Ferreus occulte decreſcit vomer in arvis:
Strataque jam volgi pedibus detrita viarum
Saxea conſpicimus: tum portas propter ahena
Signa manus dextras oſtendunt attenuari
Sæpe ſalutantum tactu, præterque meantum.
Hæc igitur minui, cum ſint detrita, videmus;
Sed quæ corpora decedant in tempore quoque,
Invida præcluſit ſpeciem natura videndi.
 Poſtremo, quæcunque dies, naturaque rebus
Paullatim tribuit, moderatim creſcere cogens,
Nulla poteſt ocularum acies contenta tueri;
Nec porro quæcunque ævo, macieque ſeneſcunt:
Nec mare quæ impendent veſco ſale ſaxa pereſa,
Quid quoque amittant in tempore, cernere poſſis.
Corporibus cæcis igitur natura gerit res.
 Nec tamen undique corporea ſtipata tenentur
Omnia natura; namque eſt in rebus INANE.
Quod tibi cognoſſe in multis erit utile rebus:
Nec ſinet errantem dubitare, et quærere ſemper
De ſumma rerum, et noſtris diffidere dictis.
Quapropter locus eſt intactus INANE, vacanſque.
 Quod ſi non eſſet, nulla ratione moveri
Res poſſent; namque, officium, quod corporis extat,
Officere, atque obſtare, id in omni tempore adeſſet
Omnibus: haud igitur quidquam procedere poſſet,
Principium quoniam cedendi nulla daret res.
At nunc per maria, ac terras, ſublimaque cœli,

Multa

Multa modis multis varia ratione moveri
Cernimus ante oculos; quæ, ſi non eſſet INANE,
Non tam ſollicito motu privata carerent;
Quam genita omnino nulla ratione fuiſſent:
Undique Materies quoniam ſtipata quieſſet.
Præterea quamvis ſolidæ res eſſe putentur,
Hinc tamen eſſe licet raro cum corpore cernas:
In ſaxis, ac ſpeluncis permanat Aquarum
Liquidus humor, et uberibus flent omnia guttis
Diſſupat in corpus ſeſe cibus omne animantum:
Creſcunt arbuſta, et fœtus in tempore fundunt,
Quod cibus in totas uſque ab radicibus imis
Per truncos, ac per ramos diffunditur omneis:
Inter ſepta meant voces, et clauſa domorum
Tranſvolitant: rigidum permanat frigus ad oſſa.
Quod, niſi INANIA ſint, qua poſſent corpora quæ-
que
Tranſire, haud ulla fieri ratione videres.
Denique cur alias aliis præſtare videmus
Pondere res rebus, nihilo majore figura?
Nam, ſi tantundem'ſt in lanæ glomere, quantum
Corporis in plumbo'ſt, tantundem pendere par eſt;
Corporis officium eſt quoniam premere omnia de-
orſum:
Contra autem natura manet ſine pondere INANIS.
Ergo quod magnum'ſt æque, leviuſque videtur,
Nimirum plus eſſe ſibi declarat INANIS.
At contra gravius plus in ſe CORPORIS eſſe
Dedicat, et multo VACUI minus intus habere.
Eſt igitur nimirum id, quod ratione ſagaci
Quærimus, admiſtum rebus, quod inane vocamus.
Illud in his rebus, te ne deducere vero
Poſſit, quod quidam fingunt, præcurrere cogor.
Cedere ſquamigeris latices nitentibus aiunt,
Et liquidas aperire vias; quia poſt loca piſces
Linquant, quo poſſint cedentes confluere undæ:

Sic alias quoque res inter ſe poſſe moveri,
Et mutare locum; quamvis ſint omnia plena.
Scilicet id falſa totum ratione receptum'ſt.
Nam quo ſquamigeri poterunt procedere tandem,
Ni ſpatium dederint latices? concedere porro
Quo poterunt undæ, cum piſces ire nequibunt?
Aut igitur motu privandum'ſt corpora quæque;
Aut eſſe admiſtum dicendu'ſt rebus INANE;
Unde initum primum capiat res quæque movendi.
Poſtremo duo de concurſu corpora lata
Si cita diſſiliant; nempe aer omne neceſſe'ſt,
Inter corpora quod fuvat, poſſidat INANE.
Is porro, quamvis circum celerantibus auris
Confluat, haud poterit tamen uno tempore totum
Compleri ſpatium: nam primum quemque neceſſe'ſt
Occupet ille locum, deinde omnia poſſideantur.
Quod ſi forte aliquis, cum corpora diſſiluere,
Tum putat id fieri, quia ſe condenſeat aer,
Errat; nam VACUUM tum fit, quod non fuit ante;
Et repletur item, VACUUM quod conſtitit ante:
Nec tali ratione poteſt denſerier aer,
Nec, ſi jam poſſet, ſine INANI poſſet, opinor,
Se ipſe in ſe trahere, et parteis conducere in unum.
Quapropter, quamvis cauſando multa moreris,
Eſſe in rebus INANE tamen fateare neceſſe'ſt.
Multaque præterea tibi poſſum commemorando
Argumenta, fidem dictis, conradere noſtris;
Verum animo ſatis hæc veſtigia parva ſagaci
Sunt, per quæ poſſis cognoſcere cætera tute.
Namque canes ut montivagæ perſæpe ferai
Naribus inveniunt intectas frunde quietes,
Cum ſemel inſtiterunt veſtigia certa viai:
Sic alid ex alio per te tute ipſe videre
Talibus in rebus poteris, cæcaſque latebras
Inſinuare omneis, et verum protrahere inde:
Quod ſi pigraris, paullumve abſceſſeris ab re,

Hoc

Hoc tibi de plano poſſum promittere, Memmi,
Uſque adeo largos hauſtus de fontibus magnis
Lingua meo ſuavis diti de pectore fundet,
Ut verear, ne tarda prius per membra ſenectus
Serpat, et in nobis vitai clauſtra reſolvat,
Quam tibi de quavis una re verſibus omnis
Argumentorum ſit copia miſſa per aureis.
Sed nunc jam repetam cœptum pertexere dictis;
Omnis, ut eſt, igitur, per ſe, Natura, duabus
Conſiſtit rebus; nam corpora ſunt, et inane,
Hæc in quo ſita ſunt, et qua diverſa moventur:
Corpus enim per ſe communis deliquat eſſe
Senſus; quo niſi prima fides fundata valebit,
Haud erit occultis de rebus quo referentes
Confirmare animi quicquam ratione queamus.
Tum porro locus, ac ſpatium, quod inane vocamus,
Si nullum foret, haud uſquam ſita corpora poſſent
Eſſe, neque omnino quaquam diverſa meare;
Id quod jam ſupera tibi paullo oſtendimus ante.
Præterea nihil eſt, quod poſſis dicere ab omni
Corpore ſejunctum, ſecretumque eſſe ab inani:
Quod quaſi tertia ſit rerum natura reperta.
Nam quodcunque erit, eſſe aliquid debebit id ipſum
Augmine vel grandi, vel parvo denique, dum ſit;
Cui ſi tactus erit quamvis levis, exiguuſque,
Corporum augebit numerum, ſummamque ſequetur;
Sin intactile erit, nulla de parte quod ullam
Rem prohibere queat per ſe tranſire meantem:
Scilicet hoc id erit vacuum, quod inane vocamus.
Præterea per ſe quodcunque erit, aut faciet quid,
Aut aliis fungi debebit agentibus ipſum;
Aut erit ut poſſint in eo res eſſe, gerique:
At facere et fungi ſine corpore nulla poteſt res:
Nec præbere locum porro, niſi inane, vacanſque.
Ergo præter inane, et corpora, tertia per ſe
Nulla poteſt rerum in numero natura relinqui;

Nec, quæ ſub ſenſus cadat ullo tempore noſtras,
Nec, ratione animi quam quiſquam poſſit apiſci.
Nam quæcunque cluent, aut his CONJUNCTA duabus
Rebus ea invenies; aut horum EVENTA videbis.
Conjunctum eſt id, quod nunquam ſine perniciali
Diſcidio potis eſt ſejungi, ſeque gregari:
Pondus uti ſaxis, calor ignibus, liquor aquai,
Tactus corporibus cunctis, intactus inani.
Servitium contra, libertas, divitiæque,
Paupertas, bellum, concordia, cætera, quorum
Adventu manet incolumis natura, abituque,
Hæc ſoliti ſumus, ut par eſt, EVENTA vocare.
Tempus item per ſe non eſt, ſed rebus ab ipſis
Conſequitur ſenſus, tranſactum quid ſit in ævo,
Tum quæ res inſtet; quid porro deinde ſequatur:
Nec per ſe quemquam TEMPUS ſentire fatendu'ſt
Semotum ab rerum motu, placidaque quiete.
Denique Tyndaridem raptam, belloque ſubactas
Trojugenas genteis cum dicunt eſſe, videndu'ſt,
Ne forte hæc per ſe, cogant nos, eſſe fateri:
Quando ea ſæcla hominum, quorum hæc eventa fuere
Irrevocabilis abſtulerit jam præterita ætas.
Namque aliud rebus, aliud regionibus ipſis
EVENTUM dici poterit, quodcunque erit actum.
Denique materies ſi rerum nulla fuiſſet,
Nec locus, ac ſpatium, res in quo quæque geruntur;
Nunquam Tyndaridis formæ conflatus amore
Ignis Alexandri Phrygio ſub pectore gliſcens
Clara accendiſſet ſævi certamina belli:
Nec clam durateus Trojai Pergama partu
Inflammaſſet equus nocturno Grajugenarum:
Perſpicere ut poſſis res geſtas funditus omneis,
Non ita uti CORPUS per ſe conſtare, nec eſſe:
Nec ratione cluere eadem, qua conſtat INANE:
Sed magis ut merito poſſis EVENTA vocare
Corporis, atque loci, res in quo quæque gerantur.

Corpora

Corpora ſunt porro partim primordia rerum,
Partim concilio quæ conſtant principiorum.
Sed quæ ſunt rerum primordia, nulla poteſt vis
Stringere; nam ſolido vincunt ea corpore demum:
Et ſi difficile eſſe videtur credere quicquam
In rebus ſolido reperiri corpore poſſe;
Tranſit enim fulmen cœli per ſepta domorum,
Clamor ut, ac voces: ferrum candeſcit in igne:
Diſſiliuntque fero ferventia ſaxa vapore:
Conlabefactatus rigor auri ſolvitur æſtu:
Tum glacies æris flamma devicta liqueſcit:
Permanat calor argentum, penetraleque frigus,
Quando utrumque, manu retinentes pocula rite,
Senſimus infuſo lympharum rore ſuperne:
Uſque adeo in rebus ſolidi nihil eſſe videtur.
Sed quia vera tamen ratio, naturaque rerum
Cogit, ades, paucis dum verſibus expediamus,
Eſſe ea, quæ ſolido, atque æterno corpore conſtent,
Semina quæ rerum, primordiaque eſſe docemus:
Unde omnis rerum nunc comſtet ſumma creata.
Principio quoniam duplex natura duarum
Diſſimilis rerum longe conſtare reperta'ſt,
Corporis atque loci, res in quo quæque geruntur;
Eſſe utramque ſibi per ſe, puramque neceſſe'ſt.
Nam quacunque vacat ſpatium, quod inane vocamus;
Corpus ea non eſt: qua porro cunque tenet ſe
Corpus, ea vacuum nequaquam conſtat inane.
Sunt igitur ſolida, ac ſine inani corpora prima.
Præterea quoniam genitis in rebus inane'ſt,
Materiem circum ſolidam conſtare neceſſe'ſt:
Nec res ulla poteſt vera ratione probari
Corpore inane ſuo celare, atque intus habere;
Si non, quod cohibet, ſolidum conſtare relinquas.
Id porro nihil eſſe poteſt, niſi materiai
Concilium, quod inane queat rerum cohibere.

Materies igitur ſolido quæ corpore conſtat,
Eſſe æterna poteſt, cum cætera diſſolvantur.
Tum porro ſi nil eſſet, quod inane vacaret,
Omne foret ſolidum; niſi contra corpora cæca
Eſſent, quæ loca complerent, quæcunque tenerent:
Omne, quod eſt, ſpatium vacuum conſtaret inane.
Alternis igitur nimirum corpus inani
Diſtinctu'ſt, quoniam nec plenum naviter extat;
Nec porro vacuum: ſunt ergo corpora cæca,
Quæ ſpatium pleno poſſint diſtinguere inane.
Hæc neque diſſolvi plagis extrinſecus icta
Poſſunt: nec porro penitus penetrata retexi;
Nec ratione queunt alia tentata labare:
Id quod jam ſupera tibi paullo oſtendimus ante.
Nam neque conlidi ſine inani poſſe videtur
Quicquam, nec frangi, nec findi in bina ſecando:
Nec capere humorem, neque item manabile frigus,
Nec penetralem ignem, quibus omnia conficiuntur:
Et quam quæque magis cohibet res intus Inane,
Tam magis his rebus penitus tentata labaſcit.
Ergo, ſi ſolida, ac ſine inani corpora prima
Sunt, ita uti docui, ſint hæc æterna neceſſe'ſt.
Præterea, niſi materies æterna fuiſſet,
Antehac ad nihilum penitus res quæque rediſſent,
De nihiloque renata forent quæcunque videmus.
At quoniam ſupera docui NIL poſſe creari
De nihilo, neque quod genitu'ſt ad nil revocari:
Eſſe immortali primordia corpore debent,
Diſſolvi quo quæque ſupremo tempore poſſint;
Materies ut ſuppeditet rebus reparandis.
Sunt igitur ſolida primordia ſimplicitate,
Nec ratione queunt alia ſervata per ævum
Ex infinito jam tempore res reparare.
Denique, ſi nullam finem natura paraſſet
Frangendis rebus, jam corpora materiai
Uſque redacta forent, ævo frangente priore,

Ut

Ut nihil ex illis a certo tempore poſſet
Conceptum, ſummum ætatis pervadere florem:
Nam quidvis citius diſſolvi poſſe videmus,
Quam rurſus refici. Quapropter longa diei
Infinitæ ætas anteacti temporis omnis
Quod fregiſſet adhuc, diſturbans, diſſolvenſque,
Id nunquam reliquo reparari tempore poſſet:
At nunc nimirum frangendi reddita finis
Certa manet: quoniam refici rem quamque videmus,
Et finita ſimul generatim tempora rebus
Stare, quibus poſſint ævi contingere florem.
Huc accedit, uti ſolidiſſima materiai
Corpora cum conſtant, poſſint tamen omnia reddi
Mollia, quæ fiant, aer, aqua, terra, vapores,
Quo pacto fiant, et qua vi cunque genantur,
Admiſtum quoniam ſimul eſt in rebus inane.
At contra, ſi mollia ſint primordia rerum,
Unde queant validi ſilices, ferrumque creari,
Non poterit ratio reddi. Nam funditus omnis
Principio fundamenti natura carebit.
Sunt igitur ſolida pollentia ſimplicitate,
Quorum condenſo magis omnia conciliatu
Arctari poſſunt, validaſque oſtendere vireis.
Denique jam quoniam generatim reddita finis
Creſcendi rebus conſtat, vitamque tuendi,
Et quid quæque queant per fœdera naturai,
Quid porro nequeant, ſancitum quandoquidem exſtat;
Nec commutatur quicquam, quin omnia conſtant
Uſque adeo, variæ volucres ut in ordine cunctæ
Oſtendant maculas generaleis corpori ineſſe:
Immutabile materiæ quoque corpus habere
Debent nimirum. Nam ſi primordia rerum
Commutari aliqua poſſent ratione revicta,
Incertum quoque jam conſtet, quid poſſit oriri,

Quid nequeat; finita poteſtas denique quoique
Quanam ſit ratione, atque alte terminus hærens;
Nec toties poſſent generatim ſæcla referre
Naturam, motus, victum, moreſque parentum.
Tum porro, quoniam extremum cujuſque cacumen
Corporis eſt aliquod, noſtri quod cernere ſenſus
Jam nequeunt; id nimirum ſine partibus exſtat,
Et minima conſtat natura; nec fuit unquam
Per ſe ſecretum, neque poſthac eſſe valebit:
Alterius quoniam eſt ipſum pars, primaque, et ima:
Inde aliæ, atque aliæ ſimiles ex ordine partes
Agmine condenſo naturam corporis explent.
Quæ quoniam per ſe nequeunt conſtare, neceſſe'ſt
Hærere, ut nequeant ulla ratione revelli.
Sunt igitur ſolida primordia ſimplicitate:
Quæ minimis ſtipata cohærent partibus arcte,
Non ex ullorum conventu conciliata,
Sed magis æterna pollentia ſimplicitate:
Unde neque avelli quicquam, neque diminui jam
Concedit natura reſervans ſemina rebus.
Præterea niſi erit minimum, parviſſima quæque
Corpora conſtabunt ex partibus infinitis;
Quippe ubi dimidiæ partis pars ſemper habebit
Dimidiam partem, nec res perfiniet ulla:
Ergo rerum inter ſummam, minimamque quid eſcit?
Non erit ut diſtent: nam quamvis funditus omnis
Summa ſit infinita, tamen parviſſima quæ ſunt,
Ex infinitis conſtabunt partibus æque.
Quoi quoniam ratio reclamat vera, negatque
Credere poſſe animum, victus fateare neceſſe'ſt,
Eſſe ea quæ nullis jam prædita partibus exſtent,
Et minima conſtent natura: quæ quoniam ſunt,
Illa quoque eſſe tibi ſolida, atque æterna fatendum.
Denique ni minimas in parteis cuncta reſolvi
Cogere conſueſſet rerum natura creatrix,

Jam

Jam nihil ex illis eadem reparare valeret:
Propterea quia, quæ multis ſunt partibus aucta.
Non poſſunt ea, quæ debet genitalis habere
Materies, varios connexus, pondera, plagas,
Concurſus, motus, per quæ res quæque geruntur.
Porro, ſi nulla'ſt frangendis reddita finis
Corporibus, tamen ex æterno tempore quædam
Nunc etiam ſuperare neceſſe'ſt corpora rebus,
Quæ nondum clueant ullo tentata periclo:
At quoniam fragili natura prædita conſtant,
Diſcrepat æternum tempus potuiſſe manere
Innumerabilibus plagis vexata per ævum.
Quapropter qui materiem rerum eſſe putarunt
Ignem, atque ex igni ſummam conſiſtere ſolo,
Magnopere a vera lapſi ratione videntur.
HERACLITUS init quorum dux prælia primus,
Clarus ob obſcuram linguam magis inter inaneis,
Quamde graveis inter Graios, qui vera requirunt.
Omnia enim ſtolidi magis admirantur, amantque
Inverſis quæ ſub verbis latitantia cernunt:
Veraque conſtituunt, quæ belle tangere poſſunt
Aureis, et lepido quæ ſunt fucata ſonore,
Nam cur tam variæ res poſſent eſſe, requiro,
Ex vero ſi ſunt igni, puroque creatæ.
Nil prodeſſet enim calidum denſerier ignem,
Nec rareſieri, ſi partes ignis eandem
Naturam, quam totus habet ſuper ignis, haberent.
Acrior ardor enim conductis partibus eſſet:
Languidior porro disjectis, diſque ſupatis.
Amplius hoc fieri nihil eſt, quod poſſe rearis
Talibus in cauſis, nedum variantia rerum
Tanta queat denſis, rariſque ex ignibus eſſe.
Atque HI ſi faciant, admiſtum rebus inane;
Denſeri poterunt ignes, rarique relinqui:
Sed, quia multa ſibi cernunt contraria, muſſant,
Et fugitant in rebus inane relinquere purum, et,

Ardua

Ardua dum metuunt, amittunt vera viai:
Nec rurſum cernunt exempto rebus inani,
Omnia denſeri, fierique ex omnibus unum
Corpus, nil ab ſe quod poſſit mittere raptim,
Æſtifer ignis uti lumen jacit, atque vaporem:
Ut videas non e ſtipatis partibus eſſe.
Quod ſi forte ulla credunt ratione poteſſe
Igneis in cœtu ſtingui, mutareque corpus;
Scilicet ex ulla facere id ſi parte reparcent,
Occidet ad nihilum nimirum funditus ardor
Omnis, et ex nihilo fient quæcunque creantur.
Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors eſt illius, quod fuit ante:
Proinde aliquid ſuperare neceſſe'ſt incolume olli,
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes,
De nihiloque renata vireſcat copia rerum.
Nunc igitur, quoniam certiſſima corpora quædam
Sunt, quæ conſervant naturam ſemper eandem,
Quorum abitu, aut aditu, mutatoque ordine, mutant
Naturam res, et convertunt corpora ſeſe;
Scire licet non eſſe hæc ignea corpora rerum.
Nil referret enim quædam decedere, abire,
Atque alia attribui, mutarique ordine quædam;
Si tamen ardoris naturam cuncta tenerent.
Ignis enim foret omnimodis, quodcunque crearent.
Verum, ut opinor, ita'ſt: ſunt quædam corpora, quorum
Concurſus, motus, ordo, poſitura, figuræ,
Efficiunt ignes, mutatoque ordine mutant
Naturam; neque ſunt igni ſimulata, neque ullæ
Præterea reij, quæ corpora mittere poſſit
Senſibus, et noſtros adjectu tangere tactus.
Dicere porro ignem res omneis eſſe, neque ullam
Rem veram in numero rerum conſtare, niſi ignem,
Quod facit HIC IDEM, perdelirum eſſe videtur.
Nam contra ſenſus ab ſenſibus ipſe repugnat:

Et

Et labefactat eos, unde omnia credita pendent:
Unde hic cognitus eſt ipſi, quem nominat ignem.
Credit enim ſenſus ignem cognoſcere vere,
Cætera non credit, nihilo quæ clara minus ſunt:
Quod mihi cum vanum, tum delirum eſſe videtur.
Quo referemus enim? Quid nobis certius ipſis
Senſibus eſſe poteſt, quo vera ac falſa notemus?
   Præterea, quare quiſquam magis omnia tollat,
Et velit ardoris naturam linquere ſolam,
Quam neget eſſe ignis, ſummam tamen eſſe relinquat?
Æqua videtur enim dementia dicere utrumque.
   Quapropter qui materiem rerum eſſe putarunt
Ignem, atque ex igni ſummam conſiſtere poſſe;
Et qui principium gignundis aera rebus
Conſtituere: aut humorem quicunque putarunt
Fingere res ipſum per ſe: terramve creare
Omnia, et in rerum naturas vertier omneis:
Magnopere a vero longeque erraſſe videntur.
   Adde etiam qui conduplicant primordia rerum,
Aera jungentes igni, terramque liquori:
Et qui quattuor ex rebus poſſe omnia rentur,
Ex igni, terra, atque anima procreſcere, et imbri:
   Quorum Acragantinus cumprimis EMPEDOCLES eſt:
Inſula quem Triquetris terrarum geſſit in oris:
Quam fluitans circum magnis amfractibus æquor
Ionium glaucis aſpergit virus ab undis:
Anguſtoque fretu rapidum mare dividit undis
Italiæ terrai oras a finibus ejus:
Hic eſt vaſta Charybdis; et hic Ætnæa minantur
Murmura flammarum rurſum ſe conligere iras,
Faucibus eruptos iterum ut vis evomat igneis:
Ad cœlumque ferat flammai fulgura rurſum:
Quæ cum magna modis multis miranda videtur
Gentibus humanis regio, viſendaque fertur,

Rebus opima bonis, multa munita virum vi:
Nil tamen hoc habuiſſe viro præclarius in ſe,
Nec ſanctum magis, et mirum, carumque videtur.
Carmina quin etiam divini pectoris ejus
Vociferantur, et exponunt præclara reperta;
Ut vix humana videatur ſtirpe creatus.
Hic tamen, et ſupera quos diximus, inferiores
Partibus egregie multis, multoque minores,
Quanquam multa bene, ac divinitus invenientes
Ex adyto tanquam cordis reſponſa dedere
Sanctius, et multo certa ratione magis, quam
Pythia, quæ tripode ex Phœbi, lauroque profatur;
Principiis tamen in rerum fecere ruinas,
Et graviter magni magno cecidere ibi caſu:
Primum, quod motus, exempto rebus inani,
Conſtituunt, et res molleis, raraſque relinquunt,
Aera, ſolem, ignem, terras, animalia, fruges:
Nec tamen admiſcent in eorum corpus inane.
Deinde quod omnino finem non eſſe ſecandis
Corporibus faciunt, neque pauſam ſtare fragori;
Nec prorſum in rebus minimum conſiſtere quicquam:
Cum videamus id extremum cujuſque cacumen
Eſſe, quod ad ſenſus noſtros minimum eſſe videtur:
Conjicere ut poſſis ex hoc, quod cernere non quis,
Extremum quod habent, minimum conſiſtere rebus.
Huc accedit item, quod jam primordia rerum
Mollia conſtituunt, quæ nos nativa videmus
Eſſe, et mortali cum corpore funditus; atqui
Debeat ad nihilum jam rerum ſumma reverti,
De nihiloque renata vireſcere copia rerum:
Quorum utrumque quid a vero, jam, diſtet, habebas.
Deinde inimica modis multis ſunt, atque venena
Ipſa ſibi inter ſe; quare aut congreſſa peribunt,
Aut ita diffugient, ut tempeſtate coorta,
Fulmina diffugere, atque imbreis ventoſque videmus.

Denique

Denique quattuor ex rebus ſi cuncta creantur,
Atque in eas rurſum res omnia diſſolvuntur,
Qui magis illa queunt rerum primordia dici,
Quam contra res illorum, retroque putari?
Alternis gignuntur enim, mutantque colorem,
Et totam inter ſe naturam tempore ab omni.
Sin ita forte putas, ignis, terræque coire
Corpus, et aerias auras, roremque liquorum,
Nil in concilio naturam ut mutet eorum:
Nulla tibi ex illis poterit res eſſe creata;
Non animans, non exanimo quid corpore, ut arbos:
Quippe ſuam quidque in cœtu variantis acervi
Naturam oſtendet, miſtuſque videbitur aer
Cum terra ſimul, atque ardor cum rore manere:
At primordia gignundis in rebus oportet
Naturam clandeſtinam, cœcamque adhibere,
Emineat nequid, quod contra pugnet, et obſtet,
Quo minus eſſe queat proprie quodcunque creatur.
Quin etiam repetunt a cœlo, atque ignibus ejus,
Et primum faciunt ignem ſe vertere in auras
Aeris: hinc imbrem gigni, terramque creari
Ex imbri, retroque a terra cuncta reverti,
Humorem primum, poſt aera, deinde calorem:
Nec ceſſare hæc inter ſe mutare, meare
De cœlo ad terram, de terra ad ſidera mundi:
Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam ſuperare neceſſe'ſt;
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors eſt illius, quod fuit ante,
Quapropter, quoniam quæ paullo diximus ante,
In commutatum veniunt, conſtare neceſſe'ſt
Ex aliis ea, quæ nequeant convertier unquam:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes:
Quin potius tali natura prædita quædam
Corpora conſtituas, ignem ſi forte crearint,

Poſſe

Poſſe eadem demptis paucis, paucisque tributis,
Ordine mutato, et motu, facere aeris auras:
Sic alias aliis rebus mutarier omneis.
At manifeſta palam res indicat, inquis, in auras
Aeris e terra res omneis creſcere, alique;
Et niſi tempeſtas indulget tempore fauſto,
Imbribus, et tabe nimborum arbuſta vacillant;
Solque ſua pro parte fovet, tribuitque calorem:
Creſcere non poſſunt fruges, arbuſta, animantes.
Scilicet, et niſi nos cibus aridus, et tener humor
Adjuvat, amiſſo jam corpore, vita quoque omnis
Omnibus e nervis atque oſſibus exſolvatur:
Adjutamur enim dubio procul, atque alimur nos
Certis ab rebus, certis aliæ atque aliæ res.
Nimirum quia multa modis communia multis
Multarum rerum in rebus primordia miſta
Sunt, ideo variis variæ res rebus aluntur.
Atque eadem magni refert primordia ſæpe
Cum quibus, et quali poſitura contineantur:
Et quos inter ſe dent modus, accipiantque.
Namque eadem cælum, mare, terras, flumina, ſolem
Conſtituunt; eadem fruges, arbuſta, animanteis:
Verum aliis, alioque modo commiſta moventur.
Quin etiam paſſim noſtris in verſibus ipſis
Multa elementa vides multis communia verbis:
Cum tamen inter ſe verſus, ac verba neceſſe'ſt
Confiteare et re, et ſonitu diſtare ſonanti:
Tantum elementa queunt permutato ordine ſolo:
At rerum quæ ſunt primordia, plura adhibere
Poſſunt, unde queant variæ res quæque creari.
Nunc et ANAXAGORAE ſcrutemur Homœomeriam,
Quam Græci memorant, nec noſtra dicere lingua
Concedit nobis patrii ſermonis egeſtas:
Sed tamen ipſam rem facile'ſt exponere verbis,
Principium rerum quam dicit Homœomeriam:

Oſſa

Oſſia videlicet e pauxillis atque minutis
Oſſibus: ſic et de pauxillis atque minutis
Viſceribus viſcus gigni: ſanguenque creari,
Sanguinis inter ſe multis coeuntibu' guttis:
Ex aurique putat micis conſiſtere poſſe
Aurum: et de terris terram concreſcere parvis:
Ignibus ex ignem: humorem ex humoribus eſſe:
Cætera conſimili fingit ratione, putatque.
    Nec tamen eſſe ulla parte IDEM in rebus inane
Concedit, neque corporibus finem eſſe ſecandis:
Quare in utraque mihi pariter ratione videtur
Errare, atque ILLI, ſupera quos diximus ante.
    Adde quod imbecilla nimis primordia fingit,
Si primordia ſunt, ſimili quæ prædita conſtant
Natura, atque ipſæ res ſunt; æqueque laborant,
Et pereunt, neque ab exitio res ulla refrænat:
Nam quid in oppreſſu valido durabit eorum,
Ut mortem effugiat lethi ſubdentibus ipſis?
Ignis? an humor? an aura? quid horum? ſanguen? an oſſa?
Nil ut opinor, ubi ex æquo res funditus omnis
Tam mortalis erit, quam quæ manifeſta videmus
Ex oculis noſtris aliqua vi victa perire.
At neque recidere ad nihilum res poſſe, neque autem
Creſcere de nihilo, teſtor res ante probatas.
    Præterea quoniam cibus auget corpus, alitque:
Scire licet, nobis venas, et ſanguen, et oſſa,
Et nervos alienigenis ex partibus eſſe:
Sive cibos omneis commiſto corpore dicent
Eſſe, et habere in ſe nervorum corpora parva,
Oſſaque, et omnino venas, parteiſque cruoris;
Fiet, uti cibus omnis et aridus, et liquor ipſe,
Ex alienigenis rebus conſtare putetur,
Oſſibus, et nervis, veniſque, et ſanguine miſto.
    Præterea quæcunque e terra corpora creſcunt;
Si ſunt in terris, terras conſtare neceſſe'ſt.

Ex alienigenis, quæ terris exoriuntur.
Transfer item, totidem verbis utare licebit:
In lignis ſi flamma latet, fumuſque, ciniſque:
Ex alienigenis, conſiſtant ligna neceſſe'ſt.
  Linquitur hic tenuis latitandi copia quædam:
Id quod ANAXAGORAS ſibi ſumit, ut omnibus omneis
Res putet immiſtas rebus latitare: ſed illud
Apparere unum, cujus ſint pluria miſta,
Et magis in promptu, primaque in fronte locata:
Quod tamen a vera longe ratione repulſum'ſt.
Conveniebat enim fruges quoque ſæpe minutas,
Robore cum ſaxi franguntur, mittere ſignum
Sanguinis, aut alium noſtro quæ corpore aluntur:
Cum lapidi lapidem terimus, manare cruorem.
Conſimili ratione herbas quoque ſæpe decebat,
Et laticis dulceis guttas, ſimilique ſapore
Mittere, lanigeræ quali ſunt ubera lactis:
Scilicet et glebis terrarum ſæpe friatis
Herbarum genera, et fruges, frondeiſque videri
Diſpertita, atque in terris latitare minute:
Poſtremo, in lignis cinerem fumumque videri,
Cum præfracta forent, igneiſque latere minutos.
Quorum nil fieri quoniam manifeſta docet res,
Scire licet non eſſe in rebus res ita miſtas:
Verum ſemina multimodis immiſta latere
Multarum rerum in rebus communia debent.
  At ſæpe in magnis fit montibus, inquis, ut altis
Arboribus vicina cacumina ſumma terantur
Inter ſe, validis facere id cogentibus auſtris,
Donec fulſerunt flammæ fulgore coorto:
Scilicet: et non eſt lignis tamen inſitus ignis,
Verum ſemina ſunt ardoris multa, terendo
Quæ cum confluxere, creant incendia ſylvis.
Quod ſi tanta foret ſylvis abſcondita flamma;
Non poſſent ullum tempus celarier ignes:

Conficerent

Conficerent volgo ſylvas, arbuſta cremarent.
Jamne vides igitur, paullo quod diximus ante,
Permagni referre eadem primordia ſæpe
Cum quibus, et quali poſitura contineantur,
Et quos inter ſe dent motus, accipiantque,
Atque eadem paullo inter ſe mutata creare
Igneis e lignis, quo pacto verba quoque ipſa
Inter ſe paullo mutatis ſunt elementis,
Cum LIGNA, atque IGNEIS diſtincta voce notemus?
Denique jam quæcunque in rebus cernis apertis,
Si fieri non poſſe putas, quin materiai
Corpora conſimili natura prædita fingas,
Hac ratione tibi pereunt primordia rerum:
Fiet uti riſu tremulo concuſſa cachinnent,
Et lacrymis ſalſis humectent ora, genaſque.
Nunc age, quod ſupereſt, cognoſce, et clarius audi.
Nec me animi fallit quam ſint obſcura, ſed acri
Percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor,
Et ſimul incuſſit ſuavem mi inpectus amorem
Muſarum: quo nunc inſtinctus, mente vigenti
Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita ſolo: juvat integros accedere fonteis,
Atque haurire: juvatque novos decerpere flores:
Inſignemque meo capiti petere inde coronam,
Unde prius nulli velarint tempora Muſæ:
Primum quod magnis doceo de rebus, et arctis
RELLIGIONUM animos nodis exſolvere pergo:
Deinde quod obſcura de re tam lucida pango
Carmina, muſæo contingens cuncta lepore;
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur:
Sed veluti pueris abſinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Ut puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Abſinthi laticem, deceptaque non capiatur,

Sed potius tali facto recreata valeſcat:
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumque videtur
Triſtior eſſe, quibus non eſt tractata, retroque
Volgus abhorret ab hac; volui tibi ſuaviloquenti
Carmine Pierio rationem exponere noſtram,
Et quaſi Muſæo dulci contingere melle,
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Verſibus in noſtris poſſem, dum perſpicis omnem
Naturam rerum, qua conſtet compta figura.
Sed quoniam docui, ſolidiſſima materiai
Corpora perpetuo volitare invicta per ævum;
Nunc age ſummai ecquænam ſit finis eorum,
Necne ſit, evolvamus: item, quod inane repertum'ſt,
Seu locus, ac ſpatium, res in quo quæque genantur,
Pervideamus utrum finitum funditus OMNE
Conſtet, an immenſum pateat vel adusque profundum.
OMNE quod eſt, igitur, nulla regione viarum
Finitum'ſt: namque extremum debebat habere.
Extremum porro nullius poſſe videtur
Eſſe, niſi ultra ſit quod finiat, ut videatur,
Quo non longius hæc ſenſus natura ſequatur.
Nunc extra ſummam quoniam nihil eſſe fatendum'ſt,
Non habet extremum: caret ergo fine, modoque:
Nec refert quibus aſſiſtas regionibus ejus,
Uſque adeo quem quiſque locum poſſidit, in omneis
Tantundem parteis infinitum omne relinquit.
Præterea, ſi jam finitum conſtituatur
Omne quod eſt ſpatium, ſi quis procurrat ad oras
Ultimus extremas, jaciatque volatile telum;
Id validis utrum contortum viribus ire
Quo fuerit miſſum mavis, longeque volare,
An prohibere aliquid cenſes, obſtareque poſſe?
Alterutrum fatearis enim, ſumaſque neceſſe'ſt,
Quorum utrumque tibi effugium præcludit, et omne
Cogit ut exempta concedas fine patere.
Nam ſive eſt aliquid, quod prohibeat, officiatque

Quo

Quo minu' quo miſſum'ſt veniat, finique locet ſe,
Sive foras fertur, non eſt ea fini' profecto.
Hoc pacto ſequar, atque oras ubicunque locaris
Extremas, quæram quid telo denique fiat.
Fiet uti nuſquam poſſit conſiſtere finis:
Effugiumque fugæ prolatet copia ſemper.
Præterea ſpatium ſummai totius omne
Undique ſi incluſum certis conſiſteret oris,
Finitumque foret; jam copia materiai
Undique ponderibus ſolidis confluxet ad imum;
Nec res ulla geni ſub cœli tegmine poſſet:
Nec foret omnino cœlum, neque lumina ſolis:
Quippe ubi materies omnis cumulata jaceret
Ex infinito jam tempore ſubſidendo.
At nunc nimirum requies data principiorum
Corporibus nulla'ſt: quia nil eſt funditus imum,
Quo quaſi confluere, et ſedes ubi ponere poſſint;
Semper et aſſiduo motu res quæque genuntur
Partibus in cunctis, æternaque ſuppeditantur
Ex infinito cita corpora materiai.
Poſtremo ante oculos rem res finire videtur,
Aer diſſepit colleis, atque aera montes;
Terra mare, et contra mare terras terminat omneis.
OMNE quidem vero nihil eſt quod finiat extra:
Eſt igitur natura loci, ſpatiumque profundi,
Quod neque clara ſuo percurrere flumina curſu
Perpetuo poſſint ævi labentia tractu:
Nec prorſum facere, ut reſtet minus ire, meando:
Uſque adeo paſſim patet ingens copia rebus,
Finibus exemptis in cunctas undique parteis.
Ipſa modum porro ſibi rerum ſumma parare
Ne poſſit, natura tenet: quia corpus inani,
Et quod inane autem'ſt, finiri corpore cogit:
Ut ſic àlternis infinita omnia reddat.
Aut etiam, alterutrum niſi terminet alterum eorum,
Simplice natura et pateat tantum immoderatum:

Nec mare, nec tellus, nec cœli lucida templa,
Nec mortale genus, nec Divum corpora ſancta
Exiguum poſſent horai ſiſtere tempus.
Nam diſpulſa ſuo de cœtu materiai
Copia ferretur magnum per inane ſoluta,
Sive adeo potius nunquam concreta creaſſet
Ullam rem, quoniam cogi disjecta nequiſſet.
Nam certe neque conſilio primordia rerum
Ordine ſe quæque, atque ſagaci mente locarunt;
Nec quos quæque darent motus pepigere profecto:
Sed quia multimodis, multis, mutata, per omne
Ex infinito vexantur percita plagis,
Omne genus motus, et cœtus experiundo,
Tandem deveniunt in taleis diſpoſituras,
Qualibus hæc rebus conſiſtit ſumma creata:
Et multos etiam magnos ſervata per annos,
Ut ſemel in motus conjecta'ſt convenienteis,
Efficit, ut largis avidum mare fluminis undis
Integrent amnes, et ſolis terra vapore
Fota novet fœtus, ſummiſſaque gens animantum
Floreat, et vivant labentes ætheris ignes.
Quod nullo facerent pacto, niſi materiai
Ex infinito ſuboriri copia poſſet,
Unde amiſſa ſolent reparari in tempore quoque.
Nam veluti privata cibo natura animantum
Diffluit amittens corpus; ſic omnia debent
Diſſolvi, ſimul ac defecit ſuppeditare
Materies recta regione averſa viai.
Nec Plagæ poſſent extrinſecus undique ſummam
Conſervare omnem, quæcunque'ſt conciliata.
Cudere enim crebro poſſunt, partemque morari,
Dum veniant aliæ, ac ſuppleri ſumma queatur.
Interdum reſilire tamen coguntur, et una
Principiis rerum ſpatium, tempuſque fugai
Largiri, ut poſſint a cœtu libera ferri.
Quare etiam atque etiam ſuboriri multa neceſſe'ſt.

Et

Et tamen ut plagæ quoque poſſint ſuppetere ipſæ,
Infinita opus eſt vis undique materiai.
Illud in his rebus longe fuge credere, Memmi,
In medium ſummæ (quod dicunt) omnia niti,
Atque ideo mundi naturam ſtare ſine ullis
Ictibus externis, neque quoquam poſſe reſolvi
Summa atque ima, quod in medium ſint omnia nixa,
(Ipſum ſi quicquam poſſe in ſe ſiſtere credis:
Et quæ pondera ſunt ſub terris omnia ſurſum
Nitier, in terraque retro requieſcere poſta:
Ut per aquas quæ nunc rerum ſimulacra videmus:)
Et ſimili ratione animalia ſubtu' vagari
Contendunt, neque poſſe e terris in loca cœli
Recidere inferiora magis, quam corpora noſtra
Sponte ſua poſſint in cœli templa volare:
Illi cum videant ſolem, nos ſidera noctis
Cernere, et alternis nobiſcum tempora cœli
Dividere, et nocteis parileis agitare, dieſque.
Sed vanus ſtolidis hæc omnia finxerit error,
Amplexi quod habent perverſe prima viai.
Nam medium nihil eſſe poteſt, ubi inane, locuſqus
Infinita: neque omnino, ſi jam medium ſit,
Poſſit ibi quicquam hac potius conſiſtere cauſa,
Quam quavis alia longe regione manere.
Omnis enim locus, ac ſpatium, quod inane vocamus,
Per medium, per non medium concedat oportet
Æquis ponderibus, motus quacunque feruntur.
Nec quiſquam locus eſt, quo corpora cum venere,
Ponderis amiſſa vi poſſint ſtare in inani:
Nec quod inane autem'ſt, illis ſubſiſtere debet,
Quin, ſua quod natura petit, concedere pergat.
Haud igitur poſſunt tali ratione teneri
Res in concilio, medii cuppedine victæ.
Præterea quoque jam non omnia corpora fingunt
In medium niti, ſed terrarum, atque liquorum,
Humorem ponti, magniſque e montibus undas,

Et

Et quaſi terreno quæ corpore contineantur:
At contra tenues exponunt aeris auras,
Et calidos ſimul a medio differrier igneis,
Atque ideo totum circumtremere æthera ſignis,
Et ſolis flammam per cœli cærula paſci,
Quod calor a medio fugiens ibi colligat igneis.
(Quippe etiam veſci e terra mortalia ſæcla:
Nec prorſum arboribus ſummos frundeſcere ramos
Poſſe, niſi a terris paullatim cuique cibatum
Terra det) at ſupra circum tegere omnia cœlum
Ne volucrum ritu flammarum, mœnia mundi
Diffugiant ſubito magnum per inane ſoluta,
Et ne cætera conſimili ratione ſequantur:
Neve ruant cœli tonitralia templa ſuperne,
Terraque ſe pedibus raptim ſubducat, et omnes
Inter permiſtas terræ, cœlique ruinas
Corpora ſolventes, abeant per inane profundum
Temporis ut puncto nihil exſtet relliquiarum,
Deſertum præter ſpatium, et primordia cæca.
Nam quacunque prius de parti corpora ceſſe
Conſtitues, hæc rebus erit pars janua lethi:
Hac ſe turba foras dabit omnis materiai.
  Hæc ſi pernoſces parva perfunctus opella,
(Namque alid ex alio clareſcet,) non tibi cæca
Nox iter eripiet, quin ultima naturai
Pervideas; ita res accendent lumina rebus.

TITI

TITI LUCRETII CARI DE *RERUM NATURA.*

LIBER II.

SUAVE, mari magno turbantibus æquora ventis,
E terra magnum alterius ſpectare laborem;
Non quia vexari quemquam 'ſt jucunda voluptas,
Sed, quibus ipſe malis careas, quia cernere ſuave 'ſt.
Suave etiam belli certamina magna tueri,
Per campos inſtructa, tua ſine parte pericli;
Sed nil dulcius eſt, bene quam muni a tenere
Edita doctrina ſapientum templa ſerena;
Deſpicere unde queas alios, paſſimque videre
Errare, atque viam palanteis quærere vitæ;
Certare ingenio; contendere nobilitate;
Nocteis atque dies niti præſtante labore
Ad ſummas emergere opes, rerumque potiri.
O miſeras hominum menteis! o pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ, quantiſque periclis
Degitur hoc ævi, quodcunque 'ſt! nonne videre
Nil aliud ſibi naturam latrare, niſi ut, cum
Corpore ſejunctus dolor abſit, mente fruatur
Jucundo ſenſu, cura ſemota, metuque?
Ergo corpoream ad naturam pauca videmus
Eſſe opus omnino, quæ demant quemque dolorem;
Delicias quoque uti multas ſubſternere poſſint;

Gratius

Gratius interdum neque natura ipſa requirit.
Si non aurea ſunt juvenum ſimulacra per ædeis
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur;
Nec domus argento fulget, auroque renidet;
Nec citharis reboant laqueata aurataque templa:
Attamen inter ſe proſtrati in gramine molli,
Propter aquæ rivum, ſub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus jucunde corpora curant;
Præſertim cum tempeſtas arridet, et anni
Tempora conſpergunt viridanteis floribus herbas.
Nec calidæ citius decedunt corpore febres,
Textilibus ſi in picturis, oſtroque rubenti
Jactaris, quam ſi plebeia in veſte cubandu'ſt:
Quapropter quoniam nil noſtro in corpore gazæ
Proficiunt, neque nobilitas, neque gloria regni:
Quod ſupereſt, animo quoque nil prodeſſe putandum.
Si non forte tuas legiones per loca campi
Fervere cum videas, belli ſimulacra cienteis;
Fervere cum videas claſſem, lateque vagari;
His tibi tum rebus timefactæ Religiones
Effugiunt animo pavidæ, mortiſque timores:
Tum vacuum pectus linquunt, curaque ſolutum.
Quod ſi ridicula hæc, ludibriaque eſſe videmus,
Re veraque metus hominum, curæque ſequaces,
Nec metuunt ſonitus armorum, nec fera tela;
Audacterque inter Reges, rerumque potenteis
Verſantur; neque fulgorem reverentur ab auro,
Nec clarum veſtis ſplendorem purpureai:
Quid dubitas, quin omne ſit hoc rationis egeſtas,
Omnis cum in tenebris præſertim vita laboret?
Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: ſic nos in luce timemus
Interdum nihilo quæ ſunt metuenda magis, quam
Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſque neceſſe'ſt
Non

Non radii ſolis, neque lucida tela diei
Diſcutiant, ſed naturæ ſpecies, ratioque.
Nunc age, quo motu Genitalia materiai
Corpora res varias gignant, genitaſque reſolvant;
Et qua vi facere id cogantur; quæve ſit ollis
Reddita mobilitas magnum per Inane meandi,
Expediam: tu te dictis præbere memento.
Nam certe non inter ſe ſtipata cohæret
Materies: quoniam minui rem quamque videmus;
Et quaſi longinquo fluere omnia cernimus ævo,
Ex oculiſque vetuſtatem ſubducere noſtris:
Cum tamen incolumis videatur ſumma manere.
Propterea quia, quæ decedunt corpora cuique,
Unde abeunt, minuunt: quo venere, augmine donant:
Illa ſeneſcere, at hæc contra floreſcere cogunt.
Nec remorantur ibi: ſic rerum ſumma novatur
Semper, et inter ſe mortales mutua vivunt.
Augeſcunt aliæ gentes, aliæ minuuntur:
Inque brevi ſpatio mutantur ſæcla animantum;
Et, quaſi curſores, vitai lampada tradunt.
Si ceſſare putas rerum primordia poſſe,
Ceſſandoque novos rerum progignere motus:
Avius a vera longe ratione vagaris.
Nam, quoniam perinane vagantur, cuncta neceſſe'ſt
Aut gravitate ſui ferri primordia rerum,
Aut ictu forte alterius: nam cita ſuperne
Obvia cum flixere, fit, ut diverſa repente
Diſſiliant: neque enim mirum, duriſſima quæ ſint,
Ponderibus ſolidis, neque quicquam a tergis obſtet.
Et quo jactari magis omnia Materiai
Corpora pervideas, reminiſcere totius imum
Nil eſſe in ſumma: neque habere ubi corpora prima
Conſiſtant: quoniam ſpatium ſine fine, modoque'ſt:
Immenſumque patere in cunctas undique parteis,
Pluribus oſtendi, et certa ratione probatu'ſt.

Quod

Quod quoniam conſtat, nimirum nulla quies eſt
Reddita corporibus primis per Inane profundum:
Sed magis aſſiduo, varioque exercita motu,
Partim intervallis magnis conflicta reſultant:
Pars etiam brevibus ſpatiis nexantur ab ictu.
Et quæcunque magis condenſo conciliatu,
Exiguis intervallis connexa reſultant,
Endopedita ſuis perplexis ipſa figuris;
Hæc validas ſaxi radices, et fera ferri
Corpora conſtituunt, et cætera de genere horum
Paucula: Quæ porro magnum per Inane vagantur,
Et cita diſſiliunt longe, longeque recurſant
In magnis intervallis; hæc aera rarum
Sufficiunt nobis, et ſplendida lumina ſolis.
Multaque præterea magnum per Inane vagantur,
Conciliis rerum quæ ſunt rejecta, nec uſquam
Conſociare etiam motus potuere recepta:
Cujus, uti memoro, rei ſimulacrum, et imago
Ante oculos ſemper nobis verſatur, et inſtat.
Contemplator enim, cum ſolis lumina cunque
Inſertim fundunt radios per opaca domorum:
Multa minuta modis multis per inane videbis
Corpora miſceri radiorum lumine in ipſo;
Et velut æterno certamine prœlia, pugnaſque
Edere turmatim certantia; nec dare pauſam,
Conciliis, et diſcidiis exercita crebris:
Conjicere ut poſſis ex hoc, primordia rerum,
Quale ſit, in magno jactari ſemper Inani.
Duntaxat rerum magnarum parva poteſt res
Exemplare dare, et veſtigia notitiai.
Hoc etiam magis hæc animum te advertere par eſt
Corpora, quæ in ſolis radiis turbare videntur:
Quod tales turbæ motus quoque materiai
Significant clandeſtinos, cæcoſque ſubeſſe.
Multa videbis enim plagis ibi percita cæcis
Cummutare viam, retroque repulſa reverti

Nunc

Nunc huc, nunc illuc, in cunctas denique parteis.
Scilicet hic a principiis eſt omnibus error.
Prima moventur enim per ſe primordia rerum;
Inde ea, quæ parvo ſunt corpora conciliatu,
Et quaſi proxima ſunt ad vireis principiorum,
Ictibus illorum cæcis impulſa cientur;
Ipſaque, quæ porro paullo majora, laceſſunt.
Sic a principiis aſcendit motus, et exit
Paullatim noſtros ad ſenſus; ut moveantur
Illa quoque, in ſolis quæ lumine cernere quimus:
Nec quibus id faciant plagis apparet aperte.
Nunc, quæ mobilitas ſit reddita materiai
Corporibus, paucis licet hinc cognoſcere, Memmi.
Primum aurora novo cum ſpargit lumine terras,
Et variæ volucres nemora avia pervolitantes
Aera per tenerum liquidis loca vocibus opplent:
Quam ſubito ſoleat ſol ortus tempore tali
Conveſtire ſua perfundens omnia luce,
Omnibus in promptu, manifeſtumque eſſe videmus.
At vapor is, quem ſol mittit, lumenque ſerenum,
Non per Inane meat vacuum; quo tardius ire
Cogitur, aerias quaſi cum diverberet undas:
Nec ſingillatim corpuſcula quæque vaporis,
Sed complexa meant inter ſe, conque globata:
Quapropter ſimul inter ſe retrahuntur, et extra
Officiuntur; uti cogantur tardius ire.
At, quæ ſunt ſolida primordia ſimplicitate,
Cum per Inane meant vacuum, nec res remoratur
Ulla foris; atque ipſa ſuis e partibus unum;
Unum in quem cœpere locum connixa feruntur.
Debent nimirum præcellere mobilitate;
Et multo citius ferri, quam lumina ſolis:
Multiplexque loci ſpatium tranſcurrere eodem
Tempore, quo ſolis pervolgant fulgura cœlum:
Nam neque conſilio debent tardata morari;
Nec perſcrutari primordia ſingula quæque,

Ut videant, qua quidque geratur cum ratione.
At quidam contra hæc ignari, materiai
Naturam non poſſe Deum ſine numine rentur
Tantopere humanis rationibus, ac moderatis,
Tempora mutare annorum, frugeſque creare:
Nec jam cætera, mortaleis quæ ſuadet adire,
Ipſaque deducit dux vitæ DIA VOLUPTAS;
Ut res per Veneris blanditim ſæcla propagent;
Ne genus occidat humanum: quorum omnia cauſſa
Conſtituiſſe Deos fingunt: ſed in omnibus rebus
Magnopere a vera lapſi ratione videntur.
Nam quamvis rerum ignorem primordia quæ ſint,
Hoc tamen ex ipſis cœli rationibus auſim
Confirmare, aliiſque ex rebus reddere multis;
Nequaquam nobis divinitus eſſe creatam
Naturam mundi, quæ tanta'ſt prædita culpa:
Quæ tibi poſterius, MEMMI, faciemus aperta.
Nunc id quod ſupereſt de motibus expediemus.
Nunc locus eſt, ut opinor, in his illud quoque rebus
Confirmare tibi, nullam rem poſſe ſua vi
Corpoream ſurſum ferri, ſurſumque meare.
Ne tibi dent in eo flammarum corpora fraudem;
Surſus enim vorſus gignuntur, et augmina ſumunt:
Et ſurſum nitidæ fruges, arbuſtaque creſcunt:
Pondera, quantum in ſe'ſt, cum deorſum cuncta ferantur.
Nec cum ſubſiliunt ignes ad tecta domorum,
Et celeri flamma deguſtant tigna, trabeiſque;
Sponte ſua facere id, ſine vi ſubigente, putandu'ſt:
Quod genus, e noſtro cum miſſus corpore ſanguis
Emicat exſultans alte, ſpargitque cruorem.
Nonne vides etiam, quanta vi tigna, trabeiſque
Reſpuat humor aquæ? nam quam magis merſimus altum
Directa, et magna vi multi preſſimus ægre;
Tam cupide ſurſum revomit magis, atque remittit,

Plus ut parte foras emergant, exſiliantque.
Nec tamen hæc, quantu'ſt in ſe, dubitamus, opinor,
Quin vacuum per Inane deorſum cuncta feruntur.
Sic igitur debent flammæ quoque poſſe per auras
Aeris expreſſæ furſum ſuccedere; quanquam
Pondera, quantum in ſe'ſt, deorſum deducere pugnent.
Nocturnaſque faces cœli ſublime volanteis
Nonne vides longos flammarum ducere tractus,
In quaſcunque dedit parteis natura meatum?
Non cadere in terram ſtellas, et ſidera cernis?
Sol etiam ſummo de vertice diſſupat omneis
Ardorem in parteis, et lumine conſerit arva:
In terras igitur quoque ſolis vergitur ardor.
Tranſverſoſque volare per imbres fulmina cernis:
Nunc hinc, nunc illinc abrupti nubibus ignes,
Concurſant, cadit in terras vis flammea volgo.
Illud in his quoque te rebus cognoſcere avemus:
Corpora cum deorſum rectum per Inane feruntur
Ponderibus propriis, incerto tempore ferme,
Incertiſque locis, ſpatio decedere paullum;
Tantum quod momen mutatum dicere poſſis.
Quod niſi declinare ſolerent; omnia deorſum,
Imbris uti guttæ, caderent per Inane profundum:
Nec foret offenſus natus, nec plaga creata
Principiis: ita nil unquam natura creaſſet.
Quod ſi forte aliquis credit graviora poteſſe
Corpora, quo citius rectum per Inane feruntur,
Incidere e ſupero levioribus, atque ita plagas
Gignere, quæ poſſint genitaleis reddere motus:
Avius a vera longe ratione recedit.
Nam per aquas quæcunque cadunt, atque aera deorſum,
Hæc pro ponderibus caſus celerare neceſſe'ſt:
Propterea, quia corpus aquæ, naturaque tenuis
Aeris haud poſſunt æque rem quamque morari:

Sed citius cedunt gravioribus exſuperata.
At contra nulli de nulla parte, neque ullo
Tempore, Inane poteſt vacuum ſubſiſtere reii,
Quin, ſua quod natura petit, concedere pergat.
Omnia quapropter debent per Inane quietum
Æque ponderibus non æquis concita ferri.
Haud igitur poterunt levioribus incidere unquam
Ex ſupero graviora; neque ictus gignere per ſe,
Qui varient motus, per quos natura genat res.
Quare etiam atque etiam paullum clinare neceſſe'ſt
Corpora, nec plus quam minimum: ne fingere motus
Oliquos videamur, et id res vera refutet.
Namque hoc in promptu, manifeſtumque eſſe videmus;
Pondera, quantum in ſe'ſt, non poſſe obliqua meare,
Ex ſupero cum præcipitant: quod cernere poſſis.
Sed nihil omnino recta regione viai
Declinare, quis eſt, qui poſſit cernere, ſeſe?
Denique ſi ſemper motus connectitur omnis,
Et vetere exoritur ſemper novus ordine certo;
Nec declinando faciunt primordia motus
Principium quoddam, quod fati fœdera rumpat;
Ex infinito ne cauſam cauſa ſequatur:
Libera per terras unde hæc animantibus extat,
Unde eſt hæc (inquam) fatis avolſa voluntas,
Per quam progredimur, quo ducit quemque voluptas?
Declinamus item motus, nec tempore certo,
Nec regione loci certa, ſed ubi ipſa tulit mens.
Nam dubio procul his rebus ſua cuique voluntas
Principium dat; et hinc motus per membra rigantur.
Nonne vides etiam, patefactis tempore puncto
Carceribus, non poſſe tamen prorumpere equorum
Vim cupidam tam deſubito, quam mens avet ipſa?
Omnis enim totum per corpus materiai
Copia conquiri debet, concita per artus
Omneis, ut ſtudium mentis connexa ſequatur.

Ut

Ut videas initium motus a corde creari;
Ex animique voluntate id procedere primum:
Inde dari porro per totum corpus, et artus.
Nec ſimile'ſt, ut cum impulſi procedimus ictu,
Viribus alterius magnis, magnoque coactu;
Nam tum materiam totius corporis omnem
Perſpicuu'ſt, nobis invitis, ire, rapique,
Donicum eam refrænavit per membra voluntas.
Jamne vides igitur, quamquam vis extera multos
Pellit, et invitos cogit procedere ſæpe,
Præcipiteiſque rapit; tamen eſſe in pectore noſtro
Quiddam, quod contra pugnare, obſtareque poſſit;
Cujus ad arbitrium quoque copia materiai
Cogitur interdum flecti per membra, per artus;
Et projecta refrænatur, retroque reſidit?
Quare in ſeminibus quoque idem fateare neceſſe'ſt,
Eſſe aliam præter plagas, et pondera cauſam
Motibus, unde hæc eſt nobis innata poteſtas:
De nihilo quoniam fieri nil poſſe videmus.
Pondus enim prohibet, ne plagis omnia fiant,
Externa quaſi vi: ſed ne mens ipſa neceſſum
Inteſtinum habeat cunctis in rebus agendis;
Et devicta quaſi cogatur ferre, patique;
Id facit exiguum Clinamen principiorum,
Nec regione loci certa, nec tempore certo.
Nec ſtipata magis fuit unquam materiai
Copia; nec porro majoribus intervallis.
Nam neque adaugeſcit quicquam, neque deperit inde.
Quapropter quo nunc in motu principiorum
Corpora ſunt; in eodem anteacta ætate fuere;
Et poſthac ſemper ſimili ratione ferentur:
Et quæ conſuerunt gigni, gignentur eadem
Conditione; et erunt, et creſcent, inque valebunt,
Quantum cuique datum'ſt per fœdera naturai.
Nec rerum ſummam commutare ulla poteſt vis.
Nam neque quo poſſit genus ullum materiai

Effugere ex omni, quicquam'ſt: neque rurſus, in
omne
Unde coorta queat nova vis irrumpere; et omnem
Naturam rerum mutare, et vertere motus.
Illud in his rebus non eſt mirabile, quare,
Omnia cum rerum primordia ſint in motu,
Summa tamen ſumma videatur ſtare quiete;
Præterquam, ſi quid proprio dat corpore motus.
Omnis enim longe noſtris ab ſenſibus infra
Primorum natura jacet: quapropter ubi illa
Cernere jam nequeas, motusquoque ſurpere debent:
Præſertim cum, quæ poſſimus cernere, celent
Sæpe tamen motus, ſpatio diducta locorum.
Nam ſæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigeræ reptant pecudes, quo quamque vocantes
Invitant herbæ gemmantes rore recenti:
Et ſatiati agni ludunt, blandeque coniſcant:
Omnia quæ nobis longe confuſa videntur;
Et veluti in viridi candor conſiſtere colli.
Præterea magnæ legiones cum loca curſu
Camporum complent, belli ſimulacra cientes;
Et circumvolitant equites, medioſque repente
Tranſmittunt valido quatientes impete campos;
Fulgur ibi ad cœlum ſe tollit; totaque circum
Ære renideſcit tellus; ſubterque virum vi
Excitur pedibus ſonitus; clamoreque montes
Icti rejectant voces ad ſidera mundi:
Et tamen eſt quidam locus altis montibus, unde
Stare videtur, et in campis conſiſtere fulgur.
Nunc age jam deinceps cunctarum exordia rerum,
Qualia ſint, et quam longe diſtantia formis,
Percipe, multigenis quam ſint variata figuris:
Non quod multa parum ſimili ſint prædita forma,
Sed quia non volgo paria omnibus omnia conſtant.
Nec mirum: nam cum ſit eorum copia tanta,
Ut neque finis, uti docui, neque ſumma ſit ulla:
Debent

Debent nimirum non omnibus omnia prorſum
Eſſe pari filo, ſimilique affecta figura.
Præterea genus humanum, mutæque natantes
Sqummigerum pecudes, et læta armenta, feræque,
Et variæ volucres; lætantia quæ loca aquarum
Concelebrant, circum ripas, fonteiſque, lacuſque;
Et quæ pervolgant nemora avia pervolitantes:
Horum unum quodvis generatim ſumere perge:
Invenies tamen inter ſe diſtare figuris.
Nec ratione alia proles cognoſcere matrem,
Nec mater poſſet prolem; quod poſſe videmus,
Nec minus atque homines inter ſe nota cluere.
Nam ſæpe ante Deum vitulus delubra decora
Turicremas propter mactatus concidit aras,
Sanguinis exſpirans calidum de pectore flumen:
At mater virideis ſaltus orbata peragrans,
Linquit humi pedibus veſtigia preſſa biſulcis,
Omnia conviſens oculis loca, ſi queat uſquam
Conſpicere amiſſum fœtum; completque querelis
Frundiferum nemus adſiſtens; et crebra reviſit
Ad ſtabulum, deſiderio perfixa juvenci:
Nec teneræ ſalices, atque herbæ rore vigentes,
Fluminaque ulla queunt ſummis labentia ripis
Oblectare animum, ſubitamque avertere curam:
Nec vitulorum aliæ ſpecies per pabula læta
Derivare queunt alio, curaque levare:
Uſque adeo quiddam proprium, notumque requirit.
Præterea teneri tremulis cum vocibus hœdi
Cornigeras norunt matres, agnique petulci
Balantum pecudes: ita, quod natura repoſcit,
Ad ſua quiſque fere decurrunt ubera lactis.
Poſtremo quodvis frumentum: non tamen omne
Quodque ſuo in genere inter ſe ſimile eſſe videbis,
Quin intercurrat quædam diſtantia formis.
Concharumque genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, qua mollibus undis

Littoris

Littoris incurvi bibulam pavit æquor arenam.
Quare etiam atque etiam ſimili ratione neceſſe'ſt,
Natura quoniam conſtant, neque facta manu ſunt
Unius ad certam formam primordia rerum,
Diſſimili inter ſe quædam volitare figura.
Perfacile'ſt jam animi ratione exſolvere nobis,
Quare fulmineus multo penetralior ignis,
Quam noſter fluat e tedis terreſtribus ortus.
Dicere enim poſſis cœleſtem fulminis ignem
Subtilem magis e parvis conſtare figuris:
Atque ideo tranſire foramina, quæ nequit ignis
Noſter hic e lignis ortus, tedaque creatus.
Præterea lumen per cornu tranſit; at imber
Reſpuitur: Quare? niſi luminis illa minora
Corpora ſunt, quam de quibus eſt liquor almus aquarum.
Et quamvis ſubito per colum vina videmus
Perfluere; at contra tardum cunctatur olivum:
Aut quia nimirum majoribus eſt elementis;
Aut magis hamatis inter ſe, perque plicatis.
Atque ideo fit, uti non tam deducta repente
Inter ſe poſſint primordia ſingula quæque
Singula per cujuſque foramina permanare.
Huc accedit, uti mellis lactiſque liquores
Jucundo ſenſu linguæ tractentur in ore:
At contra tetra abſinthI natura, ferique
CentaurI, fœdo pertorquent ora ſapore:
Ut facile agnoſcas e lævibus, atque rotundis
Eſſe ea, quæ ſenſus jucunde tangere poſſunt:
At contra quæ amara, atque aſpera cunque videntur,
Hæc magis hamatis inter ſe nexa teneri;
Proptereaque ſolere vias reſcindere noſtris
Senſibus, introituque ſuo perrumpere corpus.
Omnia poſtremo bona ſenſibus, et mala tactu,
Diſſimili inter ſe pugnant perfecta figura:
Ne tu forte putes ſerræ ſtridentis acerbum

Horrorem

Horrorem conſtare elementis lævibus æque,
Ac muſæa mele, per chordas Organici quæ
Mobilibus digitis expergefacta figurant.
Neu ſimili penetrare putes primordia forma
In nareis hominum, cum tetra cadavera torrent,
Et cum ſcena croco Cilici perfuſa recens eſt,
Araque Panchæos exhalat propter odores.
Neve bonos rerum ſimili conſtare colores
Semine conſtituas, oculos qui paſcere poſſunt;
Et qui compungunt aciem, lacrymareque cogunt;
Aut fœda ſpecie tetri, turpeſque videntur.
Omnis enim, ſenſus quæ mulcet, cauſſa, juvatque,
Haud ſine principiali aliquo lævore creata'ſt:
At contra, quæcunque moleſta, atque aſpera conſtat,
Non aliquo ſine materiæ ſqualore reperta 'ſt.
Sunt etiam quæ jam nec lævia jure putantur
Eſſe, neque omnino flexis mucronibus unca;
Sed magis angululis paullum proſtantibus; et quæ
Titillare magis ſenſus, quam lædere poſſunt:
Fæcula jam quo de genere'ſt, Inulæque ſapores.
Denique jam calidos igneis, gelidamque pruinam,
Diſſimili dentata modo compungere ſenſus
Corporis, indicio nobis eſt tactus uterque.
Tactus enim, tactus, (pro Divum numina ſancta!)
Corporis eſt ſenſus, vel cum res extera ſeſe
Inſinuat; vel cum lædit, quæ in corpore nata'ſt;
Aut juvat egrediens genitaleis per Veneris res;
Aut ex offenſu cum turbant corpore in ipſo
Semina, confunduntque inter ſe concita ſenſum:
Ut ſi forte manu quamvis jam corporis ipſe
Tute tibi partem ferias, æque experiare.
Quapropter longe formas diſtare neceſſe'ſt
Principiis, varios quæ poſſint edere ſenſus.
Denique, quæ nobis durata ac ſpiſſa videntur,
Hæc magis hamatis inter ſeſe eſſe neceſſe'ſt,
Et quaſi ramoſis alte compacta teneri.

In

In quo jam genere in primis adamantina ſaxa,
Prima acie conſtant, ictus contemnere ſueta;
Et validi ſilices; ac duri robora ferri;
Æraque, quæ clauſtris reſtantia vociferantur.
Illa autem debent ex lævibus atque rotundis
Eſſe magis, fluido quæ corpore liquida conſtant.
Nec retinentur enim inter ſe glomeramina quæque;
Et procurſus item in proclive volubilis extat.
Omnia poſtremo, quæ puncto tempore cernis
Diffugere, ut fumum, nebulas, flammaſque, neceſſe'ſt,
Si minus omnibus ſunt e lævibus atque rotundis;
At non eſſe tamen perplexis endopetita,
Pungere uti poſſint corpus; penetrareque ſaxa:
Et tamen hærere inter ſe, quod quiſque videmus
Senſibus eſſe datum: facile ut cognoſcere poſſis
Non e perplexis, ſed acutis eſſe elementis.
Sed quod amara vides eadem, quæ fluvida conſtant;
Sudor uti maris eſt; minime id mirabile habendum.
Nam quod fluvidum eſt, e lævibus atque rotundis
Eſt: at lævibus, atque rotundis miſta doloris
Corpora; nec tamen hæc retineri hamata neceſſe'ſt:
Scilicet eſſe globoſa, tamen cum ſqualida conſtent;
Provolvi ſimul ut poſſint, et lædere ſenſus.
Et quo miſta putes magis aſpera lævibus eſſe
Principiis, unde'ſt Neptuni corpus acerbum;
Eſt ratio ſecernundi, ſeorſumque videndi.
Humor dulcit, ubi per terras crebrius idem
Percolatur, ut in foveam fluat, ac manſueſcat.
Linquit enim ſupra tetri primordia viri
Aſpera, quo magis in terris hæreſcere poſſunt.
Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducit: primordia rerum
Finita variare figurarum ratione.

Quod

Quod ſi non ita ſit, rurſum jam ſemina quædam
Eſſe infinito debebunt corporis auctu.
Namque in eadem una cujuſcujus brevitate
Corporis, inter ſe multum variare figuræ
Non poſſunt. Fac enim minimis e partibus eſſe
Corpora prima: tribus, vel paullo pluribus auge:
Nempe ubi eas parteis unius corporis omneis,
Summa atque ima locans, tranſmutans dextera lævis,
Omnimodis expertus eris, quam quiſque det ordo
Formai ſpeciem totius corporis ejus;
Quod ſupereſt, ſi forte voles variare figuras,
Addendum parteis alias erit: inde ſequetur
Adſimili ratione, alias ut poſtulet ordo,
Si tu forte voles etiam variare figuras.
Ergo formai novitatem corporis augmen
Subſequitur: quare non eſt ut credere poſſis,
Eſſe infinitis diſtantia ſemina formis:
Ne quædam cogas immani maximitate
Eſſe; ſupra quod jam docui non poſſe probari.
  Jam tibi Barbaricæ veſtes, Melibœaque fulgens
Purpura, Theſſalico concharum tincta colore, et
Aurea pavonum ridenti imbuta lepore
Sæcla, novo rerum ſuperata colore jacerent:
Et contemptus odor myrrhæ; melliſque ſapores;
Et Cycnea mele, Phœbæaque dædala chordis
Carmina, conſimili ratione oppreſſa ſilerent.
Namque aliis aliud præſtantius exoreretur.
  Cedere item retro poſſent in deteriores
Omnia ſic parteis; ut diximus in meliores:
Namque aliis aliud retro quoque tertius eſſet
Naribus, auribus, atque oculis, oriſque ſapori.
  Quæ quoniam non ſunt in rebus reddita, certa et
Finis utrinque tenet ſummam: fateare neceſſe'ſt
Materiam quoque finitis differre figuris.
  Denique, ab ignibus ad gelidas, hiemiſque pruinas
Finitu'ſt, retroque pari ratione remenſu'ſt.

Inter

Finit enim calor, ac frigus; mediique tepores
Inter utrumque jacent, explentes ordine ſummam.
Ergo finita diſtant ratione creata;
Ancipiti quoniam mucrone utrinque notantur,
Hinc flammis, illinc rigidis inſeſſa pruinis.
Quod quoniam docui, pergam connectere rem, Quæ
Ex hoc apta fidem ducit: primordia rerum,
Inter ſe ſimili quæ ſunt perfecta figura,
Infinita cluere: etenim diſtantia cum ſit
Formarum finita, neceſſe'ſt, quæ ſimiles ſint,
Eſſe infinitas: aut ſummam materiai
Finitam conſtare: id quod non eſſe probavi.
Quod quoniam docui, nunc ſuaviloquis, age, paucis
Verſibus oſtendam, corpuſcula materiai
Ex infinito ſummam rerum uſque tenere,
Undique protelo plagarum continuato.
Nam quod rara vides magis eſſe animalia quædam,
Fœcundamque minus naturam cernis in illis;
At regione, locoque alio, terriſque remotis
Multa licet genere eſſe in eo, numerumque repleri.
Sicuti quadrupedum cum primis eſſe videmus
In genere anguimanos eleſantos, India quorum
Millibus e multis vallo munitur eburno,
Ut penitus nequeat penetrari: tanta ferarum
Vis eſt, quarum nos perpauca exempla videmus.
Sed tamen id quoque uti concedam, quam libet, eſto
Unica res quædam, nativo corpore ſola,
Cui ſimilis toto terrarum non ſit in orbe:
Infinita tamen niſi erit vis materiai,
Unde ea progigni poſſit concepta; creari
Non poterit: neque, quod ſupereſt, procreſcere, alique.
Quippe etenim ſumant oculi, finita per Omne
Corpora

Corpora jactari unius genitalia reii;
Unde, ubi, qua vi, et quo pacto congreſſa coibunt
Materiæ tanto in pelago, turbaque aliena?
Non (ut opinor) habent rationem conciliandi:
Sed quaſi, naufragiis magnis multiſque coortis,
Diſiectare ſolet magnum mare tranſtra, guberna,
Antennas, proram, malos, tonſaſque natanteis;
Per terrarum omneis oras fluitantia apluſtra
Ut videantur; et indicium mortalibus edant,
Inſidi maris inſidias, vireiſque, dolumque
Ut vitare velint; neve ullo tempore credant,
Subdola cum ridet placidi pellacia ponti.
Sic tibi ſi finita ſemel primordia quædam
Conſtitues; ævum debebunt ſparſa per omne
Diſiectare æſtus diverſi materiai:
Nunquam in concilium ut poſſint compulſa coire;
Nec remorari in concilio; nec creſcere adaucta.
Quorum utrumque palam fieri manifeſta docet res;
Et res progigni; et genitas procreſcere poſſe.
Eſſe igitur genere in quovis primordia rerum
Infinita palam'ſt, unde omnia ſuppeditantur.
  Nec ſuperare queunt motus utique exitiales
Perpetuo, neque in æternum ſepelire ſalutem:
Nec porro rerum genitales, auctificique
Motus perpetuo poſſunt ſervare creata.
Sic æquo geritur certamine principiorum
Ex infinito contractum tempore bellum:
Nunc hic, nunc illic ſuperant vitalia rerum;
Et ſuperantur item: miſcetur funere vagor,
Quem pueri tollunt viſentes luminis oras:
Nec nox ulla diem, neque noctem aurora ſecuta'ſt,
Quæ non audierit miſtos vagitibus ægris
Ploratus, mortis comites, et funeris atri.
  Illud in his obſignatum quoque rebus habere
Convenit, et memori mandatum mente tenere:
Nil eſſe, in promptu quorum natura tenetur,

Quod genere ex uno conſiſtat principiorum:
Nec quicquam, quod non permiſto ſemine conſtet.
Et quam quicque magis multas vis poſſidet in ſe,
Atque poteſtates; ita pluria principiorum
In ſeſe genera, ac varias docet eſſe figuras.
Principio, tellus habet in ſe corpora prima,
Unde mare immenſum volventes flumina fontes
Aſſidue renovent: habet, ignes unde oriantur:
Nam multis ſuccenſa locis ardent ſola terræ;
Eximiis vero furit ignibus impetus Ætnæ.
Tum porro nitidas fruges, arbuſtaque læta
Gentibus humanis habet unde extollere poſſit:
Unde etiam fluidas frondeis, et pabula læta
Montivago generi poſſit præbere ferarum.
Quare magna Deum mater, materque ferarum,
Et noſtri genitrix hæc dicta'ſt corporis una.
Hanc veteres Graium docti cecinere poetæ
Sublimem in curru bijugos agitare leones:
Aeris in ſpatio magnam pendere docentes
Tellurem; neque poſſe in terra ſiſtere terram.
Adjunxere feras; quia, quamvis effera, proles
Officiis debet molliri victa parentum.
Muralique caput ſummum cinxere corona;
Eximiis munita locis quod ſuſtinet urbeis.
Quo nunc inſigni per magnas prædita terras
Horrifice fertur divinæ Matris imago.
Hanc variæ gentes, antiquo more ſacrorum,
Idæam vocitant matrem, Phrygiaſque catervas
Dant comites; quia primum ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges cœpiſſe creari.
Gallos attribuunt; quia, numen qui violarint
Matris, et ingrati genitoribus inventi ſint,
Significare volunt indignos eſſe putandos,
Vivam progeniem qui in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmis, et cymbala circum
Concava; raucisonoque minantur cornua cantu;
Et

Et Phrygio ſtimulat numero cava tibia menteis;
Telaque præportant violenti ſigna furoris;
Ingratos animos, atque impia pectora volgi
Conterrere metu quæ poſſint numine Divæ.
Ergo cum primum magnas invecta per urbeis
Munificat tacita mortaleis muta ſalute:
Ære atque argento ſternunt iter omne viarum,
Largifica ſtipe ditantes; ninguntque roſarum
Floribus, umbrantes Matrem, comitumque catervas.
Hic armata manus (Curetas nomine Graij
Quos memorant Phrygios) inter ſe forte catenas
Ludunt, in numerumque exſultant, ſanguine læti, et
Terrificas capitum quatientes numine criſtas:
Dictæos referunt Curetas: qui Jovis illum
Vagitum in Creta quondam occultaſſe feruntur;
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulſarent æribus æra,
Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
Æternumque daret Matri ſub pectore volnus.
Propterea Magnam armati Matrem comitantur:
Aut quia ſignificant Divam prædicere, ut armis,
Ac virtute velint patriam defendere terram;
Præſidioque parent, decorique parentibus eſſe.
Quæ bene, et eximie quamvis diſpoſta ferantur,
Longe ſunt tamen a vera ratione repulſa.
Omnis enim per ſe divum natura neceſſe'ſt
Immortali ævo, ſumma cum pace fruatur,
Semota a noſtris rebus, ſejunctaque longe.
Nam privata dolore omni, privata periclis,
Ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga noſtri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.
Terra quidem vero caret omni tempore ſenſu:
Sed quia multarum potitur primordia rerum,
Multa modis multis effert in lumina ſolis.
Hic ſi quis mare Neptunum, Cereremque vocare

Conſtituet fruges; et Bacchi nomine abuti
Mavolt, quam laticis proprium proferre vocamen:
Concedamus ut hic terrarum dictitet orbem
Eſſe Deum Matrem, dum re non ſit tamen apſe.
Sæpe itaque ex uno tondentes gramina campo
Lanigeræ pecudes, et equorum duellica proles,
Buceriæque greges, ſub eodem tegmine cœli,
Ex unoque ſitim ſedantes flumine aquai,
Diſſimili vivunt ſpecie; retinentque parentum
Naturam; et mores generatim quæque imitantur:
Tanta'ſt in quovis genere herbæ materiai
Diſſimilis ratio: tanta'ſt in flumine quoque.
Jam vero quamvis animantem, ex omnibus unam,
Oſſa, cruor, venæ, calor, humor, viſcera, nervi
Conſtituunt; quæ ſunt porro diſtantia longe
Diſſimili perfecta figura principiorum.
Tum porro quæcunque igni flammata cremantur;
Si nil præterea, tamen ex ſe ea corpora trudunt,
Unde ignem jacere, et lumen ſummittere poſſint;
Scintillaſque agere, ac late differre favillam.
Cætera conſimili mentis ratione peragrans,
Invenies intus multarum ſemina rerum
Corpore celare, et varias cohibere figuras.
Denique multa vides, quibus eſt odor, et ſapor una,
Reddita ſunt cum odore; imprimis pleraque dona,
Relligione animum turpi cum tangere parto:
Hæc igitur variis debent conſtare figuris.
Nidor enim penetrat, qua ſuccus non it in artus:
Succus item ſeorſum, et rerum ſapor inſinuatur
Senſibus; ut noſcas primis differre figuris.
Diſſimiles igitur formæ glomeramen in unum
Conveniunt: et res permiſto ſemine conſtant.
Quinetiam paſſim noſtris in verſibus ipſis
Multa elementa vides multis communia verbis;
Cum tamen inter ſe verſus, ac verba neceſſe'ſt
Confiteare alia ex aliis conſtare elementis.

Non

Non quod multa parum communis littera currat;
Aut nulla inter ſe duo ſint ex omnibus iſdem:
Sed quia non volgo paria omnibus omnia conſtant.
Sic aliis in rebus item communia multa,
Multarum rerum cum ſint primordia, longe
Diſſimili tamen inter ſe conſiſtere ſumma
Poſſunt: ut merito ex aliis conſtare ferantur
Humanum genus, ac fruges, arbuſtaque læta.
Nec tamen omnimodis connecti poſſe putandu'ſt
Omnia: nam volgo fieri portenta videres;
Semiferas hominum ſpecies exiſtere; et altos
Interdum ramos egigni corpore vivo;
Multaque connecti terreſtria membra marinis:
Tum flammam tetro ſpiranteis ore Chimæras
Paſcere naturam per terras omniparenteis.
Quorum nil fieri manifeſtu'ſt: omnia quando
Seminibus certis, certa genetrice, creata
Conſervare genus creſcentia poſſe videmus.
Scilicet id certa fieri ratione neceſſe'ſt.
Nam ſua cuique cibis ex omnibus intus in artus
Corpora diſcedunt; connexaque convenienteis
Efficiunt motus: at contra aliena videmus
Rejicere in terras naturam: multaque cæcis
Corporibus fugiunt e corpore percita plagis;
Quæ neque connecti cuiquam potuere, neque intra
Vitaleis motus conſentire, atque animari.
Sed ne forte putes animalia ſola teneri
Legibus his: eadem ratio res terminat omneis
Nam veluti tota natura diſſimiles ſunt
Inter ſe genitæ res quæque; ita quamque neceſſe'ſt
Diſſimili conſtare figura principiorum.
Non quod multa parum ſimili ſint prædita forma;
Sed quia non volgo paria omnibus omnia conſtent.
Semina cum porro diſtent; differe neceſſe'ſt
Intervalla, vias, connexus, pondera, plagas,
Concurſus, motus: quæ non animalia ſolum

Corpora ſejungunt, ſed terras, ac mare totum
Secernunt, cœlumque a terris omne retentant.
Nunc age, dicta meo dulci quæſita labore
Percipe: ne forte hæc albis ex alba rearis
Principiis eſſe, ante oculos quæ candida cernis:
Aut ea, quæ nigrant, nigro de ſemine nata:
Neve alium quemvis quæ ſunt induta colorem,
Propterea gerere hunc credas, quod materiai
Corpora conſimili ſint ejus tincta colore:
Nullus enim color eſt omnino materiai
Corporibus, neque par rebus, neque denique diſpar.
In quæ corpora ſi nullus tibi forte videtur
Poſſe animi injectus fieri, procul avius erras.
Nam cum cæcigeni, ſolis qui lumina nunquam
Aſpexere, tamen cognoſcant corpora tactu,
Ex ineunte ævo, nullo contincta colore:
Scire licet, menti quoque noſtræ corpora poſſe
Verti in notitiam nullo circumlita fuco.
Denique nos ipſi cæcis quæcunque tenebris
Tangimus, haud ullo ſentimus tincta colore.
Quod quoniam vinco fieri, nunc eſſe docebo.
Omnis enim color omnino mutatur in omneis:
Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam ſuperare neceſſe'ſt;
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors eſt illius, quod fuit ante.
Proinde colore cave contingas ſemina rerum:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
Præterea, ſi nulla coloris principiis eſt
Reddita natura; at variis ſunt prædita formis,
E quibus omnigenos gignunt, variantque colores.
Præterea, magni quod refert, ſemina quæque
Cum quibus, et quali poſitura contineantur,
Et quos inter ſe dent motus, accipiantque:
Perfacile extemplo rationem reddere poſſis,

Cur

Cur ea, quæ nigro fuerint paullo ante colore,
Marmoreo fieri poſſint candore repente.
Ut mare, cum magni commorunt æquora venti,
Vertitur in canos candenti marmore fluctus.
Dicere enim poſſis nigrum, quod ſæpe videmus,
Materies ubi permiſta 'ſt illius, et ordo
Principiis mutatus, et addita, demptaque quædam,
Continuo id fieri ut candens videatur, et album:
Quod ſi cæruleis conſtarent æquora ponti
Seminibus, nullo poſſent albeſcere pacto.
Nam quocunque modo perturbes, cærula quæ ſint
Nunquam in marmoreum poſſunt migrare colorem.
Sin alio, atque alio ſunt ſemina tincta colore,
Quæ maris efficiunt unum, purumque nitorem:
Ut ſæpe ex aliis formis, variiſque figuris
Efficitur quiddam quadratum, unæque figuræ:
Conveniebat, uti in quadrato cernimus eſſe
Diſſimileis formas; ita cernere in æquore ponti,
Aut alio in quovis uno, puroque nitore,
Diſſimileis longe inter ſe, varioſque colores.
Præterea, nihil officiunt, obſtantque figuræ
Diſſimiles, quo quadratum minus omne ſit extra:
At varii rerum impediunt, prohibentque colores
Quo minus eſſe uno poſſit res tota nitore.
Tum porro, quæ ducit et inlicit, ut tribuamus
Principiis rerum nonnunquam, cauſſa, colores,
Occidit, (ex albis quoniam non alba creantur;
Nec quæ nigra cluent, de nigris; ſed variis de.)
Quippe etenim multo proclivius exorientur
Candida de nullo, quam de nigrante colore,
Aut alio quovis, qui contra pugnet, et obſtet.
Præterea, quoniam nequeunt ſine luce colores
Eſſe, neque in lucem exiſtunt primordia rerum:
Scire licet quam ſint nullo velata colore.
Qualis enim cæcis poterit color eſſe tenebris,
Lumine qui mutatur in ipſo, propterea quod

Recta

Recta aut obliqua percuſſus luce refulget?
Pluma columbarum quo pacto in ſole videtur,
Quæ ſita cervices circum, collumque coronat:
Namque alias ſit uti rubro ſit clara pyropo;
Interdum quodam ſenſu fit, uti videatur
Inter cæruleum virideis miſcere ſmaragdos.
Caudaque pavonis, larga cum luce repleta'ſt,
Conſimili mutat ratione obverſa colores:
Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu,
Scilicet id ſine eo fieri non poſſe putandu'ſt.
Et quoniam plagæ quoddam genus excipit in ſe
Pupula, cum ſentire colorem dicitur album;
Atque aliud porro, nigrum cum, et cætera, ſentit;
Nec refert ea, quæ tangas, quo forte colore
Prædita ſint, verum quali magis apta figura:
Scire licet, nil principiis opus eſſe colores:
Sed variis formis varianteis edere tactus.
Præterea, quoniam non certis certa figuris
Eſt natura coloris, et omnia principiorum
Formamenta queunt in quovis eſſe nitore:
Cur ea, quæ conſtant ex illis, non pariter ſunt
Omnigenis perfuſa coloribus in genere omni?
Conveniebat enim corvos quoque ſæpe volanteis
Ex albis album pennis jactare colorem;
Et nigros fieri nigro de ſemine cycnos,
Aut alio quovis uno, varioque colore.
Quin etiam quanto in parteis res quæque minutas
Diſtrahitur magis; hoc magis eſt ut cernere poſſis
Evaneſcere paullatim, ſtinguique colorem:
Ut fit ubi in parvas parteis diſcerpitur aurum,
Purpura, pœniceuſque color clariſſimu' multo,
Filatim cum diſtractus diſperditur omnis:
Noſcere ut hinc poſſis, prius omnem efflare colorem
Particulas, quam diſcedant ad ſemina rerum.
Poſtremo, quoniam non omnia corpora vocem
Mittere concedis, neque odorem: propterea fit,
Ut

Ut non omnibus attribuas ſonitus, et odores:
Sic, oculis quoniam non omnia cernere quimus,
Scire licet, quædam tam conſtare orba colore,
Quam ſine odore ullo quædam, ſonituque remota.
Nec minus hæc animum, cognoſcere poſſe ſagacem
Quam quæ ſunt aliis rebus privata, notiſque.
Sed ne forte putes ſolo ſpoliata colore
Corpora prima manere: etiam ſecreta teporis
Sunt, ac frigoris omnino, calidique vaporis:
Et ſonitu ſterila, et ſucco jejuna feruntur:
Nec jaciunt ullum proprio de corpore odorem.
Sicut amaracini blandum, ſtactæque liquorem
Et nardi florem, nectar qui naribus halant,
Cum facere inſtituas: cum primis quærere par eſt,
(Quoad licet, ac potis es reperire,) inolentis olivi
Naturam, nullam quæ mittat naribus auram:
Quam minime ut poſſit miſtos in corpore odores,
Concoctoſque, ſuo contactos perdere viro.
Propterea demum debent primordia rerum
Non adhibere ſuum gignundis rebus odorem;
Nec ſonitum; quoniam nihil ab ſe mittere poſſunt:
Nec ſimili ratione ſaporem denique quemquam;
Nec frigus; neque item calidum, tepidumque vaporem; et
Cætera; quæ cum ita ſuut tandem, ut mortalia conſtent,
Molli lenta, fragoſa putri, cava corpore raro,
Omnia ſint a principiis ſejuncta neceſſe'ſt,
Immortalia ſi volumus ſubjungere rebus
Fundamenta, quibus nitatur ſumma ſalutis:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
Nunc ea, quæ ſentire videmus cunque neceſſe'ſt
Ex inſenſilibus tamen omnia conſiteare
Principiis conſtare: neque id manifeſta refutant,
Nec contra pugnant, in promptu cognita quæ ſunt:
Sed magis ipſa manu ducunt, et credere cogunt,

Ex

Ex inſenſilibus, quod dico, animalia gigni.
Quippe videre licet, vivos exiſtere vermeis
Stercore de tetro, putrorem cum ſibi nacta 'ſt
Intempeſtivis ex imbribus humida tellus.
Præterea cunctas itidem res vertere ſeſe.
Vertunt ſe fluvii, frondes, et pabula læta
In pecudes: vertunt pecudes in corpora noſtra
Naturam: et noſtro de corpore ſæpe ferarum
Augeſcunt vires, et corpora pennipotentum.
Ergo omneis natura cibos in corpora viva
Vertit, et hinc ſenſus animantum procreat omneis:
Non alia longe ratione, atque arida ligna
Explicat in flammas, et in igneis omnia verſat.
Jamne vides igitur, magni primordia rerum
Referre in quali ſint ordine quæque locata,
Et commiſta quibus dent motus, accipiantque?
Tum porro quid id eſt, animum quod percutit ipſum?
Quod movet? et varios ſenſus expromere cogit,
Ex inſenſilibus ne credas ſenſile gigni?
Nimirum, lapides, et ligna, et terra quod una
Miſta, tamen nequeunt vitalem reddere ſenſum.
Illud in his igitur fœdus meminiſſe decebit;
Non ex omnibus omnino, quæcunque creant res,
Senſilia extemplo, et ſenſus me dicere gigni:
Sed magni referre, ea primum quantula conſtent,
Senſile quæ faciunt, et qua ſint prædita forma,
Motibus, ordinibus, poſituris denique quæ ſint:
Quarum nil rerum in lignis, glebiſque videmus.
Et tamen hæc cum ſunt quaſi putrefacta per imbreis,
Vermiculos pariunt; quia corpora materiai
Antiquis ex ordinibus permota nova re,
Conciliantur ita, ut debent animalia gigni.
Deinde ex ſenſilibus cum ſenſile poſſe creari
Conſtituunt, porro ex aliis ſentire ſuetis;
Mollia tum faciunt: nam ſenſus jungitur omnis
Viſceribus,

Viſceribus, nervis, venis, quæcunque videmus
Mollia mortali conſiſtere corpore creta.
Sed tamen eſto jam poſſe hæc æterna manere:
Nempe tamen debent aut ſenſum partis habere;
Aut ſimilia totis animalibus eſſe putari.
At nequeant per ſe partes ſentire, nec eſſe:
Namque alium ſenſus membrorum reſpuit omnium:
Nec manus a nobis potis eſt ſecreta, neque ulla
Corporis omnino ſenſum pars ſola tenere.
Linquitur, ut totis animalibus adſimulentur;
Vitali ut poſſint conſentire undique ſenſu.
Qui poterunt igitur rerum primordia dici,
Et lethi vitare vias, animalia cum ſint,
Atque animalibu' ſint mortalibus una, eademque?
Quod tamen ut poſſint: ab cœtu concilioque,
Nil facient, præter volgum, turbamque animantum:
Scilicet ut nequeant homines, armenta, feræque
Inter ſeſe ullam rem gignere conveniendo
Per Veneris res, extra homines, armenta, feraſque.
Quod ſi forte ſuum dimittunt corpore ſenſum,
Atque alium capiunt: quid opus fuit attribui, quod
Detrahitur? Tum præterea, (quod fugimus ante,)
Quatinus in pullos animaleis vertier ova
Cerminus alituum; vermeiſque effervere, terram
Intempeſtivos cum putror cepit ob imbreis:
Scire licet gigni poſſe ex non ſenſibu' ſenſus.
Quod ſi forte aliquis dicet, duntaxat oriri
Poſſe ex non-ſenſu ſenſus, ſed mobilitate
Ante aliqua tanquam partum, quam proditur extra:
Huic ſatis illud erit planum facere, atque probare,
Non fieri partum, niſi concilio ante coacto:
Nec commutari quicquam ſine conciliatu
Primorum; ut nequeunt ullius corporis eſſe
Senſus ante ipſam genitam naturam animantis.
Nimirum quia materies disjecta tenetur
Aere fluminibus, terris, flammaque creatis:

Nec

Nec congreſſa modo vitaleis convenienti
Contulit inter ſe motus, quibus omnituentes
Accenſi ſenſus animantem quamque tuentur.
Præterea quamvis animantem grandior ictus,
Quam patitur natura, repente adfligit, et omneis
Corporis, atque animi pergit confundere ſenſus.
Diſſolvuntur enim poſituræ principiorum;
Et penitus motus vitales impediuntur;
Donec materies omnes concuſſa per artus
Vitaleis animæ nodos e corpore ſolvit,
Diſperſamque foras per caulas ejicit omneis.
Nam quid præterea facere ictum poſſe reamur
Oblatum, niſi diſcutere, ac diſſolvere quæque?
Fit quoque, uti ſoleant minus oblato acriter ictu
Reliquiæ motus vitalis vincere ſæpe,
Vincere, et ingenteis plagæ ſedare tumultus,
Inque ſuos quicquid rurſus revocare meatus,
Et quaſi jam lethi dominantem in corpore motum
Diſcutere, ac pœne amiſſos accendere ſenſus.
Nam, quare potius lethi jam limine ab ipſo
Ad vitam poſſint conlecta mente reverti,
Quam quo decurſum prope jam ſiet, ire, et abire?
Præterea, quoniam dolor eſt ubi materiai
Corpora vi quadam per viſcera viva, per artus
Sollicitata ſuis trepidant in ſedibus intus:
Inque locum quando remigrant, fit blanda voluptas:
Scire licet, nullo primordia poſſe dolore
Tentari; nullamque voluptatem capere ex ſe:
Quandoquidem non ſunt ex ullis principiorum
Corporibus, quorum motus novitate laborent;
Aut aliquem fructum capiant dulcedinis almæ.
Haud igitur debent eſſe ullo prædita ſenſu.
Denique, uti poſſint ſentire animalia quæque,
Principiis ſi etiam 'ſt ſenſus tribuendus eorum:
Quid? genus humanum propritim de quibu' factum'ſt?

Scilicet

Scilicet et riſu tremulo concuſſa cachinnant;
Et lacrymis ſpargunt rorantibus ora, genaſque;
Multaque de rerum miſtura dicere callent;
Et ſibi proporro quæ ſint primordia quærunt.
Quandoquidem totis mortalibus adſimulata
Ipſa quoque ex aliis debent conſtare elementis;
Inde alia ex aliis, nuſquam conſiſtere ut auſis.
Quippe ſequar, quodcunque loqui, ridereque dices,
Et ſapere, ex aliis eadem hæc facientibus, ut ſit.
Quod ſi delira hæc, furioſaque cernimus eſſe;
Et ridere poteſt ex non ridentibu' factus;
Et ſapere, et doctis rationem reddere dictis,
Non ex ſeminibus ſapientibus, atque diſertis:
Qui minus eſſe queant ea, quæ ſentire videmus
Seminibus permiſta carentibus undique ſenſu?
Denique cœleſti ſumus omnes ſemine oriundi:
Omnibus ille idem Pater eſt, unde alma liquenteis
Humorum guttas Mater cum Terra recepit,
Fœta parit nitidas fruges, arbuſtaque læta;
Et genus humanum, et parit omnia ſæcla ferarum,
Pabula cum præbet, quibus omnes corpora paſcunt,
Et dulcem ducunt vitam, prolemque propagant.
Quapropter merito Maternum nomen adepta'ſt.
Cedit item retro de terra quod fuit ante,
In terras: et quod miſſum 'ſt ex ætheris oris,
Id rurſum cœli rellatum templa receptant.
Nec ſic interimit mors res, ut materiai
Corpora conficiat, ſed cœtum diſſupat ollis:
Inde aliis aliud conjungit, et efficit, omnes
Res ut convertant formas, mutentque colores,
Et capiant ſenſus, et puncto tempore reddant:
Ut noſcas referre, eadem primordia rerum
Cum quibus, et quali poſitura contineantur,
Et quos inter ſe dent motus, accipiantque:
(Neve putes æterna penes reſidere poteſſe
Corpora prima, quod in ſummis fluitare videmus

F Rebus,

Rebus, et interdum naſci, ſubitoque perire:)
Quin etiam refert noſtris in verſibus ipſis,
Cum quibus, et quali ſint ordine quæque locata.
Namque eadem cœlum, mare, terras, flumina, ſolem
Significant; eadem fruges, arbuſta, animanteis;
Si non omnia ſint, at multo maxima pars eſt
Conſimilis: verum poſitura diſcrepitant hæc.
Sic ipſis in rebus item jam materiai
Intervalla, viæ, connexus, pondera, plagæ,
Concurſus, motus, ordo, poſitura, figuræ
Cum permutantur, mutari res quoque debent.
    Nunc animum nobis adhibe veram ad rationem.
Nam tibi vehementer nova res molitur ad aureis
Accidere, et nova ſe ſpecies oſtendere rerum.
Sed neque tam facilis res ulla 'ſt, quin ea primum
Difficilis magis ad credendum conſtet: itemque
Nil adeo magnum, nec tam mirabile quicquam
Principio, quod non minuant mirarier omnes
Paullatim: ut cœli clarum purumque colorem,
Quemque in ſe cohibent palantia ſidera paſſim,
Lunæque, et ſolis præclara luce nitorem:
Omnia quæ ſi nunc primum mortalibus adſint,
Ex improviſo ceu ſint objecta repente;
Quid magis his rebus poterat mirabile dici,
Aut minus ante quod auderent fore credere gentes?
Nil ut opinor, ita hæc ſpecies miranda fuiſſet;
Quom tibi jam nemo feſſus ſatiate videndi
Suſpicere in cœli dignatur lucida templa.
Deſine quapropter novitate exterritus ipſa
Exſpuere ex animo rationem: ſed magis acri
Judicio perpende, et, ſi tibi vera videtur,
Dede manus: aut, ſi falſa eſt, accingere contra.
    Quærit enim ratione animus, cum ſumma loci ſit
Infinita foras hæc extra mœnia mundi;
Quid ſit ibi porro, quo proſpicere uſque velit mens;
Atque animi jactus liber quo pervolet ipſe.

Principio,

Principio, nobis in cunctas undique parteis,
Et latere ex utroque, infra, ſuperaque, per omne
Nulla 'ſt finis, (uti docui) res ipſaque per ſe
Vociferatur, et elucet natura profundi.
Nullo jam pacto veriſimile eſſe putandum 'ſt,
(Undique cum vorſus ſpatium vacet infinitum,
Seminaque innumero numero, ſummaque profunda
Multimodis volitent æterno percita motu:)
Hunc unum terrarum orbem, cœlumque creatum;
Nil agere illa foris tot corpora materiai:
Cum præſertim hic ſit natura factus; et ipſa
Sponte ſua forte offenſando ſemina rerum
Multimodis, temere, incaſſum, fruſtraque, coacta
Tandem cooluerint ea, quæ conjecta repente
Magnarum rerum fierent exordia ſemper,
Terrai, maris, et cœli, generiſque animantum.
Quare etiam atque etiam talcis fateare neceſſe 'ſt
Eſſe alios alibi congreſſus materiai,
Qualis hic eſt, avido complexu quem tenet æther.
Præterea, cum materies eſt multa parata;
Cum locus eſt præſto; nec res, nec cauſſa moratur
Ulla; geni debent nimirum, et confieri res.
Nunc et ſeminibus ſi tanta 'ſt copia, quantam
Enumerare ætas animantum non queat omnis;
Viſque eadem, et natura manet, quæ ſemina rerum
Conjicere in loca quæque queat, ſimili ratione,
Atque huc ſunt conjecta: neceſſe 'ſt confiteare
Eſſe alios aliis terrarum in partibus orbeis,
Et varias hominum genteis, et ſæcla ferarum.
Huc accedit, ut in ſumma res nulla ſit una,
Unica quæ gignatur, et unica, ſolaque creſcat:
Quin cujuſque ſient ſœcli, permultaque eodem
Sint genere, in primis animalibus, indice mente.
Invenies ſic montivagum genus eſſe ferarum;
Sic hominum genitam prolem; ſic denique mutas
Squammigerum pecudes; et corpora cuncta volantum.

Qua-

Quapropter cœlum ſimili ratione fatendum'ſt,
Terramque, et ſolem, lunam, mare, cætera, quæ
ſunt,
Non eſſe unica, ſed numero magis innumerali:
Quandoquidem vitæ depactus terminus alte
Tam manet his; et tam nativo hæc corpore conſtant,
Quam genus omne, quod his generatim rebus abundat.
Quæ bene cognita ſi teneas: natura videtur
Libera continuo, dominis privata ſuperbis,
Ipſa ſua per ſe ſponte omnia Diis agere expers.
Nam (proh ſancta Deum tranquilla pectora pace
Quæ placidum degunt ævum, vitamque ſerenam!)
Quis regere immenſi ſummam; quis habere profundi
Endo manu validas potis eſt moderanter habenas?
Quis pariter cœlos omneis convertere? et omneis
Ignibus ætheriis terras ſuffire feraceis?
Omnibus inque locis eſſe omni tempore præſto?
Nubibus ut tenebras faciat; cœlique ſerena
Concutiat ſonitu? tum fulmina mittat; et ædeis
Sæpe ſuas diſturbet; et in deſerta recedens
Sæviat, exercens telum, quod ſæpe nocenteis
Præterit, exanimatque indignos, inque merenteis?
Multaque poſt mundi tempus genitale, diemque
Primigenum maris, et terræ, ſoliſque coortum,
Addita corpora ſunt extrinſecus; addita circum
Semina, quæ magnum jaculando contulit Omne;
Unde mare, et terræ poſſent augeſcere; et unde
Adpareret ſpatium cœli domus, altaque tecta
Tolleret a terris procul; et conſurgeret aer.
Nam ſua cuique locis ex omnibus omnia plagis
Corpora diſtribuuntur, et ad ſua ſæcla recedunt:
Humor ad humorem; terreno corpore terra
Creſcit; et ignem ignes procudunt, ætheraque æther:
Donicum ad extremum creſcendi perfica finem
Omnia perduxit rerum natura creatrix.

Ut

Ut ſit, ubi nihilo jam plus eſt, quod datur intra
Vitaleis venas, quam quod fluit, atque recedit:
Omnibus his ætas debet conſiſtere rebus:
His natura ſuis refrænat viribus auctum.
Nam, quæcunque vides hilaro grandeſcere adauctu,
Paullatimque gradus ætatis ſcandere adultæ;
Plura ſibi adſumunt, quam de ſe corpora mittunt:
Dum facile in venas cibus omnis diditur; et dum
Non ita ſunt late diſperſa, ut multa remittant;
Et plus diſpendI faciant, quam veſcitur ætas.
Nam certe fluere, ac decedere corpora rebus
Multa, manus dandum'ſt: ſed plura accedere debent,
Donicum oleſcendi ſummum tetigere cacumen.
Inde minutatim vireis, et robur adultum
Frangit; et in partem pejorem liquitur ætas.
Quippe etenim quanto eſt res amplior; (augmine demto,)
Et quo latior eſt; in cunctas undique parteis
Pluria eo diſpergit, et a ſe corpora mittit.
Nec facile in venas cibus omnis diditur eij;
Nec ſatis eſt, pro quam largos exæſtuat æſtus,
Unde queat tantum ſuboriri, ac ſuppeditare,
Quantum opus eſt; et quod ſatis eſt, natura novare.
Jure igitur pereunt, cum rarefacta fluendo
Sunt; et cum externis ſuccumbunt omnia plagis:
Quandoquidem grandi cibus ævo denique deſit;
Nec tuditantia rem ceſſant extrinſecus ullam
Corpora conficere, et plagis infeſta domare.
Sic igitur magni quoque circum mœnia mundi
Expugnata dabunt labem, putreiſque ruinas.
Omnia debet enim cibus integrare novando:
Nequicquam: quoniam nec venæ perpetiuntur
Quod ſatis eſt; neque quantum opus eſt, natura miniſtrat.
Jamque adeo affecta'ſt ætas; effœtaque tellus

Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit
Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu.
Haud (ut opinor) enim mortalia ſæcla ſuperne
Aurea de cœlo demiſit funis in arva;
Nec mare, nec fluctus plangentes ſaxa crearunt:
Sed genuit tellus eadem, quæ nunc alit ex ſe.
Præterea nitidas fruges, vinetaque læta
Sponte ſua primum mortalibus ipſa creavit;
Ipſa dedit dulceis fœtus, et pabula læta:
Quæ nunc vix noſtro grandeſcunt aucta labore:
Conterimuſque boves, et vires agricolarum:
Conficimus ferrum vix arvis ſuppeditati:
Uſque adeo pereunt fœtus, augentque labores.
Jamque caput quaſſans grandis ſuſpirat arator
Crebrius incaſſum magnum cecidiſſe laborem:
Et cum tempora temporibus præſentia confert
Præteritis; laudat fortunas ſæpe parentis:
Et crepat, antiquum genus ut pietate repletum
Perfacile anguſtis tolerarit finibus ævum;
Cum minor eſſet agri multo modus ante viritim:
Nec tenet, omnia paullatim tabeſcere, et ire
Ad ſcopulum ſpatio ætatis defeſſa vetuſto.

T. LUCRE-

TITI LUCRETII CARI DE *RERUM NATURA.*

LIBER III.

E TENEBRIS tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuiſti, illuſtrans commoda vitæ;
Te ſequor o Graiæ gentis decus; inque tuis nunc
Fixa pedum pono preſſis veſtigia ſignis;
Non ita certandi cupidus, quam propter amorem,
Quod te imitari aveo. Quid enim contendat hirundo
Cycnis? aut quidnam tremulis facere artubus hœdi
Conſimile in curſu poſſint, ac fortis equi vis?
Tu pater, et rerum inventor; tu patria nobis
Suppeditas præcepta; tuiſque ex, inclute, chartis,
Floriferis ut apes in ſaltibus omnia limant,
Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta;
Aurea, perpetua ſemper digniſſima vita.
Nam ſimul ac ratio tua cœpit vociferari
Naturam rerum haud divina mente coortam;
Diffugiunt animi terrores; mœnia mundi
Diſcedunt; totum video per Inane geri res.
Apparet divum numen, ſedeſque quietæ;
Quas neque concutiunt venti; neque nubila nimbis
Adſpergunt; neque nix acri concreta pruina
Cana cadens violat: ſemperque innubilus æther
Integit,

Integit, et large diffuſo lumine ridet.
Omnia ſuppeditat porro natura; neque ulla
Res animi pacem delibrat tempore in ullo
At contra nuſquam apparent Acheruſia templa:
Nec tellus obſtat, quin omnia diſpiciantur,
Sub pedibus quæcunque infra per Inane geruntur.
His tibi me rebus quædam divina voluptas
Percipit, atque horror; quod ſic natura tua vi
Tam manifeſta patet ex omni parte retecta.
Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia ſint; et quam variis diſtantia formis
Sponte ſua volitent æterno percita motu;
Quoque modo poſſint ex his res quæque creari:
Haſce ſecundum res Animi natura videtur,
Atque Animæ claranda meis jam verſibus eſſe:
Et metus ille foras præceps Acheruntis agendus
Funditus, humanam qui vitam turbat ab imo;
Omnia ſuffundens mortis nigrore; neque ullam
Eſſe voluptatem liquidam puramque relinquit.
Nam, quod ſæpe homines morbos magis eſſe timendos
Infamemque ferunt vitam, quam tartara lethi;
Et ſe ſcire animi naturam ſanguinis eſſe;
Nec prorſum quicquam noſtræ rationis egere:
Hinc licet advertas animum, magis omnia laudis,
Aut etiam venti, ſi fert ita forte voluntas,
Jactari cauſſa, quam quod res ipſa probetur.
Extorres iidem patria, longeque fugati
Conſpectu ex hominum, fœdati crimine turpi,
Omnibus ærumnis affecti denique vivunt:
Et quocunque tamen miſeri venere, parentant;
Et nigras mactant pecudes; et manibu' divis
Inferias mittunt: multoque in rebus acerbis
Acrius advertunt animos ad relligionem.
Quo magis indubiis hominem ſpectare periclis
Convenit; adverſiſque in rebus noſcere qui ſit.

Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
Ejiciuntur; et eripitur perſona, manet res.
Denique avarities, et honorum cæca cupido,
Quæ miſeros homines cogunt tranſcendere fineis
Juris; et interdum ſocios ſcelerum, atque miniſtros
Nocteis atque dies niti præſtante labore
Ad ſummas emergere opeis: hæc vulnera vitæ
Non minimam partem mortis formidine aluntur.
Turpis enim fama, et contemptus, et acris egeſtas
Semota ab dulci vita ſtabilique videntur;
Et quaſi jam lethi portas cunctarier ante:
Unde homines, dum ſe falſo terrore coacti
Refugiſſe volunt longe, longeque receſſe;
Sanguine civili rem conflant; divitiaſque
Conduplicant avidi, cædem cædi accumulantes:
Crudeles gaudent in triſti funere fratris:
Et conſanguineum menſas odere, timentque.
Conſimili ratione ab eodem ſæpe timore
Macerat invidia: ante oculos illum eſſe potentem,
Illum aſpectari, claroque incedere honore;
Ipſi ſe in tenebris volvi, cœnoque queruntur.
Intereunt partim ſtatuarum, et nominis ergo:
Et ſæpe uſque adeo, mortis formidine, vitæ
Percipit humanos odium, luciſque videndæ,
Ut ſibi conſciſcant mœrenti pectore lethum;
Obliti fontem curarum hunc eſſe timorem;
Hunc vexare pudorem; hunc vincula amicitiai
Rumpere; et in ſumma pietatem evertere fundo.
Nam jam ſæpe homines patriam, caroſque parenteis
Prodiderunt, vitare Acheruſia templa petentes.
Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: ſic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ ſunt metuenda magis, quam
Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſque neceſſe'ſt
Non radii ſolis, neque lucida tela diei

Diſcutiant,

Diſcutiant, ſed nuturæ ſpecies, ratioque.
Primum Animum dico (mentem quem ſæpe vocamus,)
In quo concilium vitæ, regimenque locatum'ſt,
Eſſe hominis partem nihilo minus, ac manus, et pes,
Atque oculi partes animantis totius extant.
Quamvis multa quidem Sapientum turba putarunt
Senſum animi certa non eſſe in parte locatum;
Verum habitum quendam vitalem corporis eſſe;
Harmoniam Graij quam dicunt; quod faciat nos
Vivere cum ſenſu, nulla cum in parte ſiet mens:
Ut bona ſæpe valetudo cum dicitur eſſe
Corporis; et non eſt tamen hæc pars ulla valentis:
Sic animi ſenſum non certa parte reponunt:
Magnopere in quo mi diverſi errare videntur.
Sæpe utique in promptu corpus, quod cernitur, ægrit;
Cum tamen ex alia lætamur parte latenti:
Et retro ſit, uti contra ſit ſæpe viciſſim,
Cum miſer ex animo, lætatur corpore toto:
Non alio pacto, quam ſi pes cum dolet ægri,
In nullo caput interea ſit forte dolore.
Præterea molli ſomno cum dedita membra;
Effuſumque jacet ſine ſenſu corpus onuſtum:
Eſt aliud tamen in nobis, quod tempore in illo
Multimodis agitatur; et omneis accipit in ſe
Lætitiæ motus, et curas cordis inaneis.
Nunc Animam quoque ut in membris cognoſcere poſſis
Eſſe, neque harmoniam corpus retinere ſolere:
Pincipio ſit, uti detracto corpore multo,
Sæpe tamen nobis in membris vita moretur.
Atque eadem rurſus, cum corpora pauca caloris
Diffugere; foraſque per os eſt editus aer;
Deſerit extemplo venas, atque oſſa relinquit:

Noſcere

Noſcere ut hinc poſſis, non æquas omnia parteis
Corpora habere ; neque ex æquo fulcire ſalutem:
Sed magis hæc, venti quæ ſunt, calidique vaporis
Semina, curare in membris ut vita moretur.
Eſt igitur calor, ac ventus vitalis in ipſo
Corpore, qui nobis moribundos deſerit artus.
Quapropter, quoniam'ſt animi natura reperta,
Atque animæ, quaſi pars hominis: redde harmoniai
Nomen ab organico ſaltu delatum Heliconis;
Sive aliunde ipſi porro traxere; et in illam
Tranſtulerunt, proprio quæ tum res nomine egebat.
Quicquid id eſt, habeant: Tu cætera percipe dicta.
Nunc animum, atque animam dico conjuncta teneri
Inter ſe, atque unam naturam conficere ex ſe:
Sed caput eſſe quaſi, et dominari in corpore toto
Conſilium, quod nos animum, mentemque vocamus:
Idque ſitum media regione in pectoris hæret.
Hic exſultat enim pavor, ac metus; hæc loca circum
Lætitiæ mulcent; hic ergo mens animuſque'ſt.
Cætera pars animæ per totum diſſita corpus
Paret; et ad numen mentis, momenque movetur:
Idque ſibi ſolum per ſe ſapit, et ſibi gaudet:
Cum neque res animam, neque corpus commovet ulla.
Et quaſi, cum caput aut oculus, tentante dolore,
Læditur in nobis, non omni concruciamur
Corpore: ſic animus nonnunquam læditur ipſe,
Lætitiaque viget; cum cætera pars animai
Per membra, atque artus nulla novitate cietur.
Verum ubi vehementi magis eſt commota metu mens,
Conſentire animam totam per membra videmus:
Sudores itaque, et pallorem exiſtere toto
Corpore; et infringi linguam; vocemque aboriri;
Caligare oculos; ſonere aureis; ſuccidere artus.
Denique concidere ex animi terrore videmus

Sæpe

Sæpe homines: facile ut quivis hinc noſcere poſſit,
Eſſe animam cum animo conjunctam; quæ cum animi vi
Percuſſa 'ſt exin corpus propellit, et icit.
Hæc eadem ratio naturam animi, atque animai
Corpoream docet eſſe: ubi enim propellere membra;
Conripere ex ſomno corpus; mutareque voltum;
Atque hominem totum regere ac verſare videtur:
(Quorum nil fieri ſine tactu poſſe videmus;
Nec tactum porro ſine corpore:) nonne fatendum 'ſt
Corporea natura animum conſtare, animamque?
Præterea pariter fungi cum corpore; et una
Conſentire animum nobis in corpore cernis.
Si minus offendit vitam vis horrida teli,
Oſſibus ac nervis diſcluſis intus adacta;
Attamen inſequitur languor; terræque petitus
Suavis; et in terra mentis qui gignitur æſtus;
Interdumque quaſi exſurgendi incerta voluntas.
Ergo corpoream naturam animi eſſe neceſſe 'ſt:
Corporeis quoniam telis, ictuque laborat.
Is tibi nunc animus quali ſit corpore; et unde
Conſtiterit; pergam rationem reddere dictis.
Principio eſſe aio perſubtilem atque minutis
Perquam corporibus factum conſtare. Id ita eſſe,
Hinc licet advertas animum, ut pernoſcere poſſis.
Nil adeo fieri celeri ratione videtur,
Quam ſi mens fieri proponit, et inchoat ipſa.
Ocius ergo animus, quam res ſe perciet ulla,
Ante oculos quarum in promptu natura videtur.
At quod mobile tantopere 'ſt, conſtare rotundis
Perquam ſeminibus debet, perquamque minutis;
Momine uti parvo poſſint impulſa moveri.
Namque movetur aqua, et tantillo momine flutat;
Quippe volubilibus, parviſque creata figuris.
At contra mellis conſtantior eſt natura,

Et

Et pigri latices magis, et cunctantior actus;
Hæret enim inter ſe magis omnis materiai
Copia: nimirum quia non tam lævibus extat
Corporibus; neque tam ſubtilibus atque rotundis.
Namque papaverum, aura poteſt ſuſpenſa, leviſque
Cogere, ut ab ſummo tibi diffluat altus acervus.
At contra lapidum conjectum, ſpiclorumque
Nenu poteſt. Igitur parviſſima corpora quanto
Et læviſſima ſunt, ita mobilitata feruntur.
At contra quo quæque magis cum pondere magno,
Aſperaque inveniuntur, eo ſtabilita magis ſunt.
Nunc igitur, quoniam'ſt animi natura reperta
Mobilis egregie; perquam conſtare neceſſe'ſt
Corporibus parvis et lævibus atque rotundis.
Quæ tibi cognita res in multis, O Bone, rebus
Utilis invenietur, et opportuna cluebit.
Hæc quoque res etiam naturam deliquat ejus,
Quam tenui conſtet textura; quamque loco ſe
Contineat parvo, ſi poſſit conglomerari;
Quod ſimul atque hominem lethi ſecura quies eſt
Indepta; atque animi natura, animæque receſſit:
Nil ibi limatum de toto corpore cernas
Ad ſpeciem; nil ad pondus: mors omnia præſtat,
Vitalem præter ſenſum, calidumque vaporem.
Ergo animam totam perparvis eſſe neceſſe'ſt
Seminibus, nexam per venas, viſcera, nervos:
Quatinus omnis ubi e toto jam corpore ceſſit;
Extima membrorum circum-cæſura tamen ſe
Incolumem præſtat; nec deſit ponderis hilum:
Quod genus, eſt Bacchi cum flos evanuit; aut cum
Spiritus unguenti ſuaveis diffugit in auras;
Aut aliquo cum jam ſuccus de corpore ceſſit:
Nil oculis tamen eſſe minor res ipſa videtur
Propterea; neque detractum de pondere quicquam:
Nimirum, quia multa, minutaque ſemina ſuccos
Efficiunt, et odorem in toto corpore rerum.

Quare etiam atque etiam mentis naturam, animæque
Scire licet perquam pauxillis eſſe creatam
Seminibus: quoniam fugiens nil ponderis aufert.
Nec tamen hæc ſimplex nobis natura putanda'ſt.
Tenuis enim quædam moribundos deſerit aura,
Miſta vapore; vapor porro trahit aera ſecum;
Nec calor eſt quiſquam, cui non ſit miſtus et aer.
Rara quod ejus enim conſtat natura, neceſſe'ſt
Aeris inter eum primordia multa cieri.
Jam triplex animi'ſt igitur natura reperta.
Nec tamen hæc ſat ſunt ad ſenſum cuncta creandum:
Nil horum quoniam recipit mens poſſe creare
Senſiferos motus, quædam qui mente volutent.
Quarta quoque his igitur qædam natura neceſſe'ſt
Attribuatur; (ea'ſt omnino nominis expers:)
Qua neque mobilius quicquam; neque tenuius extat;
Nec magis e parvis, aut lævibus ex elementis;
Senſiferos motus quæ didit prima per artus.
Prima cietur enim parvis perfecta figuris;
Inde calor motus, et venti cæca poteſtas
Accipit; inde aer; inde omnia mobilitantur:
Tum quatitur ſanguis; tum viſcera perſentiſcunt
Omnia; poſtremo datur oſſibus, atque medullis,
Sive voluptas eſt, ſive'ſt contrarius ardor.
Nec temere huc dolor uſque poteſt penetrare, neque acre
Permanare malum, quin omnia perturbentur:
Uſque adeo ut vitæ deſit locus; atque animai
Diffugiant partes per caulas corporis omneis.
Sed plerumque fit in ſummo quaſi corpore finis
Motibus: hanc ob rem vitam retinere valemus.
Nunc, ea quo pacto inter ſeſe miſta, quibuſque
Compta modis vigeant, rationem reddere aventem,
Abſtrahit invitum patrii ſermonis egeſtas.
Sed tamen, ut potero ſummatim attingere, tangam.

Inter

Inter enim curſant primordia principiorum
Motibus inter ſe, nihil ut ſecernier unum
Poſſit; nec ſpatio fieri diviſa poteſtas:
Sed quaſi multæ vis unius corporis extant.
Quod genus in quovis animantum viſcere volgo
Eſt odor, et quidam calor, et ſapor; et tamen ex his
Omnibus eſt unum perfectum corporis augmen.
Sic calor, atque aer, et venti cæca poteſtas
Miſta creant unam naturam, et mobilis illa
Vis, initium motus ab ſe quæ dividit ollis;
Senſifer unde oritur primum per viſcera motus.
Nam penitus prorſum latet hæc natura, ſubeſtque;
Nec magis hac infra quicquam eſt in corpore noſtro:
Atque anima'ſt animæ proporro totius ipſa.
Quod genus in noſtris membris, et corpore toto
Miſta latens animi vis eſt, animæque poteſtas;
Corporibus quia de parvis, paucisque creata'ſt.
Sic tibi nominis hæc expers vis, facta minutis
Corporibus latet; atque animai totius ipſa
Proporro 'ſt anima; et dominatur corpore toto.
Conſimili ratione neceſſe 'ſt ventus, et aer,
Et calor inter ſe vigeant commiſta per artus;
Atque aliis aliud ſubſit magis, emineatque;
Ut quiddam fieri videatur de omnibus unum:
Ne calor, ac ventus ſeorſum, ſeorſumque poteſtas
Aeris interimant ſenſum, diductaque ſolvant.
Eſt etiam calor ille animo, quem ſumit in ira;
Cum ferviſcit, et ex oculis micat acribus ardor.
Eſt et frigida multa comes formidinis aura;
Quæ ciet horrorem in membris, et concitat artus.
Eſt etiam quoque pacati ſtatus aeris ille;
Pectore tranquillo qui fit, voltuque ſereno.
Sed calidi plus eſt illis, quibus acria corda,
Iracundaque mens facile efferviſcit in ira:
Quo genere in primis vis eſt violenta leonum;
Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes;

Nec capere irarum fluctus in pectore poſſunt.
At ventoſa magis cervorum frigida mens eſt;
Et gelidas citius per viſcera concitat auras;
Quæ tremulum faciunt membris exiſtere motum.
At natura boum placido magis aere vivit;
Nec nimis irai fax unquam ſubdita percit
Fumida, ſuffundens cæcæ caliginis umbras;
Nec gelidi torpet telis perfixa pavoris:
Inter utroſque ſita 'ſt, cervos, ſævoſque leones.
Sic hominum genus eſt: quamvis doctrina politos
Conſtituat pariter quoſdam; tamen illa relinquit
Naturæ cujuſque animæ veſtigia prima.
Nec radicitus evelli mala poſſe putandum'ſt;
Quin proclivius hic iras decurrat ad acreis;
Ille metu citius paullo tentetur; at ille
Tertius accipiat quædam clementius æquo.
Inque aliis rebus multis differre neceſſe'ſt
Naturas hominum varias, moreſque ſequaceis:
Quorum ego nunc nequeo cæcas exponere cauſas;
Nec reperire figurarum tot nomina, quot ſunt
Principiis, unde hæc oritur variantia rerum.
Illud in his rebus videor firmare poteſſe;
Uſque adeo naturarum veſtigia linqui
Parvola, quæ nequeat ratio depellere dictis:
Ut nihil impediat dignam Diis degere vitam.
Hæc igitur naturà tenetur corpore ab omni;
Ipſaque corporis eſt cuſtos; et cauſſa ſalutis.
Nam communibus inter ſe radicibus hærent:
Nec ſine pernicie divelli poſſe videntur.
Quod genus, e turis glebis evellere odorem
Haud facile'ſt, quin intereat natura quoque ejus.
Sic animi, atque animæ naturam corpore toto
Extrahere haud facile'ſt, quin omnia diſſolvantur.
Implexis ita principiis ab origine prima
Inter ſe fiunt conſorti prædita vita:
Nec ſine vi quicquam alterius ſibi poſſe videtur
Corporis,

Corporis, atque animi ſeorſum ſentire poteſtas:
Sed communibus inter eos conflatur utrinque
Motibus accenſus nobis per viſcera ſenſus.
Præterea, corpus per ſe nec gignitur unquam;
Nec creſcit; nec poſt mortem durare videtur.
Non enim, ut humor aquæ dimittit ſæpe vaporem,
Qui datus eſt, neque ab hac cauſa convellitur ipſe;
Sed manet incolumis: non, inquam, ſic animai
Diſcidium poſſunt artus perferre relicti:
Sed penitus pereunt convolſi, conque putreſcunt.
Ex ineunte ævo ſic corporis atque animai
Mutua vitaleis diſcunt contagia motus,
Maternis etiam in membris, alvoque repoſta;
Diſcidium ut nequeat fieri ſine peſte, maloque:
Ut videas, quoniam conjuncta 'ſt cauſſa ſalutis,
Conjunctam quoque naturam conſiſtere eorum.
Quod ſupereſt, ſi quis corpus ſentire renutat;
Atque animam credit permiſtam corpore toto
Suſcipere hunc motum, quem ſenſum nominitamus;
Vel manifeſtas res contra, veraſque repugnat.
Quid ſit enim corpus ſentire quis efferet unquam,
Si non ipſa palam quod res dedit ac docuit nos?
At dimiſſa anima corpus caret undique ſenſu:
Perdit enim quod non proprium fuit ejus in ævo:
Multaque præterea perdit, cum expellitur ævo.
Dicere porro oculos nullam rem cernere poſſe;
Sed per eos animum ut foribus ſpectare recluſis,
Deſipere 'ſt: contra cum ſenſus dicat eorum:
Senſus enim trahit, atque acies detrudit ad ipſas;
Fulgida præſertim cum cernere ſæpe nequimus;
Lumina luminibus quia nobis præpediuntur:
Quod foribus non fit: neque enim, qua cernimus ipſi,
Oſtia ſucipiunt ullum recluſa laborem.
Præterea, ſi pro foribus ſunt lumina noſtra;
Jam magis exemptis oculis debere videtur

Cernere res animus ſublatis poſtibus ipſis.
Illud in his rebus nequaquam ſumere poſſis,
Democriti quod ſancta viri ſententia ponit;
Corporis atque animi primordia ſingula primis
Adpoſita alternis variare, ac nectere membra.
Nam cum multo ſunt animai elementa minora,
Quam quibus e corpus nobis et viſcera conſtant;
Tum numero quoque conſedunt; et rara per artus
Diſſita ſunt; duntaxat ut hoc promittere poſſis,
Quantula prima queant nobis injecta ciere
Corpora ſenſiferos motus in corpore, tanta
Intervalla tenere exordia prima animai.
Nam neque pulveris interdum ſentimus adhæſum
Corpore; nec membris incuſſam inſidere cretam;
Nec nebulam noctu; nec aranei tenuia fila
Obvia ſentimus, quando obretimur euntes;
Nec ſupra caput ejuſdem cecidiſſe vietam
Veſtem; nec plumas avium; pappoſque volanteis,
Qui nimia levitate cadunt plerumque gravatim:
Nec repentis itum cujuſviſcunque animantis
Sentimus; nec priva pedum veſtigia quæque,
Corpore quæ in noſtro culices, et cætera ponunt.
Uſque adeo prius eſt in nobis multa ciendum
Semina, corporibus noſtris immiſta per artus,
Quam primordia ſentiſcant concuſſa animai;
Et quam intervallis tantis tuditantia poſſint
Concurſare, coire, et diſſultare viciſſim.
Et magis eſt animus vitai clauſtra coercens;
Et dominantior ad vitam; quam vis animai.
Nam ſine mente, animoque nequit reſidere per artus
Temporis exiguam partem pars ulla animai;
Sed comes inſequitur facile, et diſcedit in auras;
Et gelidos artus in lethi frigore linquit.
At manet in vita, cui mens animuſque remanſit,
Quamvis eſt circum-cæſis lacer undique membris:
Truncus, ademta anima circum-, membriſque remotis,
Vivit,

Vivit, et ætherias vitaleis ſuccipit auras:
Si non omnimodis, at magna parte animai
Privatus, tamen in vita cunctatur, et hæret.
Ut lacerato oculo circum ſi pupula manſit
Incolumis, ſtat cernendi vivata poteſtas;
Dummodo ne totum corrumpas luminis orbem;
Sed circumcidas aciem, ſolamque relinquas:
Id quoque enim ſine pernicie confiet eorum.
At ſi tantula pars oculi media illa pereſa'ſt;
Incolumis quamvis alioqui ſplendidus orbis;
Occidit extemplo lumen, tenebræque ſequuntur:
Hoc anima atque animus vincti ſunt fœdere ſemper.
  Nunc age, nativos animantibus, et mortaleis
Eſſe animos, animaſque leveis, ut noſcere poſſis;
Conquiſita diu, dulcique reperta labore,
Digna tua pergam diſponere carmina vita.
Tu fac utrumque uno ſubjungas nomen eorum;
Atque animam, verbi cauſſa, cum dicere pergam,
Mortalem eſſe docens; animum quoque dicere credas:
Quatinus eſt unum inter ſe, conjunctaque res eſt.
  Principio, quoniam tenuem conſtare minutis
Corporibus docui; multoque minoribus eſſe
Principiis factam, quam liquidus humor aquai'ſt;
Aut nebula; aut fumus: nam longe mobilitate
Præſtat, et a tenui cauſſa magis icta movetur:
Quippe ubi imaginibus fumi, nebulæque movetur:
Quod genus, in ſomnis ſopiti ubi cernimus alta
Exhalare vapore altaria, ferreque fumum:
Nam procul hæc dubio nobis ſimulacra genuntur.
Nunc igitur quoniam quaſſatis undique vaſis
Diffluere humorem, et laticem diſcedere cernis:
Et nebula, ac fumus quoniam diſcedit in auras:
Crede animam quoque diffundi; multoque perire
Ocius, et citius diſſolvi corpora prima,
Cum ſemel omnibus e membris ablata receſſit.

Quippe

Quippe etenim corpus, quod vas quaſi conſtitit ejus,
Cum cohibere nequit conquaſſatum ex aliqua re,
Ac rarefactum detracto ſanguine venis;
Aere qui credas poſſe hanc cohiberier ullo?
Corpore qui noſtro rarus magis am cohibeſſit?
Præterea, gigni pariter cum corpore; et una
Creſcere ſentimus; pariterque ſeneſcere mentem.
Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur
Corpore; ſic animi ſequitur ſententia tenuis.
Inde ubi robuſtis adolevit viribus ætas;
Conſilium quoque majus, et auctior eſt animi vis.
Poſt ubi jam validis quaſſatu 'ſt viribus ævi
Corpus; et obtuſis ceciderunt viribus artus:
Claudicat ingenium; delirat linguaque; menſque;
Omnia deficiunt; atque uno tempore deſunt.
Ergo diſſolvi quoque convenit omnem animai
Naturam; ceu fumus in altas aeris auras:
Quandoquidem gigni pariter, pariterque videmus
Creſcere; et (ut docui) ſimul ævo feſſa fatiſcit.
Huc accedit, uti videamus, corpus ut ipſum
Suſcipere immaneis morbos, durumque dolorem;
Sic animum curas acreis, luctumque, metumque.
Quare participem lethi quoque convenit eſſe.
Quinetiam morbis in corporis avius errat
Sæpe animus; dementit enim; deliraque fatur:
Interdumque gravi lethargo fertur in altum,
Æternumque ſoporem, oculis, nutuque cadenti:
Unde neque exaudit voces; neque noſcere vultus
Illorum potis eſt; ad vitam qui revocantes
Circumſtant, lacrymis rorantes ora, genaſque.
Quare animum quoque diſſolvi fateare neceſſe 'ſt:
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi.
Nam dolor, ac morbus, lethi fabricator uterque 'ſt;
Multorum exitio perdocti quod ſumus ante.
Denique cur, hominem cum vini vis penetravit
Acris; et in venas diſceſſit diditus ardor;

Conſequitur

Conſequitur gravitas membrorum? præpediuntur
Crura vacillanti? tardeſcit lingua? madet mens?
Nant oculi? clamor, ſingultus, jurgia gliſcunt?
Et jam cætera de genere hoc quæcunque ſequuntur?
Cur ea ſunt; niſi quod vehemens violentia vini
Conturbare animam conſuevit corpore in ipſo?
At quæcunque queunt conturbari, inquepediri,
Significant, (paullo ſi durior inſinuarit
Cauſſa,) fore ut pereant, ævo privata futuro.
Quinetiam, ſubita vi morbi ſæpe coactus
Ante oculos aliquis noſtros, ut fulminis ictu,
Concidit; et ſpumas agit; ingemit; et tremit artus;
Deſipit; extentat nervos; torquetur; anhelat
Inconſtanter; et in jactando membra fatigat:
Nimirum, quia vis morbi diſtracta per artus
Turbat agens animum: ſpumans ut in æquore ſalſo
Ventorum validis ferviſcit viribus unda.
Exprimitur porro gemitus; quia membra dolore
Afficiuntur; et omnino quod ſemina vocis
Ejiciuntur, et ore foras glomerata feruntur,
Qua quaſi conſuerunt, et ſunt munita viai.
Deſipientia fit; quia vis animi, atque animai
Conturbatur; et (ut docui) diviſa ſeorſum
Diſiectatur, eodem illo diſtracta veneno.
Inde, ubi jam morbi ſe flexit cauſſa; reditque
In latebras ater corrupti corporis humor;
Tum quaſi talipedans primum conſurgit; et omneis
Paullatim redit in ſenſus; animamque receptat.
Hæc igitur tantis ubi morbis corpore in ipſo
Jactetur; miſeriſque modis diſtracta laboret:
Cur eandem credis, ſine corpore, in aere aperto,
Cum validis ventis ætatem degere poſſe?
Et quoniam mentem ſanari, corpus ut ægrum,
Cernimus; et flecti medicina poſſe videmus:
Id quoque præſagit mortalem vivere mentem.
Addere enim parteis; aut ordine trajicere æquum'ſt;
Aut

Aut aliud prorſum de ſumma detrahere illum;
Commutare animum quicunque adoritur, et inſit;
Aut aliam quamvis naturam flectere quærit.
At neque transferri ſibi parteis; nec tribui vult,
Immortale quod eſt quicquam; neque defluere hilum.
Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors eſt illius quod fuit ante.
Ergo animus ſive ægreſcit, mortalia ſigna
Mittit; (uti docui;) ſeu flectitur a medicina:
Uſque adeo falſæ rationi vera videtur
Res occurrere; et effugium præcludere eunti;
Ancipitique refutatu convincere falſum.
  Denique ſæpe hominem paullatim cernimus ire;
Et membratim vitalem deperdere ſenſum:
In pedibus primum digitos liveſcere, et ungueis;
Inde pedes, et crura mori: poſt inde per artus
Ire alios tractim gelidi veſtigia lethi.
Scinditur atqui animæ quoniam natura; nec uno
Tempore ſincera exiſtit; mortalis habenda'ſt.
Quod ſi forte putas ipſam ſe poſſe per artus
Introrſum trahere; et parteis conducere in unum;
Atque ideo cunctis ſenſum deducere membris:
At locus ille tamen, quo copia tanta animai
Cogitur, in ſenſu debet majore videri.
Qui quoniam nuſquam'ſt; nimirum, (ut diximus ante)
Dilaniata foras diſpergitur; interit ergo.
Quin etiam, ſi jam libeat concedere falſum,
Et dare; poſſe animam glomerari in corpore eorum,
Lumina qui linquunt moribundi particulatim:
Mortalem tamen eſſe animam fateare neceſſe'ſt.
Nec refert, utrum pereat diſperſa per auras;
An contractis in ſe partibus obbruteſcat:
Quando hominem totum magis, ac magis undique ſenſus
Deficit; et vitæ minus, et minus undique reſtat.
  Et quoniam mens eſt hominis pars una; locoque
Fixa

Fixa manet certo; velut aures, atque oculi ſunt;
Atque alii ſenſus, qui vitam cunque gubernant:
Et veluti manus, atque oculus, nareſve, ſeorſum
Secreta a nobis nequeant ſentire; neque eſſe:
Sed tamen in parvo linquuntur tempore tali.
Sic animus per ſe non quit ſine corpore, et ipſo
Eſſe homine; illius quaſi quod vas eſſe videtur:
Sive aliud quidvis potis es conjunctius eij
Fingere; quandoquidem connexus corpori adhæret.
Denique corporis, atque animi vivata poteſtas
Inter ſe conjuncta valent, vitaque fruuntur.
Nec ſine corpore enim vitaleis edere motus
Sola poteſt animi per ſe natura; nec autem
Caſſum anima corpus durare, et ſenſibus uti.
Scilicet, avolſus radicitus ut nequit ullam
Diſpicere ipſe oculus rem, ſeorſum corpore toto:
Sic anima atque animus per ſe nil poſſe videntur:
Nimirum, quia per venas, et viſcera miſtim,
Per nervos, atque oſſa tenentur corpore ab omni.
Nec magnis intervallis primordia poſſunt
Libera diſſultare; ideo concluſa moventur
Senſiferos motus; quos extra corpus in auras
Aeris haud poſſunt poſt mortem ejecta moveri:
Propterea quia non ſimili ratione tenentur.
Corpus enim atque animans erit aer; ſi cohibere
Seſe anima, atque in eo poterit concludere motus,
Quos ante in nervis, et in ipſo corpore agebat.
Quare etiam atque etiam reſoluto corporis omni
Tegmine, et ejectis extra vitalibus auris,
Diſſolvi ſenſus animi fateare neceſſe'ſt,
Atque animam; quoniam conjuncta eſt cauſſa duobus.
Denique cum corpus nequeat perferre animai
Diſcidium, quin id tetro tabeſcat odore:
Quid dubitas, quin ex imo, penituſque coorta
Emanarit, uti fumus diffuſa animæ vis?

Atque

Atque ideo tanta mutatum putre ruina
Conciderit corpus penitus; quia mota loco ſunt
Fundamenta foras animæ; manantque per artus,
Perque viarum omnes flexus, in corpore qui ſunt,
Atque foramina? multimodis ut noſcere poſſis
Diſpertitam animæ naturam exiſſe per artus:
Et prius eſſe ſibi diſtractam corpore in ipſo,
Quam prolapſa foras enaret in aeris auras?
Quinetiam, fineis dum vitæ vertitur intra;
Sæpe aliqua tamen e cauſſa labefacta videtur
Ire anima, et toto ſolvi de corpore membra;
Et quaſi ſupremo langueſcere tempore voltus;
Molliaque exangui cadere omnia corpore membra:
Quod genus eſt, animo male factum cum perhibetur,
Aut animum liquiſſe, ubi jam trepidatur, et omnes
Extremum cupiunt vires reprendere vinclum.
Conquaſſatur enim tum mens, animæque poteſtas
Omnis: et hæc ipſo cum corpore conlabefiunt:
Ut gravior paullo poſſit diſſolvere cauſſa.
Quid dubitas, tandem quin extra prodita corpus
Imbecilla foras, in aperto, tegmine dempto,
Non modo non omnem poſſit durare per ævum,
Sed minimum quodvis nequeat conſiſtere tempus?
Nec ſibi enim quiſquam moriens ſentire videtur
Ire foras animam incolumem de corpore toto;
Nec prius ad jugulum, et ſuperas ſuccedere fauceis:
Verum deficere in certa regione locatam:
Ut ſenſus alios, in parti quemque ſua, ſcit
Diſſolvi: quod ſi immortalis noſtra foret mens;
Non jam ſe moriens diſſolvi conquereretur:
Sed magis ire foras, veſtemque relinquere, ut anguis,
Gauderet, prælonga ſenex aut cornua cervus.
Denique cur animi nunquam mens, conſiliumque
Gignitur in capite, aut pedibus, manibuſve; ſed unis
Sedibus,

Sedibus, et certis regionibus omnis inhæret:
Si non certa loca ad naſcendum reddita cuique
Sunt: et ubi quicquid poſſit durare creatum?
Atque ita multimodis pro totis artubus eſſe,
Membrorum ut nunquam exiſtat præpoſterus ordo.
Uſque adeo ſequitur res rem; neque flamma creari in
Fluminibus ſolita'ſt; neque in igni gignier algor.
Præterea, ſi immortalis natura animai'ſt;
Et ſentire poteſt, ſecreta a corpore noſtro:
Quinque (ut opinor) eam faciendum'ſt ſenſibus auctam:
Nec ratione alia noſmet proponere nobis
Poſſumus infernas animas Acherunte vagare.
Pictores itaque, et ſcriptorum ſæcla priora
Sic animas introduxerunt ſenſibus auctas.
At neque ſeorſum oculi, neque nares, nec manus ipſa
Eſſe poteſt anima: neque ſeorſum lingua, nec aures
Abſque anima per ſe poſſunt ſentire; nec eſſe.
Et quoniam toto ſentimus corpore ineſſe
Vitalem ſenſum; et totum eſſe animale videmus:
Si ſubito medium celeri præciderit ictu
Vis aliqua, ut ſeorſum partem ſecernat utramque;
Diſpertita proculdubio quoque vis animai,
Et diſciſſa, ſimul cum corpore disjicietur:
At quod ſcinditur, et parteis diſcedit in ullas,
Scilicet æternam ſibi naturam abnuit eſſe.
Falciferos memorant currus abſcindere membra
Sæpe ita deſubito permiſta cæde calenteis,
Ut tremere in terra videatur ab artubus id, quod
Decidit abſciſſum: cum mens tamen, atque hominis vis
Mobilitate mali non quit ſentire dolorem;
Et ſimul, in pugnæ ſtudio quod dedita mens eſt,
Corpore cum reliquo pugnam, cædeiſque petiſſit:

Nec tenet, amiſſam lævam cum tegmine ſæpe
Inter equos abſtraxe rotas, falceiſque rapaceis:
Nec cecidiſſe alius dextram, cum ſcandit, et inſtat.
Inde alius conatur adempto ſurgere crure;
Cum digitos agitat propter moribundus humi pes:
Et caput abſciſſum calido, viventeque trunco,
Servat humi voltum vitalem, oculoſque patenteis;
Donec relliquias animai reddidit omneis.
Quin etiam tibi ſi lingua vibrante minantis
Serpentis caudam procero corpore, utrinque
Sit libitum in multas parteis diſcindere ferro;
Omnia jam ſeorſum cernes amciſa recenti
Volnere tortari; et terram conſpergere tabo;
Ipſam ſeque retro partem petere ore priorem,
Volneris ardenti ut morſu premat icta dolore.
Omnibus eſſe igitur totas dicemus in illis
Particulis animas? at ea ratione ſequetur,
Unam animantem animas habuiſſe in corpore multas.
Ergo diviſa'ſt ea, quæ fuit una ſimul cum
Corpore: qua propter mortale utrumque putandum'ſt;
In multas quoniam parteis diſcinditur æque.
Præterea, ſi immortalis natura animai
Conſtat; et in corpus naſcentibus inſinuatur:
Cur ſuper anteactam ætatem meminiſſe nequimus?
Nec veſtigia geſtarum rerum ulla tenemus?
Nam ſi tantopere'ſt animi mutata poteſtas,
Omnis ut actarum exciderit retinentia rerum:
Non (ut opinor) id ab letho jam longiter errat.
Quapropter fateare neceſſe'ſt, quæ fuit ante,
Interiiſſe: et quæ nunc eſt, nunc eſſe creatam.
Præterea, ſi jam perfecto corpore nobis
Inferri ſolita'ſt animi vivata poteſtas,
Tum cum gignimur, et vitæ cum limen inimus:
Haud ita conveniebat, uti cum corpore, et una

Cum

Cum membris videatur in ipſo ſanguine creſſe:
Sed velut in cavea, per ſe ſibi vivere ſolam
Convenit; ut ſenſu corpus tamen affluat omne.
Quare etiam atque etiam nec originis eſſe putandum'ſt
Experteis animas; nec lethi lege ſolutas.
Nam neque tantopere adnecti potuiſſe putandum'ſt
Corporibus noſtris extrinſecus inſinuatas:
Quod fieri totum contra manifeſta docet res.
Namque ita connexa'ſt per venas, viſcera, nervos,
Oſſaque; uti dentes quoque ſenſu participentur:
Morbus ut indicat; et gelidai ſtringor aquai;
Et lapis oppreſſus ſub dente e frugibus aſper.
Nec tam contextæ cum ſint, exire videntur
Incolumes poſſe; et ſalvas exſolvere ſeſe
Omnibus e nervis, atque oſſibus, articuliſque.
Quod ſi forte putas extrinſecus inſinuatam
Permanare animam nobis per membra ſolere;
Tanto quæque magis cum corpore fuſa peribit.
Quod permanat enim, diſſolvitur: interit ergo.
Diſpertitur enim per caulas corporis omneis:
Ut cibus in membra atque artus cum diditur omneis,
Diſperit; atque aliam naturam ſufficit ex ſe.
Sic anima, atque animus quamvis integra recens in
Corpus eunt; tamen in manando diſſolvuntur:
Dum quaſi per caulas omneis diduntur in artus
Particulæ, quibus hæc animi natura creatur;
Quæ nunc in noſtro dominatur corpore, nata
Ex illa, quæ tunc peritat partita per artus.
Quapropter neque natali privata videtur
Eſſe die natura animæ; neque funeris expers.
Semina præterea linquuntur, necne, animai
Corpore in exanimo? quod ſi linquuntur, et inſunt,
Haud erit, ut merito immortalis poſſit haberi:
Partibus amiſſis quoniam libata receſſit.

Sin ita ſinceris membris ablata profugit,
Ut nullas parteis in corpore liquerit ex ſe;
Unde cadavera rancenti jam viſcere vermeis
Expirant? atque unde animantum copia tanta
Exos, et exſanguis tumidos perfluctuat artus?
Quod ſi forte animas extrinſecus inſinuari
Vermibus; et privas in corpora poſſe venire
Credis; nec reputas, cur millia multa animarum
Conveniant, unde una receſſerit: hoc tamen eſt ut
Quærendum videatur, et in diſcrimen agendum:
Utrum tandem animæ venentur ſemina quæque
Vermiculorum; ipſæque ſibi fabricentur ubi ſint:
An jam corporibus perfectis inſinuentur.
At neque, cur faciant ipſæ, quareve laborent,
Dicere ſuppeditat; neque enim, ſine corpore cum ſunt,
Sollicitæ volitant morbis, algoque, fameque.
Corpus enim magis his vitiis adfine laborat:
Et mala multa animus contage fungitur ejus.
Sed tamen his eſto quamvis facere utile corpus,
Quod ſubeant: at qua poſſint, via nulla videtur.
Haud igitur faciunt animæ ſibi corpora, et artus.
Nec tamen eſt ut jam perfectis inſinuentur
Corporibus: neque enim poterunt ſubtiliter eſſe
Connexæ; neque conſenſu contagia fient.
Denique cur acris violentia triſte leonum
Seminium ſequitur: dolu' volpibus, et fuga cervis
A patribus datur, et patrius pavor incitat artus?
Et jam cætera de genere hoc; cur omnia membris
Ex ineunte ævo ingeneraſcunt, inque genuntur;
Si non certa ſuo quia ſemine, ſeminioque
Vis animi pariter creſcit cum corpore toto?
Quod ſi immortalis foret, et mutare ſoleret
Corpora; permiſtis animantes moribus eſſent:
Effugeret canis Hyrcano de ſemine ſæpe
Cornigeri incurſum cervi; tremeretque per auras

Aeris accipiter fugiens veniente columba;
Deſiperent homines; ſaperent fera ſæcla ferarum.
Illud enim falſa fertur ratione, quod aiunt,
Immortalem animam mutato corpore flecti.
Quod mutatur enim, diſſolvitur: interit ergo.
Trajiciuntur enim partes, atque ordine migrant.
Quare diſſolvi quoque debent poſſe per artus,
Denique ut intereant una cum corpore cunctæ.
Sin animas hominum dicent in corpora ſemper
Ire humana; tamen quæram, cur e ſapienti
Stulta queat fieri; nec prudens ſit puer ullus:
Nec tam doctus equæ pullus, quam fortis equi vis:
Si non certa ſuo quia ſemine, ſeminioque
Vis animi pariter creſcit cum corpore toto.
Scilicet in tenero teneraſcere corpore mentem
Confugient; quod ſi jam fit, fateare neceſſe'ſt,
Mortalem eſſe animam; quoniam mutata per artus
Tantopere amittit vitam, ſenſumque priorem.
Quove modo poterit pariter cum corpore quòque
Confirmata cupitum ætatis tangere florem
Vis animi, niſi erit conſors in origine prima?
Quidve foras ſibi vult membris exire ſenectis?
An metuit concluſa manere in corpore putri?
Et domus ætatis ſpatio ne feſſa vetuſto
Obruat? at non ſunt immortali ulla pericla.
Denique connubia ad Veneris, partuſque ferarum
Eſſe animas præſto, deridiculum eſſe videtur;
Et ſpectare immortaleis mortalia membra
Innumero numero; certareque præproperanter
Inter ſe quæ prima, potiſſimaque inſinuetur:
Si non forte ita ſunt animarum fœdera pacta,
Ut, quæ prima volans advenerit, inſinuetur
Prima; neque inter ſe contendant viribus hilum.
Denique in æthere non arbor; non æquore in alto

Nubes eſſe queunt; nec piſces vivere in arvis;
Nec cruor in lignis; nec ſaxis ſuccus ineſſe:
Certum ac diſpoſitum'ſt, ubi quicquid creſcat, et inſit:
Sic animi natura nequit ſine corpore oriri
Sola; neque a nervis, et ſanguine longius eſſe.
Hoc ſi poſſet enim, multo prius ipſa animi vis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus eſſe
Poſſet; et innaſci quavis in parte ſoleret:
Tandem in eodem homine, atque in eodem vaſe maneret.
Quod quoniam in noſtro quoque conſtat corpore certum;
Diſpoſitumque videtur, ubi eſſe, et creſcere poſſit
Seorſum anima, atque animus: tanto magis inficiandum
Totum poſſe extra corpus durare, genique.
Quare, corpus ubi interiit, periiſſe neceſſe'ſt
Confiteare animam diſtractam in corpore toto.
Quippe etenim mortale æterno jungere; et una
Conſentire putare; et fungi mutua poſſe;
Deſipere'ſt: quid enim diverſius eſſe putandum'ſt,
Aut magis inter ſe disjunctum, diſcrepitanſque,
Quam, mortale quod eſt, immortali, atque perenni
Junctum, in concilio ſævas tolerare procellas?
Præterea, quæcunque manent æterna, neceſſe'ſt,
Aut quia ſunt ſolido cum corpore, reſpuere ictus,
Nec penetrare pati ſibi quicquam, quod queat arctas
Diſſociare intus parteis; ut materiai
Corpora ſunt; quorum naturam oſtendimus ante:
Aut ideo durare ætatem poſſe per omnem,
Plagarum quia ſunt expertia; ſicut Inane'ſt;
Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum:
Aut ideo, quia nulla loci ſit copia circum,
Quo quaſi res poſſint diſcedere, diſſoluique:
Sicut

Sicut ſummarum ſumma'ſt æterna; neque extra
Quis locus eſt, quo diffugiat; neque corpora ſunt, quæ
Poſſint incidere, et valida diſſolvere plaga.
At neque (uti docui) ſolido cum corpore mentis
Natura'ſt; quoniam admiſtum'ſt in rebus inane:
Nec tamen eſt ut inane: neque autem corpora deſunt,
Ex infinito quæ poſſint forte coorta
Proruere hanc mentis violento turbine molem;
Aut aliam quamvis cladem importare pericli:
Nec porro natura loci, ſpatiumque profundi
Deficit, exſpergi quo poſſit vis animai;
Aut alia quavis poſſit vi pulſa perire.
Haud igitur lethi præcluſa'ſt janua menti.
  Quod ſi forte ideo magis immortalis habenda'ſt,
Quod lethalibus ab rebus munita tenetur;
Aut quia non veniunt omnino aliena ſalutis;
Aut quia quæ veniunt, aliqua ratione recedunt
Pulſa prius, quam, quid noceant, ſentire queamus:
Scilicet a vera longe ratione remotum'ſt.
Præter enim quam quod morbis tum corporis ægrit;
Advenit id, quod eam de rebus ſæpe futuris
Macerat; inque metu male habet; curiſque fatigat:
Præteritiſque admiſſa annis peccata remordent.
Adde furorem animi proprium; atque oblivia rerum;
Adde quod in nigras lethargi mergitur undas.
  Nil igitur mors eſt; ad nos neque pertinet hilum;
Quandoquidem natura animi mortalis habetur:
Et velut anteacto nil tempore ſenſimus ægri,
Ad confligendum venientibus undique Pœnis;
Omnia cum belli trepido concuſſa tumultu
Horrida contremuere ſub altis ætheris auris:
In dubioque fuit, ſub utrorum regna cadendum
Omnibus humanis eſſet, terraque, marique:

Sic,

Sic, ubi non erimus; cum corporis, atque animai
Diſcidium fuerit, quibus e ſumus uniter apti;
Scilicet haud nobis quicquam, qui non erimus tum,
Accidere omnino poterit, ſenſumque movere:
Non, ſi terra mari miſcebitur, et mare cœlo.
Et, ſi jam noſtro ſentit de corpore, poſtquam
Diſtracta'ſt animi natura, animæque poteſtas:
Nil tamen hoc ad nos, qui cœtu, conjugioque
Corporis, atque animæ conſiſtimus uniter apti.
Nec, ſi materiam noſtram conlegerit ætas
Poſt obitum; rurſumque redegerit, ut ſita nunc eſt;
Atque iterum nobis fuerint data lumina vitæ;
Pertineat quicquam tamen ad nos id quoque factum;
Interrupta ſemel cum ſit repetentia noſtra.
Et nunc nil ad nos de nobis attinet, ante
Qui fuimus; nec jam de illis nos afficit angor,
Quos de materia noſtra nova proferet ætas.
Nam cum reſpicias immenſi temporis omne
Præteritum ſpatium; tum motus materiai
Multimodi quam ſint: facile hoc adcredere poſſis,
Semina ſæpe in eodem, ut nunc ſunt, ordine poſta:
Nec memori tamen id quimus deprendere mente.
Inter enim jecta'ſt vitai pauſa; vageque
Deerrarunt paſſim motus ab ſenſibus omnes:
Debet enim, miſere quoi forte ægreque futurum'ſt,
Ipſe quoque eſſe in eo tum tempore, cum male poſſit
Accidere: At quoniam mors eximit im, prohibetque
Illum, cui poſſint incommoda conciliari
Hæc eadem, in quibus et nunc nos ſumus, ante fuiſſe;
Scire licet nobis nihil eſſe in morte timendum:
Nec miſerum fieri, qui non eſt, poſſe: neque hilum
Differre, an nullo fuerit jam tempore natus,
Mortalem vitam mors cui immortalis ademit.

Proinde

Proinde ubi ſe videas hominem miſerarier ipſum,
Poſt mortem fore, ut aut puteſcat corpore poſto;
Aut flammis interfiat; malisve ferarum:
Scire licet, non ſincerum ſonere; atque ſubeſſe
Cæcum aliquem cordi ſtimulum, quamvis neget ipſe
Credere ſe quemquam ſibi ſenſum in morte futurum.
Non (ut opinor) enim dat, quod promittit; et inde
Nec radicitus e vita ſe tollit, et eicit;
Sed facit eſſe ſui quiddam ſuper inſcius ipſe.
Vivus enim ſibi cum proponit quiſque, futurum
Corpus uti volucres lacerent in morte, feræque;
Ipſe ſui miſeret: neque enim ſe vindicat hilum,
Nec removet ſatis a projecto corpore; et illud
Se fingit; ſenſuque ſuo contaminat adſtans.
Hinc indignatur ſe mortalem eſſe creatum;
Nec videt, in vera nullum fore morte alium ſe;
Qui poſſit vivus ſibi ſe lugere peremptum;
Stanſque jacentem; nec lacerari, urive dolore.
Nam ſi in morte malum'ſt malis, morſuque ferarum
Tractari: non invenio qui non ſit acerbum
Ignibus impoſitum calidis torreſcere flammis:
Aut in melle ſitum ſuffocari; atque rigere
Frigore, cum in ſummo gelidi cubat æquore ſaxi:
Urgerive ſuperne obtritum pondere terræ.
At jam non domus accipiet te læta; neque uxor
Optima, nec dulces occurrent oſcula nati
Præripere; et tacita pectus dulcedine tangent:
Non poteris factis tibi fortibus eſſe, tuiſque
Præſidio: miſer! o miſer! aiunt, omnia ademit
Una dies infeſta tibi tot præmia vitæ.
Illud in his rebus non addunt; nec tibi earum
Jam deſiderium inſidet rerum inſuper una.
Quod bene ſi videant animo, dictiſque ſequantur;
Diſſolvant animi magno ſe angore, metuque.
Tu quidem, ut es letho ſopitus, ſic eris ævi
Quod ſupereſt, cunctis privatu' doloribus ægris:
At

At nos horrifico cinefactum te prope buſto
nſatiabiliter deflebimus; æternumque
Nulla dies nobis mœrorem e pectore demet.
Illud ab hoc igitur quærendum'ſt; quid ſit amari
Tantopere, ad ſomnum ſi res redit, atque quietem,
Cur quiſquam æterno poſſit tabeſcere luctu?
Hoc etiam faciunt, ubi diſcubuere, tenentque
Pocula ſæpe homines; et inumbrant ora coronis;
Ex animo ut dicant, brevis hic eſt fructus homullis:
Jam fuerit, neque poſt unquam revocare licebit.
Tanquam in morte mali cumprimis hoc ſit eorum,
Quod ſitis exurat miſeros, atque arida torreat;
Aut aliæ cujus deſiderium inſideat rei.
Nec ſibi enim quiſquam tum ſe, vitamque requirit,
Cum pariter mens et corpus, ſopita quieſcunt:
Nam licet æternum per nos ſic eſſe ſoporem,
Nec deſiderium noſtri nos adtigit ullum:
Et tamen haudquaquam noſtros tunc illa per artus
Longe ab ſenſiferis primordia motibus errant:
Quin conreptus homo ex ſomno ſe conligit ipſe.
Multo igitur mortem minus ad nos eſſe putandum;
Si minus eſſe poteſt, quam quod nihil eſſe videmus.
Major enim turbæ diſiectus materiai
Conſequitur letho; nec quiſquam expergitus exſtat,
Frigida quem ſemel eſt vitai pauſa ſecuta.
Denique ſi vocem rerum natura repente
Mittat; et hoc aliquoi noſtrum ſic increpet ipſa:
Quid tibi tantopere'ſt, mortalis, quod nimis ægris
Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?
Nam ſi grata fuit tibi vita anteacta, priorque;
Et non omnia, pertuſum congeſta quaſi in vas,
Commoda perfluxere, atque ingrata interiere:
Cur non, ut plenus vitæ conviva, recedis?
Æquo animoque capis ſecuram, ſtulte, quietem?
Sin ea, quæ fructus cumque es, periere profuſa;
Vitaque in offenſu'ſt; cur amplius addere quæris,
Rurſum

Rerſum quod pereat male, et ingratum occidat omne:
Nec potius vitæ finem facis, atque laboris?
Nam tibi præterea quod machiner, inveniamque
Quod placeat, nihil eſt: eadem ſunt omnia ſemper.
Si tibi non annis corpus jam marcet, et artus
Confecti languent: eadem tamen omnia reſtant;
Omnia ſi pergas vivendo vincere ſæcla:
Atque etiam potius, ſi nunquam ſis moriturus.
Quid reſpondeamus, niſi juſtam intendere litem
Naturam? et veram verbis exponere cauſam?
At qui obitum lamentetur miſer amplius æquo;
Non merito inclamet magis, et voce increpet acri?
Aufer ab hinc lacrymas, barathro et compeſce querelas.
Grandior hic vero ſi jam, ſeniorque queratur:
Omnia perfructus vitai præmia, marces?
Sed quia ſemper aves, quod abeſt; præſentia temnis;
Imperfecta tibi elapſa'ſt, ingrataque vita:
Et nec-opinanti mors ad caput adſtitit ante,
Quam ſatur, ac plenus poſſis diſcedere rerum.
Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte;
Æquo animoque, agedum, jam aliis concede: neceſſe'ſt.
Jure (ut opinor) agat, jure increpet, inciletque:
Cedit enim rerum novitate extruſa vetuſtas
Semper; et ex aliis aliud reparare neceſſe'ſt:
Nec quidquam in barathrum, nec tartara decidit atra.
Materies opus eſt, ut creſcant poſtera ſæcla:
Quæ tamen omnia te, vita perfuncta, ſequentur.
Nec minus ergo ante hæc, quam nunc, cecidere, cadentque.
Sic alid exalio nunquam deſiſtet oriri;
Vitaque mancupio nulli datur, monibus uſu.
Reſpice item quam nil ad nos anteacta vetuſtas
Temporis æterni fuerit, quam naſcimur ante.
Hoc igitur ſpeculum nobis natura futuri

Temporis

Temporis exponit, poſt mortem denique noſtram.
Num quid ibi horribile apparet? num triſte videtur
Quicquam? nonne omni ſomno ſecurius exſtat?
Atque ea nimirum, quæcunque Acherunte profundo
Prodita ſunt eſſe, in vita ſunt omnia nobis.
Nec miſer impendens magnum timet aere ſaxum
Tantalus, ut fama'ſt, caſſa formidine torpens:
Sed magis in vita Divum metus urget inanis
Mortaleis; caſumque timent, quemcunque ferat fors.
Nec Tityon volucres ineunt Acherunte jacentem;
Nec, quod ſub magno ſcrutentur pectore, quidquam
Perpetuam ætatem poterunt reperire profecto,
Quamlibet immani projectu corporis exſtet,
Qui non ſola novem diſpenſis jugera membris
Obtineat, ſed qui terrai totius orbem:
Non tamen æternum poterit perferre dolorem;
Nec præbere cibum proprio de corpore ſemper:
Sed Tityos nobis hic eſt; in amore jacentem
Quem volucres lacerant; atque exeſt anxius angor;
Aut alia quavis ſcindunt cuppedine curæ.
Siſyphus in vita quoque nobis ante oculos eſt;
Qui petere a populo faſceis, ſævaſque ſecureis
Imbibit; et ſemper victus, triſtiſque recedit:
Nam petere imperium, quod inane'ſt; nec datur unquam;
Atque in eo ſemper durum ſufferre laborem:
Hoc eſt adverſo nixantem trudere monte
Saxum; quod tamen a ſummo jam vertice rurſum
Volvitur, et plani raptim petit æquora campi.
Deinde animi ingratam naturam paſcere ſemper;
Atque explere bonis rebus, ſatiareque nunquam:
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cum redeunt; fœtuſque ferunt, varioſque lepores;
Nec tamen explemur vitai fructibus unquam:
Hoc (ut opinor) id eſt, ævo florente puellas

Quod

Quod memorant, laticem pertuſum congerere in vas;
Quod tamen expleri nulla ratione poteſtur.
Cerberus, et Furiæ jam vero, et lucis egenus
Tartarus, horriferos eructans faucibus æſtus,
Hæc neque ſunt uſquam; neque poſſunt eſſe profecto.
Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Eſt inſignibus inſignis; ſceleriſque luela
Carcer; et horribilis de ſaxo jactu' deorſum;
Verbera; carnifices; robur; pix; lamina; tædæ:
Quæ tamen et ſi abſunt; at mens ſibi conſcia facti,
Præmetuens, adhibet ſtimulos, torretque flagellis;
Nec videt interea, qui terminus eſſe malorum
Poſſit; nec quæ ſit pœnarum denique finis:
Atque eadem metuit, magis hæc ne in morte graveſcant:
Hinc Acheruſia fit ſtultorum denique vita.
Hoc etiam tibi tute interdum dicere poſſis:
Lumina ſis oculis etiam bonus Ancu' reliquit;
Qui melior multis, quam tu, fuit, improbe, rebus.
Inde alii multi reges, rerumque potentes
Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.
Ille quoque ipſe, viam qui quondam per mare magnum
Stravit; iterque dedit legionibus ire per altum;
Ac pedibus ſalſas docuit ſuper ire lacunas;
Et contemſit, aquis inſultans, murmura ponti;
Lumine ademto, animam moribundo corpore fudit.
Scipiades, belli fulmen, Carthaginis horror,
Oſſa dedit terræ; proinde ac famul infimus eſſet.
Adde repertores doctrinarum, atque leporum;
Adde Heliconiadum comites; quorum unus Homerus
Sceptra potitus, eadem aliis ſopitu' quiete'ſt.
Denique Democritum poſtquam matura vetuſtas
Admonuit memorem motus langueſcere mentis;

I Sponte

Sponte ſua letho caput obvius obtulit ipſe.
Ipſe Epicurus obit decurſo lumine vitæ,
Qui genus humanum ingenio ſuperavit; et omneis
Præſtinxit, ſtellas exortus uti ætherius ſol.
Tu vero dubitabis, et indignabere obire,
Mortua quoi vita eſt prope jam vivo, atque videnti?
Qui ſomno partem majorem conteris ævi?
Et vigilans ſtertis; nec ſomnia cernere ceſſas;
Sollicitamque geris caſſa formidine mentem?
Nec reperire potes, quid ſit tibi ſæpe mali, cum
Ebrius urgeris multis miſer undique curis;
Atque animi incerto fluitans errore vagaris?
Si poſſent homines, proinde ac ſentire videntur,
Pondus ineſſe animo, quod ſe gravitate fatiget;
Et quibus id fiat cauſis cognoſcere; et unde
Tanta mali tanquam moles in pectore conſtet:
Haud ita vitam agerent, ut nunc plerumque videmus;
Quid ſibi quiſque velit, neſcire; et quærere ſemper;
Commutare locum, quaſi onus deponere poſſit.
Exit ſæpe foras magnis ex ædibus ille,
Eſſe domi quem pertæſum'ſt; ſubitoque revertit:
Quippe foris nihilo melius qui ſentiat eſſe.
Currit agens mannos ad villam hic præcipitanter,
Auxilium tectis quaſi ferre ardentibus inſtans:
Oſcitat extemplo, tetigit cum limina villæ;
Aut abit in ſomnum gravis; atque oblivia quærit;
Aut etiam properans urbem petit, atque reviſit.
Hoc ſe quiſque modo fugit: at, quem ſcilicet, ut fit,
Effugere haud potis eſt, ingratis hæret, et angit:
Propterea, morbi quia cauſſam non tenet æger:
Quam bene ſi videat; jam, rebus quiſque relictis
Naturam primum ſtudeat cognoſcere rerum:
Temporis æterni quoniam, non unius horæ,
Ambi-

Ambigitur ſtatus; in quo ſit mortalibus omnis
Ætas poſt mortem, quæ reſtat cumque, manenda.
Denique tantopere in dubiis trepidare periclis
Quæ mala nos ſubigit vitai tanta cupido?
Certa quidem finis vitæ mortalibus adſtat;
Nec devitari lethum pote, quin obeamus.
Præterea, verſamur ibidem, atque inſumus uſ-
que:
Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.
Sed dum abeſt, quod avemus, id exſuperare videtur
Cætera: poſt aliud, cum contigit illud, avemus;
Et ſitis æqua tenet vitai ſemper hianteis:
Poſteraque in dubio'ſt fortunam quam vehat ætas;
Quidve ferat nobis caſus; quive exitus inſtet.
Nec prorſum, vitam ducendo, demimus hilum
Tempore de mortis; nec delibrare valemus,
Quo minus eſſe diu poſſimus morte peremti.
Proinde licet quotvis vivendo condere ſæcla;
Mors æterna tamen nihilo minus illa manebit:
Nec minus ille diu jam non erit, ex hodierno
Lumine qui finem vitai fecit; et ille,
Menſibus, atque annis qui multis occidit ante.

TITI LUCRETII CARI DE *RERUM NATURA.*

LIBER IV.

AVIA Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita ſolo; juvat integros accedere fonteis;
Atque haurire: juvatque novos decerpere flores,
Inſignemque meo capiti petere inde coronam,
Unde prius nulli velarint tempora Muſæ.
Primum quod magnis doceo de rebus; et arctis
Relligionum animos nodis exſolvere pergo:
Deinde, quod obſcura de re tam lucida pango
Carmina, Muſæo contingens cuncta lepore.
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur.
Nam veluti, pueris abſinthia tetra medentes
Cum dare conantur; prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flavoque liquore,
Ut puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus; interea perpotet amarum
AbſinthI laticem, deceptaque non capiatur;
Sed potius tali tactu recreata valeſcat.
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumque videtur
Triſtior eſſe, quibus non eſt tractata; retroque
Volgus abhorret ab hac: volui tibi ſuaviloquenti
Carmine Pierio rationem exponere noſtram;

Et

Et quaſi Muſeo dulci contingere melle:
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Verſibus in noſtris poſſem, dum perſpicis omnem
Naturam rerum; ac perſentis utilitatem.
Sed quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia ſint; et quam variis diſtantia formis
Sponte ſua volitent, æterno percita motu;
Quoque modo poſſint res ex his quæque creari:
Atque, animi quoniam docui natura quid eſſet;
Et quibus e rebus cum corpore compta vigeret;
Quove modo diſtracta rediret in ordia prima:
Nunc agere incipiam tibi, quod vehementer ad has res
Attinet, eſſe ea, quæ rerum ſimulacra vocamus:
Quæ quaſi membranæ ſummo de corpore rerum
Dereptæ volitant ultro citroque per auras:
Atque eadem nobis vigilantibus obvia menteis
Terrificant; atque in ſomnis, cum ſæpe figuras
Contuimur miras; ſimulacraque luce carentum:
Quæ nos horrifice languenteis ſæpe ſopore
Excierunt: ne forte animas Acherunte reamur
Effugere; aut umbras inter vivos volitare:
Neve aliquid noſtri poſt mortem poſſe relinqui,
Cum corpus ſimul, atque animi natura peremta,
In ſua diſceſſum dederunt primordia quæque.
Dico igitur, rerum effigias, tenueiſque figuras
Mittier ab rebus, ſummo de corpore earum;
Quæ quaſi membrana, vel cortex nominitanda'ſt;
Quod ſpeciem, ac formam ſimilem gerit ejus imago,
Quojuſcunque cluet de corpore fuſa vagari.
Id licet hinc quamvis hebeti cognoſcere corde.
Principio, quoniam mittunt in rebus apertis
Corpora res multæ; partim diffuſa ſolute;
Robora ſeu fumum mittunt; igneſque vaporem:
Et partim contexta magis, condenſaque; ut olim

Cum

Cum veteres ponunt tunicas æſtate cicadæ;
Et vituli cum membranas de corpore ſummo
Naſcentes mittunt; et item cum lubrica ſerpens
Exuit in ſpinis veſtem: nam ſæpe videmus
Illorum ſpoliis vepreis volitantibus auctas.
Hæc quoniam fiunt; tenuis quoque debet imago
Ab rebus mitti, ſummo de corpore earum.
Nam, cur illa cadant magis, ab rebuſque recedant,
Quam quæ tenuia ſunt, hiſcendi'ſt nulla poteſtas.
Præſertim cum ſint in ſummis corpora rebus
Multa minuta; jaci quæ poſſint ordine eodem
Quo fuerint, veterem et formæ ſervare figuram:
Et multo citius, quanto minus endopediri
Pauca queunt; et ſunt in prima fronte locata.

Nam certe jaci, atque emergere multa videmus
Non ſolum ex alto, penituſque, ut diximus ante;
Verum de ſummis ipſum quoque ſæpe colorem:
Et volgo faciunt id lutea, ruſſaque vela,
Et ferrugina, cum magnis intenta Theatris,
Per malos volgata, trabeiſque, trementia flutant.
Namque ibi conſeſſum caveai ſubter, et omnem
Scenai ſpeciem, Patrum, matrumque, Deorumque,
Inficiunt; coguntque ſuo fluitare colore:
Et quanto circum mage ſunt incluſa Theatri
Mœnia, tam magis hæc intus perfuſa lepore
Omnia conrident, conrepta luce diei.
Ergo lintea de ſummo cum corpore fucum
Mittunt; effigias quoque debent mittere tenueis
Res quæque: ex ſummo quoniam jaculantur utræque.

Sunt igitur, jam formarum veſtigia certa,
Quæ vulgo volitant ſubtili prædita filo,
Nec ſingillatim poſſunt ſecreta videri.

Præterea, omnis odos, fumus, vapor, atque aliæ res
Conſimiles, ideo diffuſæ e rebus abundant;

Ex

Ex alto quia dum viniunt intrinſecus ortæ,
Scinduntur per iter flexum; nec recta viarum
Oſtia ſunt, qua contendunt exire coortæ.
At contra, tenuis ſummi membrana coloris
Cum jacitur, nihil eſt, quod eam diſcerpere poſſit;
In promptu quoniam'ſt in prima fronte locata.
Poſtremo, in ſpeculis, in aqua, ſplendoreque in omni
Quæcunque apparent nobis ſimulacra, neceſſe'ſt,
Quandoquidem ſimili ſpecie ſunt prædita rerum,
Eſſe in imaginibus miſſis conſiſtere eorum.
Nam, cur illa cadant magis, ab rebuſque recedant
Corpora, res multæ quæ mittunt corpore aperto,
Quam quæ tenuia ſunt, hiſcendi 'ſt nulla poteſtas.
Sunt igitur tenues formarum, conſimileſque
Effigiæ, ſingillatim quas cernere nemo
Cum poſſit; tamen aſſiduo, crebroque repulſu
Rejectæ, reddunt ſpeculorum ex æquore viſum:
Nec ratione alia ſervari poſſe videntur
Tantopere, ut ſimiles reddantur quoique figuræ.
Nunc age, quam tenui natura conſtet imago,
Percipe: et imprimis quoniam primordia tantum
Sunt infra noſtros ſenſus; tantoque minora,
Quam quæ primum oculi cœptant non poſſe tueri.
Nunc tamen id quoque uti confirmem, exordia rerum
Cunctarum quam ſint ſubtilia, percipe paucis.
Primum animalia ſunt jam partim tantula, eorum
Tertia pars nulla ut poſſit ratione videri.
Horum inteſtinum quodvis, quale eſſe putandum'ſt?
Quid? cordis globus, aut oculi? quid? membra? quid? artus?
Quantula ſunt? quid? præterea primordia quæque,
Unde anima, atque animi conſtet natura, neceſſum'ſt,
Nonne

Nonne vides, quam ſint ſubtilia, quamque minuta?
Præterea, quæcunque ſuo de corpore odorem
Exſpirant acrem, panaces, abſinthia tetra,
Abrotonique graves, et triſtia centaurea:
Horum unumquodvis leviter ſi forte ciebis,
Quamprimum noſcas rerum ſimulacra vagare
Multa, modis multis, nulla vi, caſſaque ſenſu.
Quorum quantula pars ſit imago, dicere nemo'ſt,
Qui poſſit, neque eam rationem reddere dictis.
Sed ne forte putes ea demum ſola vagare,
Quæcunque ab rebus rerum ſimulacra recedunt:
Sunt etiam, quæ ſponte ſua gignuntur, et ipſa
Conſtituuntur in hoc cœlo, quidicitur aer;
Quæ multis formata modis ſublime feruntur;
Nec ſpeciem mutare ſuam liquentia ceſſant;
Et quoiuſque modi formarum vertere in ora.
Ut nubeis facile interdum concreſcere in alto
Cernimus, et mundi ſpeciem violare ſerenam;
Aera mulcenteis motu: nam ſæpe Gigantum
Ora volare videntur, et umbram ducere late:
Interdum magni montes, avolſaque ſaxa
Montibus anteire, et ſolem ſuccedere præter:
Inde alios trahere, atque inducere bellua nimbos.
Nunc ea quam facili, et celeri ratione genantur;
Perpetuoque fluant ab rebus, lapſaque cedant.
Semper enim ſummum quidquid de rebus abundat,
Quod jaculentur; et hoc alias cum pervenit in res,
Tranſit; ut in primis veſtem: ſed in aſpera ſaxa,
Aut in materiem ut ligni pervenit; ibi jam
Scinditur, ut nullum ſimulacrum reddere poſſit.
At cum, ſplendida quæ conſtant, oppoſta fuerunt,
Denſaque; ut in primis ſpeculum'ſt: nihil accidit horum.
Nam neque, uti veſtem, poſſit tranſire; neque ante
Scindi, quam meminit lævor præſtare ſalutem.

Qua-

Quapropter ſit, ut hinc nobis ſimulacra genantur.
Et quamvis ſubito, quovis in tempore, quamque
Rem contra ſpeculum ponas, apparet imago:
Perpetuo fluere ut noſcas e corpore ſummo
Texturas rerum tenueis, tenueiſque figuras.
Ergo multa brevi ſpatio ſimulacra genuntur,
Ut merito celer his rebus dicatur origo.
Et quaſi multa brevi ſpatio ſummittere debet
Lumina ſol; ut perpetuo ſint omnia plena:
Sic a rebus item ſimili ratione, neceſſe'ſt,
Temporis in puncto rerum ſimulacra ferantur
Multa, modis multis, in cunctas undique parteis:
Quandoquidem ſpeculum queiſcunque obvertimus oris,
Res ibi reſpondent ſimili forma, atque colore.
Præterea, modo quom fuerit liquidiſſima cœli
Tempeſtas, perquam ſubito ſit turbida fœde
Undique; uti tenebras omneis Acherunta rearis
Liquiſſe, et magnas cœli compleſſe cavernas:
Uſque adeo, tetra nimborum nocte coorta,
Impendent atræ formidinis ora ſuperne.
Quorum quantula pars ſit imago, dicere nemo'ſt,
Qui poſſit, neque eam rationem reddere dictis.
Nunc age, quam celeri motu ſimulacra ferantur;
Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
Reddita ſit; longo ut ſpatio brevis hora teratur,
In quemcunque locum diverſo numine tendunt;
Suavidicis potius, quam multis verſibus edam:
Parvus ut eſt cycni melior canor, ille gruum quam
Clamor, in ætheriis diſperſus nubibus Auſtri.
Principio perſæpe leveis res, atque minutis
Corporibus factas, celereis licet eſſe videre.
In quo jam genere'ſt ſolis lux; et vapor ejus;
Propterea quia ſunt e primis facta minutis:
Quæ quaſi truduntur; perque aeris intervallum
Non dubitant tranſire, ſequenti concita plaga.

Suppe-

Suppeditatur enim confeſtim lumine lumen;
Et quaſi protelo ſtimulatur fulgure fulgur.
Quapropter ſimulacra pari ratione neceſſe'ſt
Immemorabile per ſpatium tanſcurrere poſſe
Temporis impuncto: primum quod parvola cauſſa
Eſt, procul a tergo quæ provehat, atque propellat:
Deinde, quod uſque adeo textura prædita rara
Mittuntur, facile ut quaſvis penetrare queant res;
Et quaſi permanare per aeris intervallum.
Præterea, ſi, quæ penitus corpuſcula rerum
Ex alto in terras mittuntur; ſolis uti lux;
Ac vapor; hæc puncto cernuntur lapſa diei
Per totum cœli ſpatium diffundere ſeſe;
Perque volare mare, ac terras; cælumque rigare
Quod ſupera'ſt; ubi tam volucri hæc levitate feruntur.
Quid? quæ ſunt igitur jam prima in fronte parata,
Cum jaciuntur; et emiſſum res nulla moratur;
Nonne vides citius debere, et longius ire:
Multiplexque loci ſpatium tranſcurrere eodem
Tempore, quo ſolis pervolgant lumina cœlum?
Hoc etiam in primis ſpecimen verum eſſe videtur,
Quam celeri motu rerum ſimulacra ferantur;
Quod ſimul ac primum ſub divo ſplendor aquai
Ponitur; extemplo, cœlo ſtellante, ſerena
Sidera reſpondent in aqua radiantia mundi.
Jamne vides igitur, quam puncto tempore imago
Ætheris ex oris ad terrarum accidat oras?
Quare etiam atque etiam mitti hæc fateare neceſſe'ſt
Corpora, quæ feriant oculos, viſumque laceſſant:
Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores:
Frigus ut a fluviis; calor a ſole; æſtus ab undis
Æquoris, exeſor mœrorum litora circum.
Nec variæ ceſſant voces volitare per auras:
Denique in os ſalſi venit humor ſæpe ſaporis,

Cum

Cum mare verſamur propter: dilutaque contra
Cum tuimur miſceri abſinthia, tangit amaror.
Uſque adeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur; et in cunctas dimittitur undique parteis;
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
Perpetuo quoniam ſentimus; et omnia ſemper
Cernere; odorari licet; et ſentire ſonorem.
Præterea, quoniam manibus tractata figura
In tenebris quædam, cognoſcitur eſſe eadem, quæ
Cernitur in luce, et claro candore; neceſſe'ſt
Conſimili cauſſa tactum, viſumque moveri.
Nunc igitur, ſi quadratum tentamus; et id nos
Commovet in tenebris: in luci quæ poterit res
Accidere ad ſpeciem, quadrata niſi ejus imago?
Eſſe in imaginibus quapropter cauſſa videtur
Cernendi; neque poſſe ſine his res ulla videri.
Nunc ea, quæ dico, rerum ſimulacra, feruntur
Undique; et in cunctas jaciuntur didita parteis:
Verum, nos oculis quia ſolis cernere quimus;
Propterea fit, uti, ſpeciem quo vertimus, omnes
Res ibi eam contra feriant forma, atque colore.
Et quantum quæque a nobis res abſit, imago
Efficit, ut videamus, et internoſcere curat.
Nam cum mittitur, extemplo protrudit, agitque
Aera, qui inter ſe cumque'ſt, oculoſque locatus:
Iſque ita per noſtras acies perlabitur omnis;
Et quaſi perterget pupillas, atque ita tranſit.
Propterea fit, uti videamus quam procul abſit
Res quæque; et quanto plus aeris ante agitatur,
Et noſtros oculos perterget longior aura;
Tam procul eſſe magis res quæque remota videtur.
Scilicet hæc ſumme celeri ratione geruntur,
Quale ſit ut videamus: et una quam procul abſit.
Illud in his rebus minime mirabile habendum'ſt,
Cur ea, quæ feriant oculos ſimulacra, videri
Singula cum nequeant, res ipſæ perſpiciantur.
Ventus enim quoque paullatim cum verberat; et
cum Acre

Acre ferit frigus; non privam quamque ſolemus
Particulam venti ſentire, et frigoris ejus;
Sed magis unverſum: fierique perinde videmus
Corpore tum plagas in noſtro; tanquam aliquæ res
Verberet; atque ſui det ſenſum corporis extra.
Præterea, lapidem digito cum tundimus; ipſum
Tangimus extremum ſaxi, ſummumque colorem:
Nec ſentimus eum tactu, verum magis ipſam
Duritiem penitus ſaxi ſentimus in alto.

Nunc age, cur ultra ſpeculum videatur imago
Percipe, nam certe penitus remmota videtur.
Quod genus illa, foris quæ vere tranſpiciuntur,
Janua cum per ſe tranſpectum præbet apertum;
Multa facitque foris ex ædibus ut videantur.
Is quoque enim duplici, geminoque fit aere viſus.
Primus enim'ſt, citra poſteis qui cernitur aer:
Inde fores ipſæ dextra, lævaque ſequuntur:
Poſt extraria lux oculos perterget; et aer
Alter; et illa, foris quæ vere tranſpiciuntur.
Sic ubi ſe primum ſpeculi projecit imago;
Dum venit ad noſtras acies, protrudit, agitque
Aera, qui inter ſe cumque'ſt oculoſque locatus:
Et facit, ut prius hunc omnem ſentire queamus,
Quam ſpeculum: ſed ubi ſpeculum quoque ſenſimus ipſum,
Continuo a nobis in id hæc, quæ fertur, imago
Pervenit; et noſtros oculos rejecta reviſit;
Atque alium præ ſe propellens aera volvit;
Et facit, ut prius hunc, quam ſe, videamus: eoque
Diſtare a ſpeculo tantum remmota videtur.
Quare etiam atque etiam minime mirarier eſt par
Illis, quæ reddunt ſpeculorum ex æquore viſum
Aeribus binis; quoniam res conſit utroque.

Nunc ea, quæ nobis membrorum dextera pars eſt,
In ſpeculis fit ut in læva videatur; eo quod
Planitiem ad ſpeculi veniens cum offendit imago,

Non convertitur incolumis; ſed recta retrorſum
Sic eliditur, ut ſiquis prius, arida quam ſit
Cretea perſona, adlidat pilæ've, trabive;
Atque ea continuo rectam ſi fronte figuram
Servet, et eliſam retro ſeſe exprimat ipſa:
Fiet ut, ante oculus fuerit qui dexter, hic idem
Nunc ſit lævus; et e lævo ſit mutua dexter.
Fit quoque, de ſpeculo in ſpeculum ut tradatur imago:
Quinque etiam, ſexve ut fieri ſimulacra ſuerint.
Nam quæcunque retro parte interiore latebunt;
Inde tamen, quamvis torte, penituſque remota,
Omnia per flexos aditus educta licebit
Pluribus hæc ſpeculis videantur in ædibus eſſe.
Uſque adeo e ſpeculo in ſpeculum tralucet imago:
Et cum læva data'ſt, fit rurſum, ut dextera fiat:
Inde retrorſum reddit ſe, et convertit eodem.
Quinetiam, quæcunque latuſcula ſunt ſpeculorum
Adſimili lateris flexura prædita noſtri:
Dextera ea propter nobis ſimulacra remittunt;
Aut quia de ſpeculo in ſpeculum transfertur imago;
Inde ad nos eliſa bis advolat: aut etiam quod
Circum agitur, cum venit imago; propterea quod
Flexa figura docet ſpeculi convertier ad nos.
Endogredi porro pariter ſimulacra, pedemque
Ponere nobiſcum credas, geſtumque imitari;
Propterea, quia de ſpeculi qua parte recedas,
Continuo nequeunt illinc ſimulacra reverti:
Omnia quandoquidem cogit natura referri,
Ac reſilire, ab rebus ad æquos reddita flexus.
Splendida porro oculi fugitant, vitantque tueri:
Sol etiam cæcat, contra ſi tendere pergas:
Propterea, quia vis magna'ſt ipſius; et alte
Aera per purum graviter ſimulacra feruntur;
Et feriunt oculos, turbantia compoſituras.
Præterea, ſplendor, quicunque'ſt acer, adurit

Sæpe

Sæpe oculos; ideo quod ſemina poſſidet ignis
Multa, dolorem oculis quæ gignunt inſinuando.
Lurida præterea fiunt quæcunque tuentur
Arquati: quia luroris de corpore eorum
Semina multa fluunt ſimulacris obvia rerum;
Multaque ſunt oculis in eorum denique miſta,
Quæ contage ſua palloribus omnia pingunt.
E tenebris autem, quæ ſunt in luce, tuemur:
Propterea, quia cum propior caliginis aer
Ater init oculos prior, et poſſedit apertos:
Inſequitur candens confeſtim lucidus aer,
Qui quaſi purgat eos, ac nigras diſcutit umbras
Aeris illius: nam multis partibus hic eſt
Mobilior; multiſque minutior; et mage pollens.
Qui ſimul atque vias oculorum luce replevit;
Atque patefecit, quas ante obſederat ater:
Continuo rerum ſimulacra adaperta ſequuntur,
Quæ ſita ſunt in luce; laceſſuntque, ut videamus.
Quod contra facere in tenebris a luce nequimus:
Propterea, quia poſterior caliginis aer
Craſſior inſequitur, qui cuncta foramina complet;
Obſiditque vias oculorum, ne ſimulacra
Poſſint ullarum rerum conjecta moveri.
Quadrataſque procul turreis cum cernimus urbis,
Propterea fit, uti videantur ſæpe rotundæ,
Angulus obtuſus quia longe cernitur omnis;
Sive etiam potius non cernitur; ac perit ejus
Plaga; nec ad noſtras acies perlabitur ictus:
Aera per multum quia dum ſimulacra feruntur,
Cogit hebeſcere eum crebris offenſibus aer.
Hinc, ubi ſuffugit ſenſum ſimul angulus omnis,
Fit, quaſi tornata ut ſaxorum ſtructa tuantur:
Non tamen ut coram quæ ſunt, vereque rotunda,
Sed quaſi adumbratim paullum ſimulata videntur.
Umbra videtur item nobis in ſole moveri,
Et veſtigia noſtra ſequi, geſtumque imitari;

 Aera

(Aera ſi credas privatum lumine poſſe
Endogredi, motus hominum, geſtuſque ſequentem.
Nam nihil eſſe poteſt aliud niſi lumine caſſus
Aer, id, quod nos umbram perhibere ſuemus.)
Nimirum, quia terra locis ex ordine certis
Lumine privatur ſolis, quacunque meantes
Officimus: repletur item, quod liquimus ejus.
Propterea fit, uti videatur, quæ fuit umbra
Corporis, e regione eadem nos uſque ſecuta.
Semper enim nova ſe radiorum lumina fundunt;
Primaque diſpereunt, quaſi in ignem lana trahatur.
Propterea facile et ſpoliatur lumine terra:
Et repletur item, nigraſque ſibi abluit umbras.
Nec tamen hic oculos falli concedimus hilum.
Nam, quocunque loco ſit lux, atque umbra, tueri
Illorum eſt, eadem vero ſint lumina, necne;
Umbraque, quæ fuit hic, eadem num tranſeat illuc;
An potius fiat, paullo quod diximus ante:
Hoc animi demum ratio diſcernere debet:
Nec poſſunt oculi naturam noſcere rerum.
Proinde animi vitium hoc oculis adfingere noli.
Qua vehimur navi, fertur, cum ſtare videtur:
Quæ manet in ſtatione, ea præter creditur ire:
Et fugere ad puppim colles, campique videntur,
Quos agimus præter navim, veliſque volamus.
Sidera ceſſare ætheriis adfixa cavernis
Cuncta videntur; at adſiduo in ſunt omnia motu:
Quandoquidem longos obitus exorta reviſunt,
Cum permenſa ſuo ſunt cœlum corpore claro:
Solque pari ratione manere, et Luna videtur
In ſtatione; ea quæ ferri res indicat ipſa.
Exſtanteſque procul medio de gurgite montes,
Claſſibus inter quos liber patet exitus, idem
Apparent; et longe divolſi licet, ingens
Inſula conjunctis tamen ex his una videtur.
Atria verſari, et circumcurſare columnæ
Uſque

Uſque adeo fit uti pueris videantur, ubi ipſi
Deſierunt verti; vix ut jam credere poſſint,
Non ſupra ſeſe ruere omnia tecta minari.
Jamque rubrum tremulis jubar ignibus erigere alte
Cum cœptat natura; ſupraque extollere monteis:
Quos tibi tum ſupra ſol monteis eſſe videtur,
Comminus ipſe ſuo contingens fervidus igni;
Vix abſunt nobis miſſus bis mille ſagittæ:
Vix etiam curſus quingentos ſæpe veruti:
Inter eos, ſolemque jacent immania ponti
Æquora, ſubſtrata ætheriis ingentibus oris:
Interjectaque ſunt terrarum millia multa,
Quæ variæ retinent gentes, et ſæcla ferarum.
At conlectus aquæ, digitum non altior unum,
Qui lapides inter ſiſtit per ſtrata viarum,
Deſpectum præbet ſub terras impete tanto,
A terris quantum cœli patet altus hiatus:
Nubila deſpicere, et cœlum ut videare videre, et
Corpora mirando ſub terras abdita cœlo.
Denique, ubi in medio nobis equus acer obhæſit
Flumine; et in rapidas amnis deſpeximus undas:
Stantis equi corpus tranſverſum ferre videtur
Vis, et in adverſum flumen contrudere raptim:
Et, quocunque oculos trajecimus, omnia ferri,
Et fluere adſimili nobis ratione videntur.
Porticus æquali quamvis eſt denique ductu,
Stanſque in perpetuum paribus ſuffulta columnis;
Longa tamen parte ab ſumma cum tota videtur,
Paullatim trahit anguſti faſtigia coni;
Tecta ſolo jungens, atque omnia dextera lævis:
Donicum in obſcurum coni conduxit acumen.
In pelago nautis ex undis ortus, in undis
Sol fit uti videatur obire, et condere lumen:
Quippe ubi nil aliud niſi aquam, cœlumque tuentur;
Ne leviter credas labefactari undique ſenſus.

At maris ignaris, in portu clauda videntur
Navigia, apluſtris fractis, obnitier undis.
Nam quæcunque ſupra rorem ſalis edita pars eſt
Remorum, recta'ſt; et recta ſuperne guberna:
Quæ demerſa liquore obeunt, refracta videntur
Omnia converti; ſurſumque ſupina reverti;
Et reflexa prope in ſummo fluitare liquore.
Raraque per cœlum cum venti nubila portant
Tempore nocturno; tum ſplendida ſigna videntur
Labier adverſum nubeis; atque ire ſuperne
Longe aliam in partem, quam quo ratione feruntur.
At ſi forte oculo manus uni ſubdita, ſubter
Preſſit eum; quodam ſenſu fit, uti videantur
Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo;
Bina lucernarum florentia lumina flammis;
Binaque per totas ædeis geminare ſupellex;
Et duplices hominum facies, et corpora bina.
Denique cum ſuavi devinxit membra ſopore
Somnus; et in ſumma corpus jacet omne quiete:
Tum vigilare tamen nobis; et membra movere
Noſtra videmur; et in noctis caligine cæca
Cernere cenſemus ſolem, lumenque diurnum;
Concluſoque loco cœlum, mare, flumina, monteis
Mutare; et campos pedibus tranſire videmur:
Et ſonitus audire; ſevera ſilentia noctis
Undique cum conſtent; et reddere dicta tacentes.
Cætera de genere hoc mirando multa videmus;
Quæ violare fidem quaſi ſenſibus omnia quærunt:
Nequicquam: quoniam pars horum maxima fallit
Propter opinatus animi, quos addimus ipſi;
Pro viſis ut ſint, quæ non ſunt ſenſibu' viſa.
Nam nihil egregius, quam res ſecernere apertas
A dubiis, animus quas ab ſe protinus addit.
Denique, nil ſciri ſiquis putat: id quoque neſcit,
An ſciri poſſit; quom ſe nil ſcire fatetur:
Hunc igitur contra mittam contendere cauſſam,

Qui

Qui capite ipſe ſuo inſtitüit veſtigia retro.
Et tamen hoc quoque uti concedam ſcire; at id ipſum
Quæram, quom in rebus veri nil viderit ante;
Unde ſciat, quid ſit ſcire, et neſcire viciſſim;
Notitiam veri quæ res, falſique crearit;
Et dubium certo quæ res differre probarit.
Invenies primis ab ſenſibus eſſe creatam
Notitiam veri; neque ſenſus poſſe refelli:
Nam majore fide debet reperirier illud,
Sponte ſua veris quod poſſit vincere falſa.
Quid majore fide porro, quam ſenſus haberi
Debet? an ab ſenſu falſo ratio orta, valebit
Dicere eos contra, quæ tota ab ſenſibus orta'ſt?
Qui niſi ſint veri, ratio quoque falſa ſit omnis.
An poterunt oculos aureis reprehendere? an aureis
Tactus? an hunc porro tactum ſapor arguet oris?
An confutabunt nares, oculive revincent?
Non, ut opinor, ita'ſt: nam ſeorſum quoique poteſtas
Diviſa'ſt; ſua vis quoique'ſt: ideoque neceſſe'ſt,
Quod molle, aut durum eſt; gelidum, fervenſve; ſeorſum
Id molle, aut durum; gelidum, fervenſve videri:
Et ſeorſum varios rerum ſentire colores;
Et quæcunque coloribu' ſunt conjuncta, neceſſe'ſt.
Seorſus item ſapor oris habet vim; ſeorſus odores
Naſcuntur; ſeorſum ſonitus: ideoque neceſſe'ſt,
Non poſſint alios alii convincere ſenſus.
Nec porro poterunt ipſi reprendere ſeſe;
Æqua fides quoniam debebit ſemper haberi.
Proinde, quod in quoqu'ſt his viſum tempore verum'ſt.
Et, ſi non poterit ratio diſſolvere cauſſam,
Cur ea, quæ fuerint juxtim quadrata, procul ſint
Viſa

Viſa rotunda: tamen præſtat, rationis egentem
Reddere mendoſe cauſſas utriuſque figuræ,
Quam manibus manifeſta ſuis emittere quæquam;
Et violare fidem primam, et convellere tota
Fundamenta, quibus nixatur vita, ſaluſque.
Non modo enim ratio ruat omnis; vita quoque ipſa
Concidat extemplo, niſi credere ſenſibus auſis;
Præcipiteiſque locos vitare, et cætera, quæ ſint,
In genere hoc fugienda; ſequi, contraria quæ ſint.
Illa tibi eſt igitur verborum copia caſſa
Omnis, quæ contra ſenſus inſtructa, parata'ſt.
Denique ut in fabrica, ſi prava'ſt regula prima;
Normaque ſi fallax rectis regionibus exit;
Et libella aliqua ſi ex parti claudicat hilum;
Omnia mendoſe fieri, atque obſtipa neceſſum'ſt,
Prava, cubantia, prona, ſupina, atque abſona tecta;
Jam ruere ut quædam videantur velle; ruantque,
Prodita judiciis fallacibus omnia primis.
Sic igitur ratio tibi rerum prava neceſſe'ſt,
Falſaque ſit, falſis quæcumque ab ſenſibus orta'ſt.
Nunc alii ſenſus, quo pacto quiſque ſuam rem
Sentiat, haud quaquam ratio ſcrupoſa relicta'ſt.
Principio, auditur ſonus, et vox omnis; in aureis
Inſinuata ſuo pepulere ubi corpore ſenſum.
Corpoream quoque enim vocem conſtare fatendum'ſt,
Et ſonitum; quoniam poſſunt impellere ſenſus.
Præterradit enim vox fauceis ſæpe; facitque
Aſperiora foras gradiens arteria clamor.
Quippe, per anguſtum turba majore coorta
Ire foras ubi cœperunt primordia vocum:
Scilicet expletis quoque janua raditur oris
Rauca viis; et iter lædit qua vox it in auras.
Haud igitur dubium eſt, quin voces, verbaque conſtent

Corporeis e principiis; ut lædere poſſint.
Nec te fallit item, quid corporis auferat, et quid
Detrahat ex hominum nervis, ac viribus ipſis
Perpetuus ſermo, nigrai noctis ad umbram,
Auroræ perductus ab exoriente nitore;
Præſertim ſi cum ſummo'ſt clamore profuſus.
Ergo corpoream vocem conſtare neceſſe'ſt;
Multa loquens quoniam amittit de corpore partem.
Aſperitas autem vocis fit ab aſperitate
Principiorum; et item lævor lævore creatur.
Nec ſimili penetrant aureis primordia forma,
Quom tuba depreſſo graviter ſub murmure mugit;
Aut reboant raucum retrocita cornua bombum;
Vallibus et cycni gelidis orti ex Heliconis
Cum liquidam tollunt lugubri voce querelam.
Haſce igitur penitus voces cum corpore noſtro
Exprimimus, rectoque foras emittimus ore,
Mobilis articulat verborum dædala lingua;
Formaturaque labrorum pro parte figurat.
Atque ubi non longum ſpatium'ſt, unde illa profecta
Perveniat vox quæque; neceſſe'ſt verba quoque ipſa
Plane exaudiri; diſcernique articulatim:
Servat enim formaturam, ſervatque figuram.
At ſi interpoſitum ſpatium ſit longius æquo:
Aera per multum confundi verba neceſſe'ſt;
Et conturbari vocem, dum tranſvolat auras.
Ergo fit, ſonitum ut poſſis audire, neque hilum
Internoſcere verborum ſententia quæ ſit:
Uſqueadeo confuſa venit vox, inque pedita.
Præterea, Edictum ſæpe unum perciet aureis
Omnibus in populo, emiſſum præconis ab ore:
In multas igitur voces vox una repente
Diffugit; in privas quoniam ſe dividit aureis,
Obſignans formam verbis, clarumque ſonorem.

At,

At, quæ pars vocum non aureis accidit ipſas,
Præterlata perit, fruſtra diffuſa per auras;
Pars ſolidis adliſa locis, rejecta ſonorem
Reddit; et interdum fruſtratur imagine verbi.
Quæ bene cum videas, rationem reddere poſſis
Tute tibi, atque aliis, quo pacto per loca ſola
Saxa pareis formas verborum ex ordine reddant,
Palanteis comites cum monteis inter opacos
Quærimus; et magna diſperſos voce ciemus.
Sex etiam, aut ſeptem loca vidi reddere voces,
Unam cum jaceres: ita colles collibus ipſis
Verba repulſantes iterabant dicta referre.
Hæc loca capripedes Satyros, Nymphaſque tenere
Finitimi fingunt; et Faunos eſſe loquuntur;
Quorum noctivago ſtrepitu, ludoque jocanti
Adfirmant volgo taciturna ſilentia rumpi;
Chordarumque ſonos fieri; dulceiſque querelas,
Tibia quas fundit digitis pulſata canentum:
Et genus Agricolum late ſentiſcere, cum Pan
Pinea ſemiferi capitis velamina quaſſans,
Unco ſæpe labro calamos percurrit hianteis;
Fiſtula ſilveſtrem ne ceſſet fundere muſam.
Cætera de genere hoc monſtra, ac portenta loquuntur;
Ne loca deſerta ab Divis quoque forte putentur
Sola tenere: ideo jactant miracula dictis:
Aut aliqua ratione alia ducuntur; ut omne
Humanum genus eſt avidum nimis auricularum.
Quod ſupereſt, non eſt mirandum, qua ratione
Quæ loca per nequeunt oculi res cernere apertas,
Hæc loca per voces veniant, aureiſque laceſſant:
Cum loquimur clauſis foribus, quod ſæpe videmus.
Nimirum, quia vox per flexa foramina rerum
Incolumis tranſire poteſt; ſimulacra renutant:
Perſcinduntur enim, niſi recta foramina tranant;
Qualia ſunt vitri, ſpecies quæ tranſvolat omnis.

Præ-

Præterea, parteis in cunctas dividitur vox:
Ex aliis aliæ quoniam gignuntur; ubi una
Diſſiluit ſemel in multas exorta: quaſi ignis
Sæpe ſolet ſcintilla ſuos ſe ſpargere in igneis.
Ergo replentur loca vocibus, abdita retro
Omnia quæ circum fuerint, ſonituque cientur.
At ſimulacra viis directis omnia tendunt,
Ut ſunt miſſa ſemel: quapropter cernere nemo
Se ſupra potis eſt: at voces accipere extra.
Et tamen ipſa quoque hæc, dum tranſit clauſa viarum,
Vox obtunditur; atque aureis confuſa penetrat:
Et ſonitum potius, quam verba, audire videmur.
Hæc, queis ſentimus ſuccum, lingua atque palatum,
Pluſculum habent in ſe rationis, pluſque operai.
Principio, ſuccum ſentimus in ore, cibum cum
Mandendo exprimimus: ceu plenam ſpongiam aquai
Si quis forte manu premere, exſiccareque cœpit.
Inde, quod exprimimus, per caulas omne palati
Diditur; et raræ per plexa foramina linguæ.
Hæc ubi lævia ſunt manantis corpora ſucci,
Suaviter attingunt, et ſuaviter omnia tractant
Humida linguai circum ſudantia templa:
At contra pungunt ſenſum, lacerantque coorta,
Quanto quæque magis ſunt aſperitate repleta.
Deinde voluptas eſt e ſucco in fine palati:
Cum vero deorſum per fauceis præcipitavit;
Nulla voluptas eſt, dum diditur omnis in artus:
Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur;
Dummodo, quod capias, concoctum didere poſſis
Artubus; et ſtomachi humectum ſervare tenorem.
Nunc aliis alius cur ſit cibus, ut videamus,
Expediam; quareve, aliis quod triſte, et amarum'ſt,
Hoc tamen eſſe aliis poſſit prædulce videri;
Tantaque in his rebus diſtantia, differitaſque'ſt,
Ut quod aliis cibus eſt, aliis fuat acre venenum.
Eſt utique; ut ſerpens hominis contacta ſalivis
Diſperit;

Diſperit; ac ſeſe mandendo conficit ipſa.
Præterea, nobis veratrum eſt acre venenum;
At capris adipes, et coturnicibus auget.
Ut, quibus id fiat rebus, cognoſcere poſſis;
Principio meminiſſe decet, quæ diximus ante,
Semina multimodis in rebus miſta teneri.
Porro omnes, quæcunque cibum capiunt animantes,
Ut ſunt diſſimiles extrinſecus; et generatim
Extima membrorum circumcæſura coercet;
Proinde et ſeminibus diſtant, variantque figura.
Semina cum porro diſtent; differre neceſſe'ſt
Intervalla, viaſque, foramina quæ perhibemus,
Omnibus in membris, et in ore, ipſoque palato.
Eſſe minora igitur quædam, majoraque debent;
Eſſe triquetra aliis, aliis quadrata neceſſe'ſt:
Multa rotunda, modis multis multangula quædam.
Namque figurarum ut ratio, motuſque repoſcunt,
Proinde foraminibus debent differre figuræ;
Et variare viæ, proinde ac textura coercet.
Ergo ubi quod ſuave'ſt aliis, aliis fit amarum:
Illis, queis ſuave'ſt, læviſſima corpora debent
Contrectabiliter caulas intrare palati:
At contra, quibus eſt eadem res intus acerba;
Aſpera nimirum penetrant, hamataque fauceis.
Nunc facile ex his eſt rebus cognoſcere quæque.
Quippe, ubi quoi febris, bili ſuperante, coorta' ſt;
Aut alia ratione aliqua'ſt vis excita morbi;
Perturbatur ibi totum jam corpus; et omnes
Commutantur ibi poſituræ principiorum:
Fit, prius ad ſenſum ut quæ corpora conveniebant,
Nunc non conveniant; et cætera ſint magis apta,
Quæ penetrata queunt ſenſum progignere acerbum.
Utraque enim ſunt in mellis commiſta ſapore:
Id quod jam ſupera tibi ſæpe oſtendimus ante.
  Nunc age, quo pacto nareis adjectus odoris
Tangat, agam. Primum res multas eſſe neceſſe'ſt,
Unde

Unde fluens volvat varius ſe fluctus odorum.
Nam fluere, et mitti volgo, ſpargique putandum'ſt.
Verum aliis alius magis eſt animantibus aptus,
Diſſimileis propter formas: ideoque per auras
Mellis apes quamvis longe ducuntur odore;
Volturiique cadaveribus; tum fiſſa ferarum
Ungula quo tulerit greſſum, promiſſa canum vis
Ducit; et humanum longe præſentit odorem
Romulidarum arcis ſervator, candidus anſer.
Sic aliis alius nidor datus ad ſua quemque
Pabula ducit; et a tetro reſilire veneno
Cogit; eoque modo ſervantur ſæcla ferarum.
Hic odor ipſe igitur, nareis quicunque laceſſit,
Eſt, alio ut poſſit permitti longius alter.
Sed tamen haud quiſquam tam longe fertur eorum,
Quam ſonitus; quam vox; mitto jam dicere, quam res,
Quæ feriunt oculorum acies, viſumque laceſſunt.
Errabundus enim tarde venit; ac perit ante
Paullatim facilis diſtractus in aeris auras:
Ex alto primum quia vix emittitur ex re.
Nam penitus fluere, atque recedere rebus odores
Significat, quod fracta magis redolere videntur
Omnia; quod contrita; quod igni conlabefacta.
Deinde videre licet majoribus eſſe creatum
Principiis voci: quoniam per ſaxea ſæpta
Non penetrat, qua vox volgo, ſonituſque feruntur.
Quare etiam quod olet, non tam facile eſſe videbis
Inveſtigare, in qua ſit regione locatum:
Refrigeſcit enim cunctando plaga per auras;
Nec calida ad ſenſum decurrit nuntia rerum.
Errant ſæpe canes itaque, et veſtigia quærunt.
Nec tamen hoc ſolis in odoribus, atque ſaporum
In genere eſt: ſed item ſpecies rerum, atque colores
Non ita conveniunt ad ſenſus omnibus omnes,
Ut non ſint aliis quædam magis acria viſu.

Quinetiam gallum, noctem explaudentibus alis
Auroram clara conſuetum voce vocare,
Nenu queunt rapidi contra conſtare leones,
Inque tueri: ita continuo meminere fugai:
Nimirum, quia ſunt gallorum in corpore quædam
Semina; quæ, cum ſunt oculis immiſſa leonum,
Pupillas interfodiunt; acremque dolorem
Præbent; ut nequeant contra durare feroces;
Cum tamen hæc noſtras acies nil lædere poſſint:
Aut quia non penetrant; aut quod penetrantibus illis
Exitus ex oculis liber datur; in remeando
Lædere ne poſſint ex ulla lumina parte.

Nunc age, quæ moveant animum res, accipe; et unde,
Quæ veniunt, veniant in mentem, percipe paucis.
Principio hoc dico, rerum ſimulacra vagari
Multa modis multis in cunctas undique parteis
Tenuia; quæ facile inter ſe junguntur in auris,
Obvia cum veniunt: ut aranea, bracteaque auri.
Quippe etenim multo magis hæc ſunt tenuia textu,
Quam quæ percipiunt oculos, viſumque laceſſunt:
Corporis hæc quoniam penetrant per rara; cientque
Tenuem animi naturam intus; ſenſumque laceſſunt.
Centauros itaque, et Scyllarum membra videmus,
Cerbereaſque canum facies; ſimulacraque eorum,
Quorum morte obita tellus amplectitur oſſa:
Omne genus quoniam paſſim ſimulacra feruntur;
Partim ſponte ſua quæ fiunt aere in ipſo;
Partim quæ variis ab rebus cumque recedunt;
Et quæ conſiſtunt ex horun facta figuris.
Nam certe ex vivo Centauri non fit imago:
Nulla fuit quoniam talis natura animalis.
Verum ubi equi, atque hominis caſu convenit imago;
Hæreſcit facile extemplo, quod diximus ante,
Propter ſubtilem naturam, et tenuia texta.

Cætera de genere hoc eadem ratione creantur.
Quæ cum mobiliter ſumma levitate feruntur,
Ut prius oſtendi ; facile uno commovet ictu
Quælibet una animum nobis ſubtilis imago:
Tenuis enim mens eſt, et mire mobilis ipſa.
Hæc fieri, ut memoro, facile hinc cognoſcere poſſis :
Quatinus hoc ſimile eſt oculis, quod mente videmus;
Atque oculis ſimili fieri ratione neceſſe'ſt:
Nunc igitur quoniam docui me forte leones
Cernere per ſimulacra, oculos quæcunque laceſſunt:
Scire licet mentem ſimili ratione moveri
Per ſimulacra leonum cætera, quæ videt æque,
Nec minus, atque oculi: niſi quod mage tenuia cernit.
Nec ratione alia, cum ſomnus membra profudit,
Mens animi vigilat ; niſi quod ſimulacra laceſſunt
Hæc eadem noſtros animos, quæ, quom vigilamus:
Uſque adeo, certe ut videamur cernere eum, quem
Reddita vitai jam mors, et terra potita'ſt.
Hoc ideo fieri cogit natura ; quod omnes
Corporis offecti ſenſus per membra quieſcunt;
Nec poſſunt falſum veris convincere rebus:
Præterea, meminiſſe jacet, languetque ſopore;
Nec diſſentit, eum mortis, lethique potitum
Jampridem, quem mens vivum ſe cernere credit.
Quod ſupereſt, non eſt mirum, ſimulacra moveri;
Brachiaque in numerum jactare, et cætera membra:
Nam fit, ut in ſomnis facere hoc videatur imago.
Quippe, ubi prima perit, alioque eſt altera nata
Endo ſtatu ; prior hæc geſtum mutaſſe videtur.
Scilicet id fieri celeri ratione putandum'ſt.
Multaque in his rebus quæruntur, multaque nobis
Clarandum'ſt, plane ſi res exponere avemus.
Quæritur in primis, quare, quod quoique libido
Venerit, extemplo mens cogitet ejus idipſum.

Anne voluntatem noſtram ſimulacra tuentur?
Et ſimulac volumus, nobis occurrit imago?
Si mare, ſi terram cordi'ſt, ſi denique cœlum,
Conventus hominum, pompam, convivia, pugnas,
Omnia ſub verbone creat natura, paratque?
Quom præſertim aliis eadem in regione, locoque
Longe diſſimileis animus res cogitet omnis?
  Quid porro, in numerum procedere quom ſimulacra
Cernimus in ſomnis, et mollia membra movere,
Mollia mobiliter quom alternis brachia mittunt?
Et repetunt oculis geſtum pede convenienti?
Scilicet arte madent ſimulacra, et docta vagantur,
Nocturno facere ut poſſint in tempore ludos?
An magis illud erit verum, quia tempore in uno
Cum ſentimus id; ut cum vox emittitur una;
Tempora multa latent, ratio quæ comperit eſſe:
Propterea fit, uti quovis in tempore quæque
Præſto ſint ſimulacra locis in queiſque parata?
Tanta eſt mobilitas, et eorum copia tanta.
Et quia tenuia ſunt, niſi ſe contendit, acute
Cernere non potis eſt animus; proinde omnia, quæ ſunt
Præterea, pereunt, niſi ſic ſeſe ipſe paravit.
Ipſe parat ſeſe porro, ſperatque futurum,
Ut videat, quod conſequitur rem quamque: fit ergo.
  Nonne vides, oculos etiam, quom, tenuia quæ ſint,
Cernere cœperunt, contendere ſe, atque parare,
Nec ſine eo fieri poſſe, ut cernamus acute?
Et tamen in rebus quoque apertis noſcere poſſis,
Si non advertas animum, proinde eſſe, quaſi omni
Tempore ſemotæ fuerint, longeque remotæ.
Cur igitur mirum eſt, animus ſi cætera perdit,
Præter quam quibus eſt in rebus deditus ipſe?
Deinde adopinamur de ſignis maxima parvis;

Ac nos in fraudem induimus, fruſtramur et ipſi.
  Fit quoque, ut interdum non ſuppeditetur imago
Ejuſdem generis, ſed fœmina quæ fuit ante,
In manibus vir tum factus videatur adeſſe:
Aut alia ex alia facies, ætaſque ſequatur:
Quod ne miremur, ſopor, atque oblivia curant.
  Iſtud in his rebus vitium vehementer, et iſtum
Effugere errorem, vitareque præmeditator,
Lumina ne facias oculorum clara creata,
Proſpicere ut poſſimus; et, ut proferre viai
Proceros paſſus, ideo faſtigia poſſe
Surarum, ac feminum pedibus fundata plicari:
Brachia tum porro validis ex apta lacertis
Eſſe, manuſque datas utraque a parte miniſtras,
Ut facere ad vitam poſſimus, quæ foret uſus.
  Cætera de genere hoc inter quæcunque pretantur,
Omnia perverſa præpoſtera ſunt ratione.
Nil adeo quoniam natum'ſt in corpore, ut uti
Poſſemus, ſed quod natum'ſt, id procreat uſum:
Nec fuit ante videre oculorum lumina nata;
Nec dictis orare prius, quam lingua creata'ſt:
Sed potius longe linguæ præceſſit origo
Sermonem; multoque creatæ ſunt prius aures,
Quam ſonus eſt auditus: et omnia denique membra
Ante fuere, ut opinor, eorum quam foret uſus.
Haud igitur potuere utendi creſcere cauſſa.
  At contra conferre manu certamina pugnæ,
Et lacerare artus, fœdareque membra cruore,
Ante fuit multo, quam lucida tela volarent.
Et volnus vitare prius natura coegit,
Quam daret objectum parmai læva per artem.
  Scilicet et feſſum corpus mandare quieti,
Multo antiquius eſt, quam lecti mollia ſtrata.
Et ſedare ſitim prius eſt, quam pocula, natum.

Hæc igitur poſſent utendi cognita cauſſa
Credier, ex uſu quæ ſunt vitaque reperta.
Illa quidem ſeorſum ſunt omnia, quæ prius ipſa
Nata, dedere ſuæ poſt notitiam utilitatis:
Quo genere in primis ſenſus, et membra videmus.
Quare etiam atque etiam procul eſt ut credere poſſis,
Utilitatis ob officium potuiſſe creari.
Illud item non eſt mirandum, corporis ipſa
Quod natura cibum quærit quoiuſque animantis.
Quippe etenim fluere, atque recedere corpora rebus
Multa modis multis docui; ſed plurima debent
Ex animalibus iis, quæ ſunt exercita motu;
Multaque per ſudorem ex alto preſſa feruntur,
Multa per os exhalantur, quom languida anhelant.
His igitur rebus rareſcit corpus; et omnis
Subruitur natura, dolor quam conſequitur rem:
Propterea capitur cibus, ut ſuffulciat artus,
Et recreet vireis interdatus, atque patentem
Per membra ac venas ut amorem obturet edendi.
Humor item diſcedit in omnia quæ loca cunque
Poſcunt humorem; glomerataque multa vaporis
Corpora, quæ ſtomacho præbent incendia noſtro,
Diſſupat adveniens liquor, ac reſtinguit, ut ignem,
Urere ne poſſit calor amplius aridus artus.
Sic igitur tibi anhela ſitis de corpore noſtro
Abluitur, ſic expletur jejuna cupido.
Nunc qui fiat, uti paſſus proferre queamus,
Cum volumus, varieque datum ſit membra movere;
Et quæ res tantum hoc oneris protrudere noſtri
Corporis inſuerit, dicam: tu percipe dicta.
Dico animo noſtro primum ſimulacra meandi
Accidere, atque animum pulſare, ut diximus ante.
Inde voluntas fit: neque enim facere incipit ullam
Rem quiſquam, quam mens providit, quid velit, ante.

At,

At, quod providet, illius rei conſtat imago.
Ergo animus cum ſeſe ita commovet, ut velit ire,
Inque gredi, ferit extemplo, quæ in corpore toto
Per membra, atque artus, animai diſſita vis eſt:
Et facile'ſt factu, quoniam conjuncta tenetur.
Inde ea proporro corpus ferit, atque ita tota
Paullatim moles protruditur, atque movetur.
Præterea, tum rareſcit quoque corpus, et aer,
Scilicet ut debet qui ſemper mobilis exſtat,
Per patefacta venit, penetratque foramina largus;
Et diſpergitur ad parteis ita quaſque minutas
Corporis: hinc igitur rebus fit utrinque duabus,
Corpus uti, ut navis velis, ventoque, feratur.
Nec tamen illud in his rebus mirabile conſtat,
Tantula quod tantum corpus corpuſcula poſſint
Contorquere, et onus totum convertere noſtrum.
Quippe etenim ventus ſubtili corpore tenuis
Trudit agens magnam magno molimine navim;
Et manus una regit quantovis impete euntem,
Atque gubernaclum contorquet quolibet unum:
Multaque per trochleas, et tympana pondere magno
Commovet, atque levi ſuſtollit machina niſu.
Nunc quibus ille modis ſomnus per membra quietem
Inriget, atque animi curas e pectore ſolvat;
Suavidicis potius, quam multis verſibus, edam:
Parvus ut eſt cycni melior canor, ille gruum quam
Clamor, in ætheriis diſperſus nubibus Auſtri.
Tu mihi da tenueis aureis, animumque ſagacem,
Ne fieri negites, quæ dicam poſſe; retroque
Vera repulſanti diſcedas pectore dicta:
Tutemet in culpa quom ſis, ne cernere poſſis.
Principio ſomnus fit, ubi eſt diſtracta per artus
Vis animæ, partimque foras ejecta receſſit,
Et partim contruſa magis conceſſit in altum:
Diſſolvuntur enim tum demum membra, fluuntque.

Nam

Nam dubium non eſt, animai quin opera ſit
Senſus hic in nobis, quem cum ſopor impedit eſſe,
Tum nobis animam perturbatam eſſe putandum'ſt,
Ejectamque foras; non omnem; namque jaceret
Æterno corpus perfuſum frigore lethi:
Quippe ubi nulla latens animai pars remaneret
In membris, cinere ut multa latet obrutus ignis,
Unde reconflari ſenſus per membra repente
Poſſit, ut ex igni cæco conſurgere flamma.
Sed quibus hæc rebus novitas confletur, et unde
Perturbari anima, et corpus langueſcere poſſit,
Expediam: tu fac ne ventis verba profundam.
Principio, externa corpus de parte neceſſum'ſt,
Aeriis quoniam vicinum tangitur auris,
Tundier, atque ejus crebro pulſarier ictu.
Propereaque fere res omnes, aut corio ſunt,
Aut ſeta, aut conchis, aut callo, aut cortice tectæ.
Interiorem etiam partem ſpirantibus aer
Verberat hic idem, cum ducitur, atque reflatur.
Quare utrinque ſecus quom corpus vapulet, et quom
Perveniant plagæ per parva foramina nobis
Corporis ad primas parteis, elementaque prima;
Fit quaſi paullatim nobis per membra ruina.
Conturbantur enim poſituræ principiorum
Corporis, atque animi, ſic, ut pars inde animai
Ejiciatur, et introrſum pars abdita cedat;
Pars etiam diſtracta per artus, non queat eſſe
Conjuncta inter ſe, nec motu mutua fungi:
Inter enim ſæpit aditus natura, viaſque.
Ergo ſenſus abit mutatis motibus alte.
Et quoniam non eſt quaſi quod ſuffulciat artus,
Debile fit corpus, langueſcunt omnia membra:
Brachia, palpebræque cadunt, popliteſque procumbunt
Deinde cibum ſequitur ſomnus, quia quæ facit aer,
Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omneis,
Efficit:

Efficit: et multo ſopor ille graviſſimus exſtat,
Quem ſatur, aut laſſus capias; quia plurima tum ſe
Corpora conturbant magno contuſa labore.
Fit ratione eadem conjectus porro animai
Altior, atque foras ejectus largior ejus,
Et diviſior inter ſe, ac diſtractior intus.
Et quoi quiſque fere ſtudio devinctus adhæret,
Aut quibus in rebus multum ſumus ante morati,
Atque in qua ratione fuit contenta magis mens,
In ſomnis eadem plerumque videmur obire:
Cauſidici cauſas agere, et componere leges:
Induperatores pugnare, ac prœlia obire:
Nautæ contractum cum ventis cernere bellum:
Nos agere hoc autem, et naturam quærere rerum
Semper, et inventam patriis exponere chartis.
Cætera ſic ſtudia, atque artes plerumque videntur
In ſomnis animos hominum fruſtrata tenere.
Et, quicunque dies multos ex ordine ludis
Adſiduas dederunt operas, plerumque videmus,
Quom jam deſtiterint ea ſenſibus uſurpare,
Reliquas tamen eſſe vias in mente patenteis,
Qua poſſint eadem rerum ſimulacra venire.
Permultos itaque illa dies eadem obverſantur
Ante oculos, etiam vigilantes ut videantur
Cernere ſaltanteis, et mollia membra moventeis;
Et citharæ liquidum carmen, chordaſque loquenteis
Auribus accipere, et conſeſſum cernere eundem,
Scenaique ſimul varios ſplendere decores.
Uſque adeo magni refert ſtudium, atque voluntas,
Et quibus in rebus conſuerint eſſe operati
Non homines ſolum, ſed vero animalia cuncta.
Quippe videbis equos forteis, cum membra jacebunt,
In ſomnis ſudare tamen, ſpirareque ſæpe,
Et quaſi de palma ſummas contendere vireis,
Tunc quaſi carceribus patefactis ſæpe quiete:

Venun-

Venantumque canes in molli ſæpe quiete
Jactant crura tamen ſubito, voceſque repente
Mittunt, et crebras redducunt naribus auras,
Ut veſtigia ſi teneant inventa ferarum.
Expergefactique ſequuntur inania ſæpe
Cervorum ſimulacra, fugæ quaſi dedita cernant;
Donec diſcuſſis redeant erroribus ad ſe.
At conſueta domi catulorum blanda propago
Degere, ſæpe levem ex oculis, volucremque ſoporem
Diſcutere, et corpus de terra corripere inſtant,
Proinde quaſi ignotas facies, atque ora tuantur.
Et quam quæque magis ſunt aſpera ſemina eorum,
Tam magis in ſomnis eadem ſævire neceſſum'ſt.
At variæ fugiunt volucres, penniſque repente
Sollicitant divum nocturno tempore lucos,
Accipitres ſomno in leni ſi prœlia, pugnaſque
Edere ſunt perſectantes, viſæque volantes.
Porro hominum mentes magnis quæ motibus edunt?
Magna etenim ſæpe in ſomnis faciuntque, geruntque.
Reges expugnant, capiuntur, prœlia miſcent;
Tollunt clamores, quaſi ſi jugulentur ibidem:
Multi depugnant, gemituſque doloribus edunt;
Et quaſi pantheræ morſu ſævique leonis
Mandantur, magnis clamoribus omnia complent.
Multi de magnis per ſomnum rebu' loquuntur,
Indicioque ſui facti perſæpe fuere:
Multi mortem obeunt, multi de montibus altis
Se quaſi præcipitent ad terram corpore toto,
Exterrentur, et ex ſomno, quaſi mentibu' capti,
Vix ad ſe redeunt permoti corporis æſtu.
Flumen item ſitiens, aut fontem propter amœnum
Adſidet, et totum prope faucibus occupat amnem.
Puſi ſæpe lacum propter, ſe, ac dolia curta,
Somno devincti credunt extollere veſtem,

Totius

Totius humorem ſaccatum ut corpori' fundant:
Cum Babylonica magnifico ſplendore rigantur.
Tum, quibus ætatis freta primitus inſinuantur,
Semen ubi ipſa dies membris matura creavit;
Conveniunt ſimulacra foris e corpore quoque,
Nuntia præclari voltus, pulchrique coloris;
Qui ciet inritans loca turgida ſemine multo,
Ut, quaſi tranſactis ſæpe omnibu' rebu' profundant
Fluminis ingenteis fluctus, veſtemque cruentent.
  Sollicitatur id in nobis, quod diximus ante,
Semen; adulta ætas cum primum roborat artus.
Namque alias aliud res commovet, atque laceſſit:
Ex homine humanum ſemen ciet una hominis vis.
Quod ſimulatque ſuis ejectum ſedibus exit,
Per membra, atque artus decedit corpore toto
In loca conveniens nervorum certa, cietque
Continuo parteis genitaleis corporis ipſas:
Inritata tument loca ſemine, fitque voluntas
Ejicere id, quo ſe contendit dira libido;
Idque petit corpus mens, unde'ſt ſaucia amore:
Namque omnes plerumque cadunt in volnus, et illam
Emicat in partem ſanguis, unde icimur ictu,
Et ſi comminus eſt, hoſtem ruber occupat humor.
  Sic igitur, veneris qui telis accipit ictum,
Sive puer membris muliebribus hunc jaculatur,
Seu mulier toto jactans e corpore amorem,
Unde feritur, eo tendit, geſtitque coire,
Et jacere humorem in corpus de corpore ductum:
Namque voluptatem præſagit multa cupido.
Hæc Venus eſt nobis, hinc autem'ſt nomen amoris:
Hinc illæ primum Veneris dulcedinis in cor
Stillavit gutta, et ſucceſſit fervida cura.
Nam ſi abeſt quod ames, præſto ſimulacra tamen ſunt
Illius, et nomen dulce obverſatur ad aureis.
  Sed fugitare decet ſimulacra, et pabula amoris
Abſterrere ſibi, atque alio convertere mentem,

Et

Et jacere humorem conlectum in corpora quæque;
Nec retinere ſemel converſum unius amore,
Et ſervare ſibi curam, certumque dolorem.
Ulcus enim viveſcit, et inveteraſcit alendo,
Inque dies gliſcit furor, atque ærumna graveſcit,
Si non prima novis conturbes volnera plagis,
Volgivagaque vagus Venere ante recentia cures,
Aut alio poſſis animi traducere motus.
Nec Veneris fructu caret is, qui vitat amorem:
Sed potius, quæ ſunt ſine pœna, commoda ſumit.
Nam certa, et pura eſt ſanis magis inde voluptas,
Quam miſeris; etenim potiundi tempore in ipſo
Fluctuat incertis erroribus ardor amantum:
Nec conſtat quid primum oculis, manibuſque fruantur.
Quod petiere premunt arcte, faciuntque dolorem
Corporis, et denteis inlidunt ſæpe labellis,
Oſculaque adfigunt, quia non eſt pura voluptas:
Et ſtimuli ſubſunt, qui inſtigant lædere idipſum,
Quodcunque eſt, rabies unde illæ germina ſurgunt.
Sed leviter pœnas frangit Venus inter amorem,
Blandaque refrænat morſus admiſta voluptas.
Namque in eo ſpes eſt, unde'ſt ardoris origo,
Reſtingui quoque poſſe ab eodem corpore flammam;
Quod fieri contra coram natura repugnat:
Unaque res hæc eſt, quoius quam pluria habemus,
Tam magis ardeſcit dira cuppedine pectus.
Nam cibus, atque humor membris adſumitur intus.
Quæ quoniam certas poſſunt obſidere parteis,
Hoc facile expletur laticum, frugumque cupido:
Ex hominis vero facie, pulchroque colore,
Nil datur in corpus præter ſimulacra fruendum
Tenuia, quæ vento ſpes raptat ſæpe miſella.
Ut bibere in ſomnis ſitiens quom quærit, et humor
Non datur, ardorem in membris qui ſtinguere poſſit;
Sed laticum ſimulacra petit, fruſtraque loborat,

In medioque ſitit torrenti flumine potans.
Sic in amore Venus ſimulacris ludit amanteis;
Nec ſatiare queunt ſpectando corpora coram,
Nec manibus quidquam teneris abradere membris
Poſſunt, errantes incerti corpore toto.
  Denique quom membris conlatis flore fruuntur
Ætatis, quom jam præſagit gaudia corpus
Atque in eo eſt Venus, ut muliebria conſerat arva;
Adfigunt avide corpus, junguntque ſalivas
Oris, et inſpirant preſſantes dentibus ora,
Nequicquam: quoniam nihil inde abradere poſſunt,
Nec penetrare, et abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum id velle, et certare videntur:
Uſqueadeo cupide Veneris compagibus hærent,
Membra voluptatis dum vi labefacta liqueſcunt.
Tandem ubi ſe rupit nervis conlecta cupido,
Parva fit ardoris violenti pauſa parumper;
Inde redit rabies eadem, et furor ille reviſit,
Quom ſibi quod cupiant ipſi, contingere quærunt:
Nec reperire malum id poſſunt quæ machina vincat:
Uſque adeo incerti tabeſcunt volnere cæco.
  Adde quod abſumunt vireis, pereuntque labore:
Adde quod alterius ſub nutu degitur ætas.
Labitur interea res, et vadimonia fiunt,
Languent officia, atque ægrotat fama vacillans;
Unguenta, et pulchra in pedibus Sicyonia rident:
Scilicet et grandes viridi cum luce ſmaragdi
Auro includuntur, teriturque thalaſſina veſtis
Aſſidue, et Veneris ſudorem exercita potat:
Et bene parta patrum fiunt anademata, mitræ:
Interdum in pallam, ac Melitenſia, Ceaque vertunt.
Eximia veſte et victu convivia, ludi,
Pocula crebra, unguenta, coronæ, ſerta parantur;
Nequicquam: quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipſis floribus angat:

Aut quod conſcius ipſe animus ſe forte remordet,
Deſidioſe agere ætatem, luſtriſque perire:
Aut quod in ambiguo verbum jaculata reliquit;
Quod cupido adfixum cordi viveſcit, ut ignis:
Aut nimium jactare oculos, aliumve tueri
Quod putat, in voltuque videt veſtigia riſus.
  Atque in amore mala hæc proprio, ſummeque ſecundo
Inveniuntur: in adverſo vero, atque inopi ſunt,
Prendere quæ poſſis oculorum lumine aperto,
Innumerabilia; ut melius vigilare ſit ante,
Qua docui ratione, cavereque, ne inlaqueeris.
Nam vitare, plagas in amoris ne laciamur,
Non ita difficile eſt quam captum retibus ipſis
Exire, et validos veneris perrumpere nodos.
  Et tamen implicitus quoque poſſis, inque peditus
Effugere infeſtum, niſi tute tibi obvius obſtes;
Et prætermittas animi vitia omnia primum,
Tum quæ corpori ſunt ejus, quam percupis, ac vis.
Nam hoc faciunt homines plerumque cupidine cæci,
Et tribuunt ea, quæ non ſunt his commoda vere.
Multimodis igitur pravas, turpeiſque videmus
Eſſe in deliciis, ſummoque in honore vigere.
Atque alios alii inrident, Veneremque ſuadent
Ut placent, quoniam fœdo adflictantur amore;
Nec ſua reſpiciunt miſeri mala maxima ſæpe.
Nigra, μελίχροος eſt: immunda et fœtida, ἄκοσμος:
Cæſia, παλλαδιον: nervoſa, et lignea, δορχὰς:
Parvola, pumilio, χαρίτων ἰα, tota merum ſal:
Magna, atque immanis, κατάπληξις, plenaque honoris:
Balba, loqui non quit, τραυλίζει: muta, pudens eſt.
At flagrans, odioſa, loquacula, λαμπάδιον fit.
Ἰσχνον ἐρωμένιον tum fit, quom vivere non quit
Præ macie: ῥαδινὴ vero eſt, jam mortua tuſſi,

At

At gemina et mammoſa, Ceres eſt ipſa ab Jaccho:
Simula σιληνὴ, ac ſatyra'ſt: labioſa, φίλημα.
Cætera de genere hoc longum'ſt ſi dicere coner.
   Sed tamen eſto jam quantovis oris honore,
Quoi Veneris membris vis omnibus exoriatur:
Nempe aliæ quoque ſunt; nempe hac ſine viximus ante;
Nempe eadem facit, et ſcimus facere omnia turpi;
Et miſeram tetris ſe ſuffit odoribus ipſa,
Quam famulæ longe fugitant, furtimque cachinnant.
   At lacrymans excluſus amator limina ſæpe
Floribus et ſertis operit, poſteiſque ſuperbos
Unguit amaracino, et foribus miſer oſcula figit.
Quem ſi jam admiſſum, venientem offenderit aura
Una modo, cauſas abeundi quærat honeſtas;
Et meditata diu cadat alte ſumpta querela;
Stultitiæque ibi ſe damnet, tribuiſſe quod illi
Plus videat, quam mortali concedere par eſt.
Nec veneres noſtras hoc fallit: quo magis ipſæ
Omnia ſummopere hos vitæ poſtſcenia celant,
Quos retinere volunt, adſtrictoſque eſſe in amore.
Nequicquam: quoniam tu animo tamen omnia poſſis
Protrahere in lucem, atque omneis anquirere niſus.
Et ſi bello animo'ſt, et non odioſa viciſſim,
Prætermittet te humanis concedere rebus.
   Nec mulier ſemper ficto ſuſpirat amore,
Quæ complexa viri corpus cum corpore jungit.
Et tenet adſuctis humectans oſcula labris:
Nam facit ex animo ſæpe, et communia quærens
Gaudia, ſollicitat ſpatium decurrere amoris.
Nec ratione alia volucres, armenta, feræque,
Et pecudes, et equæ maribus ſubſidere poſſent,
Si non, ipſa quod illorum ſubat, ardet abundans
Natura, et venerem ſalientum læta retractat.
Nonne vides etiam, quos mutua ſæpe voluptas

Vinxit, ut in vinclis communibus excrucientur?
In triviis non ſæpe canes diſcedere aventes,
Divorſi cupide ſummis ex viribu' tendunt,
Cum interea validis Veneris compagibus hærent?
Quod facerent nunquam, niſi mutua gaudia noſſent,
Quæ lacere in fraudem poſſent, vinctoſque tenere.
Quare etiam atque etiam, ut dico, eſt communi voluptas.
Et commiſcendo cum ſemen forte virile
Fœmina commulxit ſubita vi, conripuitque;
Tum ſimiles matrum materno ſemine fiunt,
Ut patribus patrio: ſed quos utriuſque figuræ
Eſſe vides juxtim, miſcenteis volta parentum,
Corpore de patrio, et materno ſanguine creſcunt;
Semina quom Veneris ſtimulis excita per artus
Obvia conflixit conſpirans mutuus ardor,
Et neque utrum ſuperavit eorum, nec ſuperatum'ſt.
Fit quoque, ut interdum ſimiles exſiſtere avorum
Poſſint, et referant proavorum ſæpe figuras,
Propterea, quia multa modis primordia multis
Miſta ſuo celant in corpore ſæpe parentes,
Quæ patribus patres tradunt a ſtirpe profecta.
Inde Venus varia producit ſorte figuras:
Majorumque refert voltus, voceſque, comaſque.
Quandoquidem nihilo minus hæc de ſemine certo
Fiunt, quam facies, et corpora, membraque nobis.
Et muliebre oritur patrio de ſemine ſæclum:
Maternoque mares exſiſtunt corpore creti.
Semper enim partus duplici de ſemine conſtat:
Atque, utri ſimile eſt magis id, quodcunque creatur,
Ejus habet plus parte æqua, quod cernere poſſis,
Sive virum ſuboles, ſive'ſt muliebris origo.
Nec divina ſatum genitalem numina quoiquam
Abſterrent, pater a natis ne dulcibus unquam
Appelletur, et ut ſterili Venere exigat ævum;
Quod plerique putant, et multo ſanguine mœſti
Con-

Conſpergunt aras, adolentque altaria donis,
Ut gravidas reddant uxores ſemine largo:
Nequicquam divum numen, ſorteiſque fatigant.
Nam ſteriles nimium craſſo ſunt ſemine partim,
Et liquido præter juſtum, tenuique viciſſim.
Tenue, locis quia non potis eſt adfigere adhæſum,
Liquitur extemplo, et revocatum cedit ab ortu:
Craſſius hoc porro, quoniam concretius æquo
Mittitur; aut non tam prolixo provolat ictu;
Aut penetrare locos æque nequit; aut penetratum,
Ægre admiſcetur muliebri ſemine ſemen.
Nam multum harmoniæ Veneris differre videntur:
Atque alias alii complent magis, ex aliiſque
Suſcipiunt aliæ pondus magis, inque graveſcunt.
Et multæ ſteriles Hymenæis ante fuerunt
Pluribus, et nactæ poſt ſunt tamen, unde puellos
Suſcipere, et partu poſſent diteſcere dulci.
Et, quibus ante domi fœcundæ ſæpe nequiſſent
Uxores parere, inventa'ſt illis quoque compar
Natura, ut poſſent natis munire ſenectam.
Uſque adeo magni refert, ut ſemina poſſint
Seminibus commiſceri genitaliter apta,
Craſſaque conveniant liquidis, et liquida craſſis,
Quæ quoi juncta viro ſit femina per Veneris res.
Atque adeo refert, quo victu vita colatur.
Namque aliis rebus concreſcunt ſemina membris,
Atque aliis extenuantur, tabentque viciſſim.
Et quibus ipſa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoque permagni refert: nam more ferarum,
Quadrupedumque magis ritu, plerumque putantur
Concipere uxores, quia ſic loca ſumere poſſunt
Pectoribus poſitis, ſublatis ſemina lumbis.
Nec molles opu' ſunt motus uxoribus hilum.
Nam mulier prohibet ſe concipere, atque repugnat,
Clunibus ipſa viri Venerem ſi læta retractet:
Atque exoſſato ciet omni pectore fluctus.

Ficit

Eicit enim ſulci recta regione, viaque
Vomerem, atque locis avertit ſeminis ictum.
Idque ſua cauſa conſuerunt ſcorta moveri,
Ne complerentur crebro, gravidæque jacerent,
Et ſimul ipſa viris Venus ut concinnior eſſet:
Conjugibus quod nil noſtris opus eſſe videtur.
Nec divinitus eſt interdum, Veneriſque ſagittis
Deteriore fit ut forma muliercula ametur.
Nam facit ipſa ſuis interdum fœmina factis,
Morigeriſque modis, et mundo corpori' cultu,
Ut facile inſueſcat ſecum vir degere vitam.
Quod ſupereſt, conſuetudo concinnat amorem.
Nam leviter quamvis, quod crebro tunditur ictu,
Vincitur in longo ſpatio tamen, atque labaſcit.
Nonne vides, etiam guttas in ſaxa cadenteis
Humoris longo in ſpatio pertundere ſaxa?

TITI LUCRETII CARI

DE

RERUM NATURA.

LIBER V.

QUIS potis eſt dignum pollenti pectore carmen
Condere, pro rerum majeſtate, hiſque repertis?
Quiſve valet verbis tantum, qui fundere laudes
Pro meritis ejus poſſit, qui talia nobis
Pectore parta ſuo, quæſitaque præmia liquit?
Nemo, ut opinor, erit mortali corpore cretus.
Nam ſi, ut ipſa petit majeſtas cognita rerum,
Dicendum'ſt: deus ille fuit, deus, inclute Memmi,
Qui princeps vitæ rationem invenit eam, quæ
Nunc appellatur ſapientia; quique per artem
Fluctibus e tantis vitam, tantiſque tenebris,
In tam tranquillo, et tam clara luce locavit.
Confer enim divina aliorum antiqua reperta.
Namque Ceres fertur fruges, Liberque liquoris
Vitigeni laticem mortalibus inſtituiſſe;
Cum tamen his poſſet ſine rebus vita manere:
Ut fama'ſt aliquas etiam nunc vivere genteis.
At bene non poterat ſine puro pectore vivi.
Quo magis hic merito nobis deus eſſe videtur;
Ex quo nunc etiam per magnas didita genteis
Dulcia permulcent animos ſolatia vitæ.
Herculis antiſtare autem ſi facta putabis,

Longius

Longius a vera multo ratione ferere.
Quid Nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obeſſet, et horrens Arcadius ſus?
Denique quid Cretæ taurus, Lernæaque peſtis
Hydra venenatis poſſet vallata colubris?
Quidve tripectora tergemini vis Geryonai?
Et Diomedis equi ſpirantes naribus ignem,
Thracen, Biſtoniaſque plagas, atque Iſmara propter,
Tantopere officerent nobis? unciſque timendæ
Unguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes?
Aureaque Heſperidum ſervans fulgentia mala
Aſper, acerba tuens, immani corpore ſerpens,
Arboris amplexus ſtirpem? quid denique obeſſet,
Propter Atlantæum littus, pelageque ſevera,
Quo neque noſter adit quiſquam, neque Barbarus audet?
Cætera de genere hoc quæ ſunt portenta peremta,
Si non victa forent, quid tandem viva nocerent?
Nil, ut opinor: ita ad ſatiatem terra ferarum
Nunc etiam ſcatit, et trepido terrore repleta'ſt
Per nemora ac monteis magnos, ſylvaſque profundas:
Quæ loca vitandi plerumque eſt noſtra poteſtas.
At niſi purgatum'ſt pectus, quæ prœlia nobis,
Atque pericula tunc ingratis inſinuandum?
Quantæ conſcindunt hominem cuppedinis acres
Sollicitum curæ? quantique perinde timores?
Quidve ſuperbia, ſpurcities, petulantia, quantas
Efficiunt cladeis? quid luxus, deſidieſque?
Hæc igitur qui cuncta ſubegerit, ex animoque
Expulerit dictis, non armis; nonne decebit,
Hunc hominem numero divum dignarier eſſe?
Cum bene præſertim multa, ac divinitus ipſis
Immortalibu' de divis dare dicta ſuerit,
Atque omnem rerum naturam pandere dictis.
Quoius ego ingreſſus veſtigia, nunc rationes
Perſequor, ac doceo dictis, quo quæque creata

Fœdere

Fœdere ſint, in eo quam ſit durare neceſſum :
Nec validas ævi valeant reſcindere leges.
Quo genere in primis animi natura reperta'ſt,
Nativo primum conſiſtere corpore creta,
Nec poſſe incolumis magnum durare per ævum :
Sed ſimulacra ſolere in ſomnis fallere mentem,
Cernere cum videamur eum, quem vita reliquit.
Quod ſupereſt, nunc me huc rationis detulit ordo,
Ut mihi, mortali conſiſtere corpore mundum,
Nativumque ſimul, ratio reddunda ſit, eſſe :
Et quibus ille modis congreſſus materiai
Fundarit terram, cœlum, mare, ſidera, ſolem,
Lunaique globum ; tum quæ tellure animantes
Exſtiterint, et quæ nullo ſint tempore natæ.
Quove modo genus humanum variante loquela
Cœperit inter ſe veſci per nomina rerum :
Et quibus ille modis divum metus inſinuarit
Pectora, terrarum qui in orbi ſancta tuetur
Fana, lacus, lucos, aras, ſimulacraque divum.
Præterea, ſolis curſus, lunæque meatus
Expediam, qua vi flectat natura gubernans :
Ne forte hic inter cœlum, terramque reamur
Libera ſponte ſua curſus luſtrare perenneis,
Morigera ad fruges augendas, atque animanteis :
Neve aliqua divum volvi ratione putemus.
Nam, bene qui didicere deos ſecurum agere ævum,
Si tamen interea mirantur qua ratione
Quæque geri poſſint, præſertim rebus in illis,
Quæ ſupera caput ætheriis cernuntur in oris ;
Rurſus in antiquas referuntur relligiones,
Et dominos acreis adſciſcunt, omnia poſſe
Quos miſeri credunt, ignari quid queat eſſe,
Quid nequeat ; finita poteſtas denique quoique
Quanam ſit ratione, atque alte terminus hærens.
Quod ſupereſt, ne te in promiſſis plura moremur,
Principio, maria ac terras, cœlumque tuere :

Horum

Horum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,
Treis ſpecies tam diſſimileis, tria talia texta,
Una dies dabit exitio; multoſque per annos
Suſtentata ruet moles et machina mundi.
Nec me animi fallit, quam res nova, miraque menti,
Accidat, exitium cœli terræque futurum,
Et quam difficile id mihi ſit pervincere dictis:
Ut fit, ubi inſolitam rem adportes auribus ante,
Nec tamen hanc poſſis oculorum ſubdere viſu,
Nec jacere indu manus, via qua munita fidei
Proxima fert humanum in pectus, templaque mentis.
Sed tamen effabor: dictis dabit ipſa fidem res
Forſitan, et graviter terrarum motibus orbis
Omnia conquaſſari in parvo tempore cernes:
Quod procul a nobis flectat fortuna gubernans;
Et ratio potius, quam res perſuadeat ipſa,
Succidere horriſono poſſe omnia victa fragore.
Qua prius aggrediar quam de re fundere fata
Sanctius, et multo certa ratione magis quam
Pythia, quæ tripode e Phœbi, lauroque profatur.
Multa tibi expediam doctis ſolatia dictis;
Relligione refrænatus ne forte rearis,
Terras, et ſolem, cœlum, mare, ſidera, lunam,
Corpore divino debere æterna manere;
Proptereaque putes ritu par eſſe Gigantum,
Pendere eos pœnas immani pro ſcelere omneis,
Qui ratione ſua diſturbent mœnia mundi,
Præclarumque velint cœli reſtinguere ſolem,
Immortalia mortali ſermone notantes.
Quæ procul uſqueadeo divino ab numine diſtent,
Inque deum numero ſic ſunt indigna videri,
Notitiam potius præbere ut poſſe putentur,
Quid ſit vitali motu, ſenſuque remotum.
Quippe etenim non eſt cum quovis corpore ut eſſe
Poſſe animi natura putetur, conſiliumque.
Sicut in æthere non arbor, nec in æquore ſalſo

Nubes

Nubes eſſe queunt, neque piſces vivere in arvis,
Nec cruor in lignis, nec ſaxis ſuccus ineſſe:
Certum, ac diſpoſitum'ſt, ubi quicquid creſcat, et inſit.
Sic animi natura nequit ſine corpore oriri
Sola, neque a nervis, et ſanguine longiter eſſe.
Hoc ſi poſſet enim, multo prius ipſa animi vis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus eſſe
Poſſet, et innaſci quavis in parte ſoleret:
Tandem in eodem homine, atque in eodem vaſe maneret.
Quod quoniam noſtro quoque conſtat corpore certum,
Diſpoſitumque videtur, ubi eſſe, et creſcere poſſit
Seorſum anima, atque animus: tanto magis inficiandum,
Totum poſſe extra corpus, formamque animalem
Putribus in glebis terrarum, aut ſolis in igni,
Aut in aqua durare, aut altis ætheris oris.
Haud igitur conſtant divino prædita ſenſu,
Quandoquidem nequeunt vitaliter eſſe animata.
Illud item non eſt ut poſſis credere, ſedes
Eſſe Deum ſanctas in mundi partibus ullis.
Tenuis enim natura Deum, longeque remota
Senſibus a noſtris, animi vix mente videtur.
Quæ quoniam manuum tactum ſuffugit, et ictum,
Tactile nil nobis quod ſit, contingere debet.
Tangere enim non quit, quod tangi non licet ipſum.
Quare etiam ſedes quoque noſtris ſedibus eſſe
Diſſimiles debent, tenues de corpore eorum.
Quæ tibi poſterius largo ſermone probabo.
Dicere porro, hominum cauſa voluiſſe parare
Præclaram mundi naturam, proptereaque
Id laudabile opus divum laudare decere,
Æternumque putare, atque immortale futurum,
Nec fas eſſe, Deum quod ſit ratione vetuſta

Gentibus

Gentibus humanis fundatum perpetuo ævo,
Sollicitare ſuis ullum de ſedibus unquam,
Nec verbis vexare, et ab imo evertere ſummam:
Cætera de genere hoc adfingere, et addere, Memmi,
Deſipere'ſt. Quid enim immortalibus atque beatis
Gratia noſtra queat largirier emolumenti,
Ut noſtra quicquam cauſa gerere adgrediantur?
Quidve novi potuit tanto poſt ante quietos
Inlicere, ut cuperent vitam mutare priorem?
Nam gaudere novis rebus debere videtur,
Cui veteres obſunt; ſed, cui nil accidit ægri
Tempore in anteacto, cum pulchre degeret ævum,
Quid potuit novitatis amorem accendere tali?
An, credo, in tenebris vita, ac mœrore jacebat,
Donec diluxit rerum genitalis origo?
Quidve mali fuerat nobis non eſſe creatis?
Natus enim debet, quicunque'ſt, velle manere
In vita, donec retinebit blanda voluptas.
Qui nunquam vero vitæ guſtavit amorem,
Nec fuit in numero, quid obeſt non eſſe creatum?
Exemplum porro gignundis rebus, et ipſa
Notities hominum, divis unde inſita primum?
Quid vellent facere ut ſcirent, animoque viderent?
Quove modo'ſt unquam vis cognita principiorum,
Quidnam inter ſeſe permutato ordine poſſent,
Si non ipſa dedit ſpecimen natura creandi?
Namque ita multa modis multis primordia rerum
Ex infinito jam tempore percita plagis,
Ponderibuſque ſuis conſuerunt concita ferri,
Omnimodiſque coire, atque omnia pertentare,
Quæcunque inter ſe poſſint congreſſa creare,
Ut non ſit mirum ſi in taleis diſpoſituras
Deciderunt quoque, et in taleis venere meatus,
Qualibus hæc rerum genitur nunc ſumma novando.
Quod ſi jam rerum ignorem primordia quæ ſint,
Hoc tamen ex ipſis cœli rationibus auſim
Confirmare,

Confirmare, aliiſque ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis divinitus eſſe paratam
Naturam rerum, tanta ſtat prædita culpa.
Principio, quantum cœli tegit impetus ingens,
Inde avidam partem monteis, ſilvæque ferarum
Poſſedere, tenent rupes, vaſtæque paludes,
Et mare, quod late terrarum diſtinet oras.
Inde duas porro prope parteis fervidus ardor,
Aſſiduuſque geli caſus mortalibus aufert.
Quod ſupereſt arvi, tamen id natura ſua vi
Sentibus obducat, ni vis humana reſiſtat,
Vitai cauſa valido conſueta bidenti
Ingemere, et terram preſſis proſcindere aratris.
Si non fœcundas vertentes vomere glebas,
Terraique ſolum ſubigentes cimus ad ortus;
Sponte ſua nequeant liquidas exiſtere in auras.
Et tamen interdum magno quæſita labore,
Cum jam per terras frondent, atque omnia florent;
Aut nimiis torret fervoribus ætherius ſol,
Aut ſubiti perimunt imbres, gelidæque pruinæ,
Flabraque ventorum violento turbine vexant.
Præterea genus horriferum natura ferarum,
Humanæ genti infeſtum, terraque marique,
Cur alit, atque auget? cur anni tempora morbos
Apportant? quare mors immatura vagatur?
Tum porro puer, ut ſævis projectus ab undis
Navita, nudus humi jacet, infans, indigus omni
Vitali auxilio, cum primum in luminis oras
Nixibus ex alvo matris natura profudit;
Vagituque locum lugubri complet, ut æquum'ſt,
Cui tantum in vita reſtet tranſire malorum.
At variæ creſcunt pecudes, armenta, feræque:
Nec crepitacula eis opu' ſunt, nec cuiquam adhibenda'ſt
Almæ nutricis blanda atque infracta loquela:
Nec varias quærunt veſteis pro tempore cœli.

Denique non armis opus eſt, non mœnibus altis,
Queis ſua tutentur, quando omnibus omnia large
Tellus ipſa parit, naturaque dædala rerum.
Principio, quoniam terrai corpus, et humor,
Aurarumque leves animæ, calidique vapores,
E quibus hæc rerum conſiſtere ſumma videtur,
Omnia nativo ac mortali corpore conſtant;
Debet tota eadem mundi natura putari.
Quippe etenim quorum parteis, et membra videmus
Corpore nativo et mortalibus eſſe figuris;
Hæc eadem ferme mortalia cernimus eſſe,
Et nativa ſimul. Quapropter maxima mundi
Cum videam membra, ac parteis conſumta regigni;
Scire licet, cœli quoque idem terræque fuiſſe
Principiale aliquod tempus, clademque futuram.
Illud in his rebus ne me arripuiſſe rearis,
Memmi, quod terram, atque ignem mortalia ſumpſi
Eſſe; neque humorem dubitavi, auraſque perire;
Atque eadem gigni, rurſuſque augeſcere dixi.
Principio, pars terrai nonnulla peruſta
Solibus aſſiduis, multa pulſata pedum vi,
Pulveris exhalat nebulam, nubeiſque volanteis,
Quas validi toto diſpergunt aere venti:
Pars etiam glebarum ad diluviem revocatur
Imbribus, et ripas radentia flumina rodunt.
Præterea, pro parte ſua quodcunque alid auget,
Roditur: et quoniam dubio procul eſſe videtur
Omniparens, eadem rerum commune ſepulcrum;
Ergo terra tibi limatur, et aucta recreſcit.
Quod ſupereſt, humore novo mare, flumina, fonteis
Semper abundare, et latices manare perenneis,
Nil opus eſt verbis, magnus decurſus aquarum
Undique declarat: ſed primum quicquid aquai
Tollitur, in ſummaque fit, ut nihil humor abundet;
Partim quod validi verrentes æquora venti
Deminuunt,

Deminuunt, radiiſque retexens ætherius ſol;
Partim quod ſubter per terras diditur omneis.
Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies humoris, et ad caput amnibus omnis
Convenit; inde ſuper tarras fluit agmine dulci,
Qua via ſecta ſemel liquido pede detulit undas.
  Aera nunc igitur dicam, qui corpore toto
Innumerabiliter privas mutatur in horas.
Semper enim quodcunque fluit de rebus, id omne
Aeris in magnum fertur mare: qui niſi contra
Corpora retribuat rebus, recreetque fluenteis,
Omnia jam reſoluta forent, et in aera verſa.
Haud igitur ceſſat gigni de rebus, et in res
Recidere aſſidue, quoniam fluere omnia conſtat.
  Largus item liquidi fons luminis, ætherius ſol
Inrigat aſſidue cœlum candore recenti,
Suppeditatque novo confeſtim lumine lumen.
Nam primum quicquid fulgoris diſperit eij,
Quocunque accidit: id licet hinc cognoſcere poſ-
  ſis,
Quod ſimul ac primum nubes ſuccedere ſoli
Cœpere, et radios inter quaſi rumpere lucis,
Extemplo inferior pars horum diſperit omnis,
Terraque inumbratur, qua nimbi cunque feruntur;
Ut noſcas ſplendore novo res ſemper egere,
Et primum jactum fulgoris quemque perire,
Nec ratione alia res poſſe in ſole videri,
Perpetuo ni ſuppeditet lucis caput ipſum.
  Quin etiam nocturna tibi, terreſtria quæ ſunt,
Lumina, pendentes lychni, claræque coruſcis
Fulguribus pingues multa caligine tedæ,
Conſimili properant ratione, ardore miniſtro,
Suppeditare novum lumen, tremere ignibus inſtant;
Inſtant, nec loca lux inter quaſi rupta relinquit:
Uſqueadeo properanter ab omnibus ignibus ejus
Exitium celeri toleratur origine flammæ.

Sic igitur, ſolem, lunam, ſtellaſque putandum
Ex alio atque alio lucem jactare ſubortu,
Et primum quicquid flammai perdere ſemper;
Inviolabilia hæc ne credas forte vigere.
Denique non lapides quoque vinci cernis ab ævo?
Non altas turreis ruere, et putreſcere ſaxa?
Non delubra deum, ſimulacraque feſſa fatiſci?
Nec ſanctum numen fati protollere fineis
Poſſe? neque adverſus naturæ fœdera niti?
Denique non monumenta virum dilapſa videmus
Cedere proporro, ſubitoque ſeneſcere caſu?
Non ruere avolſos ſilices a montibus altis,
Nec validas ævi vireis perferre, patique
Finiti? neque enim caderent avolſa repente,
Ex infinito quæ tempore pertoleraſſent
Omnia tormenta ætatis privata fragore.
Denique jam tuere hoc circum, ſupraque, quod omnem
Continet amplexu terram; quod procreat ex ſe
Omnia, quod quidam memorant, recipitque peremta:
Totum nativum mortali corpore conſtat.
Nam quodcunque alias ex ſe res auget, alitque,
Deminui debet, recreari cum recipit res.
Præterea, ſi nulla fuit genitalis origo
Terrai et cœli, ſemperque æterna fuere:
Cur ſupera bellum Thebanum, et funera Trojæ,
Non alias alii quoque res cecinere poetæ?
Quo tot facta virum toties cecidere? nec uſquam
Æternis famæ monumentis inſita florent?
Verum, ut opinor, habet novitatem ſumma, recenſque
Natura'ſt mundi, neque pridem exordia cepit.
Quare etiam quædam nunc artes expoliuntur,
Nunc etiam augeſcunt, nunc addita navigiis ſunt
Multa; modo organici melicos peperere ſonores.
Denique

Denique natura hæc rerum, ratioque reperta'ſt
Nuper, et hanc primus cum primis ipſe repertus
Nunc ego ſum, in patrias qui poſſim vertere voces.
Quod ſi forte fuiſſe antehac eadem omnia credis;
Sed periiſſe hominum torrenti ſæcla vapore,
Aut cecidiſſe urbeis magno vexamine mundi,
Aut ex imbribus aſſiduis exiſſe rapaceis
Per terras amneis, atque oppida cooperuiſſe:
Tanto quippe magis victus fateare neceſſe'ſt,
Exitium quoque terrai, cœlique futurum.
Nam cum res tantis morbis tantiſque periclis
Tentarentur; ibi ſi triſtior incubuiſſet
Cauſa, darent late cladem, magnaſque ruinas:
Nec ratione alia mortales eſſe videmur
Inter nos, niſi quod morbis ægriſcimus iſdem,
Atque illi, quos a vita natura removit.
Præterea, quæcunque manent æterna, neceſſe'ſt,
Aut quia ſunt ſolido cum corpore, reſpuere ictus,
Nec penetrare pati ſibi quicquam, quod queat arctas
Diſſociare intus parteis, ut materiai
Corpora ſunt, quorum naturam oſtendimus ante:
Aut ideo durare ætatem poſſe per omnem,
Plagarum quia ſunt expertia, ſicut Inane'ſt,
Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum:
Aut etiam, quia nulla loci ſit copia circum,
Quo quaſi res poſſint diſcedere, diſſolvique:
Sicut ſummarum ſumma'ſt æterna, neque extra
Quis locus eſt, quo diſſiliant; neque corpora ſunt, quæ
Poſſint incidere, et valida diſſolvere plaga.
At neque, uti docui, ſolido cum corpore mundi
Natura'ſt, quoniam admiſtum'ſt in rebus Inane:
Nec tamen eſt ut Inane: neque autem corpora deſunt,
Ex infinito quæ poſſint forte coorta
Proruere hanc rerum violento turbine ſummam,
Aut aliam quamvis cladem importare pericli.

Nec porro natura loci, ſpatiumque profundi
Deficit, exſpergi quo poſſint mœnia mundi,
Aut alia quavis poſſint vi pulſa perire.
Haud igitur lethi præcluſa'ſt janua cœlo,
Nec ſoli, terræque, nec altis æquoris undis;
Sed patet immani, et vaſto reſpectat hiatu.
Quare etiam nativa neceſſum'ſt confiteare
Hæc eadem: neque enim, mortali corpore quæ ſunt,
Ex infinito jam tempore adhuc potuiſſent
Immenſi validas ævi contemnere vireis.
Denique tantopere inter ſe cum maxima mundi
Pugnent membra, pio nequaquam concita bello;
Nonne vides aliquam longi certaminis ollis
Poſſe dari finem? vel cum ſol, et vapor omnis
Omnibus epotis humoribus exſuperarint,
Quod facere intendunt, neque adhuc conata patrantur:
Tantum ſuppeditant amnes, ultroque minantur
Omnia diluviare ex alto gurgite ponti:
Nequicquam; quoniam verrentes æquora venti
Deminuunt, radiiſque retexens ætherius ſol;
Et ſiccare prius confidunt omnia poſſe,
Quam liquor incæpti poſſit contingere finem.
Tantum ſpirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter ſe cernere certant:
Cum ſemel in terra fuerit ſuperantior ignis,
Et ſemel, ut fama'ſt, humor regnarit in arvis.
Ignis enim ſuperavit, et ambens multa peruſſit,
Avia cum Phaethonta rapax vis ſolis equorum
Æthere raptavit toto, terraſque per omneis.
At pater omnipotens ira tum percitus acri
Magnanimum Phaethonta repenti fulminis ictu
Deturbavit equis in terram; ſolque cadenti
Obvius æternam ſuccepit lampada mundi,
Disjectoſque redegit equos, junxitque trementeis:
Inde ſuum per iter recreavit cuncta gubernans;

Scilicet,

Scilicet, ut veteres graium cecinere poetæ :
Quod procul a vera 'ſt animi ratione repulſum.
Ignis enim ſuperare poteſt, ubi materiai
Ex infinito ſunt corpora plura coorta;
Inde cadunt vires aliqua ratione revictæ,
Aut pereunt res exuſtæ torrentibus auris.
Humor item quondam cœpit ſuperare coortus,
Ut fama'ſt hominum, multas quando obruit urbeis;
Inde ubi vis aliqua ratione averſa receſſit,
Ex infinito fuerat quæcunque coorta,
Conſtiterunt imbres, et flumina vim minuerunt.
Sed quibus ille modis conjectus materiai
Fundarit cœlum ac terram, pontique profunda,
Soliſque et lunæ curſus, ex ordine ponam.
Nam certe neque conſilio primordia rerum
Ordine ſe quæque, atque ſagaci mente locarunt;
Nec quos quæque darent motus pepigere profecto:
Sed quia multa modis multis primordia rerum
Ex infinito jam tempore percita plagis,
Ponderibuſque ſuis conſuerunt concita ferri,
Omnimodiſque coire, atque omnia pertentare,
Quæcunque inter ſe poſſent congreſſa creare;
Propterea fit, uti magnum volgata per ævum,
Omnigenos cœtus et motus experiundo,
Tandem ea conveniant, quæ ut convenere, repente
Magnarum rerum fiant exordia ſæpe,
Terrai, maris, et cœli, generiſque animantum.
Hic neque tum ſolis rota cerni lumine largo
Altivolans poterat, neque magni ſidera mundi,
Nec mare, nec cœlum, nec denique terra, neque aer,
Nec ſimilis noſtris rebus res ulla videri;
Sed nova tempeſtas quædam, moleſque coorta.
Diffugere inde loci partes cœpere, pareſque
Cum paribus jungi res, et diſcludere mundum,
Membraque dividere, et magnas diſponere parteis
Omnigenis e principiis, diſcordia quorum
Intervalla,

Intervalla, vias, connexus, pondera, plagas,
Concurſus, motus turbabat, prœlia miſcens,
Propter diſſimileis formas variaſque figuras;
Quod non omnia ſic poterant conjuncta manere,
Nec motus inter ſeſe dare convenienteis:
Hoc eſt a terris altum ſecernere cœlum,
Et ſeorſum mare uti ſecreto humore pateret,
Seorſus item puri, ſecretique ætheris ignes.
Quippe etenim primum terrai corpora quæque,
Propterea quod erant gravia, et perplexa coibant,
In medioque imas capiebant omnia ſedes:
Quæ quanto magis inter ſe perplexa coibant,
Tam magis expreſſere ea, quæ mare, ſidera, ſolem,
Lunamque efficerent, et magni mœnia mundi.
Omnia enim magis hæc e lævibus atque rotundis
Seminibus, multoque minoribu' ſunt elementis,
Quam tellus: ideo per rara foramina terræ
Partibus erumpens primus ſe ſuſtulit æther
Signifer, et multos ſecum levis abſtulit igneis:
Non alia longe ratione, ac ſæpe videmus,
Aurea cum primum gemmanteis rore per herbas
Matutina rubent radiati lumina ſolis,
Exhalantque lacus nebulam, fluviique perennes:
Ipſa quoque interdum tellus fumare videtur:
Omnia quæ ſurſum cum conciliantur in alto,
Corpore concreto ſubtexunt nubila cœlum.
Sic igitur tum ſe levis, ac diffuſilis æther
Corpore concreto circumdatus undique ſepſit
Et late diffuſus in omneis undique parteis,
Omnia ſic avido complexu cætera ſepſit.
Hunc exordia ſunt ſolis lunæque ſecuta;
Inter utroſque globi quorum vertuntur in auris:
Quæ neque terra ſibi adſcivit, neque maximus æther;
Quod nec tam fuerint gravia, ut depreſſa ſederent;
Nec levia, ut poſſent per ſummas labier oras:
Et tamen inter utroſque ita ſunt, ut corpora viva
Verſent

Verſent, et partes ut mundi totius extent.
Quod genus in nobis quædam licet in ſtatione
Membra manere, tamen cum ſint ea, quæ moveantur.
His igitur rebus retractis, terra repente,
Maxima qua nunc ſe ponti plaga cærula tendit,
Succidit, et ſalſo ſuffudit gurgite foſſas:
Inque dies quanto circum magis ætheris æſtus,
Et radii ſolis cogebant undique terram,
Verberibus crebris extrema ad limina apertam,
In medio ut propulſa ſuo condenſa coiret:
Tam magis expreſſus ſalſus de corpore ſudor
Augebat mare manando, campoſque natanteis:
Et tanto magis illa foras elapſa volabant
Corpora multa vaporis, et aeris, altaque cœli
Denſebant procul a terris fulgentia templa:
Sidebant campi, creſcebant montibus altis
Aſcenſus: neque enim poterant ſubſidere ſaxa,
Nec pariter tantundem omnes ſuccumbere partes.
Sic igitur terræ concreto corpore pondus
Conſtitit, atque omnis mundi quaſi limus in imum
Confluxit gravis, et ſubſedit funditus, ut fæx.
Inde mare, inde aer, inde æther ignifer ipſe.
Corporibus liquidis ſunt omnia pura relicta;
Et leviora aliis alia: et liquidiſſimus æther,
Atque leviſſimus aerias ſuper influit auras;
Nec liquidum corpus turbantibus aeris auris
Commiſcet: ſinit hæc violentis omnia verti
Turbinibus: ſinit incertis turbare procellis:
Ipſe ſuos igneis certo fert impete labens.
Nam modice fluere, atque uno poſſe æthera niſu,
Significat ponti mare, certo quod fluit æſtu,
Unum labendi conſervans uſque tenorem.
Motibus aſtrorum nunc quæ ſit cauſa, canamus.
Principio, magnus cœli ſi vertitur orbis:
Ex utraque polum parti premere aera nobis
Dicendum'ſt, extraque tenere, et claudere utrinque;
Inde

Inde alium ſupera fluere, atque intendere eodem,
Quo volvenda micant æterni ſidera mundi:
Aſt alium ſubter, contra qui ſubvehat orbem:
Ut fluvios verſare rotas, atque hauſtra videmus.
Eſt etiam quoque, uti poſſit cœlum omne manere
In ſtatione, tamen cum lucida ſigna ferantur:
Sive quod incluſi rapidi ſunt ætheris æſtus,
Quærenteſque viam circumverſantur, et ignes
Paſſim per cœli volvunt ſe immania templa:
Sive aliunde fluens alicunde extrinſecus aer
Verſat agens igneis: ſive ipſi ſerpere poſſunt,
Quo cujuſque cibus vocat, atque invitat eunteis,
Flammea per cœlum paſcenteis corpora paſſim.
Nam quid in hoc mundo ſit eorum, ponere certum
Difficile 'ſt: ſed quid poſſit, fiatque per omne
In variis mundis varia ratione creatis,
Id doceo; plureiſque ſequor diſponere cauſas
Motibus aſtrorum, quæ poſſint eſſe per omne.
E quibus una tamen ſit et hæc quoque cauſa neceſſe 'ſt,
Quæ vegeat motum ſignis: ſed quæ ſit earum
Præcipere, haud quaquam 'ſt pedetentim progredientis.

Terraque ut in media mundi regione quieſcat,
Evaneſcere paullatim, et decreſcere pondus
Convenit; atque aliam naturam ſubter habere
Ex ineunte ævo conjunctam, atque uniter aptam
Partibus aeriis mundi, quibus inſita ſidit.
Propterea non eſt oneri, neque deprimit auras:
Et ſua cuique homini nullo ſunt pondere membra:
Nec caput eſt oneri collo, nec denique totum
Corporis in pedibus pondus ſentimus ineſſe.
At quæcunque foris veniunt, impoſtaque nobis
Pondera ſunt, lædunt permulto ſæpe minora:
Uſqueadeo magni refert, cui quæ adjaceat res.
Sic igitur tellus non eſt aliena repente
Adlata, atque auris aliunde objecta alienis;

Sed

Sed pariter prima concepta ab origine mundi,
Certaque pars ejus, quaſi nobis membra, videtur.
  Præterea grandi tonitru concuſſa repente
Terra, ſupra ſe quæ ſunt, concutit omnia motu:
Quod facere haud ulla poſſet ratione, niſi eſſet
Partibus aeriis mundi, cœloque revincta:
Nam communibus inter ſe radicibus hærent
Ex ineunte ævo conjuncta, atque uniter apta.
Nonne vides etiam, quam magno pondere nobis
Suſtineat corpus tenuiſſima vis animai,
Propterea quia tam conjuncta, atque uniter apta'ſt?
Denique jam ſaltu pernici tollere corpus
Quis potis eſt, niſi vis animæ, quæ membra gubernat?
Jamne vides quantum tenuis natura valere
Poſſit, ubi eſt conjuncta gravi cum corpore, ut aer
Conjunctus terris, et nobis eſt animi vis?
  Nec nimio ſolis major rota, nec minor ardor
Eſſe poteſt, noſtris quam ſenſibus eſſe videtur.
Nam quibus e ſpatiis cunque ignes lumina poſſunt
Adjicere, et calidum membris adflare vaporem,
Illa ipſa intervalla nihil de corpore limant
Flammarum, nihilo ad ſpeciem'ſt contractior ignis.
Proinde calor quoniam ſolis, lumenque profuſum
Perveniunt noſtros ad ſenſus, et loca tingunt:
Forma quoque hinc ſolis debet filumque videri,
Nil adeo ut poſſis plus, aut minus addere vere.
  Lunaque ſive notho fertur loca lumine luſtrans,
Sive ſuam proprio jactat de corpore lucem,
Quicquid id eſt, nihilo fertur majore figura,
Quam, noſtris oculis quam cernimus, eſſe videtur.
Nam prius omnia, quæ longe remmota tuemur
Aera per multum ſpecie confuſa videntur,
Quam minimum filum: quapropter luna neceſſe'ſt,
Quandoquidem claram ſpeciem, certamque figuram
Præbet, ut eſt oris extremis cunque notata,

Quanta

Quanta hæc cunque ſuat, tanta hinc videatur in alto.

Poſtremo, quoſcunque vides hinc ætheris igneis,
(Quandoquidem, quoſcunque in terris cernimus igneis,
Dum tremor eſt clarus, dum cernitur ardor eorum,
Perparvum quiddam interdum mutare videntur
Alterutram in partem filum, cum longius abſint,)
Scire licet, perquam pauxillo poſſe minores
Eſſe, vel exigua majores parte, brevique.

Illud item non eſt mirandum, qua ratione
Tantulus ille queat tantum ſol mittere lumen,
Quod maria, ac terras omneis cœlumque rigando
Compleat, et calido perfundat cuncta vapore.
Nam licet hinc mundi patefactum totius unum
Largifluum fontem ſcatere, atque erumpere flumen
Ex omni mundo, quo ſic elementa vaporis
Undique conveniunt, et ſic conjectus eorum
Confluit, ex uno capite hic ut profluat ardor.
Nonne vides etiam, quam late parvus aquai
Prata riget fons interdum, campiſque redundet?
Eſt etiam quoque, uti non magno ſolis ab igni
Aera percipiat calidis fervoribus ardor,
Opportunus ita'ſt ſi forte, et idoneus aer,
Ut queat accendi parvis ardoribus ictus:
Quod genus interdum ſegetes ſtipulamque videmus
Accipere ex una ſcintilla incendia paſſim.
Forſitan et roſea ſol alte lampade lucens
Poſſideat multum cæcis fervoribus ignem
Circum ſe, nullo qui ſit fulgore notatus,
Æſtiferum ut tantum radiorum exaugeat ictum.

Nec ratio ſolis ſimplex, nec certa pateſcit,
Quo pacto æſtivis e partibus ægocerotis
Brumaleis adeat flexus, atque inde revertens
Canceris ut vertat metas ſe ad ſolſtitialeis:
Lunaque menſibus id ſpatium videatur obire,

Annua

Annua ſol in quo conſumit tempora curſu:
Non, inquam, ſimplex his rebus reddita cauſa'ſt.
Nam fieri vel cum primis id poſſe videtur,
Democriti quod ſancta viri ſententia ponit:
Quanto quæque magis ſint terram ſidera propter,
Tanto poſſe minus cum cœli turbine ferri.
Evaneſcere enim rapidas illius, et acreis
Imminui ſubter vireis, ideoque relinqui
Paullatim ſolem cum poſterioribu' ſignis,
Inferior multo quod ſit, quam fervida ſigna:
Et magis hoc lunam: et quanto demiſſior ejus
Curſus abeſt procul a Cœlo, terriſque propinquat,
Tanto poſſe minus cum ſignis tendere curſum.
Flaccidiore etiam quanto jam turbine fertur
Inferior quam ſol, tanto magis omnia ſigna
Hanc adipiſcuntur, circum, præterque feruntur.
Propterea fit, ut hæc ad ſignum quodque reverti
Mobilius videatur, ad hanc quia ſigna reviſunt.
Fit quoque ut e mundi tranſverſis partibus aer
Alternis certo fluere alter tempore poſſit,
Qui queat æſtivis ſolem detrudere ſignis
Brumaleis uſque ad flexus, gelidumque rigorem;
Et qui rejiciat gelidis a frigoris umbris
Æſtiferas uſque in parteis, et fervida ſigna.
Et ratione pari lunam, ſtellaſque putandum'ſt,
Quæ volvunt magnos in magnis orbibus annos,
Aeribus poſſe alternis a partibus ire.
Nonne vides etiam diverſis nubila ventis
Diverſas ire in parteis, inferna ſupernis?
Qui minus illa queant per magnos ætheris orbeis
Æſtibus inter ſe diverſis ſidera ferri?
At nox obruit ingenti caligine terras,
Aut ubi de longo curſu ſol extima cœli
Impulit, atque ſuos efflavit languidus igneis
Concuſſos itere, et labefactos aere multo:
Aut quia ſub terras curſum convertere cogit

Vis eadem, ſupera terras quæ pertulit orbem.
Tempore item certo roſeam matuta per oras
Ætheris auroram defert, et lumina pandit,
Aut quia ſol idem ſub terras ille revertens
Anticipat cœlum radiis accendere tentans:
Aut quia conveniunt ignes, et ſemina multa
Confluere ardoris conſuerunt tempore certo,
Quæ faciunt ſolis nova ſemper lumina gigni.
Quod genus Idæis fama'ſt e montibus altis
Diſperſos igneis orienti lumine cerni:
Inde coire globum quaſi in unum, et conficere orbem.
Nec tamen illud in his rebus mirabile debet
Eſſe, quod hæc ignis tam certo tempore poſſint
Semina confluere, et ſolis reparare nitorem.
Multa videmus enim, certo quæ tempore fiunt
Omnibus in rebus: floreſcunt tempore certo
Arbuſta, et certo dimittunt tempore florem.
Nec minus in certo denteis cadere imperat ætas
Tempore, et impubem molli pubeſcere veſte,
Et pariter mollem malis demittere barbam.
Fulmina poſtremo, nix, imbres, nubila, venti,
Non nimis incertis fiunt in partibus anni.
'Namque ubi ſic fuerunt cauſarum exordia prima,
Atque uti res mundi cecidere ab origine prima,
Conſequa natura'ſt jam rerum ex ordine certo.
Creſcere itemque dies licet, et tabeſcere nocteis,
Et minui luces, cum ſumant augmina noctes:
Aut quia ſol idem ſub terras, atque ſuperne,
Imparibus currens anfractibus ætheris oras
Partit, et in parteis non æquas dividit orbem:
Et quod ab alterutra detraxit parte, reponit
Ejus in adverſa tanto plus parte relatus,
Donicum ad id ſignum cœli pervenit, ubi anni
Nodus nocturnas exæquat lucibus umbras.
Nam medio curſu flatus Aquilonis, et Auſtri,

Diſtinet

Diſtinet æquato cœlum diſcrimine metas,
Propter ſigniferi poſituram totius orbis;
Annua ſol in quo contundit tempora ſerpens,
Obliquo terras, et cœlum lumine luſtrans:
Ut ratio declarat eorum, qui loca cœli
Omnia diſpoſitis ſignis ornata notarunt.
Aut quia craſſior eſt certis in partibus aer,
Sub terris ideo tremulum jubar hæſitat ignis,
Nec penetrare poteſt facile atque emergere ad ortus.
Propterea noctes hiberno tempore longæ
Ceſſant, dum veniat radiatum inſigne diei.
Aut etiam, quia ſic alternis partibus anni
Tardius et citius conſuerunt confluere ignes,
Qui faciant ſolem certa de ſurgere parte.
Luna poteſt ſolis radiis percuſſa nitere,
Inque dies majus lumen convertere nobis
Ad ſpeciem, quantum ſolis ſecedit ab orbe,
Donicum eum contra pleno bene lumine fulſit,
Atque oriens obitus ejus ſuper edita vidit:
Inde minutatim retro quaſi condere lumen
Debet item, quanto propius jam ſolis ad ignem
Labitur ex alia ſignorum parte per orbem:
Ut faciunt, lunam qui fingunt eſſe pilai
Conſimilem, curſuſque viam ſub ſole tenere:
Propterea fit uti videantur dicere verum.
Eſt etiam quoque uti proprio cum lumine poſſit
Volvier, et varias ſplendoris reddere formas.
Corpus enim licet eſſe aliud, quod fertur, et una
Labitur omnimodis occurſans officienſque,
Nec potis eſt cerni, quia caſſum lumine fertur.
Verſarique poteſt, globus ut, ſi forte, pilai
Dimidia ex parti candenti lumine tinctus,
Verſandoque globum varianteis edere formas,
Donicum eam partem, quæcunque eſt ignibus aucta,
Ad ſpeciem vertit nobis, oculoſque patenteis:

Inde minutatim retro contorquet, et aufert
Luciferam partem glomeraminis, atque pilai:
Ut Babylonica Chaldæam doctrina refutans
Aſtrologorum artem contra convincere tendit:
Proinde quaſi fieri nequeat quod pugnat uterque,
Aut minus hoc illo ſit cur amplectier auſis.
Denique, cur nequeat ſemper nova luna creari
Ordine formarum certo, certiſque figuris,
Inque dies privos adolcſcere quæque creata,
Atque alia illius reparari in parte, locoque,
Difficile'ſt ratione docere, et vincere verbis;
Ordine cum videas tam certo multa creari.
It ver, et Venus, et Veneris prænuncius ante
Pinnatus graditur Zephyrus veſtigia propter:
Flora quibus mater præſpergens ante viai
Cuncta coloribus egregiis, et odoribus opplet.
Inde loci ſequitur calor aridus, et comes una
Pulverulenta Ceres, et Eteſia flabra Aquilonum.
Inde Autumnus adit: graditur ſimul Euius Euan:
Inde aliæ tempeſtates, ventique ſequuntur,
Altitonans Vulturnus, et Auſter fulmine pollens.
Tandem Bruma niveis adfert, pigrumque rigorem
Reddit, hyems ſequitur, crepitans, ac dentibus Algus.
Quo minus eſt mirum, ſi certo tempore luna
Gignitur, et certo deletur tempore rurſus:
Cum fieri poſſint tam certo tempore multa.
Solis item quoque defectus, lunæque latebras,
Pluribus e cauſis fieri tibi poſſe putandum'ſt.
Nam cur luna queat terram ſecludere ſolis
Lumine, et a terris altum caput obſtruere eii,
Objiciens cæcum radiis ardentibus orbem:
Tempore eodem aliud facere id non poſſe putetur
Corpus, quod caſſum labatur lumine ſemper?
Solque ſuos etiam dimittere languidus igneis
Tempore cur certo nequeat, recreareque lumen,

Cum

Cum loca præteriit flammis infeſta per auras,
Quæ faciunt igneis interſtingui atque perire?
Et cur terra queat lunam ſpoliare viciſſim
Lumine, et oppreſſum ſolem ſuper ipſa tenere,
Menſtrua dum rigidas coni perlabitur umbras:
Tempore eodem aliud nequeat ſuccurrere lunæ
Corpus, vel ſupera ſolis perlabier orbem,
Quod radios interrumpat, lumenque profuſum?
Et tamen ipſa ſuo ſi fulgit luna nitore,
Cur nequeat certa mundi langueſcere parte,
Dum loca luminibus propriis inimica pererrat?
Quod ſupereſt, quoniam magni per cærula mundi
Qua fieri quicquid poſſet ratione, reſolvi:
Solis uti varios curſus, lunæque meatus
Noſcere poſſemus, quæ vis, et cauſa cieret:
Quove modo ſoleant offecto lumine obire,
Et nec opinanteis tenebris obducere terras:
Cum quaſi connivent, et aperto lumine rurſum
Omnia conviſunt clara loca candida luce.
Nunc redeo ad mundi novitatem, et mollia terræ
Arva, novo fœtu quid primum in luminis oras
Tollere, et incertis tentarit credere ventis.
Principio, genus herbarum, viridemque nitorem
Terra dedit circum colleis; campoſque per omneis
Florida fulſerunt viridanti prata colore:
Arboribuſque datum'ſt variis exinde per auras
Creſcendi magnum immiſſis certamen habenis.
Ut pluma atque pili primum ſetæque creantur
Quadrupedum in membris, et corpore pennipotentum:
Sic nova tum tellus herbas virgultaque primum
Suſtulit: inde loci mortalia ſæcla creavit
Multa modis multis varia ratione coorta.
Nam neque de cœlo cecidiſſe animalia poſſunt,
Nec terreſtria de ſalſis exiſſe lacunis.
Linquitur ut merito maternum nomen adepta

Terra ſit, e terra quoniam ſunt cuncta creata.
Multaque nunc etiam exiſtunt animalia terris,
Imbribus, et calido ſolis concreta vapore.
Quo minus eſt mirum, ſi tum ſunt plura coorta,
Et majora nova tellure, atque æthere adulto.
Principio, genus alituum, variæque volucres
Ova relinquebant excluſæ tempore verno:
Folliculos ut nunc teretes æſtate cicadæ
Linquunt, ſponte ſua victum, vitamque petentes.
Tum tibi terra dedit primum mortalia ſæcla:
Multus enim calor, atque humor ſuperabat in arvis.
Hinc ubi quæque loci regio opportuna dabatur,
Creſcebant uteri terræ radicibus apti:
Quos ubi tempore maturo patefecerat ætas
Infantum fugiens humorem, auraſque petiſſens,
Convertebat ibi natura foramina terræ,
Et ſuccum venis cogebat fundere apertis
Conſimilem lactis: ſicut nunc fœmina quæque
Cum peperit, dulci repletur lacte, quod omnis
Impetus in mammas convertitur ille alimenti.
Terra cibum pueris, veſtem vapor, herba cubile
Præbebat multa et molli lanugine abundans.
At novitas mundi nec frigora dura ciebat,
Nec nimios æſtus, nec magnis viribus auras:
Omnia enim pariter creſcunt, et robora ſumunt.
Quare etiam atque etiam maternum nomen adepta
Terra tenet merito, quoniam genus ipſa creavit
Humanum, atque animal prope certo tempore fudit
Omne, quod in magnis bacchatur montibu' paſſim,
Aeriaſque ſimul volucreis variantibu' formis.
Sed quia finem aliquam pariendi debet habere,
Deſtitit, ut mulier ſpatio defeſſa vetuſto;
Mutat enim mundi naturam totius ætas,
Ex alioque alius ſtatus excipere omnia debet,
Nec manet ulla ſui ſimilis res: omnia migrant,
Omnia commutat natura, et vertere cogit.

Namque

Namque aliud putreſcit, et ævo debile languet:
Porro aliud concreſcit, et e contemtibus exit.
Sic igitur mundi naturam totius ætas
Mutat, et ex alio terram ſtatus excipit alter,
Quod potuit, nequeat; poſſit, quod non tulit ante.
Multaque tum tellus etiam portenta creare
Conata'ſt, mira facie, membriſque coorta,
(Androgynum inter utrum, nec utrumque et utrinque remotum)
Orba pedum partim, manuum viduata viciſſim,
Multa ſine ore etiam, ſine voltu cæca reperta,
Vinctaque membrorum per totum corpus adhæſu;
Nec facere ut poſſent quicquam, nec cadere quoquam,
Nec vitare malum, nec ſumere quod foret uſus.
Cætera de genere hoc monſtra, ac portenta creabat:
Nequicquam; quoniam natura abſterruit auctum:
Nec potuere cupitum ætatis tangere florem,
Nec reperire cibum, nec jungi per Veneris res.
Multa videmus enim rebus concurrere debere,
Ut propagando poſſint producere ſæcla.
Pabula primum ut ſint, genitalia deinde per artus
Semina quæ poſſint membris manare remiſſis:
Fœminaque ut maribus conjungi poſſit, habendum
Mutua queis nectant inter ſe gaudia, utriſque.
Multaque tum interiiſſe animantum ſæcla neceſſe'ſt,
Nec potuiſſe propagando procudere prolem.
Nam quæcunque vides veſci vitalibus auris,
Aut dolus, aut virtus, aut denique mobilitas eſt
Ex ineunte ævo genus id tutata reſervans.
Multaque ſunt, nobis ex utilitate ſua quæ
Commendata manent tutelæ tradita noſtræ.
Principio, genus acre leonum, ſævaque ſæcla
Tutata'ſt virtus, vulpeis dolus, et fuga cervos.
At leviſomna canum fido cum pectore corda,
Et genus omne, quod eſt veterino ſemine partum,
Lanige-

Lanigeræque ſimul pecudes, et bucera ſæcla,
Omnia ſunt hominum tutelæ tradita, Memmi.
Nam cupide fugere feras, pacemque ſecutæ
Sunt, et larga ſuo ſine pabula parta labore;
Quæ damus utilitatis eorum præmia cauſa.
At, queis nil horum tribuit natura, nec ipſa
Sponte ſua poſſent ut vivere, nec dare nobis
Utilitatem aliquam, quare pateremur eorum
Præſidio noſtro paſci genus, eſſeque tutum?
Scilicet hæc aliis prædæ, lucroque jacebant
Indupedita ſuis fatalibus omnia vinclis,
Donicum ad interitum genus id natura redegit.
Sed neque Centauri fuerunt, neque tempore in ullo
Eſſe queat duplici natura, et corpore bino
Ex alienigenis membris compacta poteſtas,
Hinc illinc par vis ut non ſic eſſe potis ſit.
Id licet hinc quamvis hebeti cognoſcere corde.
Principio, circum tribus actis impiger annis
Floret equus, puer haudquaquam: quin ſæpe etiam num
Ubera mammarum in ſomnis lactantia quærit.
Poſt ubi equum validæ vires ætate ſenecta,
Membraque deficiunt fugienti languida vita;
Tum demum pueris ævo florente juventas
Occipit, et molli veſtit lanugine malas:
Ne forte ex homine, et veterino ſemine equorum
Confieri credas Centauros poſſe, nec eſſe:
Aut rapidis canibus ſuccinctas ſemimarinis
Corporibus Scyllas, et cætera de genere horum,
Inter ſe quorum diſcordia membra videmus:
Quæ neque floreſcunt pariter, neque robora ſumunt
Corporibus, neque projiciunt ætate ſenecta:
Nec ſimili venere ardeſcunt, nec moribus unis
Conveniunt, nec ſunt eadem jucunda per artus.
Quippe videre licet pingueſcere ſæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ'ſt acre venenum.

Flamma

Flamma quidem vero cum corpora fulva leonum
Tam ſoleat torrere, atque urere, quam genus omne
Viſceris, in terris quodcunque et ſanguinis extet:
Qui fieri potuit, triplici cum corpore ut una
Prima leo, poſtrema draco, media ipſa Chimæra
Ore foras acrem efflaret de corpore flammam?
Quare etiam tellure nova, cœloque recenti
Talia qui fingit potuiſſe animalia gigni,
Nixus in hoc uno novitatis nomine inani,
Multa licet ſimili ratione effutiat ore:
Aurea tum dicat per terras flumina volgo
Fluxiſſe, et gemmis florere arbuſta ſueſſe:
Aut Hominem tanto membrorum eſſe impete natum,
Trans maria alta pedum niſus ut ponere poſſet;
Et manibus totum circum ſe vertere cœlum.
Nam quod multa fuere in terris ſemina rerum,
Tempore quo primum tellus animalia fudit;
Nil tamen eſt ſigni, miſtas potuiſſe creari
Inter ſe pecudes, compactaque membra animantum:
Propterea quia quæ de terris nunc quoque abundant
Herbarum genera, ac fruges, arbuſtaque læta,
Non tamen inter ſe poſſint complexa creari.
Res ſic quæque ſuo ritu procedit, et omnes
Fœdere naturæ certo diſcrimina ſervant.
Et genus humanum multo fuit illud in arvis
Durius, ut decuit, tellus quod dura creaſſet;
Et majoribus et ſolidis magis oſſibus intus
Fundatum, et validis aptum per viſcera nervis;
Nec facile ex æſtu, nec frigore quod caperetur,
Nec novitate cibi nec labi corporis ulla.
Multaque per cœlum ſolis volventia luſtra
Volgivago vitam tractabant more ferarum.
Nec robuſtus erat curvi moderator aratri
Quiſquam, nec ſcibat ferro molirier arva;
Nec nova defodere in terram virgulta, nec altis
Arboribus

Arboribus veteres decidere falcibu' ramos.
Quod ſol, atque imbres dederant, quod terra crearat
Sponte ſua, ſatis id placabat pectora donum:
Glandiferas inter curabant corpora quercus
Plerumque, et quæ nunc hiberno tempore cernis
Arbuta Pœniceo fieri matura colore,
Plurima tum tellus etiam majora ſerebat:
Multaque præterea novitas tum florida mundi
Pabula dia tulit, miſeris mortalibus ampla.
At ſedare ſitim fluvii fonteſque vocabant:
Ut nunc montibus e magnis decurſus aquai
Claricitat late ſitientia ſæcla ferarum.
Denique noctivagi ſilveſtria templa tenebant
Nympharum, quibus exibant humore fluenta
Lubrica, proluvie larga lavere humida ſaxa,
Humida ſaxa ſuper viridi ſtillantia muſco,
Et partim plano ſcatere atque erumpere campo.
Necdum res igni ſcibant tractare, nec uti
Pellibus, et ſpoliis corpus veſtire ferarum:
Sed nemora, atque cavos monteis, ſylvaſque colebant,
Et frutices inter condebant ſqalida membra,
Verbera ventorum vitare imbreiſque coacti.
Nec commune bonum poterant ſpectare, nec ullis
Moribus inter ſe ſcibant, nec legibus uti.
Quod cuique obtulerat prædæ fortuna, ferebat,
Sponte ſua ſibi quiſque valere et vivere doctus.
Et Venus in ſylvis jungebat corpora amantum:
Conciliabat enim vel mutua quamque cupido,
Vel violenta viri vis, atque impenſa libido,
Vel pretium, glandes, atque arbuta, vel pira lecta.
Et manuum mira freti virtute, pedumque,
Conſectabantur ſylveſtria ſæcla ferarum
Miſſilibus ſaxis, et magno pondere clavæ:
Multaque vincebant, vitabant pauca latebris;

Setigeriſque

Setigeriſque pares ſuibus ſylveſtria membra
Nuda dabant terræ nocturno tempore capti,
Circum ſe foliis ac frondibus involventes.
Nec plangore diem magno, ſolemque per agros
Quærebant pavidi, palantes noctis in umbris:
Sed taciti reſpectabant, ſomnoque ſepulti,
Dum roſea face ſol inferret lumina cœlo.
A parvis quod enim conſuerant cernere ſemper
Alterno tenebras, et lucem tempore gigni,
Non erat, ut fieri poſſet, mirarier unquam,
Nec diffidere, ne terras æterna teneret
Nox, in perpetuum detracto lumine ſolis.
Sed magis illud erat curæ, quod ſæcla ferarum
Infeſtam miſeris faciebant ſæpe quietem:
Ejectique domo fugiebant ſaxea tecta
Setigeri ſuis adventu, validique leonis,
Atque intempeſta cedebant nocte paventes
Hoſpitibus ſævis inſtrata cubilia fronde.
  Nec nimio tum plus, quam nunc, mortalia ſæcla
Dulcia linquebant labentis lumina vitæ.
Unus enim tum quiſque magis deprenſus eorum
Pabula viva feris præbebat dentibus hauſtus,
Et nemora ac monteis gemitu, ſylvaſque replebat,
Viva videns vivo ſepeliri viſcera buſto.
At quos effugium ſervarat, corpore adeſo,
Poſterius tremulas ſuper ulcera tetra tenentes
Palmas, horriferis accibant vocibus Orcum,
Donicum eos vita privarunt vermina ſæva,
Experteis opis, ignaros quid volnera vellent.
  At non multa virum ſub ſignis millia ducta
Una dies dabat exitio: nec turbida ponti
Æquora lædebant naves ad ſaxa, viroſque.
Sed temere, incaſſum mare fluctibu' ſæpe coortis
Sævibat, leviterque minas ponebat inaneis:
Nec poterat quemquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis.

Improba navigii ratio tum cæca jacebat.
Tum pænuria deinde cibi, languentia letho
Membra dabat: contra nunc rerum copia merſat.
Illi imprudentes ipſi ſibi ſæpe venenum
Vergebant: nunc dant aliis ſollertius ipſi.
Inde caſas poſtquam, ac pelleis, ignemque pararunt,
Et mulier conjuncta viro conceſſit in unum;
Caſtaque privatæ Veneris connubia læta
Cognita ſunt, prolemque ex ſe videre creatam:
Tum genus humanum primum molleſcere cœpit.
Ignis enim curavit, ut alſia corpora frigus
Non ita jam poſſent cœli ſub tegmine ferre:
Et Venus imminuit vireis, puerique parentum
Blanditiis facile ingenium fregere ſuperbum.
Tunc et amicitiam cœperunt jungere habentes
Finitima inter ſe, nec lædere, nec violare;
Et pueros commendarunt, muliebreque ſæclum
Vocibus, et geſtu, cum balbe ſignificarent,
Imbecillorum eſſe æquum miſererier omnium.
Non tamen omnimodis poterat concordia gigni;
Sed bona, magnaque pars ſervabant fœdera caſti:
Aut genus humanum jam tum foret omne peremptum,
Nec potuiſſet adhuc perducere ſæcla propago.
At varios linguæ ſonitus natura ſubegit
Mittere, et utilitas expreſſit nomina rerum:
Non alia longe ratione, atque ipſa videtur
Protrahere ad geſtum pueros infantia linguæ,
Cum facit, ut digito, quæ ſint præſentia, monſtrent.
Sentit enim vim quiſque ſuam, quam poſſit abuti:
Cornua nata prius vitulo quam frontibus extent,
Illis iratus petit, atque infenſus inurget.
At catuli pantherarum, ſcymnique leonum
Unguibus, ac pedibus jam tum, morſuque repugnant,

Vixdum cum ipſis ſunt dentes ungueſque creati.
Alituum porro genus alis omne videmus
Fidere, et a pennis tremulum petere auxiliatum.
Proinde putare aliquem tum nomina diſtribuiſſe
Rebus, et inde homines didiciſſe vocabula prima,
Deſipere'ſt: nam cur hic poſſet cuncta notare
Vocibus, et varios ſonitus emittere linguæ,
Tempore eodem alii facere id non quiſſe putentur?
Præterea, ſi non alii quoque vocibus uſi
Inter ſe fuerant: unde inſita notities eſt
Utilitatis, et unde data'ſt huic prima poteſtas,
Quid vellet, facere, ut ſcirent, animoque viderent?
Cogere item plureis unus, victoſque domare
Non poterat, rerum ut perdiſcere nomina vellent,
Nec ratione docere ulla, ſuadereque ſurdis,
Quid facto eſſet opus; faciles neque enim paterentur,
Nec ratione ulla ſibi ferrent amplius aureis
Vocis in auditos ſonitus obtundere fruſtra.
Poſtremo, quid in hac mirabile tantopere eſt re,
Si genus humanum, cui vox, et lingua vigeret,
Pro vario ſenſu varias res voce notaret,
Cum pecudes mutæ, cum denique ſæcla ferarum
Diſſimileis ſoleant voces variaſque ciere,
Cum metus, aut dolor eſt, et cum jam gaudia gliſcunt?
Quippe etenim id licet e rebus cognoſcere apertis.
Inritata canum cum primum magna Moloſſum
Mollia ricta fremunt duros nudantia denteis,
Longe alio ſonitu rabie diſtracta minantur,
Et cum jam latrant, et vocibus omnia complent.
At catulos blande cum lingua lambere tentant,
Aut ubi eos jactant pedibus, morſuque petentes,
Suſpenſis teneros imitantur dentibus hauſtus,
Longe alio pacto gannitu vocis adulant,

Et cum deſerti baubantur in ædibus, aut cum
Plorantes fugiunt ſummiſſo corpore plagas.
Denique non hinnitus item differre videtur,
Inter equas ubi equus florenti ætate juvencus
Pinnigeri ſævit calcaribus ictus amoris,
Et fremitum patulis ſub naribus edit ad arma,
Ac cum ſis alias concuſſis artubus hinnit?
Poſtremo, genus alituum, variæque volucres,
Accipitres, atque oſſifragæ, mergique marinis
Fluctibus in ſalſis victum vitamque petentes,
Longe alias alio jaciunt in tempore voces;
Et cum de victu certant, prædaque repugnant.
Et partim mutant cum tempeſtatibus una
Raucifonos cantus, cornicum ut ſæcla vetuſta,
Corvorumque greges, ubi aquam dicuntur et imbreis
Poſcere, et interdum ventos auraſque vocare.
Ergo, ſi varii ſenſus animalia cogunt,
Muta tamen cum ſint, varias emittere voces:
Quanto mortaleis magis æquum 'ſt tum potuiſſe
Diſſimileis alia atque alia res voce notare?
Illud in his rebus tacitus ne forte requiras:
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus: inde omnis flammarum diditur ardor.
Multa videmus enim cœleſtibus incita flammis
Fulgere, cum cœli donavit plaga vapores.
Et ramoſa tamen cum ventis pulſa vacillans
Æſtuat in ramos incumbens arboris arbor,
Exprimitur validis extritus viribus ignis:
Et micat interdum flammai fervidus ardor,
Mutua dum inter ſe rami ſtirpeſque teruntur:
Quorum utrumque dediſſe poteſt mortalibus ignem.
Inde cibum coquere, ac flammæ mollire vapore
Sol docuit, quoniam miteſcere multa videbant
Verberibus radiorum, atque æſtu victa per agros.
Inque dies magis hi victum vitamque priorem
Commutare

Commutare novis monſtrabant rebus, et igni,
Ingenio qui præſtabant, et corde vigebant.
Condere cœperunt urbeis, arcemque locare
Præſidium reges ipſi ſibi, perfugiumque;
Et pecudes, et agros diviſere, atque dedere
Pro facie cujuſque, et viribus, ingenioque:
Nam facies multum valuit, vireſque vigebant.
Poſterius res inventa'ſt, aurumque repertum,
Quod facile et validis et pulchris demſit honorem.
Divitioris enim ſectam plerumque ſequuntur
Quamlibet et fortes, et pulchro corpore creti.
Quod ſiquis vera vitam ratione gubernet,
Divitiæ grandes homini ſunt, vivere parce
Æquo animo; neque enim'ſt unquam pænuria parvi.
At claros ſe homines voluere eſſe, atque potenteis,
Ut fundamento ſtabili fortuna maneret,
Et placidam poſſent opulenti degere vitam;
Nequicquam: quoniam ad ſummum ſuccedere honorem
Certantes, iter infeſtum fecere viai.
Et tamen e ſummo quaſi fulmen dejicit ictos
Invidia interdum contemtim in Tartara tetra:
Ut ſatius multo jam ſit parere quietum,
Quam regere imperio res velle, et regna tenere.
Proinde, ſine incaſſum defeſſi ſanguine ſudent
Anguſtum per iter luctantes ambitionis:
Invidia quoniam ſeu fulmine ſumma vaporant
Plerumque, et quæ ſunt aliis magis edita cunque:
Quandoquidem ſapiunt alieno ex ore, petuntque
Res ex auditis potius, quam ſenſibus ipſis:
Nec magis id nunc eſt, nec erit mox, quam fuit ante.
Ergo regibus occiſis ſubverſa jacebat
Priſtina majeſtas ſoliorum, et ſceptra ſuperba;
Et capitis ſummi præclarum inſigne cruentum
Sub pedibus volgi magnum lugebat honorem.

Nam cupide conculcatur nimis ante metutum.
Res itaque ad ſummam fæcem turbaſque redibat,
Imperium ſibi cum, ac ſummatum quiſque petebat.
Inde magiſtratum partim docuere creare,
Juraque conſtituere, ut vellent legibus uti:
Nam genus humanum defeſſum vi colere ævum,
Ex inimicitiis languebat; quo magis ipſum
Sponte ſua cecidit ſub leges, arctaque jura.
Acrius ex ira quod enim ſe quiſque parabat
Ulciſci, quam nunc conceſſum'ſt legibus æquis;
Hanc ob rem'ſt homines pertæſum vi colere ævum:
Unde metus maculat pœnarum præmia vitæ.
Circumretit enim vis atque injuria quemque,
Atque, unde exorta'ſt, ad eum plerumque revertit;
Nec facil'eſt placidam ac pacatam degere vitam,
Qui violat factis communia fœdera pacis.
Etſi fallit enim divum genus humanumque,
Perpetuo tamen id fore clam diffidere debet:
Quippe ubi ſe multi per ſomnia ſæpe loquentes,
Aut morbo delirantes procraxe ferantur,
Et celata diu in medium peccata dediſſe.
  Nunc quæ cauſa Deum per magnas numin agenteis
Pervolgarit, et ararum compleverit urbeis,
Suſcipiendaque curarit ſollennia ſacra,
" Quæ nunc in magnis florent ſacra rebu', lociſque:
Unde etiam nunc eſt mortalibus inſitus horror,
Qui delubra Deum nova toto ſuſcitat orbi
Terrarum, et feſtis cogit celebrare diebus:
Non ita difficile'ſt rationem reddere verbis.
Quippe etenim jam tum divum mortalia ſæcla
Egregias animo facies vigilante videbant,
Et magis in ſomnis mirando corporis auctu.

His

His igitur ſenſum tribuebant, propterea quod
Membra movere videbantur, voceſque ſuperbas
Mittere pro facie præclara, et viribus amplis:
Æternamque dabant vitam, quia ſemper eorum
Suppeditabatur facies, et forma manebat,
(Et manet omnino) et quod tantis viribus auctos
Non temere ulla vi convinci poſſe putabant.
Fortuniſque ideo longe præſtare putabant,
Quod mortis timor haud quemquam vexaret eorum,
Et ſimul in ſomnis quia multa, et mira videbant
Efficere, et nullum capere ipſos inde laborem.
  Præterea, cœli rationes ordine certo,
Et varia annorum cernebant tempora verti;
Nec poterant quibus id fieret cognoſcere cauſis:
Ergo perfugium ſibi habebant omnia divis
Tradere, et illorum nutu facere omnia flecti.
In cœloque Deum ſedes, et templa locarunt,
Per cœlum volvi quia ſol, et luna videntur:
Luna, dies, et nox, et noctis ſigna ſevera,
Noctivagæque faces cœli, flammæque volantes,
Nubila, ros, imbres, nix, venti, fulmina, grando,
Et rapidi fremitus, et murmura magna minarum.
  O genus infelix humanum! talia divis
Cum tribuit facta, atque iras adjunxit acerbas:
Quantos tum gemitus ipſi ſibi, quantaque nobis
Volnera; quas lacrymas peperere minoribu' noſtris!
  Nec pietas ulla'ſt velatum ſæpe videri
Vertier ad lapidem, atque omneis accedere ad aras;
Nec procumbere humi proſtratum, et pandere palmas
Ante Deum delubra, nec aras ſanguine multo
Spargere quadrupedum, nec votis nectere vota:
Sed mage pacata poſſe omnia mente tueri.
Nam cum ſuſpicimus magni cœleſtia mundi
Templa ſuper, ſtelliſque micantibus æthera fixum,
Et venit in mentem ſolis, lunæque viarum,
Tunc aliis oppreſſa malis in pectore cura

Illa quoque experge factum caput erigere inſit,
Ecquæ forte Deum nobis immenſa poteſtas
Sit, vario motu quæ candida ſidera verſet.
Tentat enim dubiam mentem rationis egeſtas,
Ecquænam fuerit mundi genitalis origo:
Et ſimul, ecquæ ſic finis, quoad mœnia mundi,
Et tanti motus hunc poſſint ferre laborem:
An divinitus æterna donata ſalute,
Perpetuo poſſint ævi labentia tractu,
Immenſi validas ævi contemnere vireis.
Præterea, cui non animus formidine divum
Contrahitur? cui non conrepunt membra pavore,
Fulminis horribili cum plaga torrida tellus
Contremit, et magnum percurrunt murmura cœlum?
Non populi, genteſque tremunt? regeſque ſuperbi
Conripiunt divum perculſi membra timore,
Ne quod ob admiſſum fœde, dictumve ſuperbe
Pœnarum grave ſit ſolvendi tempus adactum?
Summa etiam cum vis violenti per mare venti
Induperatorem claſſis ſuper æquora verrit,
Cum validis pariter legionibus, atque elephantis;
Non divum pacem votis adit? ac prece quæſit
Ventorum pavidus paces, animaſque ſecundas?
Nequicquam: quoniam violento turbine ſæpe
Conreptus nihilo fertur minus ad vada lethi:
Uſqueadeo res humanas vis abdita quædam
Obterit, et pulchros faſceis, ſævaſque ſecureis
Proculcare, ac ludibrio ſibi habere videtur.
Denique ſub pedibus tellus cum tota vacillat,
Concuſſæque cadunt urbes, dubiæque minantur:
Quid mirum ſi ſe temnunt mortalia ſæcla?
Atque poteſtates magnas, miraſque relinquunt
In rebus vireis divum, quæ cuncta gubernent?
Quod ſupereſt, æs, atque aurum, ferrumque repertu'ſt,
Et ſimul argenti pondus, plumbique poteſtas:

Ignis

Ignis ubi ingenteis ſylvas ardore cremarat
Montibus in magnis, ſeu cœli fulmine miſſo;
Sive quod inter ſe bellum ſylveſtre gerentes,
Hoſtibus intulerant ignem formidinis ergo;
Sive quod inducti terræ bonitate, volebant
Pandere agros pingueis, et paſcua reddere rura;
Sive feras interficere, et diteſcere præda:
Nam fovea, atque igni prius eſt venarier ortum,
Quam ſepire plagis ſaltum, canibuſque ciere.
Quicquid id eſt, quacunque e cauſa flammeus ardor
Horribili ſonitu ſylvas exederat altis
Ab radicibus, et terram percoxerat igni,
Manabat venis ferventibus in loca terræ
Concava conveniens argenti rivus et auri,
Æris item et plumbi; quæ cum concreta videbant
Poſterius claro in terris ſplendere colore,
Tollebant nitido capti, lævique lepore:
Et ſimili formata videbant eſſe figura,.
Atque lacunarum fuerant veſtigia cuique:
Tum penetrabat eos, poſſe hæc liquefacta calore,
Quamlibet in formam, et faciem decurrere rerum,
Et prorſum quamvis in acuta ac tenuia poſſe
Mucronum duci faſtigia procudendo;
Ut ſibi tela parent, ſylvaſque excidere poſſint,
Materiem lævare, dolare, ac radere tigna,
Et terebrare etiam, ac pertundere, perque forare.
Nec minus argento facere hæc auroque parabant,
Quam validi primum violentis viribus æris:
Nequicquam: quoniam cedebat victa poteſtas,
Nec poterat pariter durum ſufferre laborem.
Nam fuit in pretio magis æs, aurumque jacebat
Propter inutilitatem hebeti mucrone retuſum:
Nunc jacet æs, aurum in ſummum ſucceſſit honorem.
Sic volvenda ætas commutat tempora rerum:
Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore:
Porro aliud ſuccedit, et e contemtibus exit,

Inque

Inque dies magis appetitur, floretque repertum
Laudibus, et miro'ſt mortaleis inter honore.
Nunc tibi quo pacto ferri natura reperta
Sit, facil' eſt ipſum per te cognoſcere, Memmi.
Arma antiqua, manus, ungues, denteſque fuerunt,
Et lapides, et item ſylvarum fragmina rami,
Et flammæ, atque ignes poſtquam ſunt cognita primum:
Poſterius ferri vis eſt, æriſque reperta;
Et prior æris erat quam ferri cognitus uſus:
Quo facilis magis eſt natura, et copia major.
Ære ſolum terræ tractabant, æreque belli
Miſcebant fluctus, et volnera vaſta ſerebant,
Et pecus, atque agros adimebant; nam facile ollis
Omnia cedebant armatis nuda et inerma.
Inde minutatim proceſſit ferreus enſis,
Verſaque in opprobrium ſpecies eſt falcis ahenæ,
Et ferro cœpere ſolum proſcindere terræ;
Exæquataque ſunt creperi certamina belli.
Et prius eſt reppertum in equi conſcendere coſtas,
Et moderarier hunc frænis, dextraque vigere,
Quam bijugo curru belli tentare pericla:
Et bijugo prius eſt, quam bis conjungere binos,
Et quam falciferos inventum aſcendere currus.
Inde boves lucas turrito corpore tetros
Anguimanos belli docuerunt volnera Pœni
Sufferre, et magnas martis Turbare catervas.
Sic alid ex alio peperit diſcordia triſtis,
Horribile humanis quod gentibus eſſet in armis:
Inque dies belli terroribus addidit augmen.
Tentarunt etiam tauros in mœnere belli,
Expertique ſues ſævos ſunt mittere in hoſteis;
Et validos Parthi præ ſe miſere leones
Cum ductoribus armatis, ſæviſque magiſtris,
Qui moderarier hos poſſent, vincliſque tenere:
Nequicquam; quoniam permiſta cæde calentes
Turbabant

Turbabant ſævi nullo diſcrimine turmas,
Terrificas capitum quatientes undique criſtas;
Nec poterant equites fremitu perterrita equorum
Pectora mulcere, et frænis convertere in hoſteis.
Inritata leæ jaciebant corpora ſaltu
Undique, et advorſum venientibus ora petebant:
Et nec-opinanteis a tergo diripiebant,
Deplexæque da bant in terram volnere vinctos,
Morſibus adfixæ validis, atque unguibus uncis.
Jactabantque ſues tauri, pedibuſque terebant;
Et latera, ac ventres hauribant ſubter equorum
Cornibus, ad terramque minanti mente ruebant.
At validis ſocios cædebant dentibus apri,
" Tela infracta ſuo tinguentes ſanguine ſævi,
" In ſe fracta ſuo tinguentes ſanguine tela,
Permiſtaſque dabant equitum peditumque ruinas.
Nam tranſverſa feros exibant dentis adactus
Jumenta, aut pedibus ventos erecta petebant:
Nequicquam; quoniam a nervis ſuccifa videres
Concidere, atque gravi terram conſternere caſu.
Sic, quos ante domi domitos ſatis eſſe putabant,
Effervifcere cernebant in rebus agundis,
Volneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu:
Nec poterant ullam partem redducere eorum.
Diffugiebat enim varium genus omne ferarum:
Ut nunc ſæpe boves Lucæ ferro male mactæ
Diffugiunt, fera facta ſuis cum multa dedere.
Sic fuit, ut facerent: ſed vix adducor, ut ante
Non quierint animo præſentire, atque videre,
Quam commune malum fuerat, fœdumque futurum.
Et magis id poſſis factum contendere in Omni,
In variis mundis varia ratione creatis,
Quam certo, atque uno terrarum quolibet orbi.
Sed facere id non tam vincendi ſpe voluerunt,
Quam dare quod gemerent hoſtes, ipſique perire,
Qui numero diffidebant, armiſque vacabant.

Nexilis

Nexilis ante fuit veſtis, quam textile tegmen:
Textile poſt ferrum'ſt; quia ferro tela parantur:
Nec ratione alia poſſunt tam lævia gigni
Inſilia, ac fuſi, et radii, ſcapique ſonantes.
Et facere ante viros lanam natura coegit,
Quam muliebre genus; nam longe præſtat in arte,
Et ſollertius eſt multo genus omne virile:
Agricolæ donec vitio vertere ſeveri,
Ut muliebribus id manibus concedere vellent,
Atque ipſi potius durum ſufferre laborem;
Atque opere in duro durarent membra, manuſque.
At ſpecimen ſationis, et inſitionis origo
Ipſa fuit rerum primum natura creatrix.
Arboribus quoniam baccæ, glandeſque caducæ
Tempeſtiva dabant pullorum examina ſubter.
Unde etiam libitum'ſt ſtirpeis committere ramis,
Et nova defodere in terram virgulta per agros:
Inde aliam, atque aliam culturam dulcis agelli
Tentabant, fructuſque feros manſueſcere terra
Cernebant indulgendo, blandeque colendo.
Inque dies magis in montem ſuccedere ſylvas
Cogebant, infraque locum concedere cultis:
Prata, lacus, rivos, ſegetes, vinetaque læta
Collibus, et campis ut haberent, atque olearum
Cærula diſtinguens inter plaga currere poſſet
Per tumulos, et convalleis, campoſque profuſa:
Ut nunc eſſe vides vario diſtincta lepore
Omnia, quæ pomis interſita dulcibus ornant,
Arbuſtiſque tenent felicibus obſita circum.
At liquidas avium voces imitarier ore
Ante fuit multo, quam lævia carmina cantu
Concelebrare homines poſſent, aureiſque juvare.
Et Zephyri cava per calamorum ſibila primum
Agreſteis docuere cavas inflare cicutas.
Inde minutatim dulceis didicere querelas,
Tibia quas fundit digitis pulſata canentum,

Avia per nemora, ac ſylvas ſaltuſque reperta,
Per loca paſtorum deſerta, atque otia dia:
Sic unum quicquid paullatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit oras.
Hæc animos ollis mulcebant atque juvabant
Cum ſatiate cibi; nam tum ſunt omnia cordi.
Sæpe itaque inter ſe proſtrati in gramine molli
Propter aquæ rivum, ſub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus jucunde corpora habebant:
Præſertim cum tempeſtas ridebat, et anni
Tempora pingebant viridanteis floribus herbas,
Tum joca, tum ſermo, tum dulces eſſe cachinni
Conſuerant: agreſtis enim tum muſa vigebat:
Tum caput, atque humeros plexis redimire coronis,
Floribus, et foliis laſcivia læta monebat:
Atque extra numerum procedere membra moventeis
Duriter, et duro terram pede pellere matrem:
Unde oriebantur riſus, dulceſque cachinni,
Omnia quod nova tum magis hæc, et mira vigebant.
Et vigilantibus hinc aderant ſolatia ſomni,
Ducere multimodis voces, et flectere cantus;
Et ſupera calamos unco percurrere labro:
Unde etiam vigiles nunc hæc accepta tuentur,
Et numerum ſervare genus didicere; neque hilo
Majorem interea capiunt dulcedini' fructum,
Quam ſylveſtre genus capiebat terrigenarum.
Nam quod adeſt præſto, niſi quid cognovimus ante
Suavius, in primis placet, et pollere videtur;
Poſteriorque fere melior res illa reperta
Perdit, et immutat ſenſus ad priſtina quæque.
Sic odium cœpit glandis: ſic illa relicta
Strata cubilia ſunt herbis, et frondibus aucta.
Pellis item cecidit, veſtis contempta ferina'ſt,
Quam reor in vidia tali tunc eſſe repertam;
Ut lethum inſidiis, qui geſſit primus, obiret:
Et tandem inter eos diſtractum, ſanguine multo

Diſperſiſſe

Diſperſiſſe, neque in fructum convertere quiſſe.
Tunc igitur pelles, nunc aurum, et purpura curis
Exercent hominum vitam, belloque fatigant:
Quo magis in nobis, ut opinor, culpa reſidit.
Frigus enim nudos ſine pellibus excruciabat
Terrigenas: at nos nil lædit veſte carere
Purpurea, atque auro, ſigniſque ingentibus apta;
Dum plebeia tamen ſit, quæ defendere poſſit.
Ergo hominum genus incaſſum, fruſtraque laborat,
Semper et in curis conſumit inanibus ævum;
Nimirum, quia non cognovit, quæ ſit habendi
Finis, et omnino quoad creſcat vera voluptas:
Idque minutatim vitam provexit in altum,
Et belli magnos commovit funditus æſtus.
At vigiles mundi magnum et verſatile templum
Sol et luna ſuo luſtrantes lumine circum
Perdocuere homines annorum tempora verti;
Et certa ratione geri rem, atque ordine certo.
Jam validis ſepti degebant turribus ævum,
Et diviſa colebatur, diſcretaque tellus:
Tum mare velivolum florebat navibu' pandis:
Auxilia, et ſocios jam pacto fœdere habebant:
Carminibus cum res geſtas cœpere poetæ
Tradere: nec multo priu' ſunt elementa reperta.
Propterea, quid ſit prius actum reſpicere ætas
Noſtra nequit, niſi qua ratio veſtigia monſtrat.
Navigia, atque agri culturas, mœnia, leges,
Arma, vias, veſteis, et cætera de genere horum,
Præmia, delicias quoque vitæ funditus omneis,
Carmina, picturas, et dædala ſigna polire,
Uſus, et impigræ ſimul experientia mentis
Paullatim docuit pedetentim progredientes.
Sic unum quicquid paullatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit oras.
Namque alid ex alio clareſcere corde videmus
Artibus, ad ſummum donec venere cacumen.

TITI

T I T I
LUCRETII CARI
DE
RERUM NATURA.

LIBER VI.

PRIMÆ frugiferos fœtus mortalibus ægris
Dididerunt quondam præclaro nomine Athenæ,
Et recreaverunt vitam, legeſque rogarunt:
Et primæ dederunt ſolatia dulcia vitæ,
Cum genuere virum tali cum corde repertum,
Omnia veridico qui quondam ex ore profudit;
Cujus et extincti propter divina reperta
Divolgata, vetus jam ad cœlum gloria fertur.
Nam cum vidit hic, ad victum quæ flagitat uſus,
“ Et, per quæ poſſent vitam conſiſtere tutam,
Omnia jam ferme mortalibus eſſe parata:
Divitiis homines, et honore, et laude potenteis
Affluere, atque bona natorum excellere fama:
Nec minus eſſe domi cuiquam tamen anxia corda,
Atque animum infeſtis cogi ſervire querelis:
Intellexit, ibi vitium vas efficere ipſum,
Omniaque illius vitio corrumpier intus,
Quæ conlata foris, et commoda cunque venirent;
Partim quod fluxum, pertuſumque eſſe videbat,
Ut nulla poſſet ratione explerier unquam;
Partim quod tetro quaſi conſpurcare ſapore
Omnia cernebat, quæcunque receperat intus.

Veridicis igitur purgavit pectora dictis,
Et finem ſtatuit cuppedinis atque timoris,
Expoſuitque bonum ſummum, quo tendimus omnes,
Quid foret, atque viam monſtravit tramite prono,
Qua poſſemus ad id recto contendere curſu:
Quidve mali foret in rebus mortalibu' paſſim,
Quod flueret naturæ vi, varieque volaret,
Seu caſu, ſeu vi, quod ſic natura paraſſet:
Et quibus e portis occurri cuique deceret:
Et genus humanum fruſtra plerumque probavit
Volvere curarum triſteis in pectore fluctus.
Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: ſic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ ſunt metuenda magis, quam
Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſque neceſſe'ſt
Non radii ſolis, nec lucida tela diei
Diſcutiant, ſed naturæ ſpecies, ratioque:
Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.
Et quoniam docui, mundi mortalia templa
Eſſe, et nativo conſiſtere corpore cœlum;
Et quæcunque in eo fiunt, fientque, neceſſe
Eſſe ea diſſolvi: quæ reſtant percipe porro;
Quandoquidem ſemel inſignem conſcendere currum
Vincendi ſpes hortata'ſt, atque obvia curſu
Quæ fuerant, ſunt placato converſa furore.
Cætera, quæ fieri in terris, cœloque tuentur
Mortales, pavidis cum pendent mentibu' ſæpe,
Efficiunt animos humileis formidine divum,
Depreſſoſque premunt ad terram; propterea quod
Ignorantia cauſarum conferre Deorum
Cogit ad imperium res, et concedere regnum: et
Quorum operum cauſas nulla ratione videre
Poſſunt, hæc fieri divino numine rentur.

Nam bene qui didicere Deos ſecurum agere ævum,
Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæque geri poſſint, præſertim rebus in illis,
Quæ ſupera caput ætheriis cernuntur in oris,
Rurſus in antiquas referuntur relligiones,
Et dominos acreis aſciſcunt, omnia poſſe
Quos miſeri credunt, ignari quid queat eſſe,
Quid nequeat; finita poteſtas denique cuique
Quanam ſit ratione, atque alte terminus hærens:
Quo magis errantes tota regione feruntur.
Quæ niſi reſpuis ex animo, longeque remittis,
Diis indigna putando, alienaque pacis eorum;
Delibrata Deum per te tibi numina ſancta
Sæpe aderunt: non quod violari ſumma Deum vis
Poſſit, ut ex ira pœnas petere imbibat acreis;
Sed quia tute tibi placida cum pace quietos
Conſtitues magnos irarum volvere fluctus;
Nec delubra Deum placido cum pectore adibis;
Nec, de corpore quæ ſancto Simulacra feruntur,
In menteis hominum divinæ nuntia formæ,
Suſcipere hæc animi tranquilla pace valebis.
Inde videre licet, qualis jam vita ſequatur.
Quam quidem ut a nobis ratio veriſſima longe
Rejiciat, quanquam ſunt a me multa profata,
Multa tamen reſtant, et ſunt ornanda politis
Verſibus, et ratio cœli, ſpecieſque tenenda:
Sunt tempeſtates, et fulmina clara canenda,
Quid faciant, et qua de cauſa quæque ferantur,
Ne trepides cœli diviſis partibus amens,
Unde volans ignis pervenerit, aut in utram ſe
Verterit hinc partem: quo pacto per loca ſepta
Inſinuarit, et hinc dominatus ut extulerit ſe:
Quorum operum cauſas nulla ratione videre
Poſſunt, ac fieri divino numine rentur.
 Tu mihi ſupremæ præſcripta ad candida calcis
Currenti ſpatium præmonſtra callida Muſa,

Calliope, requies hominum, divumque voluptas;
Te duce ut inſignem capiam cum laude coronam.
Principio, tonitru quatiuntur cærula cœli
Propterea, quia concurrunt ſublime volantes
Ætheriæ nubes contra pugnantibu' ventis.
Nec fit enim ſonitus cœli de parte ſerena,
Verum ubicunque magis denſo ſunt agmine nubes,
Tam magis hinc magno fremitus fit murmure ſæpe.
Præterea, neque tam condenſo corpore nubes
Eſſe queunt, quam ſunt lapides, ac tigna: neque autem
Tam tenues, quam ſunt nebulæ, fumique volantes.
Nam aut cadere abrupto deberent pondere preſſæ,
Ut lapides; aut, ut fumus, conſtare nequirent,
Nec cohibere niveis gelidas, et grandinis imbreis.
Dant etiam ſonitum patuli ſuper æquora mundi,
Carbaſus ut quondam magnis intenta theatris
Dat crepitum malos inter jactata, trabeiſque:
Interdum perſciſſa furit petulantibus Euris,
Et fragileis ſonitus chartarum commeditatur:
Id quoque enim genus in tonitru cognoſcere poſſis,
Aut ubi ſuſpenſam veſtem, chartaſve volanteis
Verberibus venti verſant, planguntque per auras.
Fit quoque enim interdum, ut non tam concurrere nubes
Frontibus adverſis poſſint, quam de latere ire
Diverſo motu radentes corpori' tractum:
Aridus unde aureis terget ſonus ille, diuque
Ducitur, exierit donec regionibus arctis.
Hoc etiam pacto tonitru concuſſa videntur
Omnia ſæpe gravi tremere, et divolſa repente
Maxima diſſiluiſſe capacis mœnia mundi,
Cum ſubito validi venti conlecta procella
Nubibus intorſit ſeſe, concluſaque ibidem
Turbine verſanti magis ac magis undique nubem
Cogit, uti fiat ſpiſſo cava corpore circum.

Poſt

Poſt ubi commovit vis ejus, et impetus acer,
Tum perterricrepo ſonitu dat miſſa fragorem.
Nec mirum, cum plena animæ veſicula parva
Sæpe ita dat pariter ſonitum diſploſa repente.
Eſt etiam ratio, cum venti nubila perflant,
Cur ſonitus faciant: etenim ramoſa videmus
Nubila ſæpe modis multis, atque aſpera ferri.
Scilicet ut crebram ſylvam cum flamina Cauri
Perflant, dant ſonitum frondes, ramique fragorem;
Fit quoque, ut interdum validi vis incita venti
Perſcindat nubem perfringens impete recto.
Nam quid poſſit ibi flatus, manifeſta docet res.
Hic, ubi lenior eſt, in terra cum tamen alta
Arbuſta evolvens radicibus haurit ab imis.
Sunt etiam fluctus per nubila, qui quaſi murmur
Dant infringendo graviter: quod item ſit in altis
Fluminibus, magnoque mari, cum frangitur æſtu.
Fit quoque ubi e nube in nubem vis incidit ardens
Fulminis; hæc multo ſi forte humore recepit
Ignem, continuo ut magno clamore trucidet:
Ut calidis candens ferrum e fornacibus olim
Stridit, ubi in gelidum propere demerſimus imbrem.
Aridior porro ſi nubes accibit ignem,
Uritur ingenti ſonitu ſuccenſa repente:
Lauricomos ut ſi per monteis flamma vagetur,
Turbine ventorum comburens impete magno.
Nec res ulla magis, quam Phœbi Delphica laurus
Terribili ſonitu flamma crepitante crematur.
Denique ſæpe geli multus fragor, atque ruina
Grandinis, in magnis ſonitum dat nubibus alte.
Ventus enim cum confercit, franguntur in arctum
Concreti montes nimborum, et grandine miſti.
Fulgit item, nubes ignis cum ſemina multa
Excuſſere ſuo concurſu, ſeu lapidem ſi
Percutiat lapis, aut ferrum, nam tum quoque lumen
Exſilit, et claras ſcintillas diſſupat ignis.

Sed tonitrum fit uti poſt auribus accipiamus,
Fulgere quam cernant oculi, quia ſemper ad aureis
Tardius adveniunt, quam viſum quæ moveant res.
Id licet hinc etiam cognoſcere: cædere ſiquem
Ancipiti videas ferro procul arboris auctum,
Ante fit ut cernas ictum, quam plaga per aureis
Det ſonitum: ſic fulgorem quoque cernimus ante
Quam tonitrum accipimus, pariter qui mittitur igni,
E ſimili cauſa, et concurſu natus eodem.
Hoc etiam pacto volucri loca lumine tingunt
Nubes, et tremulo tempeſtas impete fulgit.
Ventus ubi invaſit nubem, et verſatus ibidem
Fecit, ut ante, cavam, docui, ſpiſſeſcere nubem,
Mobilitate ſua ferviſcit; ut omnia motu
Percalefacta vides ardeſcere: plumbea vero
Glans etiam longo curſu volvenda liqueſcit.
Ergo fervidus hic nubem cum perſcidit atram,
Diſſupat ardoris quaſi per vim expreſſa repente
Semina, quæ faciunt nictantia fulgura flammæ:
Inde ſonus ſequitur, qui tardius adlicit aureis,
Quam quæ perveniunt oculos ad lumina noſtros.
Scilicet hoc denſis fit nubibus, et ſimul alte
Exſtructis aliis alias ſuper impete miro.
Nec tibi ſit fraudi, quod nos inferne videmus
Quam ſint lata magis, quam ſurſum exſtructa quid extent:
Contemplator enim cum montibus adſimilata
Nubila portabunt venti tranſverſa per auras:
Aut ubi per magnos monteis cumulata videbis
Inſuper eſſe aliis alia, atque urgere ſuperna
In ſtatione locata ſepultis undique ventis:
Tum poteris magnas moleis cognoſcere eorum,
Speluncaſque velut ſaxis pendentibu' ſtructas
Cernere, quas venti cum, tempeſtate coorta,
Complerunt, magno indignantur murmure clauſi
Nubibus, in caveiſque ferarum more minantur:
Nunc

Nunc hinc, nunc illinc fremitus per nubila mittunt:
Quærenteſque viam circumverſantur, et ignis
Semina convolvunt e nubibus: atque ita cogunt
Multa, rotantque cavis flammam fornacibus intus,
Donec divolſa fulſerunt nube coruſci.
Hac etiam fit uti de cauſa mobilis ille
Devolet in terram liquidi color aureus ignis,
Semina quod nubeis ipſas permulta neceſſe'ſt
Ignis habere: etenim cum ſunt humore ſine ullo,
Flammeus eſt plerumque colos et ſplendidus ollis.
Quippe etenim ſolis de lumine multa neceſſe'ſt
Concipere, ut merito rubeant, igneiſque profundant.
Haſce igitur cum ventus agens contruſit in unum,
Compreſſitque locum cogens; expreſſa profundunt
Semina, quæ faciunt flammæ fulgere colores.
Fulgit item, cum rareſcunt quoque nubila cœli.
Nam cum ventus eas leviter diducit eunteis,
Diſſolvitque, cadant ingratis illa neceſſe'ſt
Semina, quæ faciunt fulgorem: tum ſine tetro
Terrore, et ſonitu fulgit, nulloque tumultu.
Quod ſupereſt, quali natura prædita conſtent
Fulmina, declarant ictus, et inuſta vapore
Signa, notæque graveis halantes ſulfuris auras.
Ignis enim ſunt hæc, non venti ſigna, neque imbris.
Præterea, per ſe accendunt quoque tecta domorum,
Et celeri flamma dominantur in ædibus ipſis.
Hunc tibi ſubtilem cum primis ignibus ignem
Conſtituit natura minutis, mobilibuſque
Corporibus, cui nil omnino obſiſtere poſſit.
Tranſit enim valide fulmen per ſepta domorum,
Clamor uti, ac voces: tranſit per ſaxa, per æra:
Et liquidum puncto facit æs in tempore, et aurum.

Curat

Curat item ut vaſis integris vina repente
Diffugiant; quia nimirum facile omnia circum
Conlaxat, rareque facit lateramina vaſis,
Adveniens calor ejus ut inſinuatur in ipſum, et
Mobiliter ſolvens differt primordia vini:
Quod ſolis vapor ætatem non poſſe videtur
Efficere, uſqueadeo pollens ſervore coruſco:
Tanto mobilior vis, et dominantior hæc eſt.
  Nunc ea quo pacto gignantur, et impete tanto
Fiant, ut poſſint ictu diſcludere turreis,
Diſturbare domos, avellere tigna, trabeiſque,
Et monumenta virum demoliri, atque ciere,
Exanimare homines, pecudes proſternere paſſim:
Cætera de genere hoc qua vi facere omnia poſſint,
Expediam, neque te in promiſſis plura morabor.
  Fulmina gignier e craſſis, alteque putandum'ſt
Nubibus exſtructis; nam cœlo nulla ſereno,
Nec leviter denſis mittuntur nubibus unquam.
Nam dubio procul hoc fieri maniſeſta docet res,
Quod tunc per totum concreſcunt aera nubes
Undique, uti tenebras omneis Acherunta reamur
Liquiſſe, et magnas cœli compleſſe cavernas:
Uſqueadeo tetra nimborum nocte coorta
Impendent atræ formidinis ora ſuperne,
Cum commoliri tempeſtas fulmina cœptat.
  Præterea, perſæpe niger quoque per mare nimbus,
Ut picis e cœlo demiſſum flumen, in undas
Sic cadit, et fertur tenebris procul, et trahit atram
Fulminibus gravidam tempeſtatem, atque procellis,
Ignibus, ac ventis cumprimis ipſe repletus:
In terra quoque ut horreſcant, ac tecta requirant.
Sic igitur ſupera noſtrum caput eſſe putandum'ſt
Tempeſtatem altam: neque enim caligine tanta
Obruerent terras, niſi inædificata ſuperne
Multa forent multis exemto nubila ſole:

Nec

Nec tanto poſſent hæc terras opprimere imbri,
Flumina abundare ut facerent, campoſque natare,
Si non exſtructis foret alte nubibus æther.
 His igitur ventis, atque ignibus omnia plena
Sunt; ideo paſſim fremitus, et fulgura fiunt:
Quippe etenim ſupera docui, permulta vaporis
Semina habere cavas nubeis; et multa neceſſe'ſt
Concipere ex ſolis radiis, ardoreque eorum.
Hic ubi ventus eas idem qui cogit in unum
Forte locum quemvis, expreſſit multa vaporis
Semina, ſeque ſimul cum eo commiſcuit igni:
Inſinuatus ibi vortex verſatur in alto,
Et calidis acuit fulmen fornacibus intus.
Nam duplici ratione accenditur; ipſe ſua nam
Mobilitate caleſcit, et e contagibus ignis.
Inde ubi percaluit vis venti, vel gravis ignis,
Impetus inceſſit: maturum tum quaſi fulmen
Perſcindit ſubito nubem, ferturque coruſcis
Omnia luminibus luſtrans loca percitus ardor:
Quem gravis inſequitur ſonitus, diſploſa repente
Opprimere ut cœli videantur templa ſuperne.
Inde tremor terras graviter pertentat, et altum
Murmura percurrunt cœlum: nam tota fere tum
Tempeſtas concuſſa tremit, fremituſque moventur:
Quo de concuſſu ſequitur gravis imber, et uber,
Omnis uti videatur in imbrem vertier æther,
Atque ita præcipitans ad diluviem revocare:
Tantus diſcidio nubis, ventique procella,
Mittitur ardenti ſonitus cum provolat ictu.
 Eſt etiam cum vis extrinſecus incita venti
Incidit in validam maturo fulmine nubem:
Quam cum perſcidit, extemplo cadit igneus ille
Vortex, quod patrio vocitamus nomine fulmen.
Hoc fit idem in parteis alias, quocunque tulit vis.
 Fit quoque ut interdum venti vis miſſa ſine igni,
Igneſcat tamen in ſpatio, longoque meatu,

Dum venit, amittens in curſu corpora quædam
Grandia, quæ nequeunt pariter penetrare per auras;
Atque alia ex ipſo conradens aere portat
Parvula, quæ faciunt ignem commiſta volando:
Non alia longe ratione, ac plumbea ſæpe
Fervida fit glans in curſu, cum multa rigoris
Corpora dimittens ignem concepit in auris.
Fit quoque, ut ipſius plagæ vis excitet ignem,
Frigida cum venti pepulit vis miſſa ſine igni:
Nimirum quia cum vehementi perculit ictu,
Confluere ex ipſo poſſunt elementa vaporis;
Et ſimul ex illa, quæ tum res excipit ictum,
Ut lapidem ferro cum cædimus, evolat ignis:
Nec quod frigida vis ſit ferri, hoc ſecius illa
Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum:
Sic igitur quoque res accendi fulmine debet,
Opportuna fuit ſi forte, et idonea flammis.
Nec temere omnino plane vis frigida venti
Eſſe poteſt, ex quo tanta vi immiſſa ſuperne'ſt:
Quin prius in curſu ſi non accenditur igni,
At tepefacta tamen veniat commiſta calore.
Mobilitas autem fit fulminis, et gravis ictus,
Et celeri ferme pergunt ſic fulmina lapſu:
Nubibus ipſa quod omnino prius incita ſe vis
Conligit, et magnum conamen ſumit eundi.
Inde, ubi non potuit nubes capere impetis auctum,
Exprimitur vis, atque ideo volat impete miro,
Ut validis quæ de tormentis miſſa feruntur.
Adde quod e parvis, ac lævibus eſt elementis:
Nec facile'ſt tali naturæ obſiſtere quicquam:
Inter enim fugit, ac penetrat per rara viarum.
Non igitur multis offenſibus in remorando
Hæſitat: hanc ob rem celeri volat impete labens.
Deinde, quod omnino natura pondera deorſum
Omnia nituntur: cum plaga ſit addita vero,
Mobilitas

Mobilitas duplicatur, et impetus ille graveſcit,
Ut vehementius, et citius, quæcunque morantur
Obvia, diſcutiat plagis, itinerque ſequatur.
Denique, quod longo venit impete, ſumere debet
Mobilitatem, etiam atque etiam quæ creſcit eundo,
Et validas auget vireis, et roborat ictum.
Nam facit, ut, quæ ſint illius ſemina cunque,
E regione locum quaſi in unum cuncta ferantur,
Omnia conjiciens in eum volventia curſum.
Forſan et ex ipſo veniens trahat aere quædam
Corpora, quæ plagis intendunt mobilitatem.
Incolumeiſque venit per res, atque integra tranſit
Multa, foraminibus liquidis quia travolat ignis.
Multaque perfringit, cum corpora fulminis ipſa
Corporibus rerum inciderint, qua texta tenentur.
Diſſolvit porro facile æs, aurumque repente
Confervefacit; e parvis quia facta minute
Corporibus vis eſt, et lævibus ex elementis,
Quæ facile inſinuantur, et inſinuata repente
Diſſolvunt nodos omneis, et vincla relaxant.
Autumnoque magis ſtellis fulgentibus alta
Concutitur cæli domus undique, totaque tellus;
Et cum tempora ſe veris florentia pandunt.
Frigore enim deſunt ignes, ventique calore
Deficiunt, neque ſunt tam denſo corpore nubes.
Inter utrumque igitur cum cœli tempora conſtant,
Tum variæ cauſæ concurrunt fulminis omnes.
Nam fretus ipſe anni permiſcet frigus, et æſtum:
Quorum utrumque opus eſt fabricanda ad fulmina nobis,
Ut diſcordia ſit rerum, magnoque tumultu
Ignibus, et ventis furibundus fluctuet aer.
Prima caloris enim pars, et poſtrema rigoris,
Tempus id eſt vernum: quare pugnare neceſſe'ſt
Diſſimiles inter ſe res, turbareque miſtas.

Et

Et calor extremus primo cum frigore miſtus
Volvitur, autumni quod fertur nomine tempus.
Hic quoque confligunt hiemes æſtatibus acres.
Propterea ſunt hæc bella anni nominitanda:
Nec mirum'ſt in eo ſi tempore plurima fiunt
Fulmina, tempeſtaſque cietur turbida cœlo,
Ancipiti quoniam bello turbatur utrinque,
Hinc flammis, illinc ventis, humoreque miſto.
    Hoc eſt igniferi naturam fulminis ipſam
Perſpicere, et qua vi faciat rem quamque videre:
Non tyrrhena retro volventem carmina fruſtra
Indicia occultæ divum perquirere mentis,
Unde volans ignis pervenerit, aut in utram ſe
Verterit hic partem, quo pacto per loca ſepta
Inſinuarit, et hinc dominatus ut extulerit ſe,
Quidve nocere queat de cœlo fulminis ictus.
    Quod ſi Jupiter atque alii fulgentia divi
Terrifico quatiunt ſonitu cœleſtia templa,
Et jaciunt igneis, quo cuique'ſt cumque voluptas,
Cur, quibus incautum ſcelus averſabile cumque'ſt,
Non faciunt, icti flammas ut fulguris halent
Pectore perfixo, documen mortalibus acre?
Et potius nullæ ſibi turpis conſciu' rei
Volvitur in flammis innoxius, inque peditur,
Turbine cœleſti ſubito conreptus et igni?
    Cur etiam loca ſola petunt, fruſtraque laborant?
An con brachia ſueſaciunt, firmantque lacertos?
In terraque patris cur telum perpetiuntur
Obtundi? cur ipſe ſinit, neque parcit in hoſteis?
    Denique, cur nunquam cœlo jacit undique puro
Jupiter in terras fulmen, ſonituſque profundit?
An ſimul ac nubes ſucceſſere, ipſe in eas tum
Deſcendit prope ut hinc teli determinet ictus?
In mare qua porro mittit ratione? quid undas
Arguit, et liquidam molem, campoſque natantes?
    Præterea, ſi vult caveamus fulminis ictum,

Cur

Cur dubitat facere, ut poſſimus cernere miſſum?
Si nec-opinanteis autem vult opprimere igni,
Cur tonat ex illa parte, ut vitare queamus?
Cur tenebras ante, et fremitus, et murmura concit?
Et ſimul in multas parteis qui credere poſſis
Mittere? an hoc auſis nunquam contendere factum,
Ut fierent ictus uno ſub tempore plures?
At ſæpe'ſt numero factum, fierique neceſſe'ſt,
Ut pluere in multis regionibus, et cadere imbreis,
Fulmina ſic uno fieri ſub tempore multa.
   Poſtremo, cur ſancta Deum delubra, ſuaſque
Diſcutit infeſto præclaras fulmine ſedes,
Et bene facta Deum frangit ſimulacra? ſuiſque
Demit imaginibus violento volnere honorem?
Altaque cur plerumque petit loca? plurimaque hujus
Montibus in ſummis veſtigia cernimus ignis?
   Quod ſupereſt, facile'ſt ex his cognoſcere rebus,
Πρηστῆρας Graii quos ab re nominitarunt,
In mare qua miſſi veniant ratione ſuperne.
Nam fit, ut interdum tanquam demiſſa columna
In mare de cœlo deſcendat, quam freta circum
Ferviſcunt graviter ſpirantibus incita flabris:
Et quæcunque in eo tum ſunt deprenſa tumultu
Navigia, in ſummum veniunt vexata periclum.
Hoc fit, ubi interdum non quit vis incita venti
Rumpere, quam cœpit, nubem; ſed deprimit, ut ſit
In mare de cœlo tanquam demiſſa columna
Paullatim, quaſi quid pugno, brachiique ſuperne
Conjectu trudatur, et extendatur in undas:
Quam cum diſcidit, hinc prorumpitur in mare venti
Vis, et fervorem mirum concinnat in undis.
Verſabundus enim turbo deſcendit, et illam
Deducit pariter lento cum corpore nubem.
Quam ſimul ac gravidam detruſit ad æquora ponti,

Ille inaquam ſubito totum ſe immittit, et omne
Excitat ingenti ſonitu mare fervere cogens.
Fit quoque, ut involvat venti ſe nubibus ipſe
Vortex conradens ex aere ſemina nubis,
Et quaſi demiſſum cœlo preſtera imitetur.
Hic ubi ſe in terras demiſit, diſſolvitque,
Turbinis immanem vim provomit, atque procellæ.
Sed quia fit raro omnino, monteiſque neceſſe'ſt
Officere in terris; apparet crebrius idem
Proſpectu maris in magno, cœloque patenti.
Nubila concreſcunt, ubi corpora multa volando
Hoc ſuper in cœli ſpatio coiere repente
Aſperiora, modis quæ poſſint indupedita
Exiguis, tamen inter ſe comprenſa teneri.
Hæc faciunt primum parvas conſiſtere nubeis;
Inde ea comprendunt inter ſe, conque gregantur,
Et conjungendo creſcunt, ventiſque feruntur
Uſqueadeo, donec tempeſtas ſæva coorta'ſt.
Fit quoque uti montis vicina cacumina cœlo
Quam ſint quæque magis, tanto magis edita fument
Aſſidue fulvæ nubis caligine craſſa;
Propterea, quia cum conſiſtunt nubila primum,
Ante videre oculi quam poſſint tenuia, venti
Portantes cogunt ad ſumma cacumina montis.
Hic demum fit, uti turba majore coorta,
Condenſa, ac ſtipata ſimul cernantur, et udo
Vertice de montis videantur ſurgere in æthram.
" Nam loca declarat ſurſum ventoſa patere
" Res ipſa, et ſenſus, monteis cum aſcendimus altos.
Præterea, permulta mari quoque tollere toto
Corpora naturam, declarant littore veſtes
Suſpenſæ, cum concipiunt humoris adhæſum.
Quo magis ad nubeis augendas multa videntur
Poſſe quoque e ſalſo conſurgere momine ponti.
" Nam ratio cum ſanguine abeſt humoribus omnis.
Præterea, fluviis ex omnibus, et ſimul ipſa

Surgere

Surgere de terra nebulas, æſtumque videmus:
Quæ velut halitus, hinc ita ſurſum expreſſa feruntur,
Suffunduntque ſua cœlum caligine, et altas
Sufficiunt nubeis paullatim conveniundo.
Urget enim quoque ſigniferi ſuper ætheris æſtus,
Et quaſi denſendo ſubtexit cærula nimbis.
Fit quoque, ut hunc veniant in cœtum extrinſecus illa
Corpora, quæ faciunt nubeis, nimboſque volanteis.
Innumerabilem enim numerum, ſummamque profundi
Eſſe infinitam docui: quantaque volarent
Corpora mobilitate, oſtendi, quamque repente
Immemorabile per ſpatium tranſire ſolerent.
Haud igitur mirum'ſt, ſi parvo tempore ſæpe
Tam magnos monteis tempeſtas, atque tenebræ
Cooperiant maria, ac terras, impenſa ſuperne.
Undique quandoquidem per caulas ætheris omneis,
Et quaſi per magni circum ſpiracula mundi
Exitus, introituſque elementis redditus extat.
Nunc age, quo pacto pluvius concreſcat in altis
Nubibus humor, et in terras demiſſus ut imber
Decidat, expediam. Primum jam ſemina aquai
Multa ſimul vincam conſurgere nubibus ipſis
Omnibus ex rebus, pariterque ita creſcere utraſque,
Et nubeis, et aquam, quæcunque in nubibus extat,
Ut pariter nobis corpus cum ſanguine creſcit,
Sudor item atque humor quicunque eſt denique membris.
Concipiunt etiam multum quoque ſæpe marinum
Humorem, veluti pendentia vellera lanæ,
Cum ſupera magnum venti mare nubila portant.
Conſimili ratione ex omnibus amnibus humor
Tollitur in nubeis: quo cum bene ſemina aquarum
Multa modis multis convenere undique adaucta:

Confertæ nubes vi venti mittere certant
Dupliciter: nam vis venti contrudit, et ipſa
Copia nimborum, turba majore coorta,
Urget, et e ſupero premit, ac facit effluere imbreis.
Præterea, cum rareſcunt quoque nubila ventis,
Aut diſſolvuntur ſolis ſuper icta calore;
Mittunt humorem pluvium, ſtillantque, quaſi igni
Cera ſuper calido tabeſcens multa liqueſcat.
Sed vehemens imber fit, ubi vehementer utroque
Nubila vi cumulata premuntur, et impete venti.
At retinere diu pluviæ, longumque morari
Conſuerunt, ubi multa fuerunt ſemina aquarum;
Atque aliis aliæ nubes, nimbique rigantes
Inſuper, atque omni volgo de parte feruntur;
Terraque cum fumans humorem tota rehalat.
Hinc ubi ſol radiis tempeſtatem inter opacam
Adverſa fulſit nimborum aſpergine contra:
Tum color in nigris exiſtit nubibus arqui.
Cætera, quæ ſurſum creſcunt, ſurſumque creantur,
Et quæ concreſcunt in nubibus omnia, prorſum
Omnia, nix, venti, grando, gelidæque pruinæ,
Et vis magna geli, magnum duramen aquarum,
Et mora, quæ fluvios paſſim refrænat eunteis:
Perfacil'ſt tamen hæc reperire, animoque videre,
Omnia quo pacto fiant, quareve creentur,
Cum bene cognoris, elementis reddita quæ ſint.
Nunc age, quæ ratio terrai motibus extet,
Percipe: et in primis terram fac ut eſſe rearis
Subter item, ut ſupera'ſt; ventis, atque undique plenam
Speluncis, multoſque lacus multaſque lacunas
In gremio gerere, et rupeis, deruptaque ſaxa:
Multaque ſub tergo terrai flumina tecta
Volvere vi fluctus, ſubmerſaque ſaxa putandum'ſt:
Undique enim ſimilem eſſe ſui, res poſtulat ipſa.
His

His igitur rebus ſubjunctis, ſuppoſitiſque;
Terra ſuperne tremit magnis concuſſa ruinis
Subter, ubi ingenteis ſpeluncas ſubruit ætas:
Quippe cadunt toti montes, magnoque repente
Concuſſu, late diſſerpunt inde tremores:
Et merito, quoniam plauſtris concuſſa tremiſcunt
Tecta viam propter non magno pondere tota.
Nec minus exſultant, ubi currus fortis equum vis
Ferratos utrinque rotarum ſuccutit orbeis.
Fit quoque, ubi magnas in aquæ, vaſtaſque lacunas
Gleba vetuſtate e terra provolvitur ingens,
Ut jactetur aqua, et fluctu quoque terra vacillet:
Ut vas in terra non quit conſtare, niſi humor
Deſtitit in dubio fluctu jactarier intus.
Præterea, ventus cum per loca ſubcava terræ
Conlectus parti ex una procumbit, et urget
Obnixus magnis ſpeluncas viribus altas;
Incumbit tellus, quo venti prona premit vis:
Tum, ſupera terram quæ ſunt exſtructa domorum,
Ad cœlumque magis quanto ſunt edita quæque,
Inclinata minent in eandem prodita partem,
Protractæque trabes impendent ire paratæ,
Et metuunt magni naturam credere mundi
Exitiale aliquod tempus, cladem que manere,
Cum videant tantam terrarum incumbere molem.
Quod niſi reſpirent venti, non ulla refrænet
Res, neque ab exitio poſſit reprendere cunteis:
Nunc quia reſpirant alternis, inque graveſcunt,
Et quaſi conlecti redeunt, ceduntque repulſi;
Sæpius hanc ob rem minitatur terra ruinas,
Quam facit: inclinatur enim, retroque receſſit,
Et recipit prolapſa ſuas ſe in pondere ſedeis:
Hac igitur ratione vacillant omnia tecta,
Summa magis mediis, media imis, ima perhilum.
Eſt hæc ejuſdem quoque magni cauſa tremoris,

Ventus ubi, atque animæ ſubito vis maxima quædam,
Aut extrinſecus, aut ipſa a tellure coorta
In loca ſe cava terrai conjecit, ibique
Speluncas inter magnas fremit ante tumultu :
Verſabundaque portatur, poſt incita cum vis ;
Exagitata foras erumpitur, et ſimul artam
Diffindens terram magnum concinnat hiatum :
In Tyria Sidone quod accidit, et fuit Ægis
In Peloponneſo : quas exitus hic animai
Diſturbat urbeis, et terræ motus obortus !
Multaque præterea ceciderunt mœnia magnis
Motibus in terris, et multæ per mare peſſum
Subſedere ſuis pariter cum civibus urbes.
Quod niſi prorumpit, tamen impetus ipſe animai
Et fera vis venti per crebra foramina terræ
Diſpertitur, ut horror ; et incutit inde tremorem :
Frigus uti noſtros penitus cum venit in artus,
Concutit invitos cogens tremere atque moveri.
Ancipiti trepidant igitur terrore per urbeis :
Tecta ſuperne timent, metuunt inferne, cavernas
Terrai ne diſſolvat natura repente :
Neu diſtracta ſuum late diſpandat hiatum ;
Idque ſuis confuſa velit complere ruinis.
 Proinde licet, quamvis cœlum terramque reantur
Incorrupta fore æternæ mandata ſaluti ;
Attamen interdum præſens vis ipſa pericli
Subditat hunc ſtimulum quadam de parte timoris,
Ne pedibus raptim tellus ſubtracta feratur
In barathrum, rerumque ſequatur prodita ſumma
Funditus, et fiat mundi confuſa ruina.
 Nunc ratio reddunda, augmen cur neſciat æquor.
Principio, mare mirantur non reddere majus
Naturam, quo tantu' ſuat decurſus aquarum,
Omnia quo veniant ex omni flumina parte.
Adde vagos imbreis, tempeſtateſque volanteis ;

Omnia

Omnia quæ maria, ac terras ſparguntque, rigantque.
Adde ſuos fonteis: tamen ad maris omnia ſummam
Guttai vix inſtar erunt unius ad augmen:
Quo minus eſt mirum, mare non augeſcere magnum.
Præterea, magnam ſol partem detrahit æſtu.
Quippe videmus enim veſteis humore madenteis
Exſiccare ſuis radiis ardentibus ſolem.
At pelage multa, et late ſubſtrata videmus.
Proinde licet quamvis ex uno quoque loco ſol
Humoris parvam delibet ab æquore partem;
Largiter in tanto ſpatio tamen auferet undis.
Tum porro venti magnam quoque tollere partem
Humoris poſſunt verrentes æquora ponti:
Una nocte vias quoniam perſæpe videmus
Siccari, molliſque luti concreſcere cruſtas.
Præterea, docui multum quoque tollere nubeis
Humorem magno conceptum ex æquore ponti,
Et paſſim toto terrarum ſpargere in orbe,
Cum pluit in terris, et venti nubila portant.
Poſtremo, quoniam raro cum corpore tellus
Eſt, et conjunctas oras maris undique cingit;
Debet, ut in mare de terris venit humor aquai,
In terras itidem manare ex æquore ſalſo:
Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies humoris, et ad caput amnibus omnis
Confluit: inde ſuper terras redit agmine dulci,
Qua via ſecta ſemel liquido pede detulit undas.
Nunc ratio quæ ſit, per fauceis montis ut Ætnæ
Exſpirent ignes interdum turbine tanto,
Expediam: neque enim media de clade coorta
Flammæ tempeſtas Siculum dominata per agros
Finitimis ad ſe convertit gentibus ora,
Fumida cum cœli ſcintillare omnia templa
Cernentes pavida complebant pectora cura,
Quid moliretur rerum natura novarum.

Hiſce

Hiſce tibi rebus late'ſt, alteque videndum,
Et longe cunctas in parteis diſpiciendum,
Ut reminiſcaris, ſummam rerum eſſe profundam,
Et videas, cœlum ſummai totius unum
Quam ſit parvula pars, et quam multeſima conſtet:
Et quota pars homo terrai ſit totius unus.
Quod bene propoſitum ſi plane contueare,
Ac videas plane; mirari multa relinquas.
Num quis enim noſtrum miratur, ſiquis in artus
Accepit calido febrim fervore coortam,
Aut alium quemvis morbi per membra dolorem?
Obturgeſcit enim ſubito pes, arripit acer
Sæpe dolor denteis, oculos invadit in ipſos:
Exiſtit ſacer ignis, et urit corpore ſerpens
Quamcunque arripuit partem, repitque per artus;
Nimirum, quia ſunt multarum ſemina rerum:
Et ſatis hæc tellus nobis cœlumque mali fert,
Unde queat vis immenſi procreſcere morbi.
Sic igitur toti cœlo, terræque putandum'ſt
Ex infinito ſatis omnia ſuppeditare,
Unde repente queat tellus concuſſa moveri,
Perque mare, et terras rapidus percurrere turbo,
Ignis abundare ætnæus, flammeſcere cœlum.
Id quoque enim fit, et ardeſcunt cœleſtia templa,
Ut tempeſtates pluviæ graviore coortu
Sunt, ubi forte ita ſe tetulerunt ſemina aquarum.
At nimis eſt ingens incendi turbidus ardor.
Scilicet, et fluvius, qui non eſt, maximus eii'ſt
Qui non ante aliquem majorem vidit: et ingens
Arbor, homoque videtur: et omnia de genere omni,
Maxima quæ vidit quiſque, hæc ingentia fingit:
Cum tamen omnia cum cœlo, terraque, marique
Nil ſint ad ſummam ſummai totius omnem.
Nunc tamen, illa modis quibus inritata repente
Flamma foras vaſtis ætnæ fornacibus efflet,
Expediam. Primum totius ſubcava montis

Eſt natura, fere ſilicum ſuffulta cavernis:
Omnibus eſt porro in ſpeluncis ventus et aer.
Ventus enim fit, ubi eſt agitando percitus aer.
Hic ubi percaluit, calefacitque omnia circum
Saxa furens, qua contingit, terramque, et ab ollis
Excuſſit calidum flammis velocibus ignem:
Tollit ſe, ac rectis ita faucibus ejicit alte,
Funditque ardorem longe, longeque favillam
Differt, et craſſa volvit caligine fumum:
Extruditque ſimul mirando pondere ſaxa:
Ne dubites, quin hæc animai turbida ſit vis.
Præterea, magna ex parti mare montis ad ejus
Radices frangit fluctus, æſtumque reſorbet.
Ex hoc uſque mari ſpeluncæ montis ad altas
Perveniunt ſubter fauceis: hac ire fatendum'ſt,
" Et penetrare mari penitus res cogit aperto,
Atque efflare foras, ideoque extollere flammas,
Saxaque ſubjectare, et arenæ tollere nimbos.
In ſummo ſunt ventigeni Crateres, ut ipſi
Nominitant, nos quas fauceis perhibemus, et ora.
Sunt aliquot quoque res, quarum unam dicere cauſam
Non ſatis eſt, verum plureis, unde una tamen ſit.
Corpus ut exanimum ſi quod procul ipſe jacere
Conſpicias hominis; ſit ut omneis dicere cauſas
Conveniat lethi, dicatur ut illius una.
Nam neque cum ferro, neque frigore vincere poſſis
Interiiſſe, neque a morbo, neque ſorte veneno:
Verum aliquid genere eſſe ex hoc, quod concio dicat,
Scimus: item in multis hoc rebus dicere habemus.
Nilus in æſtati creſcit, campiſque redundat
Unicus in terris Ægypti totius amnis.
Is rigat Ægyptum medium per ſæpe calorem,
Aut quia ſunt æſtate Aquilones oſtia contra
Anni tempore eo, quo Eteſia flabra feruntur;
Et contra fluvium flantes remorantur, et undas
Cogentes

Cogentes ſurſus replent, coguntque manere.
Nam dubio procul hæc adverſo flabra feruntur
Flumine, quæ gelidis a ſtellis axis aguntur.
Ille ex æſtifera parti venit amnis ab auſtro
Inter nigra virum, percoctaque ſæcla calore,
Exoriens penitus media ab regione diei.
Eſt quoque, uti poſſit magnus congeſtus arenæ
Fluctibus adverſis oppilare oſtia contra,
Cum mare permotum ventis ruit intus arenam.
Quo fit uti pacto liber minus exitus amni,
Et proclivus item fiat minus impetus undis.
Fit quoque, uti pluviæ forſan magis ad caput ejus
Tempore eo fiant, quo eteſia flabra aquilonum
Nubila conjiciunt in eas tunc omnia parteis.
Scilicet ad mediam regionem ejecta diei
Cum convenerunt, ibi ad altos denique monteis
Contruſæ nubes coguntur, vique premuntur.
Forſit et Æthiopum penitus de montibus altis
Creſcat, ubi in campos albas deſcendere ningueis
Tabificis ſubigit radiis ſol omnia luſtrans.
Nunc age, Averna tibi quæ ſint loca cumque lacuſque,
Expediam, quali natura prædita conſtent.
Principio, quod Averna vocantur, nomen id abre
Impoſitum'ſt, quia ſunt avibus contraria cunctis,
E regione ea quod loca cum advenere volantes,
Remigii oblitæ pennarum vela remittunt,
Præcipiteſque cadunt molli cervice profuſæ
In terram, ſi forte ita fert natura locorum,
Aut in aquam, ſi forte lacus ſubſtratus Averno'ſt.
Qualis apud Cumas locus eſt montemque Veſevum,
Oppleti calidis ubi fumant fontibus auctus.
Eſt et Athenæis in mœnibus, arcis in ipſo
Vertice, Palladis ad templum Tritonidos almæ,
Quo nunquam pennis appellunt corpora raucæ
Cornices, non cum fumant altaria donis:

Uſqueadeo

Uſqueadeo fugitant non iras Palladis acreis
Pervigili cauſa, Graium ut cecinere poetæ:
Sed natura loci hoc opus efficit ipſa ſua vi.
In Syria quoque fertur item locus eſſe, videri,
Quadrupedes quoque quo ſimul ac veſtigia primum
Intulerint, graviter vis cogat concidere ipſa,
Manibus ut ſi ſint divis mactata repente.
Omnia quæ naturali ratione geruntur,
Et quibus e cauſis fiant, apparet origo:
Janua ne his Orci potius regionibus eſſe
Credatur poſta, hinc animas Acheruntis in oras
Ducere forte deos Maneis inferne reamur:
Naribus alipedes ut cervi ſæpe putantur
Ducere de latebris ſerpentia ſæcla ferarum.
Quod procul a vera quam ſit ratione repulſum,
Percipe: namque ipſa de re nunc dicere conor.
Principio hoc dico, quod dixi ſæpe quoque ante,
In terra cujuſque modi rerum eſſe figuras:
Multa, homini quæ ſunt vitalia: multaque morbos
Incutere, et mortem quæ poſſint accelerare:
Et magis eſſe aliis alias animantibus aptas
Res ad vitai rationem, oſtendimus ante,
Propter diſſimilem naturam, diſſimileiſque
Texturas inter ſeſe, primaſque figuras:
Multa meant inimica per aureis, multa per ipſas
Inſinuant nareis infeſta atque aſpera odore:
Nec ſunt multa parum tactu vitanda, nec autem
Aſpectu fugienda, ſaporeque triſtia quæ ſint.
Deinde videre licet quam multæ ſint homini res
Acriter infeſto ſenſu, ſpurcæque, graveſque.
Arboribus primum certis gravis umbra tributa'ſt,
Uſqueadeo, capitis faciant ut ſæpe dolores,
Si quis eas ſubter jacuit proſtratus in herbis.
Eſt etiam in magnis Heliconis montibus arbos
Floris odore hominem tetro conſueta necare.
Scilicet hæc ideo terris ex omnia ſurgunt

Multa

Multa modis multis multarum ſemina rerum,
Quod permiſta gerit tellus, diſcretaque tradit.
Nocturnumque recens extinctum lumen, ubi acri
Nidore offendit nareis conſopit ibidem,
Dejicere ut pronos qui morbus ſæpe ſuevit.
Caſtoreoque gravi mulier ſopita recumbit,
Et manibus nitidum teneris opus effluit eii,
Tempore eo ſi odorata'ſt, quo menſtrua ſolvit.
Multaque præterea languentia membra per artus
Solvunt, atque animam labefactant ſedibus intus.
Denique, ſi in calidis etiam cunctere lavacris,
Plenior et ſolio in fueris ferventis aquai:
Quam facile in medio fit uti des ſæpe ruinas?
Carbonumque gravis vis, atque odor inſinuatur
Quam facile in cerebrum, niſi aquam præcepimus ante?
At cum membra hominis percepit fervida febris,
Tum fit odor vini plagæ mactabilis inſtar.
Nonne vides etiam terra quoque ſulfur in ipſa
Gignier? et tetro concreſcere odore bitumen?
Denique ubi argenti venas, aurique ſequuntur,
Terrai penitus ſcrutantes abdita ferro:
Qualeis exſpirat ſcapteſula ſubter odores?
Quidve mali fit ut exhalent aurata metalla?
Quas hominum reddunt facies? qualeiſque colores?
Nonne vides, audiſve perire in tempore parvo
Quam ſoleant, et quam vitai copia deſit,
Quos opere in tali cohibet vis magna? neceſſe'ſt
Hos igitur tellus omneis exæſtuet æſtus,
Expiretque foras in aperta, promptaque cœli.
Sic et Averna loca alitibus ſummittere debent
Mortiferam vim, de terra quæ ſurgit in auras,
Ut ſpatium cœli quadam de parte venenet;
Quo ſimul ac primum pennis delata ſit ales,
Impediatur ibi cæco conrepta veneno,
Ut cadat e regione loci, qua dirigit æſtus:

Quo

Quo cum conruit, hæc eadem vis illius æſtus,
Relliquias vitæ membris ex omnibus aufert.
Quippe etenim primo quaſi quendam conciet æſtum:
Poſterius fit, uti cum jam cecidere veneni
In fonteis ipſos, ibi ſit quoque vita vomenda,
Propterea quod magna mali ſit copia circum.
Fit quoque ut interdum vis hæc, atque æſtus Averni,
Aera, qui inter aveis cunque'ſt terramque locatus,
Diſcutiat, prope uti locus hinc linquatur inanis:
Cujus ubi e regione loci venere volanteis,
Claudicat extemplo pennarum niſus inanis;
Et conamen utrinque alarum proditur omne.
Hic ubi nictari nequeunt, inſiſtereque alis,
Scilicet in terram delabi pondere cogit
Natura; et vacuum prope jam per inane jacenteis
Diſpergunt animas per caulas corporis omneis.
Frigidior porro in puteis æſtate fit humor,
Rareſcit quia terra calore, et ſemina ſiqua
Forte vaporis habet, propere dimittit in auras.
Quo magis eſt igitur tellus affecta calore,
Hoc fit frigidior, qui in terra'ſt abditus, humor.
Frigore cum premitur porro omnis terra, coitque,
Et quaſi concreſcit; fit ſcilicet, ut coeundo
Exprimat in puteos, ſiquem gerit ipſa, calorem.
Eſt apud Ammonis fanum fons luce diurna
Frigidus, at calidus nocturno tempore fertur:
Hunc homines fontem nimis admirantur, et acri
Sole putant ſubter terras ferviſcere raptim,
Nox ubi terribili terras caligine texit:
Quod nimis a vera'ſt longe ratione remotum:
Quippe ubi ſol nudum contrectans corpus aquai,
Non quierit calidum ſupera de reddere parte,
Cum ſuperum lumen tanto fervore fruatur:
Qui queat hic ſubter tam craſſo corpore terram,
Percoquere humorem, et calido ſociare vapori?

Præſertim cum vix poſſit per ſepta domorum
Inſinuare ſuum radiis ardentibus æſtum?
Quæ ratio eſt igitur? nimirum terra magis quod
Rara tenet circum hunc fontem, quam cætera tellus.
Multaque ſunt ignis prope ſemina corpus aquai.
Hinc ubi roriferis terram nox obruit umbris:
Extemplo ſubtus frigeſcit terra, coitque.
Hac ratione fit, ut, tanquam compreſſa manu ſit,
Exprimat in fontem, quæ ſemina cumque habet ignis,
Quæ calidum faciunt laticis tactum atque ſaporem.
Inde ubi ſol radiis terram dimovit obortis,
Et rarefecit calido miſcente vapore:
Rurſus in antiquas redeunt primordia ſedeis
Ignis, et in terram cedit calor omnis aquai:
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.
Præterea, ſolis radiis jactatur aquai
Humor, et in luci tremulo rareſcit ab æſtu:
Propterea fit uti quæ ſemina cunque habet ignis,
Dimittat: quaſi ſæpe gelum, quod continet in ſe,
Mittit, et exoluit glaciem, nodoſque relaxat.
Frigidus eſt etiam fons, ſupra quem ſita ſæpe
Stupa jacit flammas concepto protinus igni:
Tedaque conſimili ratione accenſa per undas
Conlucet, quocunque natans impellitur auris:
Nimirum quia ſunt in aqua permulta vaporis
Semina, de terraque neceſſe'ſt funditus ipſa
Ignis corpora per totum conſurgere fontem,
Et ſimul exſpirare foras, exireque in auras,
Non tam viva tamen, calidus queat ut fieri fons.
Præterea, diſperſa foras erumpere cogit
Vis per aquam ſubito, ſurſumque ea conciliari:
Quod genus endo mari ſpirat fons, dulcis aquai
Qui ſcatit, et ſalſas circum ſe dimovet undas.
Et multis aliis præbet regionibus æquor
Utilitatem opportunam ſitientibu' nautis,
Quod dulceis inter ſalſas intervomit undas.

Sic

Sic igitur per eum poſſunt erumpere fontem,
Et ſcatere illa foras in ſtupam ſemina: quo cum
Conveniunt, aut cum tedai corpori adhærent,
Ardeſcunt facile extemplo; quia multa quoque in ſe
Semina habent ignis ſtupæ tedæque tenentes.
Nonne vides etiam, nocturna ad lumina lychnum
Nuper ubi extinctum admoveas, accendier ante
Quam tetigit flammam? tedamque pari ratione?
Multaque præterea, prius ipſo tacta vapore
Eminus ardeſcunt, quam cominus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoque in illo fonte putandum'ſt.
Quod ſupereſt, agere incipiam quo fœdere fiat
Naturæ, lapis hic ut ferrum ducere poſſit,
Quem Magneta vocant patrio de nomine Graii,
Magnetum quia ſit patriis in finibus ortus.
Hunc homines lapidem mirantur, quippe catenam
Sæpe ex annellis reddit pendentibus ex ſe.
Quinque etenim licet interdum, plureiſque videre
Ordine demiſſos levibus jactarier auris,
Unus ubi ex uno dependet ſubter adhærens;
Ex alioque alius lapidis vim, vinclaque noſcit:
Uſqueadeo permananter vis pervalet ejus.
Hoc genus in rebus firmandum'ſt multa prius, quam
Ipſius rei rationem reddere poſſis;
Et nimium longis ambagibus eſt adeundum:
Quo magis attentas aureis, animumque repoſco.
Principio, omnibus a rebus, quaſcunque videmus,
Perpetuo fluere, ac mitti, ſpargique neceſſe'ſt
Corpora, quæ feriant oculos, viſumque laceſſant:
Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores,
Frigus ut a fluviis, calor a ſole, æſtus ab undis
Æquoris exeſor mœrorum littora propter:
Nec varii ceſſant ſonitus manare per aures.
Denique in os ſalſi venit humor ſæpe ſaporis,
Cum mare verſamur propter; dilutaque contra

Cum tuimur miſceri abſinthia, tangit amaror:
Uſqueadeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, et in cunctas dimittitur undique parteis:
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi,
Perpetuo quoniam ſentimus, et omnia ſemper
Cernere, odorari licet, et ſentire ſonorem.
 Nunc omnes repetam quam raro corpore ſint res,
Commemorare, quod in primo quoque carmine
 claret.
Quippe etenim, quamquam multas hoc pertinet ad
 res
Noſcere, cum primis hanc ad rem protinus ipſam,
Qua de diſſerere aggredior, firmare neceſſe ſt,
Nil eſſe in promptu, niſi miſtum corpus Inani.
 Principio fit, ut in ſpeluncis ſaxa ſuperna
Sudent humore, et guttis manantibu' ſtillent:
Manat item nobis e toto corpore ſudor,
Creſcit barba, pilique per omnia membra, per artus
Diditus in venas cibus omneis, auget, alitque
Corporis extremas quoque parteis, unguiculoſque.
Frigus item tranſire per æs, calidumque vaporem
Sentimus: ſentimus item tranſire per aurum,
Atque per argentum, cum pocula plena tenemus.
Denique per diſſepta domorum ſaxea voces
Pervolitant, permanat odos, friguſque, vapoſque
Ignis: quin ferri quoque vim penetrare ſuevit,
Undique qua circum corpus lorica coercet,
Morbida vis quæcunque extrinſecus inſinuatur.
Et tempeſtates terra cœloque coortæ
E cœlo emotæ terraque repente faceſſunt,
Quandoquidem nihil eſt, non raro corpore nexum.
 Huc accedit, uti non omnia, quæ jaciuntur
Corpora cunque ab rebus, eodem prædita ſenſu,
Atque eodem pacto rebus ſint omnibus apta.
Principio, terram ſol excoquit, et facit are:
At glaciem diſſolvit, et altis montibus alte

Exſtructas

Exſtructas ningueis radiis tabeſcere cogit:
Denique cera liqueſcit in ejus poſta vapore;
Ignis item liquidum facit æs, aurumque reſolvit:
At coria, et carnem trahit, et conducit in unum.
Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni;
At coria, et carnem mollit durata calore:
Barbigeras oleaſter eo juvat uſque capellas,
Diffluat ambroſia quaſi vero, et nectare tinctus:
At nihil eſt, homini fronde hac quod amarius extet.
Denique amaracinum fugitat ſus, et timet omne
Unguentum; nam, ſetigeris ſubus acre venenum'ſt,
Quod nos interdum tanquam recreare videtur.
At contra nobis cœnum teterrima cum ſit
Spurcities, eadem ſubus, hæc res munda videtur,
Inſatiabiliter toti ut volvantur ibidem.
  Hoc etiam ſupereſt, ipſa quam dicere de re
Aggredior, quod dicendum prius eſſe videtur.
Multa foramina cum variis ſint reddita rebus,
Diſſimili inter ſe natura prædita debent
Eſſe, et habere ſuam naturam quæque, viaſque;
Quippe etenim varii ſenſus animantibus inſunt,
Quorum quiſque ſuam proprie rem percipit in ſe.
Nam penetrare alia ſonitus, aliaque ſaporem
Cernimus e ſuccis, alia nidoris odores,
Propter diſſimilem naturam, textaque rerum:
Præterea manare aliud per ſaxa videtur;
Atque aliud per ligna; aliud tranſire per aurum;
Argentoque foras aliud, vitroque meare.
Nam fluere hac ſpecies, illac calor ire videtur,
Atque aliis aliud citius tranſmittere eadem.
Scilicet id fieri cogit natura viarum,
Multimodis varians, ut paullo oſtendimus ante.
Quapropter bene ubi hæc confirmata atque locata
Omnia conſtiterint nobis præpoſta, parata:
Quod ſupereſt, facile hinc ratio reddetur, et omnis
Cauſa patefiet, quæ ferri pelliciat vim.

Principio, fluere e lapide hoc permulta neceſſe'ſt
Semina, ſive æſtum, qui diſcutit aera plagis,
Inter qui lapidem, ferrumque'ſt cunque locatus.
Hoc ubi inanitur ſpatium, multuſque vaceſit
In medio locus: extemplo primordia ferri
In vacuum prolapſa cadunt conjuncta, fit utque
Annulus ipſe ſequatur, eatque ita corpore toto.
Nec res ulla magis primoribus ex elementis
Indupedita ſuis arcte connexa cohæret,
Quam validi ferri naturæ frigidus horror.
Quo minus eſt mirum, quod paullo diximus ante,
Corpora ſi nequeunt de ferro plura coorta
In vacuum ferri, quin annulus ipſe ſequatur:
Quod facit, et ſequitur donec pervenit ad ipſum
Jam lapidem, cæciſque in eo compagibus hæſit.
Hoc fit item cunctas in parteis, unde vaceſit
Cunque locus, ſive ex tranſverſo, ſive ſuperne:
Corpora continuo in vacuum vicina feruntur.
Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipſa
Sponte ſua ſurſum poſſunt conſurgere in auras.
Huc accedit item quare queat id magis eſſe:
" Hæc quoque res adjumento, motuque juvatur:
Quod ſimul a fronte eſt annelli rarior aer
Factus, inanituſque locus magis ac vacuatus.
Continuo fit, uti qui poſt eſt cunque locatus
Aer, a tergo quaſi provehat atque propellat.
Semper enim circum poſitus res verberat aer.
Sed tali fit uti propellat tempore ferrum,
Parte quod ex una ſpatium vacat, et capit in ſe.
Hic, ubi, quem memoro, per crebra foramina fer-
ri'ſt
Parvas ad parteis ſubtiliter inſinuatus:
Trudit et impellit, quaſi navim velaque ventus.
Denique res omnes debent in corpore habere
Aera, quandoquidem raro ſunt corpore, et aer
Omnibus eſt rebus circumdatus appoſituſque.

Hic

Hic igitur, penitus qui in ferro'ſt abditus aer,
Sollicito motu ſemper jactatur, eoque
Verberat annellum dubio procul, et ciet intus
Scilicet, atque eodem fertur, quo præcipitavit
Jam ſemel, et quamquam in partem conamina ſumſit.

Fit quoque ut a lapide hoc ferri natura recedat
Interdum, fugere, atque ſequi conſueta viciſſim.
Exſultare etiam Samothracia ferrea vidi,
Et ramenta ſimul ferri furere intus ahenis
In Scaphiis, lapis hic Magnes cum ſubditus eſſet:
Uſqueadeo fugere a ſaxo geſtire videtur.
Ære interpoſito diſcordia tanta creatur,
Propterea, quia nimirum prius æſtus ubi æris
Præcepit, ferrique vias poſſedit apertas;
Poſterior lapidis venit æſtus, et omnia plena
Invenit in ferro: neque habet qua tranet, ut ante.
Cogitur offenſare igitur, pulſareque fluctu
Ferrea texta ſuo; quo pacto reſpuit ab ſe,
Atque per æs agitat, ſine eo quæ ſæpe reſorbet.

Illud in his rebus mirari mitte, quod æſtus
Non valet e lapide hoc alias impellere item res:
Pondere enim fretæ partim ſtant, quod genus aurum:
Ac partim raro quia ſunt cum corpore, ut æſtus
Pervolet intactus, nequeunt impellier uſquam;
Lignea materies in quo genere eſſe videtur.
Inter utraſque igitur ferri natura locata,
Æris ubi accepit quædam corpuſcula; tum fit,
Impellant ut eam Magneſii ſemina ſaxi.

Nec tamen hæc ita ſunt aliarum rerum aliena,
Ut mihi multa parum genere ex hoc ſuppeditentur,
Quæ memorare queam inter ſe ſinglariter apta.
Saxa vides primum ſola cooleſcere calce:
Glutine materies taurino ita jungitur una,
Ut vitio venæ tabularum ſæpius hiſcant,
Quam laxare queant compages taurea vincla.

Vitigeni

Vitigeni latices in aquai fontibus audent
Miſceri, cum pix nequeat gravis, et leve olivum:
Purpureuſque colos conchyli mergitur una
Corpore cum lanæ, dirimi qui non queat uſquam:
Non ſi Neptuni fluctu renovare operam des:
Non, mare ſi totum velit eluere omnibus undis.
Denique res auro argentum concopulat una,
Ærique æs plumbo fit uti jungatur ab albo.
Cætera jam quam multa licet reperire? quid ergo?
Nec tibi tam longis opus eſt ambagibus uſquam,
Nec me tam multam hic operam conſumere par eſt:
Sed breviter paucis reſtat comprendere multa.
Quorum ita texturæ ceciderunt mutua contra,
Ut cava conveniant plenis hæc illius, illa
Hujuſque; inter ſe junctura horum optima conſtat.
Eſt etiam, quaſi ut annellis, hamiſque plicata
Inter ſe quædam poſſint coplata teneri:
Quod magis in lapide hoc fieri ferroque videtur.
Nunc, ratio quæ ſit morbis, aut unde repente
Mortiferam poſſit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi, pecudumque catervis,
Expediam. Primum multarum ſemina rerum
Eſſe ſupra docui, quæ ſint vitalia nobis:
Et contra, quæ ſint morbo, mortique, neceſſe'ſt
Multa volare; ea cum caſu ſunt forte coorta,
Et perturbarunt cœlum, fit morbidus aer.
Atque ea vis omnis morborum, peſtilitaſque,
Aut extrinſecus, ut nubes nebulæque ſuperne
Per cœlum veniunt, aut ipſa ſæpe coorta
De terra ſurgunt, ubi putrorem humida nacta 'ſt,
Intempeſtivis pluviiſque, et ſolibus icta.
Nonne vides etiam cœli novitate et aquarum
Tentari, procul a patria quicunque domoque
Adveniunt? ideo quia longe diſcrepat aer.
Nam quid Britannum cœlum differre putamus,

Et quod in Ægypto'ſt, qua mundi claudicat axis?
Quidve quod in Ponto'ſt differre a Gadibus, atque
Uſque ad nigra virum, percoctaque ſæcla calore?
Quæ cum quatuor inter ſe diverſa videmus
Quatuor a ventis et cœli partibus eſſe,
Tum color et facies hominum diſtare videntur
Largiter, et morbi generatim ſæcla tenere.
Eſt elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media, neque præterea uſquam.
Atthide tentantur greſſus, oculique in Achæis
Finibus, inde aliis alius locus eſt inimicus
Partibus ac membris: varius concinnat id aer.
Proinde ubi ſe cœlum, quod nobis forte alienum'ſt,
Commovet, atque aer inimicus ſerpere cœpit:
Ut nebula ac nubes paullatim repit, et omne
Qua graditur, conturbat, et immutare coactat.
Fit quoque, ut in noſtrum cum venit denique cœlum,
Corrumpat, reddatque ſui ſimile atque alienum.
Hæc igitur ſubito clades nova, peſtilitaſque,
Aut in aquas cadit, aut fruges perſidit in ipſas,
Aut alios hominum paſtus, pecudumque cibatus:
Aut etiam ſuſpenſa manet vis aere in ipſo:
Et cum ſpiranteis miſtas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter ſorbere neceſſe'ſt.
Conſimili ratione venit bubus quoque ſæpe
Peſtilitas, etiam pecubus balantibus ægror.
Nec refert utrum nos in loca deveniamus
Nobis adverſa, et cœli mutemus amictum:
An cœlum nobis ultro natura cruentum
Deferat, aut aliquid, quo non conſuevimus uti,
Quod nos adventu poſſit tentare recenti.
Hæc ratio quondam morborum, et mortifer æſtus
Finibu' Cecropiis funeſtos reddidit agros,
Vaſtavitque vias, exhauſit civibus urbem.
Nam penitus veniens Ægypti e finibus ortus,

Aera

Aera permenſus multum, campoſque natanteis,
Incubuit tandem populo Pandionis: omnes
Inde catervatim morbo mortique dabantur.
Principio, caput incenſum fervore gerebant,
Et dupliceis oculos ſuffuſa luce rubenteis.
Sudabant etiam fauces intrinſecus atro
Sanguine, et ulceribus vocis via ſepta coibat;
Atque animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu gravis, aſpera tactu:
Inde, ubi per fauceis pectus complerat, et ipſum
Morbida vis in cor mœſtum confluxerat ægris;
Omnia tum vero vitai clauſtra lababant.
Spiritus ore foras tetrum volvebat odorem,
Rancida quo perolent projecta cadavera ritu.
Atque animi prorſum vires totius, et omne
Languebat corpus, lethi jam limine in ipſo.
Intolerabilibuſque malis erat anxius anguor
Aſſidue comes, et gemitu commiſta querela,
Singultuſque frequens noctem perſæpe, diemque,
Conripere aſſidue nervos et membra coactans,
Diſſolvebat eos, defeſſos ante, fatigans.
Nec nimio cuiquam poſſes ardore tueri
Corporis in ſummo ſummam ferviſcere partem:
Sed potius tepidum manibus proponere tactum,
Et ſimul ulceribus quaſi inuſtis omne rubere
Corpus, ut eſt per membra ſacer cum diditur ignis.
Intima pars homini vero flagrabat ad oſſa:
" Flagrabat ſtomacho flamma, ut fornacibus, intus."
Nil adeo poſſet cuiquam leve, tenueque membris
Vertere in utilitatem: ad ventum et frigora ſemper.
In fluvios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum jacientes corpus in undas.
Multi præcipites lymphis putealibus alte
Inciderunt, ipſo venientes ore patente.
Inſedabiliter ſitis arida corpora merſans

Æquabat

Æquabat multum parvis humoribus imbrem.
Nec requies erat ulla mali; defeſſa jacebant
Corpora; muſſabat tacito medicina timore;
Quippe patentia cum totas ardentia nocteis
Lumina verſarent oculorum expertia ſomno:
Multaque præterea mortis tum ſigna dabantur;
Perturbata animi mens in mœrore, metuque;
Triſte ſupercilium; furioſus voltus, et acer;
Sollicitæ porro, plenæque ſonoribus aures;
Creber ſpiritus, aut ingens, raroque coortus;
Sudoriſque madens per collum ſplendidus humos;
Tenuia ſputa, minuta, croci contincta colore,
Salſaque, per fauceis raucas vix edita tuſſi.
In manibus vero nervi trahier, tremere artus:
A pedibuſque minutatim ſuccedere frigus:
Non dubitabat: item ad ſupremum denique tempus
Compreſſæ nares: naſi primoris acumen
Tenue; cavati oculi; cava tempora; frigida pellis,
Duraque; inhorrebat rictum; frons tenta minebat;
Nec nimio rigida poſt ſtrati morte jacebant:
Octavoque fere candenti lumine ſolis,
Aut etiam nona reddebant lampade vitam.
Quorum ſiquis, ut eſt, vitarat funera lethi,
Ulceribus tetris, et nigra proluvie alvi;
Poſterius tamen hunc tabes lethumque manebat:
Aut etiam multus capitis cum ſæpe dolore
Conruptus ſanguis plenis ex naribus ibat:
Huc hominis totæ vires corpuſque fluebat.
Profluvium porro qui tetri ſanguinis acre
Exierat, tamen in nervos huic morbus et artus
Ibat, et in parteis genitaleis corporis ipſas.
Et graviter partim metuentes limina lethi
Vivebant ferro privati parte virili:
Et manibus ſine nonnulli pedibuſque manebant
In vita tamen, et perdebant lumina partim:
Uſqueadeo mortis metus his inceſſerat acer.

Atque

Atque etiam quoſdam cepere oblivia rerum
Cunctarum, neque ſe poſſent cognoſcere ut ipſi.
Multaque humi cum inhumata jacerent corpora ſupra
Corporibus, tamen alituum genus atque ferarum
Aut procul abſiliebat, ut acrem exiret odorem:
Aut, ubi guſtarat, languebat morte propinqua.
Nec tamen omnino temere illis ſolibus ulla
Comparebat avis, nec noctibus ſæcla ferarum
Exibant ſylvis: languebant pleraque morbo,
Et moriebantur: cum primis fida canum vis
Strata viis animam ponebat in omnibus ægram;
Extorquebat enim vitam vis morbida membris.
Incomitata rapi certabant funera vaſta:
Nec ratio remedi communis certa dabatur.
Nam quod alis dederat vitaleis aeris auras
Volvere in ore licere, et cœli templa tueri:
Hoc aliis erat exitio, lethumque parabat.
  Illud in his rebus miſerandum et magnopere unum
Ærumnabile erat; quod, ubi ſe quiſque videbat
Implicitum morbo, morti damnatus ut eſſet,
Deficiens animo mœſto cum corde jacebat
Funera reſpectans, animam et mittebat ibidem:
Idque vel in primis cumulabat funere funus.
Quippe etenim nullo ceſſabant tempore apiſci
Ex aliis alios avidi contagia morbi:
Nam quicunque ſuos fugitabant viſere ad ægros,
Vitai nimium cupidi, mortiſque timentes,
Pœnibat paullo poſt turpi morte malaque
Deſertos, opis expertcis, incuria mactans,
Lanigeras tanquam pecudes, et bucera ſæcla.
Qui fuerant autem præſto, contagibus ibant,
Atque labore, pudor quem tum cogebat obire,
Blandaque laſſorum vox miſta voce querelæ.
Optimus hoc lethi genus ergo quiſque ſubibat:

Inque

Inque allis alium populum ſepelire ſuorum
Certantes, lacrymis laſſi luctuque redibant.
Inde bonam partem in lectum mœrore dabantur:
Nec poterat quiſquam reperiri, quem neque morbus,
Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.
Præterea, jam paſtor, et armentarius omnis,
Et robuſtus item curvi moderator aratri,
Languebant, penituſque caſis contruſa jacebant
Corpora, paupertate et morbo dedita morti.
Exanimis pueris ſuper exanimata parentum
Corpora nonnunquam poſſes, retroque videre
Matribus et patribus natos ſuper edere vitam.
Nec minimum partim ex agris ægroris in urbem
Confluxit, languens quem contulit agricolarum
Copia, conveniens ex omni morbida parti.
Omnia complebant loca tectaque, quo mage eos tum
Confertos ita acervatim mors accumulabat.
Multa ſiti proſtrata viam per, proque voluta
Corpora ſilanos ad aquarum ſtrata jacebant,
Intercluſa anima nimia ab dulcedine aquai.
Multaque per populi paſſim loca promta, viaſque,
Languida ſemianimo tum corpore membra videres,
Horrida pædore, et pannis cooperta, perire
Corporis inluvie: pellis ſuper oſſibus una,
Ulceribus tetris prope jam ſordique ſepulta.
Omnia denique ſancta Deum delubra replerat
Corporibus mors exanimis, onerataque paſſim
Cuncta cadaveribus cœleſtum templa manebant,
Hoſpitibus loca quæ complerant æedituentes.
Nec jam relligio divum, nec numina magni
Pendebantur: enim præſens dolor exſuperabat.
Nec mos ille ſepulturæ remanebat in urbe,
Ut prius hic populus ſemper conſuerat humari.
Perturbatus enim totus trepidabat, et unus
Quiſque ſuum pro re conſortem mœſtus humabat.
Multaque vis ſubita, et paupertas horrida ſuaſit;

Namque ſuos conſanguineos aliena rogorum
Inſuper inſtructa ingenti clamore locabant,
Subdebantque faceis, multo cum ſanguine ſæpe
Rixantes potius, quam corpora deſererentur.

FINIS.